

CİLT 2
**Trabzon
Sokakları**

**Kayıp Sokaklar
ve Yaşayanları**

Sonay Çevik

- **İnsanların, komşuların, sakinlerin değişimi ve değerlendirme:**

Çevredeki insanların, komşuların taşınma, göç, ölüm, çocuklarının yanına gitme, evlerini terk etme gibi nedenlerle gitmeleri, azalmaları ve onların yerine gelen insanların değerlendirmesi;

“Eskiler”, “Yerliler”, “Temelli ev sahipleri”, “Eski sakinler”, “Eski dostlar”, “Zengin ve oturaklı kişiler-Yerliler”, “Eski insanlar”, “Şehirli”, “Köylü”, “Köyden gelenler”, “Köy kökenli yerliler”, “Sonradan gelenler”, “Yabancılar”, “Değişik insanlar”, “Dışardan gelenler”, “Kiracılar”, “Yeniler”, “Sonradan tanınan insanlar”, “Dar gelirli yeniler”

deyimleriyle iki grup insan tanımlanmakta, isimlendirilmekte ve değişimle gelen, eskilerden az aile kalması ve göç eden ailelerle, eskilerle hâlâ süren ilişkiler, sonradan gelen insanlarla zayıf, olmayan, kesilen ilişkiler şeklinde sonuçlar görülmektedir. Eskilerin sözü edilen nedenlerle gitmelerinin, yenilerin gelmesini hazırlayan ortam, değerlendirilmesi, yenilerin değerlendirilmesi ve kabullerinde olumsuzluklar hafif veya kuvvetli olarak farklı derecelerde ifade edilmektedir.

Eskilerle hâlâ süren iyi ilişkilerin, yeni gelenlerle az olan veya olmayan ilişkilerin ifadelerinin yanında yenilerin, sonradan gelenlerin arasında güzel bir diyalogun kurulduğu sokak sakinleri ve sonradan gelenler tarafından açıklanırken, yeni gelenlerin eskiler konusundaki değerlendirmelerde olumsuz ifadelere rastlanmamaktadır.

- **Komşuluk-Yaşama çevresi kapsamı ve faktörler:**

Eskiden -Yakın, Dar Komşuluk Çevresi:

- Az insan, temiz insan
- Güvenilir çevre ve insanlar
- Kardeşçe yaşama
- Temelli insanlar-Ev sahipleri
- Az insan, geniş tanıdık çevresi, herkesin tanınması
- Eski komşular hep yerli
- İnsan birbirini tanıyor

Yeni-Şimdiki değişen, kalabalıklaşan komşuluk çevresi:

- Sürekli değişen insanlar
- Artan insan sayısı, kalabalıklaşma
- Tanımadık insanlar
- Menfaate bağlı ilişkiler
- Gelip geçici insanlar
- Kalabalıklaşma ve daralan tanıdık çevresi (Kendi yakın çevre düzeyinde ve diğer mahalleler, sokaklarla olan ilişkiler çevresi düzeyinde)

- Kiracılar, kiracı trafiği
- Olmayan, azalan ilişkiler
- Güvenilir çevre

deyimleriyle tanımlanırken komşuluk, ilişkiler, tanıdıklık çevresi kapsamındaki değişmeler ve sınırlamalar ortaya konulmaktadır.

Güvenilir çevre, güvenilir insanlar tanımlamaları dört görüşmeci tarafından ortaya konulurken, bir sokaktaki tek görüşmecinin (S5) güvenilir çevrenin varlığını sürdürmediği ifadesinin yanında, diğer sokaktaki beş görüşmeciden üçünün (H1, 4, 5) anlaşmışçasına güvenilir çevre, güvenilir insanlar kavramını-olgusunu açık, yakın ve vurgulu deyimlerle ifadeleri ilginç ve anlamlı olarak görülmektedir. Bu birinci sokakta değişme, kalabalıklaşma ve devamlılık gösteren sokağın yanında ikinci sokağın, değişmemiş, kısa-küçük ve çıkmaz sokak özelliğinde olması etkenler olarak görülmektedir.

S5, eskiden az insan, temiz insan, güvenilir çevre, kardeşçe yaşama, temelli, güvenilir insanlarla ifade edilen eskinin yanında yeni sürekli değişen insanlar, artan, tanımadık insanlar ile ifade edilmekte,

H1, 4, 5, temiz mahalle, kötü bir şey yok, kavga gürültü yok, güvenilir yer, güvenilir çevre, güvenilir komşular şeklinde açıklamalar ve sokakta kendini evinde hissetme, herkesin birbirini tanınması ve sokağa gelecek yabancıların farkında olunacağı açıklamalarıyla ortaya konmaktadır.

“... Komşuluk çok güzeldi. Herkes kapısını açık bırakıp yatsa yatabilirdi. Ne hırsızlık ne yolsuzluk, çünkü herkes ev sahibi idi mahallenin. Ama şimdi çok değişti.” (S5).

“... Şeydir tabii, temiz bir mahalledir, şu açıdan diyorum, yani herhangi bir kötü bir olay, kavgaydı, gürültüydü öyle bir olay olmaz, yani güvenilir bir yerdir. O özelliğini hâlâ muhafaza ediyor. Yani başka bir değişiklik, yok...” (H1).

“... Mesela aralığın şu dibinden yukarısı, sanki evine gelmiş gibi olursun. Aslında o şeyi uyandırır, bugün kapıları kilitledim mi, acaba bir şey olur mu diye korkmadım giderken yani. Güvenceli gittim. İlla da mahalleden, sokaktan birisi görüş geleni gideni... Sokağın en iyisi, bizim sokağımız, böyle yani temiz bir sokaktır, yani korkulmaz, gece gündüz güvenerek, akşamları kapı da kapatmadan, kitlemeden yatarım yani, komşulara güveniriz...” (H4).

“... Mahallemizde bir böyle kötü insan yoktu. Yani hırsız olur, fenalık yapar, bunlar yoktu, yok mahallemizde, severiz mahallemizi...” (H5).

- **İnsanlar arası-komşuluk ilişkileri ve gerçekleştirici, yardımcı, destekleyici, sebep hazırlayıcı faktörler:**
 - Toplanma, oturma, sohbet, el işi, çay içme, dedikodu...
 - Sabah kahveleri, kahvaltıları, akşam çayları

- Yöresel yemekler; hazırlama, toplanma, yeme, içme
 - Gidip gelmeler, teklifsiz gidip gelmeler
 - Ziyaret, hal hatır sorma
 - Misafir ağırlama
 - Oyunlar, eğlenceler;
 - Helva çekme-şarkı söyleme
 - Hikâye anlatma
 - Tombala oynama
 - Yüzük oyunu oynama
 - Müzik; çalma, söyleme, dinlenme, oynama
 - Radyo dinleme
 - Torba atma
 - Yardımlaşmalar; hasta, cenaze/ölüm, düğün, düğüne hazırlık
 - Yardımlaşma ve ortaklaşa-birlikte yapma, iş bölümü, paylaşma; çamaşır yıkama, kışlık yiyecekleri hazırlama, su, üzüm asmasını paylaşma
 - Özel günler; Ramazan, bayram, yılbaşı. Hıdırellez, piknik, düğün, mevlit; ikramlar, oyunlar, eğlenceler, gezmeler, ziyaretler
- Yardımlaşma ve ortaklaşma, iş bölümü, paylaşma, birlikte yapma komşuluk-sosyal-insanlar arası ilişkilerdeki olumlu, destekleyici, gerçekleştirici rolü oynamakta, yaşam biçimini oluşturmaktadır.

Bu olay, “Sokak ve Kolektif Kültür” deyiimiyle çok güzel ifade edilmektedir;

“ İşte ne biliyim.Birinin hastası olur ilgilenilir, cenazesi olur ilgilenilir, düğünü olur, kızı olur, oğlu olur, evlenecek şey olacak hep ortaklaşa bir yaşantı yani. Güzel şeylerdi onlar, güzel ilişkilerdi onlar. Yani bir apartmandaki ilişkiler gibi değil. Yani her ev kendi başına şey, özgür muhtar, ama bir arada kollektif bir kültür oluşturmuşlar yani. Tabii bu sade bizim oraya has bir şey değil yani, bu bizim bütün sokakların yaşadığı olaydır...” **(H1)**,

“... Sokağımızda komşuluk ilişkileri tabii gittikçe de eskiyi arar durumuna gelmemize rağmen yine de sokağın şu anda komşuluk ilişkileri çok sıhhatlidir. Eskiden çok daha sağlıklıydı, ama şu haliyle bile zor bulunacak, yani menfaati ikinci plana atan, tam anlamıyla bir imece ilişkisi vardır. Bizim sokakta ve herkes birbirine çok sıcak, sevimlidirler. Mesela şöyle özetliyim: O sokağın sağlık bakanı benim anamdır. O başı ağrıyan ona gelir, zaten doktora, iğneciye götürür veya gereğini yapar, aklı erdiği kadar, hatta ilaç bile verir ufak tefek...” **(S3)**.

Görüşmelerde, birlikte, birinin bahçesinde çamaşır yıkama, kışlık yiyecekleri hazırlama ve hem oradaki, komşu bahçesindeki olanaklardan -çeşme, kuyu,-su, leğen....- yararlanma hem de birbirlerinin yardımlarıyla daha eğlenceli şekilde, işini yapma olarak örnekler görülmektedir:

“Hamsileri, bu bitişik komşunun eskiden büyük oyma ağaçtan leğen gibi, çok büyüktü, alırdık. Alırdık üç beş teneke hamsi, onun içine dökülürdü. Bütün komşular gelirdi, ayıklanırdı hamsiler, sepetlere girerdi, tuzlanırdı. Hep bizim kuyu vardı ya, eskiden buraların suyu yoktu. Kuyulardan temin edilirdi sular. İşte hamsiler yıkanır, tuzlanırdı.” (H4).

“... Ramazan’a üç beş gün kala bahçelerde toplanılır, imece usulüyle ufka yapılır mesela. Başka apartman yerleşmelerinde olabilecek bir olay da değildir. Mesela hanımlar otururlar, işte beş aile ise beşi birden çalışırlar. Birininkini bitirirler ve çabuk bu olayı hallederler, bunun gibi bilmiyorum başka daha imece usulü yaptıkları şeyler.” (S3).

“... Eskiden çamaşıra... çamaşır makinası yoktu ya kimsede,... bahçede kazan yarkardık. Biz yıkarken ne kadar konu komşu var ise, çeşmemiz vardı, yağmur çeşmesi, gelir,... o günü akşama kadar çamaşır yıkardı.” (D4).

“... Üzüm asmaları vardı. Asma evin penceresinin önünden giderdi. Bütün mahalle yaprağı bizim bahçeden alırdı. Kuyu vardı, bütün mahalle bizden su alırdı...” (H4).

Önemli bir gereksinim olan suyun ortaklaşılmasının yanında bahçedeki meyvelerin ve sebzelerin de paylaşılması söz konusu olmaktadır.

- Birlikte yapma, paylaşmanın rolü ve komşuluğa etkisi; birlikte yapılabilecek bazı özel yiyeceklerin, yöresel yemeklerin toplanarak, şarkı söyleyerek, bir eğlence ögesi-olayı olarak, sohbet ederek yapılması, paylaşılmasının yanında birlikte yeme, birlikte yapma ve yararından paylaşma, katılma gereksinimini açıklayan, gösteren “Toplanma-Yeme-İçme” ve bazen yan bazen de amaç eylem amaç olan toplanma-oturma-sohbet-el işi-üretim-dedikodunun birlikte gerçekleştiği ilişkiler önemli bir yer tutmaktadır. Burada “Yöresel Yemekler”in ilişkilerdeki katkısı, gerçekleşmesinde yardımcı etkileri görülmektedir.

“... Boş çay içilir mi, patates kızartırsın, kaygana yaparsın, pastanı alırsın, patates haşlarsın, turşu kavurursun, her şeylen bile bahçeye masanı atarsın, içer güzel kahvaltını yaparsın. Öyle, şimdi diyelim bugün toplanıp bir yerde oturacak... ya evde oturacak, ya bahçede oturacak. Ne yapacan? Çay demlicen, sen ne? Patates haşlıcan, sen ne? Kaygana yapacan, hep habule yapar da yeruk. Bi ikisi yapmaz yaparuk ayrı ayrı, gelir masayı donatır otururuk...” (H3).

“... Güzel havalarda, baharda, yazın hemen Kürt kilimleri, bahçe duvarının üzerine atılır. Komşular gelir. Patatesler, hamsiler haşlanır, kayganalar yapılır, çaylar demlenir. Orada yenilir içilir, sohbet edilir, el işler yapılır...” (S4).

“... Eski komşuluktan bahsediyorsunuz da hakikaten... birkaç komşumuz vardı. Büyüklümüz dışarı çıkmaya bile lüzum görmezlerdi. O komşularla kaynaşarlardı. Ama nerde... biri hamsikuşu yapsın, biri kaygana yapsın. Bir araya gelirlerdi, sabah çayını içerlerdi. Nerde o günler. Çok güzel günlerdi onlar, hakikaten

çok güzel günlerdi. Ben köyde yaparım şimdi onu. Şimdi mesela bir şey yapsan, bir de çay yapardım yanına. Yalnız bunun içimi de, bunu iki tane ahbapla içersin. Telefon ederim birine, telefon ederim öbürüne toplarım onları, ikindide de hemen bir sofraya kurar, ee bundan sonrası size aittir, yapın şimdi hizmetini derim. Ne yapalım. Yaşamak için etrafında bir canlanma olması lazım...” (S2).

“... Öğle yemeğine bizdeyiz. Yahut bugün öğleden sonra bize gelin, bizde yiyelim davasına, bir iki şey yapalım toplarım onları, komşuları...” (S2).

“... Diyorum bak, sabah kahvaltısı, sabah çayı, kahvesi, muhakkak ben sende, sen bende...” (D4).

“... Bazan helva kavururdular. Helva kavurması da vardı ha, çekme helva, o çekme helva çok modaydı bizim burda. Bilhassa kışın, sini bakır sini, efendiim, alırdık tencerede kaynamış şekerin kamışını, un koyarız içersine, orda onu yumak yapardık, o yumağı açardılar, simit gibi yapardık, ondan sonra toplardık, çek ulan çek, bir kat, bir kat daha, ondan sonra tel gibi olur, bilir misin, tel gibi olur. Öyle helva çarşılarında satmazlar ha, belki vardır ama makine ile, bu eldeki çok entressan olur. Ondan sonra herkes tabağına kor, lahana turşusu yanına dimi, eveet öyle yapardık...” (D5).

- Özel günlerin; Ramazan, bayramlar, yılbaşı, Hıdırellez, piknikler, düğün, mevlit gibi farklı amaçlar (Dinî aylar, günler, kutlamalar, inaniş ve takvimden gelen zamanlar) gösteren günlerin ortam hazırlayıcı, bir araya getirci, yardımlaşmayı getiren olumlu, destekleyici etkisi görülmektedir. Bu özel günler; oyunlar, eğlenceler, gezmeler, ziyaretler, yeme içmeler, ikramlar, hediyeler, törenler ile desteklenmektedir.

“... Bir kere bir araya geldik mi yerdik, içerdik, söyledik, gülerdik. Hele Ramazan geceleri otuz gece gezerdik, tombala oynardık, yüzük oyunu oynardık, el işleri yapardık... Eski Yılbaşlarımız yine komşularla geçerdi...” (D4).

“... Sonra Ramazanlarda, bizim evin arkasında bir meydanlık vardır. Mahalleli, yaşlısı genci orada toplanır, sohbet eder, bazen oyunlarla iftar vaktine kadar orada zaman geçirirdi...” (S4).

“... Tabii, mesela, bu “Hıdırellez” akşamı toplanılırdı. Maniler çekilirdi. Ben çocuktum. Çok iyi hatırlarım yani, bir sohbetti, bir eğlenceydi... Bu son iki senedir pek onu yapamadım da işte, sık sık mevlit yaparım, mevlitte de sade şeker şey yapmam, yemekli yaparım. O vakit de yine aynı şey oluyor, bir toplantı gibi oluyor...” (S2).

“... Eski Hıdırellezlerde mesela buradan Trabzon’a muhakkak gidecektim. Yemeklerimizi bir gün önceden yapardık...” (D4).

“... Oyunlar oynardık, fincan oyunları, yüzük oyunları derler, bilir misin, ekseri onu oynardılar... Kalandarlarda çocuklar gelirdiler torba atarlardı, bir şeyler ister-

diler. O zaman da incir kurusu, her yerde incir vardır, dizilen beraber. Torbalarına incir koyardık, portakal, bir şeycik, elma falan. Böyle yapardılar. Tabii ben de giderdim, uşak işte ya... Giderdik, incir alır gelirdik, dizi incirlerden, yerdik.

Eski bayramlarda iyiydi. Bayramlarda el öpmeye giderdik. O zaman bir modaydı o, şimdi bilmem yapıyorlar mı, gider el öperdik, paracık tabii maktup ederdi, o zamanki paralarda kâğıt, kırk paralar, yüz paralar vardı, o zaman kâğıt. Şeker, paracık... bir şeycikler alır gelirdik, çocuk dimi işte, eğlenirdik biz de. El öpmeye giderdik, çok modaydı o zaman. Ziyaret, gider gelirdik. Trabzon'dan hısım akraba surda bizleri ziyarete gelirlerdi, görüşürdük..." (D5).

- Oyunların-eğlencelerin gerek normal komşuluk günlerinde gerek özel zamanlarda, günlerde ve gerek belli amaçlarla bir araya gelinen komşuluk günlerinde olumlu, destekleyici, yardımcı, bazen gerçekleştirici önemli etkileri görülmektedir. Bunlar geleneksel, yöresel yemekler (helva çekme), yöresel veya zamana has/zamanı simgeleyen oyunlar (tombala, yüzük oyunu ve yılbaşı) veya o an için getirilen çeşitli oyunlarla- eğlencelerle değerlendirmeler (çalma, söyleme, hikâye anlatma, radyo dinleme, sohbet...) şeklinde ifade edilmektedir. Eğlenceler, oyunlar, yardımlaşmalar ve özel günlerle çeşitlenmekte, ortam hazırlanmakta yoğunlaşmaktadır.

"... yani eskiden... oturmamız, sohbet etmelerimiz bir portakal ağacı vardır onların bahçesinde, onu böyle kar, kışın yağdığı zaman abimler gider onu silkelerdiler, böyle pat pat pat pat dökülürlerdi bahçeye, ordan toplanırdı, S. teyzem bir leğen koyardı, biz otururduk odanın içinde, Z. abim bir yandan ud çalardı ona, ağzına böyle basardık ki (portakalı) o kesmesin çalmasını diye, öyleydi, bize çalardı. Gece sohbetlerimiz..." (S1).

"... O zaman da, "Arkası yarın"...değil, ne vardı, onları dinlerdik, otururduk, konuşurduk işte. Çocuklar da bir ud çalardı, biri bir şey çalardı. Bu şekilde geçirirdik günümüzü, otururduk..." (S6).

- "Sabah kahvaltıları, kahveleri", "Akşam çayları" gibi gelenekselleşmiş alışkanlıklar, günlük yaşam akışını ve yaşantı içinde simgeselleşmiş, yaşama biçimine dönüşmüş ilişkiler ve bu ilişkilerin "teklifsiz gidip gelmeler"le olan açıklığı, komşuluk ilişkilerinde simgeselleşmiş-destekleyici özellikleri görülmektedir.
- Ziyaretler, hal hatır sorma, aramalar, yardım ve ilginin komşuluk ilişkilerine getirdiği olumlu bağların, ziyaretlerin azalması ile getirdiği zedelenmeler ve reaksiyonlar "Yaş-Yaşlanma" ile artış göstermekte, kuvvetlenmektedir. Yaşla ve hastalıklarla, rahatsızlıklarla artan, başkalarıyla konuşma, görme, derdini anlatmanın yanında birilerini görme gereksinimi, aranma ve sohbet isteğiyle ve eski güzel komşuluk günlerini yaşamış kişilerin aynı şeyi beklemeleri ve ilişkilerin değişmesine duyulan üzüntüyle kendini göstermektedir.

Bu durum, komşuluk hakları ve hukuku kavramıyla açıklanmakta ve ilgilenen, ziyarete gelen birkaç komşunun olmasının mutluluk kaynağı olduğu ifade edilmektedir.

“... Eskideki komşularımız şimdi yok. Şimdi birkaç tane var burada. M. Hanım isminde bir komşumuz var. Onun gelini var, köyden kız almıştır. Onlar gelirler. O M. Hanım da yaşlı kadın, sakat kadın gelemez, bize gelemiyor. Gelini gelir, gelini gider. Geçen gün yine M. Hanım geldi bize, şey ismi neydi kızının ismi, büyük kızı o geldi. Beraber oturduk. Hal hatır sordular. İnsancanlıydılar, yani öyle insanlara değer verirler, gelirler hatırımı sorarlar. Bu, şimdi ötekilerden hatırım soran yok, eden yok. Bir tane bir komşumuz var burada N. isminde gelip gider bana, bir eksiğim olsa aldırırım. Ortasaray’da vardır yine bir akrabam, ona aldırırım, hepsine eksiğimi, öteberimi aldırırım. Yani parayı yolladım mı hepsini aldırıyorum onlara... Burada karşımızda iki tane gelin var, biri postanededir, biri üstündeki ev hanımıdır. İyi görüşürüz, gelirler. Sonra ben bir şey lazım olsa, birisi, bu gitse evine, şu aradadır evi, ben onu çağırırım, arzu ederim gelsin, çağırır mısın derim çağırırlar. İyidirler, gelir otururlar, halımı hatırımı sorarlar, ederler işte....” (H5).

“... Düşünün ki bir haftadan beri biz burada hastayız. İnanır mısınız? Etraftakilerden birisi gelip bizi ziyaret etmemiştir, ne halimiz var diye sormamıştır... Haber yolladık komşuya ki, çorba yapsın da getirsin, çorbasını içtik, daha o gün bugün görünmedi... Eski komşular birbirlerini nasıl diyim sana şöyle sarmaş dolaş severdiler. Başın ağrısı hemen koşardılar. Onların başı ağrısı sen koşardın. Böyle bir yakınlık, insanlık şeysi vardı. Maalesef şurada vardır 15-20 senedir bu gaydeler ortadan kalkmıştır. Komşu, en yakın komşun, aha işte en yakın komşunuz, öyle kabul edelim, gelip de ağzına bir dirhem su dökmez, belki ölürken seslenirsin ona. Gelir de senin cenazenin yanında bulunur. Bu kadar işte... Yok, eski bizim büyüdüğümüz adamlar yok, Uuu, bana bir keresinde bir hasta olduydum, komşucuklarım hep başıma toplandıydılar. Ey gidi... Gidip gelmeler bambaşkaydı kızım, bambaşkaydı. Şimdi yok, şimdi gelirler, eğer senden bir menfaat ümidi varsa gelir... Yoksa gelmez. Çok nadir yani. Bazen yakın komşumuz vardır, bizim hasta olduğumuzu duyduğu zaman bizi ziyaret etmeden geri kalmaz, şimdi, şu anda burada yoktur. Eli ateşte dahi olsa, bir tas çorba yapar getirir bize. Bir tek komşumuz var, odur. Daha başka komşu diye arama. Komşu hakkı, komşu hukuku yok, bunlar yok kızım, bunlar kelimedede kalmış...” (D6).

- **Zaman içindeki birlikteliğin getirdiği sosyal çevre, komşuluklar, komşuların birbirlerine bağlılıkları, komşuluğun anlamları komşuların aranması, özlenmesi ve insanları ve yaşantıyı değerlendirmede etkili faktörler;**
 - Komşuluk ve hayat geçirmenin özdeşleştirilmesi (H3),
 - Eskinin tadını arama, özlem (H4),
 - Sokağın değişiminin insanların değişimiyle özdeşleştirilmesi ve pek çok şeyi paylaşan insanların eskiyi, eski komşuları araması, özlem (D4),
 - İnsanlar ve komşulukların özdeşleştirilmesi ve eski insanların aranması ve yenilerin “Hurdalar” olarak ifadesi (D6)

olarak görülmektedir.

“ En çok hoşuma giden taraflar, komşularım, evet komşularım, daha ne olacak. Önce hoşuma giden komşularım, komşun olmazsa ne edebilirsin, burada başın ağrısa, kendi adamına gidene kadar illa ki komşuna dalacaksın, o da senin yanına gelecek... Taşınırsam komşularımı ararım. Her yerde komşu. Komşusuz ne olur, hiçbir şey...” (H3).

“... yani eskiden iyiydi. Şimdi kalmadı o tad. O zaman daha güzeldi...” (H4).

“... Eskiden komşuluk çok güzeldi. O kadar güzeldi ki.... Bir kere eski komşular... hep yerli, insan birbirini tanıyor... Şimdikiler, bir iki komşumuz var, girip çıkacak o kadar. Şimdi eski samimiyet yok...” (D4).

“... Eski komşuluklar kadar mübarek hiçbir komşuluk olamaz. Yok şimdi onlar yok, o insanlar yok... Sonra menfaatperest, şimdiki komşular menfaatperest kızım, yok eski adamlar gitti de yerine hurdalar geldi, anladın mı yavrum...” (D6).

- **Temizlik, sokak mekânının temizliğinin komşuluk ilişkilerindeki yeri;** ortak mekânın ortaklaşa temizlenmesi, birlikte temizlenmesi ve temizlemeyle oluşan olumlu mekân etkileri veya temizlenmemesiyle oluşan olumsuz mekân etkilerinin orada oturanlar hakkında verdikleri bilgi, anlattıkları;

- Birlikte temizleme, herkesin kapısının önünü temizlemesi (H3, H4, S5, D6) .
- Sokak temizliği ve orada oturanların temizliğinin ve sokak genel atmosferinin özdeşleştirilmesi (H3, D6).
- Sokağın temiz tutulmasının önemi ve bunun için çaba gösterme (D6).

şekillerinde örneklenmektedir.

“... buranın sokağını hiç kimse beğenmez, çünkü sokağı çok pis, berbat duriy. Her zaman bakıyorlar ki, buni bi kişi temizlesin, ... Öyle daa, oraya kadar temizlerim,-burdan al oni in sokağa, eee burda sade ben oturmayırım ki. Hepsi birlik olacak, temizleyi gideceksin oni. Sabahleyin diyrim ki, haburiya bak, haburiya gelen bizi hep güler. Çünkü burada hep biz oturiyruk, burayı sipirelim. Öbürü diy ki sen sipir oni, öbürü diyki sen sipir oni, öbürü di bırak, boşver, dursun öyle, öyle geldi işte duriy öyle, öyle bırakalım, dursun öyle. Ama öyle olur mi? O sokak pis, ordan yukarı gelip geçen, kapısını açan der ki, burası pis olduğu için onun evi de böyle pistir, öyle da.Ben bahçemi siler, sipirir, temizlerim...” (H3).

“... Oranın eski sakinlerini, bu sokağın çok temiz olduğunu bilirim ben... Asıl eski, o sokakta bir çöp bulamazdın, tertemiz olurdu. O aralığın başında otururduk...” (H4).

“... O zaman sokağı bile tertemiz süpürürlerdi ev sahipleri, toz toprak kalmasın diye. Şimdi bakan yok. Daha doğrusu o zaman memleket, kendi memleketi bildikleri için çalışırlardı. Şimdi yerlisi yok...” (S5).

“... Bu sokak cennet gibi bir sokaktı. Onlar süpürürdü yarıya kadar, yarıdan aşağı hanım süpürürdü, oradan aşağı onlar alırdı. Ayna gibi pırıl pırıl bir sokaktı... Ben bu sokağı ona temizlettireceğim ve yaptıracağım. Burada pislik görülmeyecek... Çünkü illet oldum.” (D6).

- **İlişkiler mekânı, komşuluk mekânı:** Komşuluklar; yardımlaşmalar, birlikte yapmalar, oturmalar, üretimler, ziyaretler, misafir kabul etmeler, yeme-içme gibi komşuluk ilişkilerinin gerçekleştiği mekânlar (kış, soğuk havalar, tüm mevsimlerde, akşamları kullanılan konutlar, bahar, yaz-güzel havalarda kullanılan bahçeler, ağırlıklı olarak yaz, bahar mevsiminde, güzel havalarda kullanılan sokaklar ve meydanlar olarak görülmektedir); ev, bahçe ve alt mekânlar sokak-kapı önü, meydan ve bunların yanında daha farklı sosyal ilişkiler sunan kahvehaneler, dükkânlar ve hamamlar olarak görülmektedir.

Bahçe-taşlık, çardak, ağaç altı;

- Toplanma, sohbet, üretim-elîşi, yeme içme, yardımlaşma, paylaşma mekânı
- Mevsimlere göre-yaz ve baharla birlikte ve güzel havalarla hemen hemen tüm yaşantının gerçekleştiği-hem ev sahipleri hem de misafirler için “aktif mekân-ana mekân”

olarak kullanımı çeşitlenmektedir.

“...Başkaları, bazen eski evi güzel buluyorlar... bir de taşlıkta çiçekler açtığı zaman, yazın genelde ortaya masayı atıyoruz...Yani ilginç geliyor onlara, apartman hayatı yaşayan kişi, buradaki o şeyi görünce hoşuna gidiyor, ilginç geliyor, ‘ay ne kadar güzel.’ Sabah kalkıyoruz, hamsikuşu falan yapıyoruz, dışarda oturuyoruz, yiyoruz...” (K3).

“... Yazın at yemek masasını oraya, taşlığa, bahçeye, yaz ve kış, otur ye, iç, gelelini gidenini orada ağırla, bahçeden al taze salatalıkları, domatesleri... Yazın hep taşlıklarda otururuz, içerde oturmayız...” (D4).

“... Ev oturmaları dışında, bahçelerde karı kişiler konuşurlar, toplanıp güneşte konuşurlar, bir ağacın serininde konuşurlar...” (D2).

“...Çok eğlencelidir. Bahçede masayı kurarız, içerde kimse olmaz. Bahçede taşlıkta yeriz, içeriz, gezeriz, eğlencemiz hep oradadır... Diyorlar, çok güzel köşk gibi eviniz var diyorlar, ne güzel bahçenin içinde. Yazın çok güzel oluyor, zaten yazın evde oturmuyoruz ki hep bahçedeyiz...” (S5).

“...Yani ne bileyim, yani yaz oldu mu masamız taşlıkta. Taşlıkta bir çay içmek çok güzeldir. Bunun için yazın yine öbür taşlıkta, yine akrabalar gelirler, hısım akraba, yazın yine atarım masayı taşlığa...” (K5).

“... burda bahçe var ya, hep buraya toplanuruk. Yazın zaten evlerde oturulmaz, At masayı bahçeye, çek bahçeye, elinin işini yap, çayını iç, ne yaparsan yap, hepsi senin elinde...” (H3).

“Güzel havalarda, baharda, yazın Kürt kilimleri, bahçe duvarının üzerine atılır... orada yenilir, içilir, sohbet edilir, el işleri yapılır...” (S4).

“... işte bahçelerde mesela, yazın sıcağında çok serin olur, o bahçelerde, yazın sıcağında bahçede otururlar, ikindiden başlarlar çaylarını pastalarını, kayganalarını yemeye, ondan sonra da akşamları erkekleri eve geldiğinde ev hanımları onları seyrederekler, çünkü onlar doymuştur gündüz akşama kadar...” (S3).

“... O aralığın başında otururduk, toplanırdı millet, alırdı el işlerini, örgülerini alırdı, orada oturulurdu. Aşağı yukarı geçenler seyredilir, muhabbet, konuşma...” (H4).

“...Ancak şey de hoşuma gidiyor tabii, böyle çoluk çocuk kapılarda, kapının önünde, özellikle bahar geldiğinde, kadınlar kapılarda sohbet başlıyor. Yani olay hoşuma gidiyor, beraber iş yapıyorlar, işte kızlar oturuyorlar bahar aylarında, bunlar güzel...” (H2).

“...Orada Ç.ın M. Efendi vardı, o M. Efendi gelirdi, burada otururdu, sandalye verirdik, kapının önünde otururduk, sohbetleşirdik, konuşurduk kalkar evceğine giderdi. Sabah olurdu yine burda...” (D6).

“... Bir de sokağımızın ortasında büyük bir alanımızın oluşu çocuklar için, gençler için güzel bir oyun sahası oluyor. Burda herkesi görebilirsiniz yani, havanın güzel olduğu devrelerde. Az önce de bahsettiğim gibi kadınların el işi yapması, çocukların, kız çocukların erkek çocukların cıvıl cıvıl oynaması, insanların gelip geçmesi, onları seyretmesi, hatta benim çocukluğumun çoğu da o mahalle alanında geçmiştir...” (S1).

“...Ramazanlarda, bizim evin arkasında bir meydanlık vardır, mahalleli yaşlısı, genci orda toplanır, sohbet eder, bazen oyunlarla iftar vaktine kadar orada zaman geçirirdi...” (S2).

- **İnsanların temizlenmeleri için kapalı bir yapı olan hamamlar getirdiği “Hamam Kültürü”** (daha çok hanımlar için), haberli, toplanarak, akraba, komşu, tanıdıkların beraber gitmesi, hazırlanan yiyeceklerin orada yenmesi, sohbet ve eğlencelerle gerçekleşmektedir.

“... Çifte Hamam bizim için çok iyiydi, yakındı, annem bizi toplardı, hep beraber, komşuların çocukları, biz, gider bize banyo yaptırıldılar. Orada bile, orayı işleten kadın çok iyi bir insandı, orada bile yani komşuluk ilişkileri, sohbetlerimiz... bir şeyler yapardılar annem onlar banyoda işte, eski hamam alemleri diye anılır vardır yani.Orada çok güzel anlar... onlar değişti zaten. Yemekli, yiyecekli sabahtan akşama kadar, sabahçıydım ben, öğlede geldim mi yemek bile yemezdim, derdiler ki, aman orda çantamı bırak git, annen seni orada bekliyor. Giderdim, banyo yaptırıldılar bize, hemen oraya gazete kâğıtları, sini bezleri, ne varsa hepimiz yerdik, gülmek, alem, sohbet...” (S1).

“... Ortahisar’da hemen Hükümet Konağı’nın karşısındaki o dükkânların önündeki hepsi bizim dostlarımızdır, komşularımızdır. Çıkıp orda hasır alçak sandalyelerde birkaç saat oturmayı çok severim ve her pazar hemen hemen bunu yaparım...” (S3).

“... Erkekler eve gitmezlerdi, kahveye çıkarlardı. Bahçeli kahve dediğimiz bir kahvemiz var. Oraya da küçükler gitmezdi, o zaman ayıp sayılırdı. Şimdi büyüklere ayıp sayılıyor. Ben de oraya giderim. Güzelliği kalmadı. Kahve, o kahve yerinde ama, kahvenin güzelliği yok. Eskiden güzeldi, müşterileri olsun kahve sahibi olsun...” (S5).

“... Çarşıya iniyorum; kahvede oturuyorum... sonra kahvede oturuyoruz... yazın dışarda oturuyoruz, aynı arkadaşlarla sohbet ediyoruz...” (D2).

- **Komşuluk ve komşulukta zaman:** Komşuluk ilişkilerinde zaman, “Gündüz ve gece birliktelik”, “Akşam oturmaları”, açıklamaları ile birlikte paylaşılan, bir arada geçirilen zamanın genişliği ile açıklanmaktadır. Mevsimlere, hava durumuna bağlı olarak bu ilişkiler çevresi konut, bahçe, sokak, meydan olabilmekte, yazları, baharları, güzel havalarda dış mekânlara kaymaktadır.

Komşulukta zaman; günlük zaman, mevsimlere göre zamanın dışında bir de bu iki zaman üzerine ayrılabilen zaman veya ayrılmayan zaman kavramları bulunmaktadır. Günlük yaşam akışına, bu akışı belirleyen, etkileyen eylemlere, faktörlere, yani iş bölümü ve çevre kullanımına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu faktörler arasında etkili olarak sokak-konut ve çevresi dışındaki kullanımı yoğunlaştıran iş, meslek ve çalışma çevresi, süresi, evde, mahallede kalmayı getiren ev hanımlığı (erkek kadın görevleri ve paylaşma doğrultusunda) gelmektedir.

“... Hanımlar genelde evde oturuyorlar... Gündüzden erkekler giderdi işlerine-herkesin işi genelde çarşıda olur-. Mahallede daha çok hanımlar bulunurlar...” (D2).

“... Şey yani bu zaman da meselesi. Örneğin işte annelerin zamanı varsa, bizim zamanımız yok yani, o ilişkilere incek özellikle benim, yani zamanım yok. O açıdan sıcaklık da olmuyor yani, sabah çıkıyoruz evden akşam dönüyoruz. Karanlıkta dönüyoruz. Onun için ilişkiler bizim için zayıf oluyor, olmuyor. Daha çok iş arkadaşlarıyla, iş durumundaki şeylerle sıcaklık oluyor. Mahalle olgusu bizden kalktı. Tabii ayaküstü şey de yapıyorlar, şakalaşma, konuşma, bir de biliyorlar falan bize takılıyorlar falan...” (H1).

“... Komşularla biz dışarda çalıştığımız için pek bir diyalogumuz yok. Komşuları tanımıyoruz dersek, yani gerçekten günaydın, merhaba, nasılsın iyi misin, nasıl oldu hastalığın yani, yani öyle girip çıkma olayımız yok. Özellikle benim yok komşularla ilişkilerim...” (H2).

- **Komşuluk-tanıdık çevresinin getirdiği imtiyazlar ve çocuklar;**

“... Bizler çocukken bütün kapılar açık dururdu. İstedığımız bahçeye girerdik. Sağolsunlar, komşularımız bir şey demezlerdi. Meyvelerden yerdik. Bazen top oy-

narken toplumumuz oraya düşse rahatlıkla alırdık. Ama şimdi çocukların topu düşse alıp kesiyorlar...” (S4).

“... Eskiden çocukken giderdik işte, çıkardık, duvarlardan çıkardık. Komşularımız da sağ olsunlar, yani pek bir şey görmezdiler, hor görmezdiler...” (K2).

• **Zayıflayan, olmayan ilişkilerin nedenleri;**

- İnsanların değişimi, yenilerin gelmesi
- Farklı yaşam biçimlerine sahip insanların bulunması
- Eskilerle paylaşılanlar-zaman ve birliktelik-ve süren ilişkileri yanında yenilerle az, zayıf ilişkilerin bulunması, ortak konuların henüz ortaya çıkmaması
- Kalabalıklaşmayla daralan komşuluk çevresi-tanıdık çevresi
 - Çevrede kendi yaş grubundan kişilerin olmaması (D1)
 - İletişim araçları ve komşuluktaki-insanlar arası ilişkilerdeki olumsuz etkileri;
 - Televizyon ve televizyon seyretme (S4)
 - İlgi çekici ve ilgi dağıtıcı olarak TV
 - Kişi ve TV, ikinci, üçüncü kişilere, komşulara, misafire yer yok (D2)
 - TV, evde istenmeyen misafir (S3)
 - Yaşam biçiminin değişmesi ve günlük yaşam akışı, zaman
 - Zayıflayan gelenek-görenekler; bayramlar, kutlamalar...
 - Sosyal ilişkiler-Komşuluk mekânlarının varlığı ve özellikleri

ile açıklanmaktadır.

• **Fiziksel Çevre-Değişimler ve Değerlendirme**

Zaman içindeki fiziksel değişimlerin şu başlıklarda toplandığı görülmektedir:

- Eskime; Fiziksel eskime, eskilik
 - Fiziksel eskime nedenli bakım, onarım, yıkma, yeniden yapma
 - İşlevsel eskimeler ve işlev değişimi nedenli yenileme, tadilat, yıkma, yeniden yapma
- Kâr amaçlı yıkıp yeniden yapma
- Bilinçsiz, keyfi yıkma, yapma ve getirdikleri
- Değişen, gelişen teknoloji ve getirdikleri
- Azalan yeşil
- Temizlik- bakım

Fiziksel çevredeki bu değişimler, nitelik değişmesinden, doku değişimine giden derecelenmeleri ortaya koymaktadırlar.

- **Değişim olarak “Eskilik/zamanın getirdiği eskilik”** kendi evinden, sokağından, yakın çevresine, mahallesine varan değişimler içinde açıklanmakta ve nedenlendirilmektedir;

“...bahçelerin eski güzelliği kalmadı,” “...evler eski”, “...yaşantıya uygun olarak onarım gerekiyor,” “...duvar üzerimize gelecek,” “...boş duran, yıkılmaya terk edilmiş, bakımsız evler,” “...bakımsız sokak,” “...eskiden güzel bir mahalle, şimdi sönmüş, sükut bir mahalle,” “...evlerimiz eski, şu anda yıkık, viran vaziyette,” “...mesela gün geçtikçe yaşılanıyor ev de insanlar gibi, ev de yaşılanıyor, görüntüsü de cirkinleşiyor,” “...mahallemizdeki evler hep eski,”

ifadeleriyle dile getirilmekte ve zorunlu veya isteğe bağlı göçler, onarım-bakım için maddi olanaklar, önemsememe, bırakıp-terk edip gitme, yeni kuşağın tutumu, yeni gelenlerin çevreye tavrı, yenileme ve koruma uygulamaları, çevrede yaşlı sayısının fazlalığı ve ilgilenmemeleri ile nedenlendirilmektedir.

- **Oradan ve oraya taşınmalar, göç** ile çok yönlü değişimler ortaya çıkmaktadır. Göçler, iş nedeni ile taşınmalar, yaşlanma nedeni ile çocukların yanına taşınma veya yaşlıların ölümünden sonra genç kuşağın orayı terk etmesi, satması ve boş bırakması değişimlere zemin hazırlanmaktadır:

- Boş kalan, terk edilen evler hızla eskimekte, yıkılmakta,
- Kiraya verilen evlerin bakımı ve yenilenmesi yapılmamakta, ucuz kira, ekonomik nedenle orayı tercih eden kiracıların kendi evleri olmayan bu eve olumlu katkıları olamamakta,
- Satın alıp yeni gelenlerin çevreye olumsuz tavırları, kötü değişiklikleri yapmaları,
- Kalabalıklaşma, ailede kişi sayısının artması ve kâr amaçlı fazla kat bulunduracak yeni yapıların eski az katlı evlere tercih edilmesi olarak görülmektedir.

Değişme ve çevre bozulmasının nedenlerden biri olarak değişen aile yapısı yeni ve katlı yapılaşmayı getirmektedir.

- **Değişmeler ve değerlendirme-tepkiler;**

- Sokak zemin kaplamasının değişimi, yeni olması nedeniyle olumlu (S2) karşılanırken, bir koruma bölgesinde yanlış uygulama (Arnavut kaldırımı şimdi beton parke) yapılmasıyla olumsuz (S3) olarak karşılanabilmektedir. (Sarayatik Sokak)
- Sokak zemin değişimi, merdivenli sokağın yarı merdivenli, yarı rampa olarak değiştirilmesi olumsuz karşılanmakta (K1, 2, 5) ve getirdiği işlevsel sorunlar ve sokaktan soğumaya neden oluşu ile eleştirilmektedir. Sokağın uçuruma dönüştürüldüğü ve bu haliyle kayıp düşmelere, yürümede zorluklara ve yolunu değiştirmelere neden olduğu açıklanmaktadır (Kuzgundere Sokak).

- Çalışma yapılan tüm sokaklarda eskimenin dışında fazla değişme olmadığı, yıkım ve yapımın az olduğu, olmadığı, korunmuş ve bozulmamış çevre olduğu ifade edilmektedir.
- Bahçeli evlerin (birkaç evin) yıkılıp yerine yeni apartmanların yapıldığı-sokak ve yakın çevresinde-, bir taraftan yapılan bu apartmanların çevrenin görüntüsünü (Sarayatik Sokak, Hasanbaş Çıkmazı, Dutlu Sokak), koruma alanı olarak çevreyi bozduğu (Sarayatik Sokak ve Dutlu Sokak-), çirkinleştirdiği nedenleriyle olumsuz karşılanmakta (S1, D1, 5), diğer taraftan koruma alanında izin verilen bu olay, kendine karşı yapılmış bir adaletsizlik olarak görülebilmektedir (S6). Ayrıca bu olaya koruma uygulama-yürütme politikasında açıklar ve yanlışlıklar, sürüncemede kalan kararların yol açtığı üzerinde durulmaktadır(S3). Bahçeli evlerin yıkılması hem orada, bahçede geçen hatıralar, güzel yaşantı, olumlu yanları, sunulan olanaklar nedeniyle hem de güzel görüntünün kaybolduğu/kaybolması nedeni eleştirilmekte ve o evlere duyulan özlem ifade edilmektedir (H4, S1).
- Kamu işlevli binaların yıkılması, yeniden yapılması veya hizmete kapatılması ile gelen değişiklikler-Sarayatik Sokak ve yakın çevresinde-farklı açılardan değerlendirilmektedir. Hükümet Konağı'nın yıkılması, aynı işlevli yeniden yapılması ve daha sonra da başka yere nakledilip binanın başka bir işleve terk edilmesi için uzun süre boş bırakılmasıyla gelen değişiklikler açıklanırken (S1, S5), valiliğin orada olmasıyla var olan çevreye sunduğu yaşantının-canliliğin kaybolması, bir zamanlar canlı bir hayatı olan bölgenin sessiz duruşunun ve de birtakım hatıraları olan yerin o durumunun verdiği üzüntü de ortaya konulmaktadır (S1). Sarayatik Sokak yakın çevresindeki bir yaşama biçimi sunan ve anı değeri bulunan, temizlik ve sosyal mekân olan Hamamın (Çifte Hamam) hizmete kapatılması da üzüntü verici bir değişim olarak açıklanmaktadır (S1). Sarayatik Sokak'ın ve diğer üç sokağın açıldığı meydanın ortasında her tarafından yol geçen, her mahallede olan camilerden birinin olduğu ve Rus işgali sırasında yıkıldığı ifade edilmektedir (S5). Bu değişimle, bir yıkılmayla doku değişmiş, sokak ve yakın çevre sakinleri için önemli bir aktivite yeri olan meydan ortaya çıkmıştır.
- Zamanla değişen-gelişen teknoloji fiziksel çevredeki değişiklikleri de nedenlendirmiştir. Eskiden sokakların aydınlatılmasında kullanılan fenerlerin yerini elektrik direkleri-donanımı almıştır. Eski görüntüde yeri olan yangın amaçlı tulum balar da itfaiyeye yerini bırakarak ortadan kalkmıştır (S5).
 - Sokaklardaki aydınlatma-elektrik donanımı uygulamalarında, sokaklara sokak lambası ve elektrik donanımı gelmesinin yanında hatalı düzenleme ile konutların penceresinin önünden, çok yakınından geçmesiyle hayati tehlike oluşturabilmektedir (K2).
 - Azalan yeşil, kesilen ağaçlar (K2) ve bahçeli evlerin yıkılıp yerine yeni yapıların, apartmanların yapılmasıyla ortaya çıkmaktadır (S1, H4, H1).

- Mülkiyetin-arsa ve konut-hatta sokak mülkiyetinin el değiştirmesi ile başlayan değişim, yıkma ve yeniden yapmayla iki yönlü (fiziksel ve sosyal çevre-insanlar) değişimleri getirmektedir.

Hasanbaş Çıkmazı; bir aileye, akrabalarına ait olan, onların gelerek yavaş yavaş oluşturdukları bu aile çevresi-tanıdık çevresi sokak (Çıkmaz sokak özelliği olarak) konutların, toprağın satılmasıyla kimlik değiştirmiştir.

“... Bizim burası dedemin eviydi, biz buraya çocuk geldik. Babam ilkokul öğretmeni-ydi, köylerdeydi. Burası bahçeli, güzel bir ev vardı bunun yerinde, yıkıldı, işte bu yapıldı yerine, beş kardeş, burada işte dede, babaanne hepsi büyüdü, yetişti, dağıldı işte. O Mürteza Amca daha iyi bilir eskileri. Onun babasının yeriymiş bu evler, bu sokak onun babasınınmış yani, o satmış, bitişikte orayı da yine satmışlar. Ötede bir ev daha var, orayı şimdi kiraya verdiler...” (H4).

- Temizlik faktörü de fiziksel çevre değişimlerinde komşularına ve yerel yönetim hizmetlerine bağlı, bakım-onarımla birlikte görülen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Eskiden “ayna gibi”, “Cennet gibi” olan, birlikte temizlenen sokakların “şimdi pislik içinde” ifadeleriyle, kişilere ve kişilerin sokak mekânına farklı bakışları ifade edilmekte ve değişen roller (yerel yönetim hizmetlerinin devreye girmesiyle) zibilcilerin yerini çöpçülere bırakmasıyla beraber verilen eksik hizmetler eleştirilmekte “Belediyeye bu sokağı temizlettireceğim, yaptıracağım” ifadeleriyle bilinçli farkındalık ortaya konmaktadır (S2, S5, H1, H2, H3, D1, D6).
- Eskime ve bakımsızlığın ve koruyamamanın-korunamamanın getirdiği fiziksel çevre değişimleri karşısında hemen tüm görüşmeciler bakım, onarım, koruma, daha fazla bozulmama isteklerini belirtirken, koruma-uygulama, yürütme ve yardım-destek politikalarının eksiklikleri, aktiflikleri, ilgileri, gecikmeleri ve bilinçlenmeler, bilinçlendirmeler konusunda açıklamalar, eleştiriler yapılmaktadır. Fiziksel çevre değişimlerine tepki göstermede, eleştirmede veya değişim-değiştirme isteklerinde “Yaş ve Fiziksel Çevre” konusu gündemde görülmektedir. Görüşmelerde, yokuş yolun onları sıhhat, yaşlılık, artık genç olmadıkları nedenleriyle yorduğu (D3, D4, H5) ifade edilirken, merdivenler-basamaklar eğimli zemine tercih edilmekte, eğimli zeminin basamaklandırılması istenmekte (H5, K2, K5) ve orada oturan yaşlıların sokağı çıkamadığı, gelip gidemediği ve onları ziyarete gelecek yaşlı eski komşuların-dostların yokuş yüzünden gelemedikleri, yokuşu çıkamadıkları (H1, H4) anlatılırken bazıları, bir bölümü eğimli hale getirilen sokak zemininin oradan geçen, o sokağı kullanan yaşlıların terk ettiği, yollarını değiştirmelerine neden olduğu (K2)ve eğimli sokak zemininin karlı, yağmurlu havalarda kaymalara, düşmelere neden olduğu dile getirilmektedir (H5, K2, K5). Yakınılan eğim %30 ile %100 arasında (eğimli, eğimli basamaklı ve merdivenli kullanımla) değişkenlik göstermektedir.

- Fotoğraflar; fiziksel çevre-yaşanan çevre, yaşananlar, yaşam biçimi, değişimler ve mekân kullanımlarının somut anlatımı olarak önemli belgeler olarak görülmektedir.
- Doküman değerinin yanında, hatıraları da somutlaştıran, kaydeden fotoğraflar, hatıra ögesi olarak kişi, aileler, arkadaşlar, komşular için önem taşımaktadır.
- Yaşanan anlar, kişiler için önemli, özel olan anlar, günler, yaşanan yerler, önemli olan ögeler kaydedilmek istenmekte, daha sonra o günleri, anları, ögeleri tekrar görmek, hatırlamak, yaşamak isteğiyle fotoğraflanmaktadır. O anlar, o günler, o yerler, o ögeler bir şekilde sabitleştirilmek istenmektedir.
- Doküman ve yaşananlar-hatıra değeri olan fotoğraflar, anlattıkları, taşıdıkları anlamlar, değerler, açıklamalar, ilgili kişilerden veya tanıdıklarından anlatılması istendiğinde görüldüğünden çok daha önemli, anlamlı ögeler durumuna geçmektedir.
- Fotoğraflar çekilirken resim için seçilen köşeler, yerler, resime girmesini istedikleri arka fon, fotoğraflamada bazen amaç durumunda (oranın fotoğrafını çekme), bazen de yaşananlar, yaşayanlar amaç olduğunda ikinci amaç (yaşanan yerin ve istenilen kişilerin arka fonla birlikte fotoğraflanmaları) durumunda olabilmektedir. Yani fotoğraf çekimi için köşe, yer, öge, fon aramak ve o aranan ögeleri, özellikleri verebilen mekân sunumları önemli olmaktadır.
- Görüşmelerde bakılabilen aile albümlerinden seçilen fotoğraflarda fotoğrafların konuları, seçilen yerler, ögeler şöylece görülmektedir.

Foto. 37, 38, 39, 40, 41, 42	Konu: Çocukları, baba ve çocuk, dede ve torunlar, yani evde birlikte yaşayan insanlar, yakınlar, aile fertleri
	Yer Ev- Teras ve terasta seçilen pencere köşesi, pencere ve sokak fonu, sandalye, basamaklar, merdiven, yükselti ögeleri
Foto. 43	Konu: Arkadaşlar-arkadaşlık
	Yer: Komşu-arkadaş evinin bahçesi,bahçe ve ev fonu
Foto.44	Konu: Komşular, birlikte yapılan yemek (hamsikuşu)
	Yer:Teras
Foto. 45	Konu: Arkadaşlar-Arkadaşlık, Kış-Kar

	Yer : Mahalle içindeki yüksek bölge-Kıran,Kartopu, çiçekler ve Ortamahalle fonu
Foto. 56	Konu: Çocuk
	Yer : Oda, Radyo-Sehpa-Vazo-Biblo bölgesi/köşesi
Foto. 47, 48, 49	Konu: Kendi evi, farklı zamanlar ve mevsimlerde
	11 : Görüşmelerde, ilkbaharın geldiğini dışarı, taşılığa çıkarılmasıyla müjdeleyen, bu olayın simgesi olan “Set” görülmektedir.
Foto. 50, 51, 52	Konu: Kendi bahçesi ve çiçekleri
	Yer : Bahçe ve çiçekler, çiçeklikler “Bu benim bahçem, çok güzel, çiçeklerim” (14) “Evide huzur içindeyim. Yaz dedi mi evin önünde bahçem var, çiçeklerim var, onlarla meşgul olurum. Bunlar yazın bahçemin manzarası” (16)
Foto. 53	Konu: 23 Nisan Bayramı-Bayram kıyafeti-İlkokul dönemi
	Yer : Fotoğrafçı, çiçek -Valiliğin bahçesinden- “Bu da yine üçüncü sınıftayım, annem 23 Nisan kıyafetimle çekmişti, elimdeki çiçeği de valiliğin bahçesinden almıştı bana, çiçeğin de hatırası.”
Foto. 54	Konu: Kardeşler-Kardeşlik
	Yer : Bahçe, bahçe ve çiçekler fonu
Foto. 55	Konu: Aile, Anne-Baba-Çocuklar-Kardeşler
	Yer : Bahçe, bahçe ve çiçekler fonu, oturlan, yardımcı bank ögesi
Foto. 56	Konu: Sünnet düğünü
	Yer : Oda, hazırlanmış, süslenmiş karyola
Foto. 57	Konu: Düğün. Arkadaşlar-Komşular
	Yer : Bahçe, komşu bahçesi
Foto 58, 59	Konu: Hıdırellez günü-Piknik-Arkadaşlık-Komşuluk-Eğlence
	Yer : Kır, yeşil alan, semaver-çay, yiyecek-içecek

Foto 37.

Foto 38.

Foto 39.

Foto 40.

Foto 41.

Foto 42.

Foto 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42

Konu : Çocukları, baba ve çocuk, dede ve torunlar, yani evde birlikte yaşayan insanlar, yakınlar, aile fertleri

Yer : Ev-Teras ve terasta seçilen pencere köşesi, pencere ve sokak fonu, sandalye, basamaklar- merdiven, yükselti öğeleri

Foto 43.

Konu : Arkadaşlar-arkadaşlık

Yer : Komşu-arkadaş evinin bahçesi,
bahçe ve ev fonu

Foto 44.

Konu : Komşular, birlikte yapılan yemek
(hamsikuşu)

Yer : Teras

Foto 45.

Konu : Arkadaşlar-Arkadaşlık, Kış-Kar

Yer : Mahalle içindeki yüksek bölge-Kıran,
Kartopu, çiçekler ve Ortamahalle fonu

Foto 46.

Konu : Çocuk

Yer : Oda, Radyo-Sehpa-Vazo-Biblo bölgesi/
köşesi

Foto 47.

Konu : Kendi evi, farklı zamanlar ve mevsimlerde
-Mutlu mekân sunumu

Yer : Bahçe, Ttaşlık

Foto 48.

Foto 49.

Foto 48, 49

Konu: Kendi evi, farklı zamanlar ve mevsimler

Foto 50.

Foto 51.

Foto 52.

Foto 50, 51, 52

Konu : Kendi bahçesi ve çiçekleri

Yer : Bahçe ve çiçekler, çiçeklikler

“Bu benim bahçem, çok güzel, çiçeklerim” (14)

“Evde huzur içindeyim. Yaz dedi mi evin önünde bahçem var, çiçeklerim var, onlarla meşgul olurum. Bunlar yazın bahçemin manzarası” (16)

Foto 53.

Konu : 23 Nisan Bayramı -Bayram kıyafeti- İlkokul dönemi

Yer : Fotoğrafçı, çiçek-Valiliğin bahçesinden-
"Bu da yine üçüncü sınıftayım, annem 23 Nisan kıyafetimle çektirmişti, elimdeki çiçeği de valiliğin bahçesinden almıştı bana, çiçeğin de hatırası."

Foto 54.

Konu : Kardeşler-Kardeşlik

Yer : Bahçe, bahçe ve çiçekler fonu

Foto 55.

Konu : Aile, Anne-Baba-Çocuklar-Kardeşler

Yer : Bahçe, bahçe ve çiçekler fonu, oturlan, yardımcı bank ögesi

Foto 56.

Konu : Sünnet düğünü

Yer : Oda, hazırlanmış, süslenmiş karyola

Foto 57.

Konu : Düğün. Arkadaşlar-Komşular

Yer : Bahçe, komşu bahçesi

Foto 58.

Foto 59.

Foto 58, 59

Konu : Hıdırellez günü-Piknik-Arkadaşlık-Komşuluk- Eğlence

Yer : Kır, yeşil alan, semaver-çay-yiyecek-içecek

“Sokakta maalesef hiçbir şey yapamıyorum artık. Sabahleyin yataktan çıkıp buralara geliyoruz, bir daha akşamleyin dönüyoruz, gece dönüyoruz. Ama pazar günleri mesela ben o sokaktan hiç ayrılmak istemem. O gün boş olurum. Çiçeklerle uğraşırım, havuzla uğraşırım, bir parça kendime bahçede oyalanma fırsatı yaratırım. Ondan sonra da ben, belli bir saatten sonra, kış sezonu ise muhakkak işte alışlagelmiş peynirlimizi, kıymalımızı yeriz. Ortahisar’da hemen Hükümet Konağı’nın karşısındaki o dükkânların önündeki, onların hepsi bizim dostlarımızdır, komşularımızdır. Çıkıp orda hasır alçak sandalyelerde birkaç saat oturmayı çok severim ve her pazar hemen hemen bunu yaparım. Bazen de otururken hoşuma gider, İç Kale’den yukarıya, eski antik kenti, ta tepeye kadar dolanır inerim, bunu tek başıma yaparım ekseri ve ondan da değişik bir haz duyduğumun farkındayım yaparken” (S3).

“Sabahtan kalkar kahvaltını yaparsın, işini toplarsın, misafir gelirse ona bakarsın, gelmezse oturur elinin işini yaparsın. Öyle da. İş öyle, evin işi her gün hep aynı iş, hep onu yaparsın, çamaşırın olur, çamaşırını yıkarsın, bulaşığın olur bulaşığını yıkarsın. Daha ne olsun” (H3).

“Sabah 6’da kalkarım, 6.30’a kadar üstümü filan giyer okula giderim. Saat 12’de falan okuldan geliyorum. Belki saat 1’e kadar arkadaşlarla bahçede oturur konuşuruz. Ondan sonra derse çalışırım, kalan zamanımda bazen oturup arkadaşlarla el işi yapıyorum, bazı geziyoruz. Akşam olunca televizyon seyrediyoruz. Öyle.” (K1).

“Sabahleyin kalktık mı ya o ya ben, ikimizden birimiz kalkarsak sobamızı yakarız, abdest suyunu koruz sobanın üzerine, ısındı mı kalkar abdest alırız, sabah namazlarımızı kılarız. Ondan sonra Kur’an okuruz. Kahvaltımızı hazırlarız, ben veya o ikimizden birisi, kahvaltımızı yaparız.

Beni bilirkişi olarak göstermişler Tapu dairesinden, eski yazı okurum, yazarım Sabahleyin 8.5, 9’da giderim Tapu dairesine, vatandaşın eğer bir işi varsa onun işini yaparım...Yani esas şey odur. Ondan sonra, fırsat buldukça gazeteye haftalık yazımı yazarım. Arada şiir yazarım. Yazar atarım bir kenara, bazen gazetede yayımlarım. Bu suretle günlük hayatımızı da geçirmiş oluruz. Öğleye kadar çarşıdayım, öğleden sonra evdeyim, Günü ikiye taksim etmişim. Yarım gün öğleden sonra evde, öğleye kadar çarşıda. Hayatım böyle geçer.” (D6).

Günlük yaşantı, çevreyi-konutu, konut yakın çevresini, ilgili çevreleri (iş, eğitim çevresi vd.) aktif kullanmada, tanımada, değerlendirmede, günün zamanlara, yerlere, amaçlara-eylemlere göre paylaşılması, ayrılmasında, ağırlıklarında önemli yer tutmaktadır. Günlük yaşantıyı belirleyen, yönlendiren eylemler/faktörler kişinin yaşına, sağlığına, işine, fiziksel çevrenin varlığına, niteliklerine, ilgilerine ve bunların zamana dağılımına göre ortaya çıkmakta ve farklılaşmaktadır. Herkes için tekrar-

lanan günlük yaşam akışı yaşamayla birlikte simgeselleşmekte, kişiler “televizyon seyretme”yi önemli bir belirleyici faktör olarak görmektedir.

İşten kalan, çalışma mekânı dışındaki zamanını kişiler çocuklarıyla, kahvehanelerde, dostlarıyla, arkadaşlarıyla, komşularıyla geçirmekte; bahçeyle uğraşmaya, el işi, ev işi yapmaya ayırmakta ve zamanın getirdiği sınırlamalar söz konusu edilmektedir.

- Tatil günlerinin kullanımı bir hanım tarafından; ev işleri, çocuklara bakma, el işi, bahçeyle uğraşma, kitap okuma, misafirlğe komşuya gitmeye ayrılırken, bir erkek tarafından arkadaşları ile mahallede, kahvehanede buluşma, sohbet, bahçeyle uğraşma, yakın çevrede ve kent merkezinde geçirmeye ayrılabilir. Tatil günlerinde, o günün ve mevsimin sembolü haline gelmiş veya o günü sembolleştiren yöresel yemekler (peynirli, kıymalı pide) ve pazar günü özdeşleşebilmektedir.
- Çocuk, çocukların bakımı; okula götürme ve okuldan alma, evde kalma gibi durumlarla günlük yaşam akışını etkileyen faktörlerden biri olmaktadır.
- Yaşlılık, insanların hemen hemen tüm vaktini (ek bir işi yoksa) evinde geçirmeye neden olmaktadır. Belli bir yaşta emekliye ayrılma, yaşlanmayla gelen rahatsızlıklar ve sınırlanan hareketlilik, zorlaştıran ve engelleyen çevre nedeniyle kişiyi eve bağlamakta, zamanın çoğu evde geçirilmektedir.
- Emeklilik ve yaşlılıkta artık işi olmama ve evde de yapacak iş bulup bulmamaya bağlı olarak, sağlığı elverişli olma durumunda ev dışında, çarşıda arkadaşlarıyla birlikte kahvehanelerde zaman geçirilmektedir.
- Dinî ibadetler de günü etkileyen faktörlerden olmakta, günün belli zamanları ev içinde ibadet (Kur’an okuma, namaz kılma) edilmekte veya namaz saatlerinde camiye gidilmekte, bu durum diğer insanlar için simgesel bir anlam taşımaktadır.
- Günlük yaşam akışı: İşe-mesleğe ve türüne, yaşa-yaşlılığa-hastalığa, bakımıyla uğraştıkları, baktıkları kişilerin varlığına, dinî ibadetlere (Kuran okuma-camiye gitme), komşu ve komşuluklara, boş zamanları değerlendirmeye; bahçeyle uğraşmaya, el işi yapmaya, kahvehaneye gitmeye, okula ve eğitime, televizyonun varlığına, programlarına, ev işlerine; çamaşır, bulaşık, temizlik

gibi faktörlere göre belirlenmekte, sınırlanmaktadır.

Sözü edilen faktörlere göre konut, konut yakın çevresi kullanımı; komşuluklar, çalışma arkadaşlıklarına (iş çevresi kullanımı ve iş arkadaşlarına) farklı ağırlıklarda zaman ayırmakta, gün bölünmektedir;

- Ev hanımları (ev işi; yemek, temizlik, çamaşır vb. ve ev işlerinin yanında yapılan çalışmalar; dikiş, piko vb.), çocukların bakımıyla uğraşan bir anne,

torunlarının bakımını üstlenen büyükanneler, yaşlanmanın birlikte getirdiği rahatsızlıklar, hastalıklar, zayıflayan hareket kabiliyetleriyle yaşlılar ve emekliler zamanın çoğunu konut ve konut yakın çevresinde geçirmektedir.

- İş-meslek; günü, iş zamanı ve iş çevresi, iş arkadaşları ve konut, konut çevresindeki komşular olarak iki ana zamana bölmekte, iş ve iş arkadaşlıkları önde görülmekte, pek bulunamayan, gündüz olunamayan çevre olan konut çevresinde komşuluk olayı daralmakta ancak rastlantılar sonucu görüşmeler, konuşmalar olabilmektedir. İşin türüne göre bu yarım gün, tam gün veya haftanın altı günü tam gün olarak farklılaşmakta ve cumartesi-pazar veya yalnız pazar olarak bir tatil günü olgusunu ortaya çıkarmakta ve bir haftalık akış gündeme gelmektedir.

İş-meslek sahibi kişilerin günlük yaşam akışları, bir gündüz ve bir akşam bölünmesini de getirmektedir. Günün akşam bölümünde ve çıktıktan sonra orada bulunan kahvehanelerde, çarşıda arkadaşlarla zaman geçirilmektedir.

- Okul ve eğitim de belli yaş grupları için günün önemli belirleyicilerindedir. Gün, okul zamanı, ders çalışma zamanı ve dışında arkadaşlarla sohbet, oturma, gezme zamanı olarak bölünmektedir.

11. Sokak ismi | “Sokağınızın isminin nereden geldiğini, hikayesini biliyor musunuz?”

Sokağı tanıtmada, kimliklendirmede, kimlik vermede önemli bir kimlik ögesi olarak görülen “Adlar-İsimler” önemli bir öge durumundadır. Sokak isimlerinin nereden geldiği, o ismi taşıma sebepleri, ismin hikayesi, hatırlattıkları orada yaşayanlar tarafından açıklanmakta, bazen de kendileri tarafından araştırılıp sorulmasının sonuç getirmediği ve bilinemediği durumlar görülmektedir.

Sokaklar isimlerini;

- Orada uzun süredir yaşayan, oralı insanların soyadlarından; orada yaşamış ve uzun süre önemli hizmetler vermiş kişilerin soyadlarından, Telliolu Sokak
- Orada, yakında bulunan ağaçların isimlerinden, Dutlu Sokak
- Orada bulunan doğal öge olarak su ögesinden Kuzgundere Sokak
- Orada, o çevrede bulunan tarihi çevre-ögelere, genel kullanımlı yapılardan, buldukları Sarayatık Sokak Çifte Hamam Sokak Cami Sokak
- Orada yaşamış olan, tarih içinde tanınmış ve belirli görevler yüklenen kişilerden Hasanbaş Çıkmazı

almaktadır.

Sokak isimlerinin hikâyeleri, hatırlattıkları:

- Orada yaşamış Rumların mum yaktıkları bir kilise taşının bulunduğu meydan, “Büyük Dut Ağacı” ve Dutlu Sokak.
- Eski Hisar, Ortahisar, Ortasaray, Sarayatik adıyla anılan yerin tarihinin, konumunun getirdiği isimler ve o tarihten kalan ögeler (Hisar) ve kalamayan ögeler-Saray ve yıkılması (duyduklarına göre Pontus Rum Hükümeti zamanında var olan, zincirli kapıları olan saray S2, S5) ve o saraydan ismini alan Sarayatik Sokak, artık yaşamayan kişinin kalan evi ve Subaşı Çıkmazı, kalmayan cami ve onun yerinde oluşan, diğer yolları (Sarayatik Sokak, Subaşı Çıkmazı, Sarayatik Cami Sokak ve Çifte Hamam Sokak) birleştirilen meydan-meydancık.

Bütünde Değerlendirmeler

Tüm araştırma adımları sonunda bütünde bir değerlendirme gerekirse; farklı özgün konumları ve kaliteleri ile öne çıkan, çeşitlilik gösteren sunum özellikleri ile örneklenen TRABZON SOKAKLARI; Meydan/Meydancık-Bahçe/Avlu-Konut ilişkisinde, hem fiziksel-mimari hem de yapılaşmış çevre ile sosyal çevre arasındaki ilişkileri üzerinden tanımlanan, açıklanan kimlik ve kimliklendirme sunumları ile öne çıkmaktadır. Bu bölümdeki değerlendirmelerin; aileler, arkadaşlar, arkadaşlıklar, komşular, komşuluklar, kavgalar, paylaşımlar, kişiler, adlar ve özellikleri, kokular, renkler, yaya ulaşımı ve önemi, bozulmalar, olumsuz değişimler, zamana göre oluşan bağın kuvvetliliği, anıların varlığı ve çeşitliliği, mahalle ve kentle ilişkili anlatımları ile kentsel hafıza, kentsel kimlik bağlamında çok önemli bir rol oynadığı açıktır.

- Çevreyi; konut ve konut yakın çevresini değerlendirmede, kimliklendirmede olumlu-olumsuz özellikler ve getirdikleri bağ, bağlar; benimseme, sahiplenme etkilerine göre, fiziksel ve sosyal çevre nedenli ölçütlere-kalitelere göre şöylece listelenebilir:

Sosyal çevre-yaşantı üzerine kaynaklı duygusal ölçütler-kaliteler:

- Orali olma (memleket)
- Orada doğmuş, büyümüş olma
- Yakın akrabaların orada olması
- Akrabaların orada olması
- Orada büyümüş olma-çocukluğun geçtiği yer

- Uzun yaşama-ikamet süresi
- Baba evi, dede evi, anne evi
- Kendi evi
- Komşular-komşuluklar
(Yardımlaşma, bir araya gelme-birliktelik, paylaşma, özel günler, yeme içme, eğlence, sohbet ve anlamları)
- Alışkanlıklar-alışılmış çevre
- Güvenilir çevre ve insanlar
- Hatıralar-hatırası olan şeyler
- Kişi ve grup ortaklıkları
- Genel atmosfer
- Yaşantı/Canlılık/Etkinlik
- Tanıma-tanınma olayı-çevresi
- Yaşanmış olaylar-yaşanmışlık
- İlişkiler-İlgiler-duygusal bağlar
- Arkadaşlıklar
- Kişi ve kişilik özellikleri
- Yerin tarihi-hikâyesi
- Ortak gelenekler

Fiziksel çevre üzerine kaynaklı ölçütler-kaliteler:

- Topoğrafya-konum özellikleri
- Manzara
- Güneş
- Havadarlık-ferahlık
- Yeşil; çiçekler, ağaçlar, sebzeler, otlar
- Bahçe; taşlık, çiçeklik, toprak alan, yeşil
- Temizlik
- Teknik konfor
- Kentsel donanımların varlığı ve konumları; cami, çarşı, alışveriş
- Konutun kentteki konumu-çevreyle ilişkilendirme; yakınlık, yeşil
- Ulaşım-taşıtlı ulaşım
- Gürültü/Sessizlik-Sakinlik
- Bozulmamışlık
- Doğallık
- Eskiye sahip olan koruma bölgesi

- Korunma-korunmuşluk
- Bakım-onarım-yenileme
- Eskilik-eskime
- Olumsuz değişmeler ve görsel etki
- Adlar
- Belirleyici-tanıtıcı işaretler
- Tanıtıcı işaretlerden tanınmış yapılar, bölgeler, etkinlikler/eylem bölgeleri
- Yerleşme düzeni-Bahçeli evler ve boşluklu düzenleme
- Sokağın konumu-gürültü
- Sokak biçimlenişi
- Sokak işlevi
- Sokak zemini, eğimi ve basamaklar
- Sokak zemin malzemesi
- Sokak donatıları-mobilyaları
- Sokak ölçüleri
- Mimari öğeler-nitelikleri-konumları (konut ve konumlar): Yapı tipi, konumu, sayıları, malzeme, taşıyıcı sistem, eskilik, kapılar; sayıları, renk, malzeme, konumları, duvarlar.
- Konutların konumları-Birbirine yakın konumları
- Konutun ve çevresinin mevsimlere göre kullanım olanakları
- Konutların görünüşleri-Mimarisi
- Konut kullanımını-kullanışlılığı; sıhhat, geniş, rahat, özgür kullanım sunumları
- Meydanın varlığı-meydan ve hareket/canlılık
- Hatıra değeri olan fiziksel öğeler
- Çocuklar için sunum olanakları: Kontrollü ve uygun çevre; sokak, bahçe, kapı önü

Görüldüğü gibi bunlar, konut ve konut yakın çevresindeki sosyal çevre, insanlar, yaşama ve yaşantı nedenli duygusal kaliteler ve bağların yanında, fiziksel çevrenin sunduğu görsel, kullanım, konfor, gereksinimler nedenli kaliteler durumundadır.

Bahçe-Bahçeli Ev-Yeşil

- Bahçe; pek çok gereksinimleri - fiziksel ve sosyal çevre (yaşamdan) karşılayacak biçimlenişi, sınırları, alt bölgeleri, donatıları, yeşili, fiziksel ve sosyal çevreye sunduğu kaliteler ve alternatifler ile önemli bir olanaklı fiziksel çevre olarak görülmektedir.
- Hoşa giden taraflar, görüntü, başkalarının değerlendirmeleri, taşınma durumunda aranacaklar içinde, beğeni, estetik, görsel etkileri, anı, hatırlama, bağ oluşturan etkileri ile bahçe mekânı,

- Yeşil; ağaç, çiçekler, sebze, otları, pek çok sosyal, fiziksel, görsel, psikolojik gereksinme konulu işlevleri-yararları olan yeşili bulunduran mekân olarak bahçe,
- Bulundurduğu alt bölümlerle, yarı açık, açık, kapalı özellikleriyle taşlık, teras, toprak alan, çiçeklik, ağaçlar, ocak, kuyu, çeşme-su, çardak bölgeleri ile olanaklı sunuşu veren bahçe,
- Pek çok olayın, ilişkinin, yaşantının geçtiği mekân olarak bahçe,
- Komşuluk mekânı; toplanma, oturma, sohbet, üretme, yeme-içme, birliktelik yapma, yardımlaşma, paylaşma, katılma yeri olarak bahçe,
- Yaz ve bahar aylarında-mevsime göre yaşantının önemli bölümünün geçtiği yer olarak (ev halkı, akraba, komşular, misafirler için) ana mekân-aktif mekân durumuna geçen bahçe mekânı,
- Farklı iklim koşullarını/konfor koşullarını; serini, güneşli bölgeleri -ağaç altı, taşlık, çardak, teras- bir arada bulunduran özellikleriyle bahçe,
- Sınırları, duvarlarının getirdiği kapanma, korunma ve bununla birlikte farklı özel-kamusal dereceleri sunan mekân olarak bahçe,
- Çeşitli eylemlere; katılmalı, birlikte eylemlere getirdiği olanaklarla yakınlaşma ve sosyal ilişkileri getiren bahçe,
- Oradan, oraya seyir, bakma, oturma, yeme-içmenin getirdiği psikolojik, biyolojik rahatlama ve haz ile ferahlama yeri olarak bahçe,
- Görülebilir, kontrol edilebilir, güvenli çocuk oyun alanı olarak bahçe,
- Evin özdeşleştirildiği mekân olarak bahçe, bahçeli ev,
- Yaşanan olayların, anıların yeri olan, pek çok hatıra, ilişkiye, duyguya mekân olan bahçe,
- Çevreye sunduğu güzellik etkileriyle bahçe,
- Bir şeyler yapabilme; üretme, yapma, yaratma etkinliklerine olanak sunan ve yaptıklarının mekânı olarak bahçe,
- Bizzat üretmenin, kullanmanın, yaşamının getirdiği sahiplenme, duygusal bağlara mekân olan bahçe,
- Çocuklara, oyunlarına sunduğu olanaklar, alt mekânlar ile çocuk oyun alanı olarak bahçe,
- Hem yaşantı hem de fiziksel çevre olarak sunum, olanak ve özellikleriyle, özlener, özlenecekler içinde yer alan ve çevreye oluşan bağlardaki yeri ile bahçe.

Apartman ve Bahçeli Ev-Bahçe ve Ev Karşılaştırması

Bahçe ve ev kavramı özdeşleştirilmekte ve özdeşleştirmenin yanında bahçeli ev, apartmanla karşılaştırılarak iki yapı tipi, yaşadıkları, gördükleri örnekleriyle değerlendirilmekte, bahçeli evin anlamı, değeri şu formülle vurgulanmaktadır:

Bahçe = Ev = Bahçeli Ev Apartman ≠ Ev

Bahçe = Yeşil + Hayat + Hava + Güneş

Bahçeli Ev: İç Açan-Huzur Veren Bahçe ve Yeşil + Rahatlık + Özgürlük + Sıhhat

Apartman : Boğulma + Sıkıntı

“... Bahçeli evler... Zaten ev denilince bahçe olması lazım, bahçe olmazsa serbest mapushaneye benzer. Şimdiki apartmanlar gibi. Apartmanlara ev denilemez ki, açar kapıyı girersin içeriye, etrafın kapalı.

Kızı; babam apartmana diyor ki, altı başkasının üstü başkasının, ortadaki boşluk sizin.

Hee, yanlar bile başkasının, ortadaki boşluk senin. Bir çivi çakamazsınız, müdahale edemezsiniz. Bahçede temiz hava alırsın, güneşi görürsün...” (S5).

“... Evde huzur içindeyim. Yaz dedi mi evin önünde bahçem var, çiçeklerim var, onlarla meşgul olurum, (resim arıyor, gösteriyor) bunlar yazın bahçenin manzarası...”

... Bana yüz tane daire verseler, şu ev benim için yüz daireden çok daha iyidir. Aynı zamanda da sakin bir hayat. Şimdi apartman daireleri düşünün, eve girdiniz, bir hapisane âdeta, sağa bakarsın duvar, sola bakarsın duvar. Tabiatıyla bu hayat başka bir evdir...” (D6).

“... gidince yine böyle bir ev ararım ki, canım rahat etsin. Böyle bir evde yaşayan biri apartmana giremez, -ama mecbur kalırsam başka- böyle bir bahçeli ev ...

... Zaten ev dediğin de mutlaka sebze, ağaç bir şey olacak, olmazsa olur apartman katı gibi, kalırsın dört duvar içerisinde. Biz alışamadık çünkü apartmanlara biliyor musun, biz alıştık bu eve, böyle evlere, babam da öyle arzu etti, geldi bu evi kurdu, yoksa çarşıdan da alabilirdi, amma çarşıda bahçe yok. Apartmanda hayat olmaz. ...hayat olmalı, biraz hava alacaksın, güneş göreceksin, dimi ya. En çok hoşuma giden bahçeli ev ki, insanın canına ve ruhuna gider, zevk alırsın, o da olmazsa mahpus gibi kalırsın...” (D5).

Yeşil: Ağaç-Çiçekler ve Anlamları

- Anı değeri, anı elemanı olarak yeşil; birinin, yakın birinin diktiği şey, insanın kendi diktiği, ürettiği, başkalarıyla paylaşılan şey, yenen meyvelerin tadı, çiçeklerin kokusu olarak,
- Oyun aracı olarak yeşil; ağaçların üzerinde dolaşma, oynama, yapraklardan, otlardan yapılan yemekler (evcilik oynarken),
- Yiyecek-beslenme gereksinimi karşılayıcı olarak yeşil; sebze, meyve...,
- Resimsel, görsel nitelikleri, etkileri ve estetik ögesi olarak yeşil,
- Komşularla paylaşılan araç olarak yeşil; asma yaprakları, maydanoz ...,

- Toplanma-iletişim yeri olarak ağaç ve ağaç altı,
- Seyretme, haz duyma, rahatlatan, ferahlatıcı özellikleri ve psikolojik yararları ile yeşil,
- Hediye edilme özelliğiyle çiçekler,
- Çiçek adlarının, kokularının, anılardaki yeriyle yeşil,
- Yapma, üretme, sahiplenme gereksinimini karşılayan, hazırlayan araç olarak yeşil-benim ayvım, limonum, maydanozlarım, çiçeklerim, benim dikmele-
rim-,
- Çiçek, ağaçların başkalarına ait olmalarıyla bıraktığı hatıra olarak yeşil; diki-
len ağaçların, çiçeklerin, hatıra değeri taşımaları, hatırlattığı kişiye, zamana
ilişkin hatıralardaki yeri-annenin hatıraları, dikmeleri ... - ,
- Nirengi, tanıtıcı eleman olarak tarif ve tanıtmaya ve yol belirlemedeki yeri ve
kimliklendirme özelliği; incirli aralık, dutlu ev...,
- Ziyarete gelen insanların beğendiği taraflar içinde yeşil,
- Taşınma durumunda aranacaklar içinde yeşil ,
- Görüntü içinde yeşil, ağaçlar, duvardaki otlar...,
- Hoşa giden taraflar içinde yeşil/yeşilin her türü; ağaç, çiçek, çim, yabancı otlar,
- Şenlendirici öğe olarak yeşil,
- Getirdiği doğallık/doğal atmosfer ile yeşil,
- Kişiler arası duygusal bağların-sevgi bağlarının kurulmasında hediyeler, çi-
çekler, ikramlar (meyveler),
- Çiçek ve yeşil sevgisini oluşturan ve diğer duyguları da etkileyen sevgi bağla-
rının kaynağı olarak yeşil.

Manzara

- Görüntü, hoşa giden taraflar, taşınma durumunda aranacaklar ve başkalarının
dedikleri içinde önemli bir ağırlıkta görülen manzara,
- Yakın çevreyi değerlendirmede ölçüt olarak manzara,
- Kendi evini değerlendirmede ölçüt olarak manzara,
- Yakın çevreyi ve kendi evini değerlendirmede; etrafın açık olması, ferahlık,
havadarlık, manzaralı, güzel manzaralı olma, her yeri görme ifadeleriyle topoğ-
rafyanın-doğal konumun ve yerleşme düzeninin getirdiği ve görülebilir-görüş
açısı içindeki tarihî-tanıtıcı değeri olan yapıların -öğelerin verdiği manzara,
- Çevreyi kendi yaşadıkları yakın çevreyle karşılaştırmada ölçüt olarak manzara,
- Yükseklik ve eğimin - topografyanın getirdiği bir olgu olarak manzara ve eği-
min, yüksekliğin manzarayı getirmesinin yanında yoran ve engelleyen (yaşlı-
lar için) bir faktör olarak işlenmesi,
- Sağladığı klima özellikleriyle manzara,

- Sunduğu açıklık, ferahlık, havadarlık ve görülebilir değerler özellikleriyle, kullanıma bağlı olarak aktif ve pasif eylem mekânı içinde, biyolojik ve psikolojik rahatlama olanaklarını sunan manzara,

“... Onun yanında evimin manzarası güzeldir. Kaleye karşı, denize karşı, her tarafı açık. O yönünden memnunuz evimizden. Yazın en sıcak zamanda serin olur burası, eser...”

... Şimdi sokağımız, eve gelenler manzarayı çok beğenir. Ay çok güzel, deniz, kaleler görünüyor. İşte sokağı çıkarken yokuş çıkıyorlar, yol işte biraz düzensiz, ondan şikâyetçiler. Hatta o yüzden gelmeyenler de oluyor...” (H4).

“... yokuşundan şikâyet ediyorlar , niteliği ne olursa olsun, yorgun çıkıyorlar eve. Bizim evden Trabzon’un görüntüsü çok güzeldir. Ondan sonra ona vuruluyorlar, manzarasına...”

... Şimdi her taraf görünür benim ordan, mesela balkona çıktın mı her tarafı görürsün, ama pek çıkıp baktığımı yoktur, ama onun oradan görünebilirliğini bilmek, o yetiyor insana yani... böyle daha rahat, özgür hissediyorsun, bir ferahlık oluyor...” (H1).

“ Hoşuma giden tarafları, ferahtır, manzaralıdır... bak, şu dereden altına, aşağı olan evler manzarasızdır, burası yüksektir, evimin yolumuz uzaktır ama manzaralıdır. Dereden aşağı hem soğuk olur hem de bir manzarası yok, işte dere bak bak dur. Dutlu Sokak böyle gider, böyle yüksek olduğu için her tarafı seyret. O taraflar alçak, o karşı ki mahalleye derler, Dürbinar Mahallesi, buraya Dutlu Sokak derler, Ortamahalle derler. Dutlu Sokak şöyle yukarlara kadar gider...”

... Başkaları bu evimi çok beğenirler, her gelen, çok, yani evimiz çok ferah, çok manzaralı bir evimiz vardır. Her gelen, bir kişi de demedi ki yani.... Ben de tabii derim, öyle, manzaralıdır, ferahtır derim, fakat biz yaşımız ilerlediği için inip çıkamıyoruz, öyle derim, yokuşu çıkamıyoruz.” (D3).

Odak Noktası Olarak “Kendi Evi”

- Hoşa giden taraflar, tarif-tanıtma, taşınma durumunda aranacaklar içinde ve başkalarının evi-çevresi hakkında düşündüklerinin ifadesinde övünerek ve de onaylayarak açıklanan “kendi evi olma” kavramı görülmektedir.
- “Kendi evi olma” kavramının yanında yakın akrabaların, yapmış veya yaşamış oldukları “ baba evi, anne evi, dede evi” kavramları görüşmelerde vurgulu olarak dikkat çekmektedir. Yakınlarının orada yaşamış olması, o evi yapmış olmaları ve hatıraları, o eve ve çevreye bağları etkilemekte, geliştirmekte; oranın kendine kendinin de oraya ait olduğu duygusu içinde çevreyi sevmeyi, benimsemeyi getirmektedir.
- Kendinin de orada yaşaması; doğduğu, büyüdüğü, çocukluğunun geçtiği, birlikte yaşanan insanlar (çocuklar, anne, baba, kardeşler), yaşama süresi, hatıraların kendi evi olma kavramı ve kendi evine duygusal bağlar oluşmakta,

evine ve çevresine ait olma duygusu kuvvetlenmekte, memleketim, evim, yuvam gibi tanımlamaları getirmektedir.

- Oluşan bağlar zaman içinde süreklilik göstermekte, oradan taşınmalara ve yıllar geçmesine rağmen duygular ifade edilmekte, oraya dönüldüğünde veya herhangi bir sebepten uğranıldığında, gelip evini görmek isteme, arama, bulma, duygulanma, ağlama olayı şeklinde görülmektedir.
- “Orada severek mi oturdukları”, “Ayrılmayı düşünüyorlar mı”, “Taşınma durumunda neleri ararsınız” sorularına verilen cevaplarda bilgiler kendi evi üzerinde yoğunlaşmaktadır.
- Evini, bahçesini arama , tanıdıklarını arama, evini aynen koruma, taşınmak istememe, eğer zorunlu kalırsa gidilen yerde her şeyin şu anda olduğu gibi olmasının istenmesi gibi ifadeler ile eve, evine olan bağların derecesi, kuvvetliliği görülmektedir.
- Kendi evinin her şeyiyle; kentteki konumu, bahçesi, yeşili, havuzu, havuzundaki balıkları... ile aranacağı ifade edilirken, kendi evi “Mutlu Mekân” tanımı ile tanımlanmaktadır;

“... Ben Ortahisar’da, yani Trabzon’un ortasında kalan daha bir kırsal kesimde yaşıyormuş gibi hissedirim kendimi, girmişseniz yine görmüşünüzdür. Yemyeşil bahçesi, havuzundaki kırmızı balığına varıncaya kadar, eskiliği dışında ben evimi çok seviyorum ve mutlu mekân tarifine uyuyor benim evim. Bilmem daha özeline inmeye gerek yok herhalde, evimi tümüyle ararım...” (S3).

Kendi evinin diğer evlerden, hem görünüş hem de kullanım olarak farklılığının vurgulanması ve özelliklerinin sıralanması;

“Evimi çok severim biir”, “Evim güzeldir”, “...’in evi de güzeldir ama benim evim başkadır”, “evim, bahçem, taşlığım”

gibi sahiplenme ifadeleriyle evini kimliklendirme, benimseme duygusu ortaya konulmaktadır.

- Eve, evine olan bağların kuvvetliliği, derecesi;

“Bu evin her karış tahtasında bile anım vardır. Annem, babam, çocukluğum... Hepsi bu evde geçti. Nereye baksam babamı, anamı, ondan sonra kardeşlerimi görürüm” (D6).

ifadeleriyle dile gelmektedir.

- Kendi evinin herkesin beğendiği manzaralı, her tarafın açık olması özelliği anlatılırken, manzara ve her tarafı açık olmanın ve ona ulaşmada yer-mekân olan balkon mekânı kendi aktif-pasif kullanımıyla ilişkilendirilerek, günlük yaşam akışından kaynaklı oraya çıkılmazsa bile, orada öyle bir imkâna sahip olduğunun, gerektiğinde aktif kullanılacak pasif bir eylem alanının-mekânının bulunduğu bilinmesinin verdiği psikolojik rahatlık, ferahlık, özgürlük duygusu ifade edilmektedir;

“... Burda ben bir şey daha ilave edeyim, manzarada. Şimdi her taraf görünür benim oradan. Mesela balkona çıktın mı her tarafı görürsün ama, pek çıkıp baktığım yoktur ama onun oradan görülebilirliğini bilmek, o yetiyor insana yani, o yani her tarafın açıklığı, öyle bir boşluktasın. O bir şeyi var bende, mesela öyle kapalı bir yerde ben katiyen hiç durabileceğimi zannetmiyorum. Mesela bazı arkadaşlara gidiyoruz akşamları oturmaya, perdeler çekilmiş, böyle iki metre karşısında bir ev, zor benim için, mesela benim de orayı pek açıp baktığım yok, bakmıyorum ama oranın boş olduğunu biliyorum yani, böyle rahat, özgür hissediyorsun, bir ferahlık oluyor...” (H1).

- Herkesin kendi evini, her tarafını, her şeyini (salonda oturmaya, taşlıkta bir çay içmeye bayılma, çiçekleri, manzarası, ferahlığı, kullanımı, genişliği, balkon, bahçesi, evi-yapı olarak mimarisi) beğendiği, sevdiği, güzel bulduğu detaylandırılarak açıklanırken, olumsuz yönlerini, daha önce kendinin de olumsuz bulduğu yönleri (yokuş, bayır, çok iş isteyen eski ev...) örtmeye, hafifletmeye yönelik ifadeler kullanılmaktadır.
- Kendi evine bağlılık derecesi, evinin kendi isteği dışında, zorunlu olarak olumsuz değişimleri karşısında duyulan üzüntüyle, ortaya konulmaktadır. Çoğunluğu zamanla gelen eskime olayından kaynaklı olabildiği gibi bir hırsızlık olayından kaynaklı olarak da görülebilmektedir.

“... Aslında yani bizim ev daha değişik, daha güzeldi. Fakat yıkıldı. Bir hırsızlık meselesi oldu, üç dört sene evvel. Korkumuzdan şuraya uydurma bir duvar yaptık. Tabii taşlığın güzelliği de bozuldu.

Yazın taşlık, işte, masa taşlıkta dururdu, daha güzeldi. Çiçeklerim, güllerim açardı. Daha ne bileyim, Allah, evimden memnunum...

... Diyorum ya, herkes de severdi evimi. Herkes derdi ki, eski ama yani güzel bir ev. Şimdi bozuldu tabii... amma asıl şu taşlık güzeldi, yani şurası, şu yoktu, orası yoktu, kapı falan yoktu. Yemek masam temelli orada dururdu. Çok güzeldi amma, şimdi iyice eskidi, bozuldu...

... Hırsızın yaptığı iş, çok kötü, güzel evimin şeyini bozdu, hem bizi korkuttu, çok korktuk tabii...” (K5).

Sokak Mekânı

- Toplanma, oturma, sohbet, el işi, seyretme yeri, komşuluk mekânı, sosyal mekân olarak sokak,
- Tarif-tanıtma, görüntü, hoş giden taraflar içinde, ölçüleri, malzemesi, eğimi, donatıları, evleri, tanıtıcı öğeleri, sınırları, insanlar, komşularıyla konu olan sokak mekânı,
- Çocukların oyun; saklambaç, futbol, kovalamaca, misket, uçurtma... alanı olarak sokak,

- Trafiğe kapalı, caddeden uzak konumu, kapsamı, boyutları ve yaya yolu olma özellikleriyle çocuklara sunduğu kontrol edilebilir, güvenilir oyun mekân (çocuklar için),
- Orada yaşamayla birlikte gelen anılar ve anı değeri olan öğeleri bulunduran sokak mekânı,
- “Ev gibi”, “eve girer gibi” deyimini kullandıran sokak mekânı,
- Temiz tutulması-temiz olması gereken ortak alan ve bu konuda yaşayanlarıyla özdeşleştirilebilen sokak mekânı,
- Mevsimlere göre canlanan yaşantısıyla sokak mekânı,

“... O sokakta, her yerinde bir anımız vardır...” (H1),

“... Sokak bizlen bütünleşmiştir yani, en yakınımız o sokaklardır.” (S3).

“Her şeyin yokluğunu hissederim, bu sokaktan başka bir yere taşındık mı, ... Buradan başka bir yere taşındım mı, denizden balığı tut, at dışarıya, balık ölür, ben de buradan başka bir yere naklettim mi ben de ölürüm. Düşünün ki bu kadar seysi vardır” (D6).

“Aynı vaziyeti ararım, olduğu gibi yine ararım. Bir başka yere gidersem aynı vaziyet orda yoktur tabii. Gitmeyi düşünmedim. Aynı alıp gitmeyi düşünürüm, o da mümkün değil.” (D2).

“... başka yeri bugünkü vaziyette ararım” (S5),

ifadeleriyle sokağın önemi, anlamı, bağları açıklanmaktadır.

- Sokaklara getirilen tanımlama, açıklama, kimliklendirmede, Akdeniz-Antalya'daki bir sohbetten alınan bölüm, birkaç noktayı çok güzel açıklamaktadır;

“Sokaklarımız bizim yüz akımızdır, müşterek malımızdır... Sokaklarımız evimizin salonu gibidir, evimiz kadar temiz olmalıdır... Sokaklar insanları bağlayıcı, bir araya getirici, ulaştırıcı, nefes alma yerlerimizdir... Evlerin salonları gibidir, onlar kadar güzel olmalıdır.”

Meydan

- Hoşa giden taraflar, tarif-tanıtmaya, taşınma durumunda aranacaklar, yaşantı, arkadaşlıklar, hatıralar, çevreye bağların oluşumu içinde meydan mekânı,
- Oyun sahası, oturma-el işi yapma, insanların gelip geçmeleri ve oynayanları seyretme gibi çeşitli eylemlerin mekânı olarak meydan. Eylemlere, sosyal ilişkilere, yaşantıya olanak sunan, anıların nedeni olan, gerçekleştiren ve anıları taşıyan mekân olarak meydan,
- O sokak, mahalle, yakın çevre sakinleri için rahat, güvenilir bir ortam sunan konumuyla meydan,
- Etkinliklerin sürekliliğinin korunmasıyla, seyredenlere eski anıları tazeleyen meydan mekânı,

- Mevsimlere göre farklı kullanımlara alt mekân oluşumuna olanak veren meydan mekânı,
- Canlı, yaşayan, aktif yaşantısının hem sözlü hem de resimsel anlatımlarda vurgulandığı meydan mekânı,
- Sokağın-mahallenin-konut çevresinin ortak alanı, pek çok eyleme, farklı yaş gruplarına olanak sunan ve sosyal ilişkilerin gerçekleştiği desteklendiği odak noktası olarak meydan-meydancık.

Özellik-Kamusallık Sınırları ve Mekânların Özellikleri

Toplumsal yapı, sosyal çevre üzerine kaynaklı, kullanım ve gereksinmelerle özellik ve kamusallığın derecelendiği, ortaya çıktığı mekânsal strüktürler-mekânlar ve mekân parçaları; komşuluk mekânı (sosyal mekân-bir araya getirici mekânlar) konut mekânı, kişisel-aile mekânı olarak görülmekte ve açık, kapalı, yarı açık, korunmuş, serbest şekillerde olabilmektedir. Özellik ve kamusallığı ortaya koyan ve arasındaki derecelenmeyi gösteren mekânlar içinde; konutlar, bahçeler, meydan, sokak, cami, kahvehane, hamam, dükkân gibi mekânlar bulunmaktadır. Bu mekânlar kendi özelliklerine ve buldukları yere, yerdeki konumlarına, kullanıcılarına, kullanımına bağlı olarak farklılıklar göstermektedir.

Evler ve bahçeler, kullanıcılarının kontrolünde olan, özel, kişisel mekânlar olmaktadır. Bahçeler genelde, konuta ait bir mekân parçası olarak dışardan görülebilen ve gözlenebilen, ev sahibi tarafından gözlenebilen, kontrol edilebilen yarı özel mekânlar olarak görülürken, örnek sokaklar da bu durum farklılaşmaktadır. Bahçeler, bahçe duvarlarıyla sınırlanmakta, korunmakta, dışardan görülmeyi, gözlemeyi sınırlamaktadır. Bu özellikleriyle bahçeler, bir taraftan yüksek duvarlar arkasındaki bahçeler; dışa-sokağa kapalı konumuyla her türlü eylemin rahatça, istendiği gibi gerçekleşebilecek özel mekânlar olmaktadır. Diğer taraftan komşulara, tanıdıklara, komşuluklara açık olmaları ile bazı ilişkileri kabul eden bölge ve geliştiği, gerçekleştiği mekânlar olarak (bahçe; taşlık, toprak bölüm, ağaç altı, çeşme, kuyu...) iletişim mekânı ve de yarı özelden ileri; orada oturanlar, komşular için yarı kamusal veya ortak özel alan özelliğini bulundurmaktadır.

Yüksek ve sağır bahçe duvarları, sokak ile bahçe arasındaki sınırı oluşturmakta ve sokaktan gelip geçen insanlara ve eylemlere-aktivitelere karşı kapanmayı, bahçe içinde özgürlüğü, etkinliği getirmektedir. Bahçe duvarları sokaktan geçenlere ve dış etkinliklere karşı getirdiği kapanma, koruma, konut bölgesi sakinleri ve komşular için bir sınır oluşturmamakta, bir taraftan istendiğinde komşu bahçesi ve evine rahatça girebilme ve kabul görebilme, diğer taraftan topografyanın, bahçeli yerleşme düzeninin, mimari biçimlenmelerin sunuluşu ile ilgili olarak konutlar ve bahçeler arası görsel-işitsel ilişkileri engellememektedir.

Sokaklar; biçimlenmelerine, uzunluklarına, türlerine, orada oturanlara-yaşayanlara göre farklı özellik ve kamusallık derecelenmesini sergilemektedir. Konut bölgesi, sokakta oturanlar için ortak, benzer anlamlar taşıyıcı sokaklar, orada oturanlar ta-

rafından gözlenebilir, kontrol edilebilir mekânlar olarak yarı kamusal özelliği göstermektedir. Yarı kamusalılık olayı da sokaktan sokağa, biçimlerine ve oturanlarına bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Küçük kapsamlı, kısa ve çıkmaz sokak olan *Hasanbaş Çıkmazı*, iki uzun sokağı bağlayıcı sokak olan *Kuzgundere Sokak*, fazla uzunluğu, ara yolların, konutlara giden özel yolların (patikaların) açıldığı, ana yol özelliğini gösteren *Dutlu Sokak*, meydana açılan, kısa uzunluğu ve sokak sınırlarını ağırlıklı olarak yüksek bahçe duvarlarının oluşturduğu *Sarayatik Sokak*, farklı özellik-kamusalılık dereceleri sergilemektedir.

Hasanbaş Çıkmazı: Çıkmaz özelliğiyle ve kısıllığı ile genelde oradan gelip geçenlerin evlerine veya dışarıya (sokaktan dışarı, okul, iş çarşısı...) gidenler, tanıdık kişiler olma gerçekliğinin yanında, oraya gelen yabancıların, tanınmayan kişilerin fark edilmesi ve aktif kontrolü (sorma, öğrenme) niteliğini bulundurmakta, yani “savunulabilir mekânlar”ın önemli bir örneğini oluşturmakta, güvenilir çevre ve insanlar tanımını getirmektedir. Sokak, orada oturanlar için yarı açık bir ev mekânı gibidir. Sokak, kendi mekânlarıdır. Herkes birbirini tanımakta ve tanınmaktadır. Bu özellikler çeşitli kullanım olanaklarını sunmakta (sokakta ve kapı önlerinde oturma, el işi yapma, gelen geçenleri seyretme, toplanma, konuşma ...), desteklemekte ve komşuluk-iletişim mekânı olma özelliğini kuvvetlendirmektedir. Yaya yolu olma özelliği ve konumu ile (caddeden uzak konumu) çocuklar için güvenli ve kontrol edilebilir çevre oluşturmaktadır. Komşuluk mekânı, savunulabilir mekân ve güvenilir çevre, güvenilir mekân olma özellikleri ile bu sokak, yarı kamusal olmaktan “yarı özel”e yakın ve orada oturanlar için “özel mekân” özelliği göstermektedir (çıkmaz sokağın oluşumu).

Sarayatik Sokak: Sokak sınırını yüksek bahçe duvarlarının oluşturduğu, dar, kısa Sarayatik Sokak; bahçelerde her türlü kullanımı, iletişim özgürlüğünü getirirken, sokağa kapanma kuvvetlenmekte ve sokak “kamusal mekân”a yakın bir özellik göstermektedir. Fakat Sarayatik Sokak’ın ve biri çıkmaz diğer üç sokağın açıldığı meydan-meydancık, sokakta olmayan özellikleri ve farklı mekân türünü sergilemektedir.

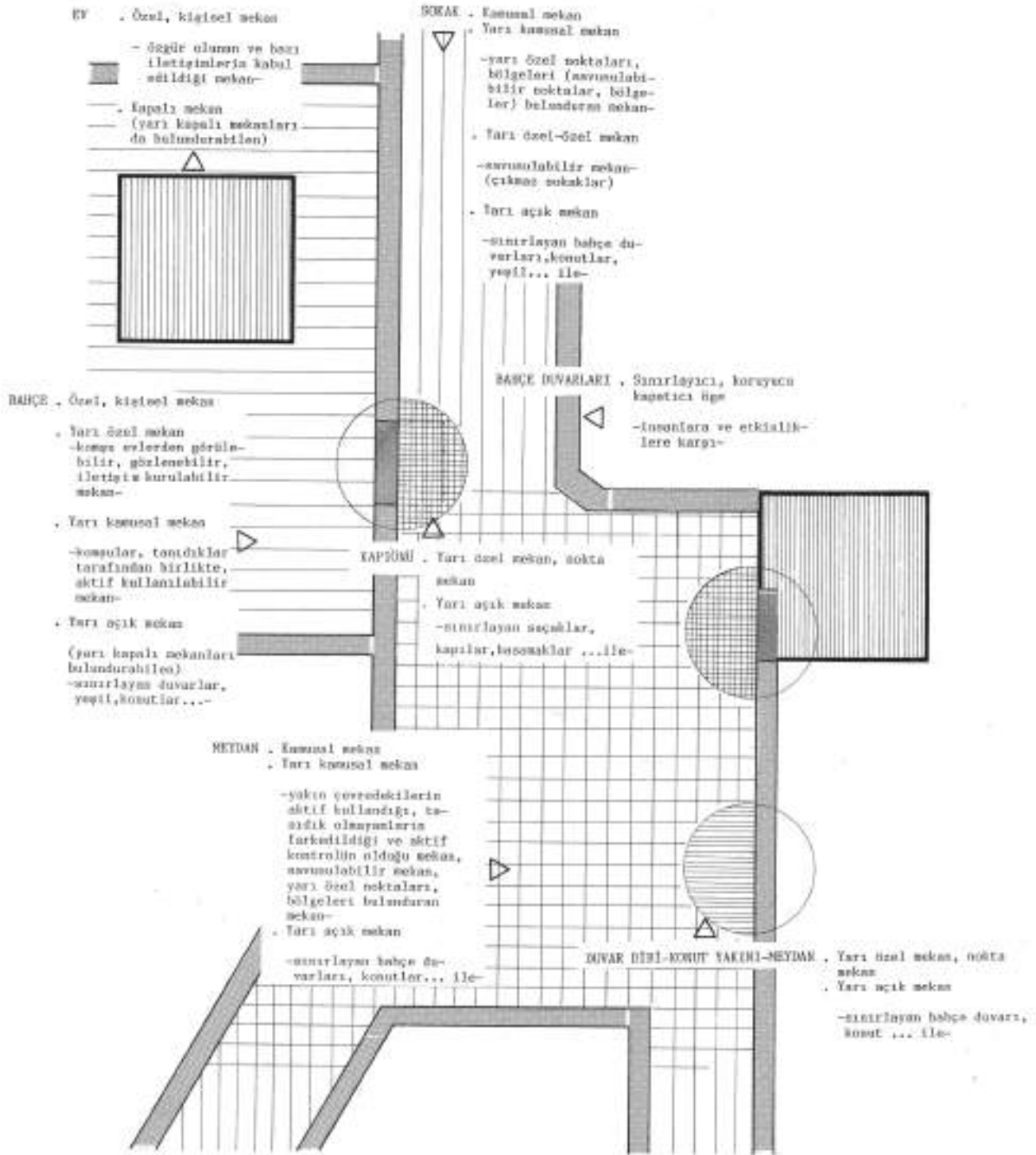
Kuzgundere Sokak: Taşıtlara açık, iki uzun sokağı bağlayan merdivenli ara yol olarak Kuzgundere Sokak; kısıllığı, bulunan ev sayısının azlığı ve konutların sokağa konumları (pencere ve kapılar) nedeniyle, gelip geçenlerin izlenebildiği, denetlenilebildiği (görme, fark etme, sorma, öğrenme) ve oturanları tarafından aktif ve “kendi mekânı olarak” kullanımıyla “yarı kamusal” özelliği göstermektedir.

Dutlu Sokak: Uzun bir sokak olması ve ara, kısa yolların ve konutlara ulaşan özel yolların açıldığı bir sokak olması ile yarı kamusal ve kamusal arasında bir yer göstermekle beraber, bu uzunluğu yer yer kontrollü, kontaklara ve kullanımlara daha açık olan “yarı özel”e kayan noktaları bulundurmaktadır. Bu noktalar sokağı gören konut, bahçe, kapı önleri, dükkan bölgesi olarak görülmektedir. Gelen geçenin görülebildiği, gerektiğinde, istendiğinde, merak edildiğinde iletişim kurulabileceği, konut, bahçe, sokak bölgeleri ile savunulabilir, “yarı kamusal mekân” özelliğini gös-

termekte, komşuların ağırlanabildiği veya çocukların oynadığı, oturduğu, durduğu kapı önü bölgeleri de “yarı özel” ve “özel”e kayan özellikleri ortaya koymaktadır.

Meydan, Sarayatik Sokak’ın ve diğer üç sokağın açıldığı, sokakları bağlayan meydan: Herkese açık olma özelliğiyle “kamusal”; gelip geçen, tanıdık olan veya olmayanları farkındalık, aktif kontrol özelliğiyle “yarı kamusal” her yaştan kişinin bir araya geldiği, oynadığı, konuştuğu, birlikte olduğu, “oturma, el işi yapma, sohbet” gibi eylemlere olanak sağlayan özelliğiyle de “iletişim mekânı” özelliği göstermektedir. Meydan içinde bazı alt bölgeler, toplanma-oturma-el işi yapma-yeme gibi eylemlerin gerçekleştiği kapı önü, yakın duvar dibi gibi bölgeler “yarı özel” bölgeler olarak görülmektedir.

Açık, yarı açık, yarı kapalı mekânları bulduran bahçe, sokak, meydan yarı açık mekânlarının dışında, özellikle kamusal özelliklerini ortaya koyan kapalı, yarı açık mekânlar olarak kahvehaneler; kapalı mekânlar olarak cami, hamam, alışveriş-dükkanlar gibi yapılar, iletişim mekânları olmanın yanında kamusal mekânlar olarak da görülmektedirler. Ancak küçük çevrelerde, oraya gelen insanların o çevreden olup olmadıkları, yani tanıdık olan veya olmayan kişilerin fark edilmeleri ile bu mekânlar buldukları yere, hizmet bölgesine ve insanlarına göre kamusal sınırlanan, sahiplenilen mekânlar olmaktadır.

Şekil 42. Özellik-Kamusalılık ve Sınırlar

Özet

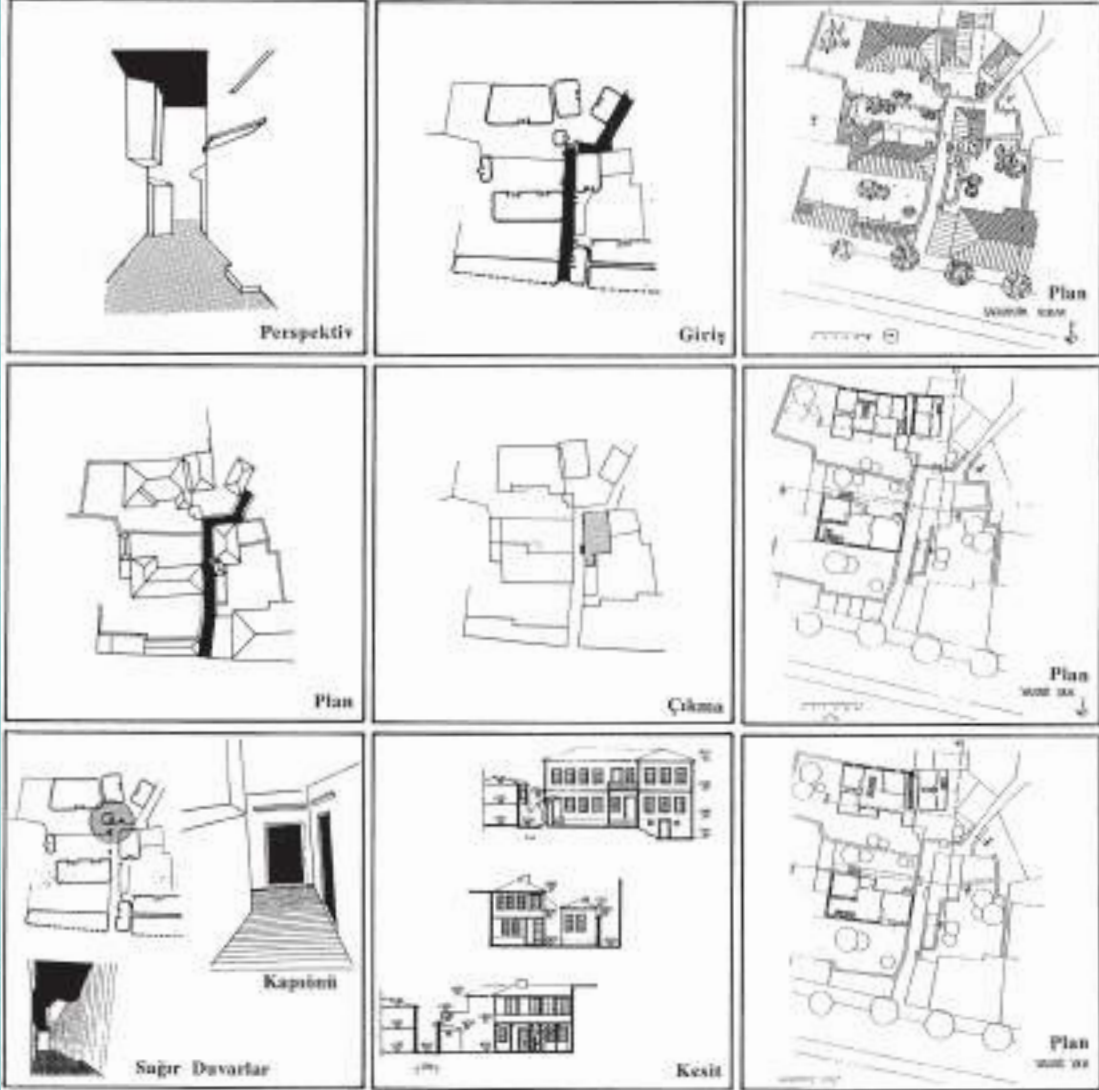
Değerlendirme

Trabzon Sokakları başlığıyla çok adımlı, çok katmanlı bir araştırmanın detaylı sonuçları ve değerlendirmelerinin yer aldığı 3. Bölüm'ün sonunda, Trabzon Sokakları, Fiziksel-Mimari Çevre, Sosyal Çevre oluşumundan, Yapılaşmış Çevre ve Sosyal Çevre Arasındaki İlişkiler'e kadar geniş bir detaylanma içerisinde incelenen ve paylaşılan tüm adımları özetleyen/kısa bir bakış sağlayan anlatımla verilmiştir. Bu bağlamda; "Çizgilerin Dilinden" ve "Yaşayanların Dilinden" bölümleri aynı isimle örneklendirilmiştir.

Söz konusu özet değerlendirme, sokakların 1982'den başlayan saptama çalışmaları, 1982 tarihli durumları günümüzde, yani 2024-2025 yıllarından fotoğrafları ile (gerektiğinde ara dönemler de verilerek) Trabzon Sokakları özelinde Trabzon Kenti ve Mekânlarının değişimi-dönüşümü genelinde var-yok/var hiç yok, az var-çok yok, çok var-az yok bakışını da getirebilen açıklamalarla ele alınan, bununla birlikte örneklenen değişim-dönüşüme, kayıplara zemin oluşturan olası nedenler, kente dair kararlar-projeler de adlandırılarak "Trabzon Sokaklarının Değişim-Dönüşümü ve Kayıplar" bölümünde dataylandırılarak özet bir anlatımla ele alınmıştır.

ÇİZGİLERİN DİLİNDEN

SARAYATİK SOKAK

“...Mahallemiz eskiden kalma bir mahalle olduğu için surlara yakın, kaleler vardır aşağı tarafta. Eski evleri çoktur. Belediye de izin vermiyor apartman yapılmasına. Zaten en beğenmediğim taraf da bahçeli evlerimizin yok oluşu...En üzüldüğüm taraf bahçeli evlerimizin yok olması ve çocukluğum da o evlerde geçtiği için o evleri öz- lüyoruz yani. Yani tamir ediyorlar içten...tamir ettirin dıştan... ama maalesef. Yine de birkaç apartman var mahallemizde ve görünüşü bozmuş durumda. Eski durumu kalmamış mahallemizin. Çoğunlukla yine eski evler. Apartmanlar, yani şeklini de- ğiştirdi. Göze hoş gelmiyor apartmanlar, öyle yani. Benim beğenmediğim taraflar mahallemizde” (S1).

Görüntü

“Kış sezonunda bir şey söyleyen yok da yaz sezonunda gelenlerin hepsinin yüz ifa- delerinden belli oluyor yani memnun oldukları, bir şey söylemelerine gerek yok ve hepsi de o güzelliğin, o mutluluğun özlemi içerisindedir sanki de. Mesela ben ana evinden ayrıldım, evlendim, ayrıldım. Ne bileyim yani, akşam oldu mu evde durasım yok, apartman dairesinde, yazın özellikle bir taraflara gitmek, gezmek, ama annemin evinde olsam herhalde gerek kalmayacaktı. Bahçede oturmak, o çiçeklerin, arasında oturup iki bardak çay yeterli olacaktı.” (S4).

Başkalarının Dilinden

“Isınmışız mahalleye. Sonra evimi ararım. Eski meşki kendi evimdir, ararım evimi, mahallemi de ararım. Gerçi komşularımız hep dağıldı. Ama gene eskiden kalmış birkaç komşumuz var. Yine de aranır tabii. Alışkanlığı. Tabii evin hatıraları var. Kaç senelik ev. Ben 42 senedir bu evdeyim. Onları ararım.” (S6).

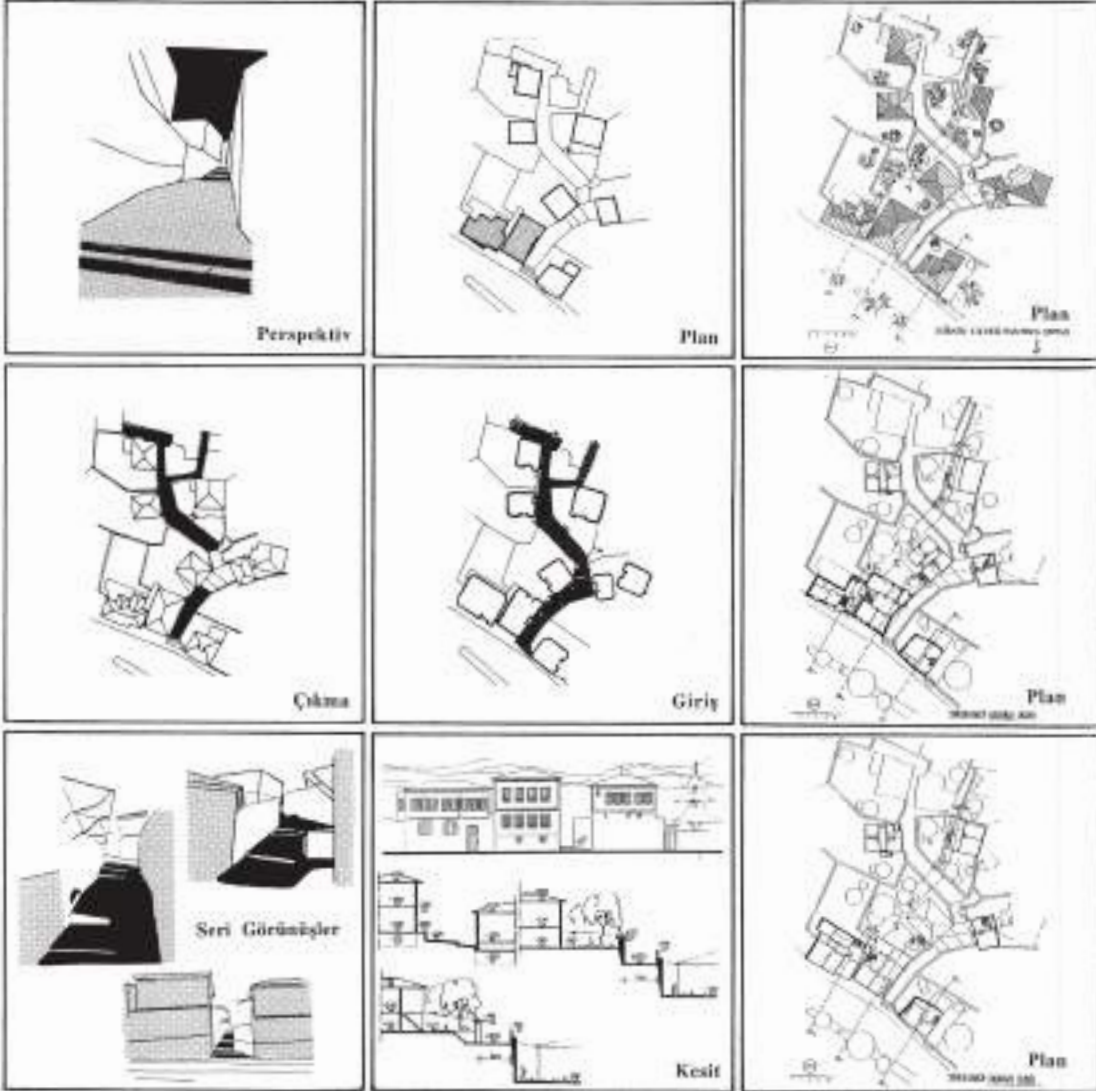
Taşınma Durumunda

“Burası baba evimiz. Orayla ilgili pek çok anımız var. Mesela annem der, abin şu odada doğdu, sen şu odada doğdun, mesela daha oradan başlamış. Orada benim için çok önemli hatıra olarak şunu söyleyebilirim, bahçedeki havuzu, ...abimle ben kendi ellerimizle yapmıştık. Orada o bahçede oturup, o havuzu seyretmek..., kuşla- rı severim, kuşlarımı da oraya asarım, bambaşka zevk verirdi bana.....Sonra bahar geldi mi bizim bir setimiz vardır, onu bir neşeyle dışarı, taşlığa atarız. Soğuklar baş- ladı mı da onu bir hüznle içeri alırız. Bazen kahvaltı ve akşam yemeklerini orada yaparız.” (S4).

Hatıralar

ÇİZGİLERİN DİLİNDEN

HASANBAŞ ÇIKMAZI

“Benim sokakta en çok hoşuma giden olay yaşanmışlığı. Hani bir eskinin getirdiği bir yaşanmışlık. Bir de o duvarlarda taşların arasından çıkıvermiş şeyler, yeşillikler... En çok o hoşuma gidiyor yani, doğallığı, bozulmamışlığı, gerçekten onu yaşıyorum ben inip çıkarken. Mimari olarak hani eskinin getirdiği birtakım şeyler var. Görsel olayı hoşuma gidiyor. Çıkarken en azından betonarme binada göze hitap eden hiçbir şey yoktur, ama eskinin getirdiği birtakım şeyleri beğeniyorum (H2).

Hoşa Giden Taraflar

“...Ancak şey de hoşuma gidiyor tabi, böyle çoluk çocuk kapılarda, kapının önünde, özellikle bahar geldiğinde, kadınlar kapılarda sohbete başlıyor. Yani olay hoşuma gidiyor, beraber iş yapıyorlar. İşte kızlar oturuyorlar bahar aylarında, bunlar güzel.” (H2).

Hoşa Giden Taraflar

“Söylüyorlar, şimdi gelen adamın niteliğine bağlı biraz. Bir defa yokuşundan şikâyet ediyorlar yani, niteliği ne olursa olsun, yorgun çıkıyorlar eve. Bizim evden Trabzon’un görüntüsü çok güzeldir, her taraf ayağının altındadır. Ondan sonra ona vuruyorlar, manzarasına. Sokak işte böyle sanatçı arkadaşlar, mimar falan getirdiğinde yani, sokağın eski dokusu hoşlarına gidiyor. Onu göremeyecek adam, zaten bir şey dediği yok, o, yokuştan şikâyet ediyor.” (H1).

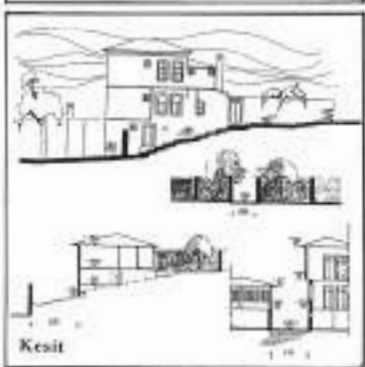
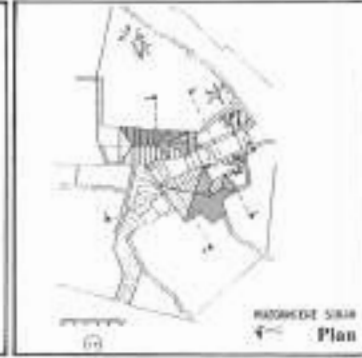
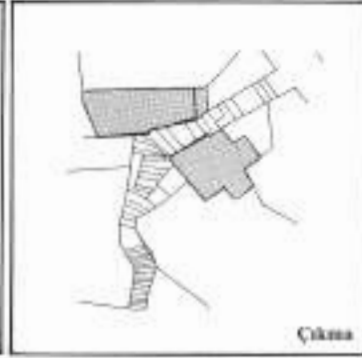
Başkalarının Dilinden

“Taşınırsam komşularımı ararım. Her yerde komşu, komşusuz ne olur, hiçbir şey. Buranın bir de manzarası olduğu için güzeldir. Bir de bahçesi var, çıkar oynar çocuğun. Başka bir yerde tutsan, sokak ağzı olsa korkarsın çocuk gitti, düştü yola, vurdu ona araba, düştü bir yere. Her şeyi düşünürsün. Burada gözümüzün önünde hepsi. İner sokağa, oraya indin mi bakarsın, döner geri gelirsin. Başka yerde olursan nerede gidip arıcan onu. Öyle da.” (H3).

Taşınma Durumunda

ÇİZGİLERİN DİLİNDEN

KUZGUNDERE SOKAK

Taşınırsam, evimi ararım, şu bahçeciğimi ararım, tavukcuklarımı ararım. Kümesim var, tavuk meraklısıyım, çiçeğe meraklıyım, bunu ararım. Bir yeni katı da çıkabiliriz, fakat herhalde bu rahatlığı bulamazsın diyorlar bana, bulamazsın diyorlar. Yani bahçemi, tavukcuklarımı ararım.Komşular... hepsi çekip gitti. Aslında ben geldiğim zamanki komşular hiç yok. Hep...yabancı. Komşumu da pek ararım diyemem yani, komşu kalmadı.” (K5).

Taşınma Durumu

“... Taşlıkta salıncak sallanıyorduk. Zaten en büyük zevkimiz oydu İki kardeş içine girmek, şarkı söylemek. İkincisi de taşlıkta eski kilimi serip ne kadar oyuncak varsa döküp evcilik oynamaktı. Üçüncüsü de taşlıkta peşpeşe düşüp ebencilik oynamaktı. Öyle yani...” (K3).

Hatıralar

“En çok hoşuma giden tarafı eskiye sahip olması, yani daha çok biz daha doğrusu bu mahallede büyüdüğümüz içinburaya alıştık, yani o yüzden, çevremiz, arkadaşlarımız... En beğendiğim tarafı normal bloklardaki gibi değil komşuluk ilişkileri, burada daha bir kaynaşmış birbirleriyle, ondan dolayı. Eski evler daha çok hoşuma gidiyor, yeni evlerden daha güzel görünüyorlar, benim çok hoşuma gidiyor.”(K1).

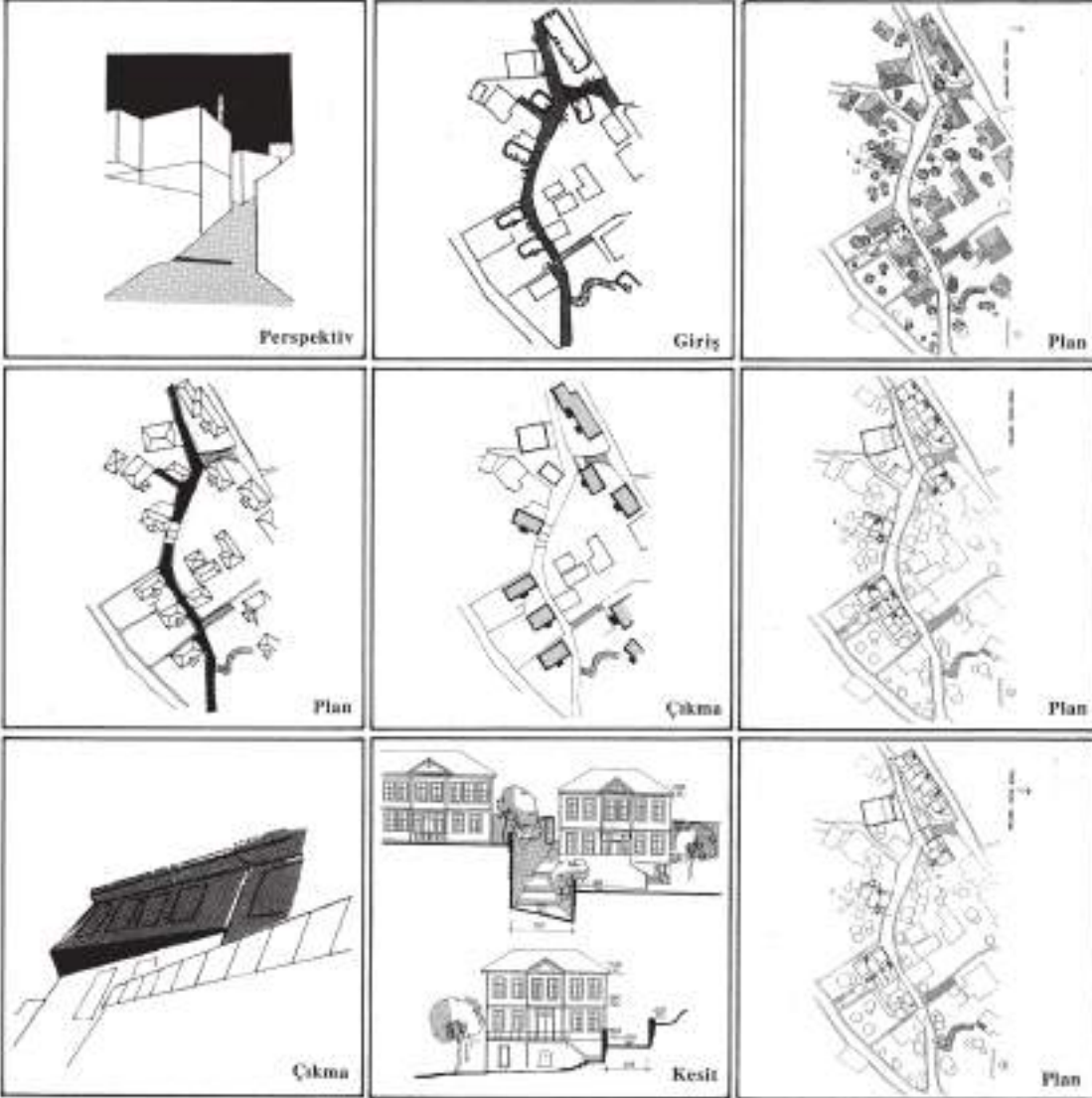
Hoşa Giden Taraflar

“Şu anda gerçi evlerimizin eski, bir restore durumunda olsa da, çok daha güzel olur amma, şu anda yıkık, viran vaziyette, bütün mahallemizdeki evler, diyebilirim. Trabzon’da bir tek değişmeyen çevre...yani bu civar oluyor. Daha doğrusu buradaki milletinde, artık maddiyata mı dayanıyor, sonra istimlak alanı içerisinde, onun için kendi insanlarıyla yapabilecek alanlar varsa bile onlar da yapamıyorlar. Çünkü belediye müsaade etmiyor... Sokağımızda... Merdivenler daha evvel basamak basamak halindeydi, şu an da belediye beton dökmüş vaziyette, yarı yola kadar, dökmüş, çok dik. Kışın çok zorlukla çıkıyoruz, girip çıkmakta, gelmekte... (K2).

Görüntü

ÇİZGİLERİN DİLİNDEN

DUTLU SOKAK-AKÇAABAT

“... diğer evleri, hepsini beğenirim de onların iç şekli başka, yani evim diye demiyorum ama, bizim evin şekli başkadır. Şimdi öteki ev aynı tertip, mesela S.in evi de aynı tertip, çok tertipler var da yani bizim gibi içinin şekli, yerleşim şekli yok.

Burası ekseri bahçeli evlerdir...Bu evleri dedelerimiz (yaptırdı), kendimizin olduğu için çok seviyoruz...Bahçeli evleri severim.” (D4).

Hoşa Giden Taraflar

“... Tabi komşularımı hatırlarım, bahçeli evimi ararım, daha ziyade komşularımı ararım. Komşularla beraber günler, bir ömür feda ettin, aranır insan di mi? Şimdi gittin bir yere komşular yabancı, hoşuna gitmez. Zaman geçecek aradan ki eski ev, eski komşularla tanıştın, yüz göz oldun mu daha çok hoşuna gider o zaman, o yüzden ararsın...” (D5).

Taşınma Durumu

“Bu evin her karış tahtasında bile şey imanım vardır. Annem, babam, çocukluğum... Hepsi bu evin içinde geçti... Nereye baksam, anamı babamı görürüm. Ondan sonra kardeşlerimi görürüm. Onlar çekilip gittikten sonra kaldık biz. Biz de iki yaşlı adam, burada başbaşa verdik oturuyoruz. Ne yapalım. Allah torunlarıma, evladımıza, gençlere ömür versin. Biz zaten miyadı doldurduk, teskeremiz eskidi...” (D6).

Hatıralar

“Dutlu Sokak çarşıdan böyle takip ediyor, taa mahalleye kadar çıkıyor. Dutlu Sokak, ondan sonra ismi değişiyor, başka sokak girer işin içine. O suretle orada dolanır dolanır, orada köprü var, köprüden geçer karşıya, orası ayrı mahalle, Dürbinar derler. Yukarıda bir daha köprü var, çıkarsın oradan öteki mahalleye, orası Nefsi Pulathane Mahallesi.

Evimizin bir bahçesi, bahçenin başında da evimiz var, etrafında da komşularımız var. Sokak kapısından da çıkarsın yukarıya. Cadde oradan geçer. Burası kesik cadde, buradan arabalar geçmez, adamlar geçer, yaya yoludur...” (D5).

Tarif Tanıtma

Sonuçlar ve Öneriler

Trabzon Sokakları'nı Mekân-Kimlik- Kimliklendirme ana konusunda ele alan çalışmada, bölümlerde yer alan araştırma bütününde/araştırmalar dizisinde bütünlü ve tüm araştırma adımlarıyla ilgili olarak verilen problem tanımlamaları, amaçları, soruları, yöntem ve teknikleri, uygulanmaları ve varılan, elde edilen dikkat, önem başlıkları, analiz-değerlendirme sonuçları ve ortaya koyduğu, tartışmaya açtığı tüm konular-bulgular yararlanılabilir, kullanılabilir, tartışılabilir, başka araştırmalara zemin hazırlayabilir ve belki de en önemlisi bilinçlenmeye ortam/zemin hazırlayabilir kaliteleri sergilemektedir.

Bu çalışmada yer alan araştırma (araştırmalar dizisi ile ilgili) dizisine dair özet sonuç ve öneriler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Kimlik ve kimliklendirme kavramlarının birlikteliği ve yapılanmış çevre ile sosyal çevre-yaşantı-davranışlar arasındaki etkileşim sonucu oluşumu önemli bir konu olarak ortadadır.

Kimlik-mekân kimliği, yapılanmış çevre ile sosyal çevre-yaşantı-davranışlar arasındaki etkileşimler sonucu fiziksel ve sosyal nedenli oluşmakta, fiziksel ve sosyal çevrenin sunduğu kimlik-yaşam kimliği kişi, kişiler, gruplar tarafından öznel olarak algılanmakta ve değerlendirilmektedir.

Bir yerin-mekânın, konutun, sokağın, kentsel mekânların, kentin kimliği yalnızca fiziksel oluşumlarla ortaya çıkmamakta, orada oturanların-yaşayanların kimliği ile etkileşimli olarak birlikte ortaya çıkmaktadır ve bu bağlamda orada oturanların-yaşayanların kimliğinin de araştırılması önemlidir.

Bu konu disiplinlerarası bir araştırmayı ve koordineli bir çalışmayı gerektirmektedir.

Yerinde yapılan bu tür çalışmalar; saptamalar, görüşmeler, ilgililik çevre halkının hem yakın çevrelerinin hem de genelde bilinçlenmesini sağlamakta, bilinçlenmesine zemin hazırlamaktadır.

Koruma, iyileştirme, canlandırma çalışmalarından, araştırma-uygulama programlarında konunun çok yönlü, yaşayanların, yaşadıkları çevre bütününde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması önemlidir.

Bu çalışmalarda, orada yaşayanların, çevrelerinin onlar için anlam ve öneminin, anlamlı ve önemli şeylerin açıklanması, katılımları, sağlanması gereken önemli bir konu olarak ortadadır. Bu katılımlar, (araştırma ve uygulama dönemlerinde farklı kontrol ve ağırlıklarda) sağlanabilir.

Araştırma alanı ve çıkacak, elde edilecek sonuçların kullanılabilme alanı Koruma, İyileştirme, Canlandırma araştırma ve uygulama alanlarının yanında İkamet Psikolojisi/Sosyolojisi, Mimarlık Psikolojisi gibi bilim dalları içinde detaylı, kapsamlı olarak çalışılabilir.

- Gerçekleştirilen araştırma modeli bu anlamda, benzeri amaçlı çalışmalar için yol gösterici olabilir, kullanılabilir ve farklı aşamalarda kullanılan, geliştirilen yöntem ve teknikler ikamet bölgelerinde-konut bölgelerinde Konut-Bahçe-Sokak/Meydan-Meydancık (dış mekânlar) bağlamında yapılan analiz ve değerlendirme çalışmalarında kullanılabilir ve farklı teknik ve yöntemlerle belirlenen kriterler, değerlendirme ölçütleri olarak ele alınabilir.

Araştırmanın birinci bölümündeki fiziksel kimliğin belirlenmesindeki ölçütler, inceleme başlıkları analiz ve değerlendirme başlıkları ve bu başlıklarda oluşturulan kataloglama yöntemi ve tekniği başka bölgelerdeki çalışmalarda yardımcı olabilir.

Araştırmanın ikinci bölümünde (birinci basamağında), fiziksel çevrenin yaşantıya sunduğu olası ilişkiler (analiz yöntemi) daha detaylandırılarak ve sistemleştirilerek konut bölgelerinde notasyonla analiz ve değerlendirme tekniği olarak kullanılabilir

Araştırmanın ikinci bölümünde (ikinci basamağında) yerinde yapılan gözlemlerin tablolaştırma-kaydetme aracı olarak ve kullanılan kriterler, gözlem çalışmalarının dökümünde yardımcı olabilir (zamanımızda çok daha etkin teknolojilerle farklı şekillerde yapılabilmesinin yanında strüktürel ve metodolojik anlamda destek olabilir)

Araştırmanın ikinci bölümünde (üçüncü basamağında) pek fazla kullanılmayan sohbet (intensiv interview) formunda gerçekleştirilen görüşmeler ve bu görüşmelerde kullanılan biyografik yöntemler araştırmalarda yol gösterici, tanıtıcı, bilgilendirici örnek olabilir.

- Çevreyi, fiziksel çevre, sosyal çevre; yaşam çevresini (fiziksel kimlik, sosyal kimlik; yaşam-yaşantı kimliği) ve kalitesini değerlendirmede kriterler ve kaliteler birlikteliği, bazen ağırlıklı olarak fiziksel çevre, sosyal çevre üzerine oluşabil-

mektedir. Bu değerlendirmede konuttan başlayan, sokak, meydan, yakın çevreye giden bir kapsam ele alınmaktadır. Bu değerlendirmeler konut ve çevresinin her türlü nesnel konfor koşullarının yanında, sosyal çevre (insanlar arası ilişkiler) insanlar üzerine nedenli koşullara ve duygusal bağlara kadar gidebilmekte; konut ve ikamet bölgesine oluşan veya oluşamayan bağlar, hoşnutluk veya hoşnutsuzlukla sonuçlanmaktadır.

Oturanlarının-Yaşayanlarının hoşnutluk duyabileceği/hoşnut olabileceği, bağların oluşabileceği bir çevre kimliği oluşturmak önemlidir, oluşturulmalıdır.

- Gerek fiziksel kimlik gerek sosyal kimlik ögelerinin çevreyi tanıma, tanıtmaya, ilişkilendirme, görüntüsünü, hoşa giden tarafları değerlendirmede (hem orada yaşayanlar hem de başkaları tarafından), taşınma durumunda aranacaklar içinde, oraya geliş öyküsü-yaşam öyküsü ve hatıralar içinde, zaman içindeki değişmeler, sebeplendirmeler, değerlendirmeler içinde yeri, birlikteliği, birlikte etkileri, etkileşimleri görölmektedir.

Çevre-Konut ve yakın çevresi-ikamet çevresi yaşayanlarına olumlu özellikleriyle değerlendirebilecek, hoşa giden taraflarını sıralayabilecek, taşınma durumunda aranabilecek, özlenebilecek şeyleri, ögeleri, özellikleri bulundurabilecek, fotoğraflayacak ve fotoğraf çekerken uygun köşeler, özellikler bulabilecek, çekebilecek, yaşam çevresini tanıyabilecek, tanıtabilecek, tarif edebilecek, tanımada, ilişkilendirmede, tanıtmada kolaylıklar sunabilecek, yaşamayla birlikte gelen olumlu, güzel, çeşitli, zengin hatıralar sunabilecek; kısacası yaşamaya, yaşayanlarına çeşitli temel ve mekâna bağlı gereksinimleri sunabilecek, yaratabilecek, ilişikler hazırlayacak, destekleyecek, kolaylaştıracak, aktif uyum ve bilinçli sahiplenmeyi getirebilecek olanaklı, kişi ve gruplarına özgünlük, anlam, karıştırlamayacak kaliteler bulunduran sunumu vermelidir.

- İnsan hayatında önemli yer tutan çocukluk anıları, ilişkileri, komşuluklar, arkadaşlıkları, aileleri, yaşanmış olaylara, hatıraların geçtiği mekânlarda (konutlar, kendi evi, bahçesi, bahçeler, meydan, sokak, kapı önlerinde, yani konut ve yakın çevresi-ikamet bölgesinde) yoğunlaşmakta, bunlar anlamları ve sunum olanakları, özellikleriyle ilgili olarak önemli mekânları oluşturmakta ve alt mekânları içermektedir.

Yaşayanlara “Evim”, “ieklerim”, “Bahçem”, “Taşlığım”, “Sokağım-Sokağımız”, “Mahallemiz”, “Memleket”, “Yuvam”, “Başka yere gitmek istemem, her şeyi aynen alıp gitmek isterim”, “Her şeyi ararım” diyerek severek yaşayabileceği aktif olabileceği, sahiplenebileceği, övünebileceği, mutlu olduğunu ifade edebileceği mekânlarda, mekân strüktürleri, mekân ögeleri, olanaklı çevre sunulması önemle gerekmektedir.

Bu mekânlarda, bulundurdıkları alt mekânlarda ile daha kuvvetli, çeşitli eylem-etkinlik-yaşam yerleri, bölgeleri oluşturarak sunuşu zenginleştirmektedir. Bu alt mekânlarda, bölgeler, yerler; teras, balkon, taşlık, su (eşme, kuyu), çiçeklik, çardaklar, toprak bölümleri, kapı önleri, duvar bölgeleri... şeklinde çeşitlenebilmektedir.

Bu mekânlar, mekânsal strüktürleri, özellikleri, ögeleri, biçimlenmeleri, konumlarıyla, sosyal çevreye, insan yaşantısına, insanlararası ilişkilere, kullanımlarına sundukları olanaklarla, birlikte yapma, kendi yapma, sevdikleriyle yapma, üretme-yapma, değiştirme, katılma, paylaşımlar, yardımlaşmalar, bir aradalık sunumlarıyla; sembolleştirme, ait olma-sevgi, çevreye ait olma ve duygusal bağların gelişimi, sahiplenme-benimseme-kimliklendirmenin gelişimi, kendi gerçekleştirme, katılma, üretme, kendinden birş eyler katma, aktif olma, güvenlik, özellik ve kamusalılık gereksinmelerini karşılayan, hazırlayan, etkileyen, temellendiren mekânlar olmaktadır.

Bu mekânlar aynı zamanda fiziksel ögeleriyle ve özellikleriyle, fiziksel kimlikleriyle, kullanımları ve nitelikleriyle olumlu ya da olumsuz, anlamlı ya da anlamsız olarak oluşturulmasıyla, kendi yolunu bulmada, isteğe göre seçenekleri kullanabilme, ilişkilendirmede, kendi tanınmasının yanında başkalarına tanıtılabilmek ve bunların kullanımda sunduğu kolaylıklar, zorluklar, engellemeler getirebilecek özellikleri ve zamansal/mekânsal düzenlemeleriyle önemli ögeler-özellikler-kaliteler bulundurmaktadır. Bu özellikleriyle de bilgi, değişiklikler, farklılıklar, düzenleme-ilişkilendirme, güvenlik (fiziksel ve psikolojik), sembolleştirme ve estetik gereksinmelerinin karşılanmasında gündeme gelmektedir.

Bu mekânlar, yaşayanlarıyla birlikte (tek veya grup), ögeleri, özellikleri, kullanımları, sunuluşları ile ilgili olarak anlam kazanmakta; zamanla konuta, yakın çevresine, ikamet bölgesine, kente kimlik kazandırmakta, duygusal bağlar oluşturmada, geliştirmekte, güçlendirmekte ve çevre kimlik kazanmaktadır.

Bu kapsamda “çevre”, yaşayanlarına, kişi ve gruplara, yaşamaya anlam, özgünlük, karıştırılmayacak kaliteler sunmalıdır.

Çevre, mekân sunumu hazırlama, sunma-gerçekleştirme-uygulama çalışmalarında orada yaşayanların katılımı (gerek karar gerekse uygulamalarda, farklı kontrol ve aktiflik derecelerinde) önemli bir araştırma ve uygulama politikası/yöntemi olarak ortadadır.

- Mekânlar ve alt bölgeler, toplumsal yapı/sosyal çevre üzerine kaynaklanan bir gereksinim olan özellik ve kamusalılığın sunuluşunda sınırları ve strüktür özellikleri ile de önemli mekânlar-bölgeler-yerler olarak ortada bulunmaktadır.

“Özellik” ve “Kamusallık” bölgeleri, mekânlar arasında geçiş hazırlayan tampon bölgelerin oluşturulması-insanların yaşama biçimleri, isteklerine göre önemlidir.

Sınırlayıcı ögelerin, sınırların özellikleri; malzeme, yükseklik-boyutlanmalar, biçimlenmeler ve sınırların geçişe olanak sunan bağlantı noktaları, konumları ve biçimleri ile etkili ve önemlidir.

- Çevre kullanımlarında, eylemlerde, aktif olmada/aktif olarak kullanmada, değerlendirilmede farklı yaş grubundaki kullanıcılara, kullanım şekillerine, gereksinmelerine göre ortaya çıkan, çıkacak farklılaşmaların çevreye yansımaları veya

çevrenin bu farklılaşmaları bulundurması önemlidir. Farklı gereksinim, kullanımların açıkça belirginleştiği kullanıcılar, yaş grupları aktif, hareketlilikleriyle çocuklar ve fiziksel hareket kabiliyetinin azaldığı yaşlılar olmaktadır.

- Bu araştırma, farklı disiplinlerde (Koruma, canlandırma, iyileştirme çalışmaları ile Kentsel Tasarım anabilim dalında, dar kapsamlı, detayda çalışmasıyla İkamet Sosyolojisi-Psikolojisi, Mimarlık Sosyolojisi/Psikolojisi dallarında...), farklı çalışma alanlarında; Eski Doku, Yeni Doku, Düzensiz Yerleşmeler'deki (gecekondu bölgeleri) konut bölgelerinde açıklayıcı, sonuçlar getirici, uygulayıcı amaçlarla gerek bütünde gerekse detaydaki çalışma alanlarında yinelenebilir ve geliştirilebilir. Çalışmanın devamında, çalışmada yapılanlar (yapılamayanlar da gözönüne alınarak) doğrultusunda şöylece sıralanabilir:

Mekânlar ve alt bölgeler, eylem ve eylem bölgelenmeleri-bölgeleri kapsamlı amaçlı olarak (Eylem yoğunlukları, sıklıkları, yoğun kullanım bölgeleri-öğeleri, mevsimlere, havalara göre kullanım farklılaşmaları...) gözlemlerle çalışılabilir ve farklı bakış açılarında (Yaşama biçimi ve çevreyi yaşama, ilişkiler, gereksinimler ve çevre...) detaylı incelenebilir, irdelenebilir.

Özellik ve kamusalık olayı farklı mekân tiplerinde, strüktürlerinde kapsamlı çalışılabilir.

Farklı yaş gruplarının getirdiği gereksinimler ve kullanıma göre çocuklar ve yaşlılar grubuna çevrenin sunduğu ve sunması gereken olanaklar araştırılabilir. Bu araştırma özellikle çocuklar için farklı sistem ve yöntemlerle gerçekleştirilmelidir. Onların hayatında önemli olan şeyler nelerdir, ne anlamları vardır, sevdikleri şeyler, eylemler (oyunlar), mekânlar ve gösterdikleri özellikler, kullanım, hareket özellikleri ele alınabilir.

Yapılan bu çalışmada yaşlılar ve çocuklar grubu üzerine gözlemler ve görüşmelerle hareket türleri, hareket kabiliyeti, eylemleri, eylem için seçilen yerler gibi noktalar açıklığa kavuşturulmuştur ve devamında araştırılması gereken önemli bir nokta olarak ortaya çıkmıştır. Yaşlılar grubuyla yapılan görüşmelerle olay detaylandırılabilirken çocuklarla yapılacak görüşmelerde, hem okul öncesi ve ilkokul birinci sınıfa giden çocukların olması, hem de çocuk sayısının az olması nedeniyle görüşmeler yürütülemediği. Ancak kuralsız görüşmelerden anlaşıldığı üzere çocuklar için ayrı bir sistem, ayrı bir araştırma programı gerekmektedir. Lakin, diğer yaş gruplarında yapılan görüşmelerde, ağırlıklı olarak hatıralar içinde çocukluk hatıraları ile ilgili bilgiler ve görüşülen annelerin farklı soru alanlarında çocukları hakkında verdiği bilgiler ve daha önemlisi araştırma bölümünde sunulan, sokaklarda yapılan gözlemlerdeki çocukların yaşantısı, çevreyi yaşamaları ilgili-destekleyici bilgiler olarak görülmektedir. Ve hatıralar içindeki çocukluk hatıraları başlığı bu nedenle detaylı olarak verilmiştir. Böylece çocukluğunu anlatan büyüklerden önemli bilgiler alınmıştır. Bu da çalışmada bilgi edinme yollarından biri olarak ortadadır.

Yaşayanların çevreyle ilgili kararlara, uygulamalara katılma olanağı verilmesine ve verilme şekillerine göre uygulamaya dönük araştırmalar yapılabilir.

- Araştırmada “Geleneksel Kent İçi Konut Alanları”nda oturanların, bu bölgede yaşamaktan genel olarak hoşnut oldukları görülmektedir. Hoşnutluk, olumsuz yanlarla birlikte verilmektedir. Bu hoşnutluk ve olumsuzluk ifadelerinin birlikteliği çevre-tarihî çevre bilincini göstermektedir. Bu bilinçlenme, çevre-tarihî çevre korunmasında büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Bu bilinci getirebilecek veya açığa çıkarabilecek, geliştirebilecek ve orada yaşayanları araştırmaların içine alabilecek, benzer kapsamlı araştırmaların yapılması ve bunun yanında orada yaşayanların araştırma ve sonuçlarından haberdar edilmesi, iletişim eksikliğinin giderilmesi önemli bir boyut olarak görülmektedir.

Her kente, hatta kentin özellikli sunuma sahip kent dokularına ve bulundurduğu kentsel mekânlara göre özellikler, ilkeler/ölçütler belirlenmeli, belirlenen bu ilkelere hareketle uygulamada; yeni oluşturulacak kentsel mekânların hangi nitelikleri ne ölçüde sağlaması gerektiği, var olan olumsuz mekânların ne yönde, nasıl iyileştirilebileceği, canlandırılabilmesi konusu üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Ancak böylece oluşturulacak mekânlar-kentler insanıyla bir bütün oluşturacak, olumlu bir kimlik oluşumu ve kimliklendirme olgusu yaşanabilecektir. Bu tür araştırmaların eksikliği hataların tekrarlanmasına ve sonuçta da olumsuz kalitelere sahip sevimsiz kent mekânlarının oluşumuna yol açacaktır. Var olan olumsuz mekânlarda canlandırma, iyileştirme çalışmalarının yapılması, yaşayan ve yaşanan mekânlar haline dönüştürülmesi, kent ve kentliler ve de ziyaretçileri için yaşamsal bir önem sergilemektedir. Bu bağlamda korunan, iyileştirilen, canlandırılan, dönüştürülen mevcut mekânlar ve yeni oluşturulacak mekânlar anlamlı ve bilinçli araştırmaların ışığında, doğru-ideale yakın olarak oluşturulmalıdır. Ancak böylece; yaşayan, olumlu karakter ve kimliğe sahip, insanıyla uyumlu ve insana yaşama gücü veren, onlara kimliklendirme şansını veren, mutlu eden kentsel mekânlar oluşturulabilecektir/oluşturma olanağı sağlanabilecektir.

Notlar

1. Bölüm yazarın özgün araştırmaları ve bilimsel çalışmaları-tezleri-arşivleri kaynaklıdır.
2. Bölümün yer alan tüm görseller; şekiller, tablolar, serbest görseller yazarın çalışmalarıdır.
3. Trabzon Sokakları Bölümünde yer alan (A. Can Pepe çekimli Foto no. 20, Akçaabat Ortama-halle haricinde) tüm fotolar yazarın çekimleri ve arşivi kaynaklıdır.
4. Trabzon Sokakları bölümün, Aile Fotoğrafları Alt Bölümünde yer alan fotoğraflar görüşmecilerin albümlerindedir. Yazar tarafından gerçekleştirilen sohbet-görüşmelerde bizzat kendileri tarafından verilmiş olup yazar arşivi kaynaklıdır.

Ekler

EK 1. ÇALIŞMA ALANI, SOKAKLAR VE ÖZELLİKLERİ

Çalışma Alanı Olarak Ele Alınan Trabzon Sokakları

	NO	Sokak	Mahalle	İçe-İi	
1 DÜZ SOKAKLAR	SÜREKLİ	1	Türkoğlu Cad.	Yalı Mah.	Sürmene-Trabzon
		2	Hükümet Cad. 1	Yalı Mah.	Sürmene-Trabzon
		3	Hükümet Cad. 2	Yalı Mah.	Sürmene-Trabzon
		4	Soğuksu Cad.	Gülbaharhatun Mah.	Trabzon
		5	1 Nolu Deniz Sok.	Kemer kaya Mah.	Trabzon
		6	Emin Alamlar Sok.	Çarşı Mah.	Trabzon
		7	Nenlioğlu Cenal Sok.	Cumhuriyet Mah.	Trabzon
		8	Kenanoğlu Sok.	Pazarı Mah.	Trabzon
		9	Sarayatik Sok.	Ortahisar Mah.	Trabzon
		10	Çayır Çıkması	Gazipapa Mah.	Trabzon
2 EĞRİ SOKAKLAR	SÜREKLİ	1	Mütevelli Sok.	Ortahisar Mah.	Trabzon
		2	Limonlu Sok.	Çömlükçi Mah.	Trabzon
		3	Deniz Sok.	Kemer kaya Mah.	Trabzon
		4	Dutlu Sok.	Ortahisar Mah.	Akşabat-Trabzon
		5			
3 MERDİVENLİ SOKAKLAR	SÜREKLİ	1	Zeytinlik Sok.	Gazipapa Mah.	Trabzon
		2	Emin Alamlar Sok.	Çömlükçi Mah.	Trabzon
		3	Kuruçay Sok.	Çömlükçi Mah.	Trabzon
		4	Euzgundere Sok.	Hacıhasan Mah.	Trabzon
	SÜREKSİZ	5	Merdivenli Sok. 1	Yalı Mah.	Sürmene-Trabzon
		1	Dervişpaşa Çıkması	Hacıhasan Mah.	Trabzon
		2	Soğukçesme sok.	Gülbaharhatun Mah.	Trabzon
		3	Hasanbaşı Çıkması	Gülbaharhatun Mah.	Trabzon
4	Merdivenli Sok. 2	Yalı Mah.	Sürmene-Trabzon		

Sokaklar Belirleme Formu

FİZİKSEL ÖLÇÜMLER SOKAKLAR		SOKAKLAR															
		TÜRKÜLLÜ CADESİ	HÜKÜMET CADESİ -1	HÜKÜMET CADESİ -2	SÖĞÜKSU CADESİ	1 NOLU DENİZ SOKAK	EMİN ALEMDAR SOKAK	NEMLİĞÜLLÜ CEHAL SOKAK	KEMANÖLÜ SOKAK	SARAYATIK SOKAK	ÇAYIR ÇIKMAZI	NEMLİĞÜLLÜ ÇIKMAZI	MÜTEVELLİ SOKAK	LİMONLU SOKAK	DENİZ SOKAK	DUTLU SOKAK	ZEYTİNLİK SOKAK
SOKAK ÖLÇÜMLERİ (Pis - His)	Sokak uzunluğu	32m	34m	33m	42m	39m	37m	46m	50m	37m	360m	37m	47m	44m	44m	21m	
	Sokak genişliği	11m-20m	7-4.5m	8m	19m	2.5-13.5m	3.5-4m	4.25m	10-20m	2-2.5m	3.25m	3.6m	1.62-5m	3.8-12.3m	2-2.5m	2-4m	2.8-3.5m
	EP mi kesimden aldığı uzunluğu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34m	-	16.4m	21m
	Kat sayısı	2-2s	1s-1.2s	1	2-2s	2-2s	1s	2-2s	1	2	1.2	1.7	1	2-2s	1-2	2-2s	2-2s
	Yaz yokuşlu/yağmurlu eğim	0.26-0.19	0.25-0.06	0.5	0.18-0.16	1.5-1.28	2	0.12	2.19	0-3	1.25	2.85	1.38-1.90	1.14-1.16	2-0.7	1.52-2.19	1.9-2
SOKAK DURUMU	Kaldırım genişliği	0.75	0.77-0.38	0.25	0.14	0.8-0.65	-	0.64	1.0-1.54	1-1.5	0.61	0.60	0.71	0.38	0.9-1.1	0.45-0.65	0.67-0.75
	Yaz uzunluğu	0.60-0.50m	4.00-0.128m	11.50m	11.1M-0.240m	17.60m	30m	23m	11.80m	4-8.60m	30m	34m	14.00m	13.00m	8m	4-24.50	12m
SOKAK İZLENİMLERİ	Taşlı / yaya	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
	İzlen																
	Yer yerdenleri (aşağıya)																
	Sarımsaklı	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
	Sarımsaklı - eğil																
	Sarımsaklı - merdivenli																
SOKAK İZLENİMLERİ	Sarımsaklı - eğil																
	Sarımsaklı - eğil																
	Sarımsaklı - eğil																
	Sarımsaklı - eğil																
	Sarımsaklı - eğil																
	Sarımsaklı - eğil																
SOKAK İZLENİMLERİ	Arsuz / kaba																
	Arsuz	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
	Stabilite / yer																
SOKAK İZLENİMLERİ	Eğilim																
	Düz	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
	Değişken eğilim																
	Başamaklı																
SOKAK İZLENİMLERİ	Yapılar																
	Belirli duvarlar																
	Yapı - duvar	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
	Teknolojik yapılar	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
	Betonsuz yapılar	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
SOKAK İZLENİMLERİ	Farklı yapılar	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
	Kıvraklı																
	Açık	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
	Büyük	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
SOKAK İZLENİMLERİ	Büyük	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
	Sarı																
	Diğer yapılar																

Sokaklar Belirleme Formu -Devamı

FİZİKSEL ÖLÇÜLER		SOKAKLAR		DİM ALEMLER SOKAK		KURUCESME SOKAK		KUZGÜNDERE SOKAK		MERDİVENLİ SOKAK - 1		DİRİSPASA ÇIKMAZI		SÖĞÜNCESME SOKAK		HASAMBAS ÇIKMAZI		MERDİVENLİ SOKAK - 2	
		1 No	2 No	1 No	2 No	1 No	2 No	1 No	2 No	1 No	2 No	1 No	2 No	1 No	2 No	1 No	2 No	1 No	2 No
SOKAK UZUNLUĞU	Sokak uzunluğu	32m	25,80m	43m	39m	48m	2150m	68m	25m										
	Sokak genişliği	1,28-3,68m	3,40-6,00m	2,25-4,30m	1,40-2,20m	1,60-3,80m	1,80-5,40m	1,60-3,60m	1,8m										
	Eğilimli (azami) sokak uzunluğu	11,40m	8,40m	42m	36m	48m	2150m	68m	25m										
	Kat sayısı	2-4,2	2-4,2	4,7-1	3,8,1	2-4,2	8-4,2	4-4,2	3										
	Yapı yüksekliği (azami) genişliği	4,53-1,86	1,80-1,38	1,6-2,3	0,88	1,59-1,52	0,9-1,2,5	1,79-2,67	-										
	Bahçe döner (maksimum sokak genişliği)	1,58-1,49	0,57	0,98-0,81	1-1,11	3,60-0,77	0,27-1,18	1,60-0,90	0,30-1,13										
	Yapı uzunluğu	1,60-0,30m	4-8m	1-1,70m	-	3,60-8,40m	6,8m	6,00-11,60m	-										
SOKAK DURUŞU	Taşlı + yaya																		
	Yaya	•	•	•	•		•												
	Yaya + otomobil trafiği																		
SOKAK İZLENİMLERİ	Sarımsaklı																		
	Sarımsaklı + taş																		
	Sarımsaklı + çakıl																		
	Sarımsaklı + mermer	•	•	•	•														
	Sarımsaklı + mermer + taş																		
	Sarımsaklı + çakıl + taş																		
S. ZEMİN KALINLIĞI	Aktaşlı kaldırım	•	•	•	•	•	•	•	•										
	Aktaşlı																		
	İstifleme toprak																		
SOKAK ZEMİNİ	İzmit	•	•																
	Dağ																		
	Dağ taşları																		
	Boşluklu	•	•	•	•	•	•	•	•										
SOKAK ÇERÇİMESİ	Yapıdır																		
	Sahne döneri																		
	Yapı döneri	•		•															
	Tekrarlanan öğeler																		
	Benzer öğeler	•	•																
SOKAK ÖZELLİKLERİ	Kapalı																		
	Açık	•	•	•	•	•	•	•	•										
	Diğer	•	•	•	•	•	•	•	•										
ESTETİK ÖZELLİKLER	Sarı																		
	Diğer öğeler																		

EK 2. GÖRÜŞME ORTAMI

Görüşme Ortamı-Senaryolar

GÖRÜŞME ORTAMI-SENARYOLAR		Tablo 1a.
GÖRÜŞME NO	GÖRÜŞME MEKANI	TUTUM-DAVRANIŞLAR-İKRAMLAR
S1	Oturma odası	1. GİDİŞ • Arkadaş toplantısına rastlanma • Davet • Çay pasta ikramı • Görüşme için sözleşme (başka bir zaman) 2. GİDİŞ • Öğle yemeği • Öğle yemeğini birlikte yeme
S2	Oturma odası	• Kahve ikramı
S3	Büro-Mimarlık	• Tanıdık kişi • Çay ikramı
S4	Dükkan- Çerenci	• Çay ikramı
S5	Oturma odası	1. GİDİŞ • Çamaşır yıkamaya rastlanma • Akşam için davet-sözleşme 2. GİDİŞ • Sıcak oda • Çay, pasta ikramı
S6	Oturma odası	1. GİDİŞ • Missifirliğe-Dışarı gidecekken rastlanma • Başka zaman için davet-sözleşme 2. GİDİŞ • Tanıdık kişi • Çay, börek ikramı

GÖRÜŞME ÖZETİ-SENARYOLAR

Tablo 1b.

GÖRÜŞME NO	GÖRÜŞME MEKANİ	TUTUM-DAVRANIŞLAR-İKRAMLAR
K1	Konuşma evi	<ul style="list-style-type: none"> . Daha önce konuşmuş, tanışmış olmanın getirdiği yakınlık . Aynı lisede okunmuş olmanın sohbeti konu olması
K2	Sofa-Öst kat Anne evi	<ul style="list-style-type: none"> . Çay, pasta ikramı
K3	Oturma odası	<ul style="list-style-type: none"> . Kahve ikramı . Okuldan arkadaş-sohbet
K4	Oturma odası	<ul style="list-style-type: none"> . Çay, pasta, mısır ikramı . Soğuk hava, ısınma
K5	Oturma odası	<ul style="list-style-type: none"> . Kahve ikramı . Tanıdık çıkma
H1	Büro-Atolye (Resim, heykel, vitray)	<ul style="list-style-type: none"> . Tanıdık kişiler . Çay ikramı
H2		<ul style="list-style-type: none"> . Evde akşam yemeğine davet . Çocuğunu birlikte okuldan alma . Sergiye gitme . Yürüyerek evlerine gitme . Yemek . Görüşme yapılacak konuşma evine götürme
H3	Oturma odası	<ul style="list-style-type: none"> . Soğuk hava . Görüşülecek kimse evde bulunmadı . Diğerken bahçeden biri görme konuşma, davet etme, onunla da bir görüşme yapma

GÖRÜŞME ORTAMI-SENARYOLAR		Tablo 1c.
GÖRÜŞME NO	GÖRÜŞME MEKANI	TUTUM-DAYRANIŞLAR-İKRAMLAR
H4	Salon-oturma	<ul style="list-style-type: none"> . Kahve ikram etme isteği . Zaman azlığı nedeni ile ikramı kabul edememe . Çocuklarıyla okuldan tanışmanın getirdiği sohbet konusu
H5	Öturma odası	<ul style="list-style-type: none"> . Yanımızda olan çocuğun annesine birşeyler söylediğini görünce ne olduğunu, acıklı şes ablasının yanak getirmesini söyleme
D1	Öturma odası	<ul style="list-style-type: none"> . Öğle vakti-Öğle yemeği, çay . Soğuk hava-Isınma . Tanıdık çıkma
D2	Sofa-Üst kat	<ul style="list-style-type: none"> . Öğleye doğru-Çay, kahvaltı . Soğuk hava-ısınma . Görüşmeler için tanışmadığımız diğer evlere götürme-iliği
D3	Sofa-Giriş katı	<ul style="list-style-type: none"> . Kolonya, şeker
D4	Öturma odası	<ul style="list-style-type: none"> . Meyve ikramı . Tanıdık çıkma
D5	Sofa-Giriş katı	<ul style="list-style-type: none"> . Kolonya, şeker
D6	Öturma odası	<p>1. GİDİŞ</p> <p>Yardımcı olma, sokağın fotoğraflarının olacağı kişiyi çağırma-fotografıl r...Sohayı bisler için yakma</p> <p>2. GİDİŞ</p> <ul style="list-style-type: none"> . Sohayı yakma . Meyve ikramı

Daha Sonraki Gidişler ve Kişi-Aile Fertlerinin Tutumu

DAHA SONRAKİ GİDİŞLER VE KİŞİ-AİLE FERTLERİNİN TUTUMU Tablo 2.	
S1	. Yolda görme, selamlaşma, konuşma
S5	. Bir sene sonra: . Bahçede oturma, su içme, dinlenme . Pındak ikramı (Fotograf çekimi sırasında)
K2	. Bir sene sonra: Aile fertleri: . Görme, konuşma, davet etme (kapıdan) . Birlikte oturma . Su içme, dinlenme
K4	. Ki ile konuşmaya gidildiğinde orda olduğunu söyleme, davet etme . Ayran ikram etme . Bir sene sonra : (Fotograf çekimi sırasında) . Davet etme . Sıcak hava . Ayran ikramı
D1	Hanımi: . Görme, konuşma (pencereden) . Davet etme: çay, ısınma . Soğuk hava Kendi: . Çarşıda ikme, kavdede görüp çıkma, selamlaşma, konuşma ve evlerine uğramasını isteme Kızı: . Yolda karşılaşma, selamlaşma, konuşma
<p>■ Bütün görüşmelerde, güleryüze karşılama, konuşma, tanışma, tanıdık çıkma çabaları, tekrarlanan davet, görme-görüşme istekleri-kendileri ve diğer aile fertleri tarafından karşılaşılan durumlardır.</p>	

**EK 3. KİŞİ-AİLE VE GELİR DURUMUNA AİT BİLGİLER-
ÇALIŞMA ALANI BULGULARI**

SARAYATIK SOKAK		KİŞİ-AİLE-KURUM VE GELİR DURUMUNA AİT BİLGİLER					Tablo 1.	
YERLEŞİM NO	Top. Alan/Şifre ve Kollar	Mevki	Eğitim	Ev m ²	Oda/İler-Bulunan ve Sayıları	Değer: Çerçen Yerler	Mülkiyet	Gelir: Geliri Sağlayan.
1	26 K. 54 Baka 45 Anne 22 H. 17 E	Öğrenci Eskişehir-Genel Ev hasarı Köy Öğrenci	Fenlik Lis-Senat İlkokul Okul yazar Lise Lise	101	Yatak Od. 2 Oturma Od. 1 Balkon 1 Büfak 1	-	Ev sahibi	İş-İşekli mavi ve ak çalışma
2	60 E. 58 E. Eskişehir 14 E. Teğmen	Ev hasarı Ev hasarı Öğrenci	Lise Lise Ortaokul	130	Yatak Od. 2 Oturma Od. 1 Mutfak 1 Büfak 1	Çelik-Genel Banyo-Yenilene	Ev sahibi	İş-İşekli geliri
3	40 E. 62 Anne	T.Nimar Ev hasarı	Üniversite İlkokul 4	90	Yatak Od. 2 Balkon 1 Oturma Od. 1 Büfak 1 Büfak 1 (Bakçede)	İyileştirme	Ev sahibi	Kendi
4	32 E. 37 K	Genel Nemur	Üniversite terk Üniversite	130	Yatak Od. 2 Oturma Od. 1 Balkon 1 Büfak 1	-	Kiracı	İş-İşekli
5	39 E.	Eskişehir	Lise terk	80	Yatak Od. 2 Oturma Od. 1 Büfak 1	Genel onarım	Ev sahibi	Eskişehir mavi
6	31 E. 40 E.	Ev hasarı T. Nimar	İlkokul 4. Üniversite	90	Yatak Od. 2 Balkon 1 Oturma Od. 1 Büfak 1 Büfak 1 (Bakçede)	Değerler	Ev sahibi	-

NOTLAR: Evleşim ayrı evde bulunan 6 4 ila anne evi hakkında görülmüştür.
Tabloda az mülki durumuyla ilgili bilgiler verilmektedir

KASIMAS ÇÖRMEZİ		KİŞİ-KİLE-KONUT VE GELİR DURUMUNA AİT BİLGİLER					Tablo 2.	
Sıra No	Yaş, Cinsiyet ve Roller	Meslek	Eğitim	Evi m ²	Odalar- Kullanan ve Sayıları	Orman Gereken Yerler	Mülkiyet	Gelir - Geliri Sağlayıcılar
1	42 E 38 K 9 K Çocuk	Resmî Öğretmen Öğrenci	Özel Sanatlar A. Eğitim Enstitüsü İlkokul 2	120	Yatak Od. 2 Banyo 1 Oturma Od. 1 Mutfak 1	-	Ev sahibi	Evler
2	38 E 42 E 8 K Çocuk	Öğretmen Resmî Öğrenci	Eğitim Bakanlığı Özel Sanatlar A. İlkokul 2	120	"	-	Ev sahibi	Evler
3	29 E 31 K 11 E 9 K 1 E 0,2 K. Çocuk	Ev hanımı çiftçi Öğrenci Öğrenci - -	Okula gitmedi. İlkokul İlkokul 4 İlkokul 2	60	Yatak Od. 2 Oturma Od. Mutfak Sofa 1	Her taraf	Kiraçı	Ev
4	49 E 50 K 25 E 23 E 20 K. Çocuk	Ev hanımı (pilotu) Emekli-Öğre. Arıcılık Mimar Akademiyan	İlkokul Öğretmen Okulu Üniversite Üniversite Üniversite	120	Yatak Od. 2 Oturma Od. 1 Banyo 1 Mutfak 1	-	Ev sahibi	Aile fertleri
5	65 E	Ev hanımı	İlkokul terzi	60	Yatak Od. 2 Oturma Od. 1 Mutfak 1	-	Ev sahibi	Emekli maaşı, (eşin) kira
AÇIKLAMALAR: 1, 2, 4 yukarıdaki evlerin yerinde yaptıkları apartmanda oturmaktadır.								

KUZUNDEDE SOKAK		EĞİTİMLİ-AYRILMAMIŞ VE ÜZLÜK BENDİNE AFTI BİLGİLER					Tablo 3.	
SINIF NO	Yaş, Cinsiyet ve Roller	Meslek	Eğitim	Ev m ²	Odalar- Wallasın ve Sayıları	Onkum Gereken Tatlar	REHİYET	Çelik- Çelikli Teşleyişler
1	16 K 83 Baba 55 Anne 25 E Kardeş	Öğrenci Emekli Ev hanımı Serbest	Lise 1 - - Lise	90	Taşak Od. 3 Sofo-Oturma 1 Mutfak 1 (Zemin Katra)	Genel	Ev sahibi (ortak)	Baba-emekli anne ve Abiler
2	29 E 23 Egi 1,3 K Çocuk 63 Baba 55 Anne 25 E Kardeş 16 K Kardeş	Memur Ev hanımı - Emekli Ev hanımı Serbest Öğrenci	Meslek Lisans Lise - - Lise Lise 1	90	"	Genel	Ev sahibi (ortak)	Baba-emekli anne ve Kardeşler
3	29 K 59 Anne 27 K Kardeş	Memur Ev hanımı (işkoca) Memur	Lise İlköğel Lise	85	Taşak Od. 1 Oturma Od. 1 Mutfak 1 Sofo	Genel	Ev sahibi	Aile fertleri
4	31 E - Egi 9 K Çocuk	Memur Ev hanımı Öğrenci	Ortaokul - İlköğel 1	90	Taşak Od. 1 Oturma Od. 2 Mutfak 1	-	Ev sahibi	Kendi
5	59 K 29 K Çocuk 27 K Çocuk	Ev hanımı (işkoca) Memur Memur	İlköğel Lise Lise	85	Taşak Od. 1 Oturma Od. 1 Mutfak 1 Sofo 1	Tevazul Genel	Ev sahibi	Aile fertleri

ACIKLAMALAR: Evlerin ayrı evde olması 02 ile, belli zamanlarda kaldığı anne evi hakkında belirtilmiştir. Evin diğer katları da dahilindedir.

DÜTLÜ SOKAK-ARCAKAT		KİŞİ-ALIS-KONUT VE GELİR DURUMUNA AİT BİLGİLER				Tablo 4.		
SOKAK NO	Yen. Cinsiyet ve Haller	Mevlâk	Eğitim	Ev m ²	Oda/ler- Hallençe ve Sayıları	Durum Gereken Yerler	Mülkiyet	Gelir- Geliri Sağlayıcılar
1	31 K 36 Eşl 5.5 K } Çocuk 2 K } 61 Kayııvalıde	Eğretmen Mevir - - Ev kumarı	Eğitim Emt. Yüksekökol - - İlkökol	160	Yatak Od. 2 Oturma Od. 2 Sofa-oturma 2 Mutfak 2	Çatı Köprüler Boya	Ev sahibi (ortak)	Aile fertleri
2	35 K 54 Eşl 23 K } Çocuk 17 K }	Emekli Emekli Mevir Eğretici	Okur yazar İlkökol terk Lise Lise 2	120	Yatak Od. 2 Oturma-sofa 2 Mutfak (alt katte)	Çatı Doğramalar	Ev sahibi	Eğiler-Emekli maaşı ve oğullar
3	60 K 70 Eşl	Ev kumarı Emekli-Terzi	İlkökol İlkökol	120	Yatak Od. 2 Oturma Od. 1 Sofa-Oturma 2 Mutfak 2	Genel	Ev sahibi (ortak)	Eşli emekli maaşı
4	63 K 36 K Çocuk 31 K Gelir 5.5 K } Torun 2 K }	Ev kumarı Mevir Eğretmen - -	İlkökol Yüksekökol Eğitim Emt. - -	160	Yatak Od. 2 Oturma Od. 2 Sofa-Oturma 2 Mutfak 2	Çatı Boya	Ev sahibi (ortak)	Aile fertleri
5	70 K 60 Eşl	Emekli-Terzi Ev kumarı	İlkökol İlkökol	120	Yatak Od. 2 Oturma Od. 1 Sofa-Oturma 1 Mutfak 2	Genel	Ev sahibi	Emekli maaşı
6	82 K 82 Eşl	Eğir-Yazar Armahalci Ev kumarı	İlkökol Kuran Kurcu	100	Yatak Od. 2 Oturma Od. 1 Mutfak 2	Genel	Ev sahibi	Sevdi

ACIKLAMALAR: C 1'nin evinin alt katında diğer oğlu ve ailesi çocuklarıyla oturmaktadır.

Table with columns: No, Adres, İlçe, İl, İlçe, İlçe. The table lists various addresses in Trabzon, including locations like 'Yenişehir', 'Sarıyer', and 'Yedigöller'. The entries are organized in a grid with horizontal and vertical lines separating the data rows.

EK 4 . GÖRÜŞME FORMU VE YÖNLENDİRME PLANI

Görüşme Formu : Kişi-Aile-Konut-Kira ve Gelir Durumu- İkamet Çevresine İlişkin Bilgiler

A. Kişi ve İkamet Çevresine İlişkin Sorular

1. Cinsiyet : Erkek ()
Kadın ()
2. Yaş:
3. Medeni Durumu:
4. Meslek:
5. Öğrenim durumu, devam edilen ve bitirilen okullar:
6. Kaç yıldan beri burada oturuyorsunuz?
7. Trabzon'da mı doğdunuz, değilse nerede? Evet () Hayır ()
8. Daha önce nerede oturuyordunuz?
9. Trabzon'da, sokağınızda severek mi oturuyorsunuz?
Evet () Hayır () Bilemiyorum ()
10. Burada sürekli olarak oturmayı düşünüyor musunuz?
Evet () Hayır () Bilemiyorum ()

B. Aileye İlişkin Sorular

1. Burada kaç kişi oturuyorsunuz, kimler var?
2. Ailedekilerin yaşları?

		Büyük						Küçük					
Eş ()	Çocuklar	1	2	3	4	5	6						
()	() () () () ()												
Anne ()	Baba ()	Kardeş ()						Diğer ()					
3. Eşinizin (evli ise) öğrenim durumu, devam ettiği ve bitirdiği okullar?
3. Eşiniz çalışıyor mu? Evet () Hayır ()
4. Çalışıyorsa hangi işte?
4. Çocuklarınız şu anda ne yapıyor?

Büyük	1.	4.
	2.	5.
	3.	6.
7. Diğer aile fertlerinin öğrenim durumu, devam edilen ve bitirilen okullar ve çalışma durumları?

C. Konuta İlişkin Sorular

1. Evinizin büyüklüğü ne kadar? (m²)
2. Mutfak da dahil olmak üzere kaç odanız var?
3. Bu odaları nasıl, hangi amaçla kullanıyorsunuz?
4. Evinizin şu anda tamir ve bakım gerektiren bölümleri var mı?
Hangi tamiratların yapılması gerekiyor?

D. Kira ve Gelir Durumuna İlişkin Sorular

1. Eviniz size mi ait? Evet () Hayır, Kiracıyım ()
Hayır, ama ödemiyorum ()
Ortak-Hisseli ()
2. Bu evin yaklaşık aylık gelir miktarı ne kadar?
(Bu evin aylık geliri nereden geliyor?)
3. Bu parayı kimler kazanıyor?

E. Görüşmecinin İzlenimleri

Görüşme Numarası:

Mahalle :

Sokak :

Ev No :

Tarih :

Görüşme Süresi :

Görüşmenin Yapıldığı Mekân:

Görüşme Sırasında Başkalarının Olup Olmadığı:

Evet, sürekli olarak ()

Evet, kısmen ()

Evet, arada sırada ()

Hayır ()

Notlar :

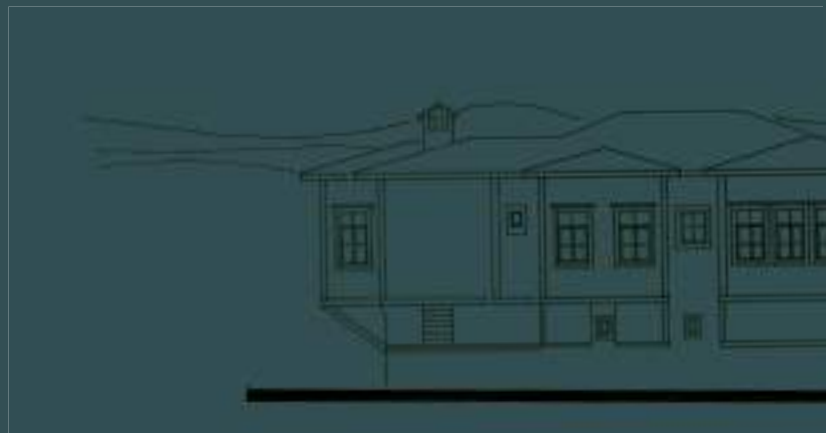
Görüşme Formu (Intensiv Interview)-Yönlendirme Planı

GÖRÜŞME (INTENSİV INTERVIEW)-YÖNLENDİRME-YÜRÜTME PLANI

SORU-ILGI ALANI

OLANAKLI SORULAR

1. Tarif-Tanıma : "Sokağınızı bir tanımayan birine, bir arkadaşınıza anlatmanız gerektiğinde nasıl anlatır, neleri sıralarsınız?"
2. Sokak Resmi : "Sokağınızın basit çizgileriyle bir resmi yapar mısınız?"
3. Görüntü : "Sokağınızın, yakın çevrenizin, mahallenizin görüntüsüyle ilgili olarak düşünceniz neler söylersiniz? Sokağınızda, yakın çevrenizde ve tek tek evlerde hoşunuza giden veya gitmeyen şeyler var mı, açıklar mısınız?"
4. Hoşu Giden Taraflar : "Sokağınızın, yakın çevrenizin, mahallenizin hoşunuza giden şeyleri, tarafları nelerdir?"
5. Başkalarının Gözünden-Dilinden: "Mahallenize, sokağınıza veya evinize gelen tanıdık, dost, akraba veya tanımadığınız kişiler, yabancılar sizlere ne söylerler, sokağınız, eviniz hakkında olumlu veya olumsuz -iyi, hoş veya kötü- eleştirdikleri şeyler oluyor mu?, Neler söylüyor, neler üzerinde duruyorlar?"
6. Yaşının (Olasılı Yaşının) : "Şayet burda yaşıyorsanız en çok neyle ilgili sorular gelir, neleri merak ederler, neleri ararlar?"
7. Hatıralar-Hatırası Olan Şeyler: (Örneye gelme, serileme ve yaşama ile ilgili olarak) : "Bu yere, bu mahalleye, sokağa nasıl geldiniz, yerleştiniz, bu evi ve bahçeyi nasıl aldınız veya yaptınız? Bu konuyla ilgili hatıralarınızdan bir kaçını sayabilir misiniz? Burada ki bir ağaçla, bir duvar parçasıyla veya başka herhangi bir şeyle ne gibi hikayeleriniz var?"
8. Zaman İçindeki Değişmeler : "Zamanla burda, sokağınızda, mahallenizde olan değişiklikleri, komşuluk ilişkileri, genel yaşamın açısından olumsuz, anlatır mısınız? O zamanla bu zamanı, yani eski sokağınızla şimdiki sokağınızı karşılaştırırsanız neler söylersiniz?" Örneğin: Eskiden komşuluklar nasıldı, eski insanlar nasıldı, misafirlikler, eğlenceler nasıldı, neler yapılırdı, şimdi bunlar yapılıyor mu, yapılmıyorsa size göre düşüncenize göre sebepleri neler olabilir? Görüntü olarak çevrenizde değişen, ilave edilen veya yok olan şeyler var mı? Bu değişimleri nasıl yorumluyorsunuz, iyi ve kötü yönleriyle açıklar mısınız?"
9. Aile Fotoğrafları : "Eskiden veya yakın zamanda çekilmiş aile veya çevreyle ilgili fotoğraflarınız var mı? Gösterebilir misiniz?"
10. Günlük Yaşam : "Günlük yaşamınızdan bir günü anlatır mısınız? Bir gün boyunca neler yapıyorsunuz?"
11. Sokak İsmi : "Sokağınız isminin nereden geldiğini, hikayesini biliyor musunuz?"

The background of the page is a dark teal color. It features a faint, light-colored architectural drawing of a neighborhood layout. The drawing shows a grid of streets and several houses with gabled roofs. In the foreground, there is a more detailed line drawing of a two-story house with a chimney, windows, and a door, surrounded by trees and a fence. The title text is centered over the drawing.

Sokaklarımız Sergisi'nden

Kitapta yer alan çalışmaya temel oluşturan ilk basamağın, 1984 yılında tamamlanan, KTÜ Mimarlık Anabilim dalının ilk teslim edilen ve ilk sınavı yapılan tezi olma özelliğini de taşıyan, yüksek lisans tezi “Sokaklarda Mekân Oluşumuna Trabzon Ölçeğinde Tipolojik Bir Yaklaşım Örneği” ve ikinci basamağın üç yıl süren Almanya Berlin TÜ’ndeki çalışmalarımın arkasından yine 1991 yılında KTÜ Mimarlık Anabilim Dalında tamamlanan doktora tezi “Mekân-Kimlik-Kimliklendirme:Trabzon Sokakları Örneği” başlıklarıyla öne çıktığı daha önceki bölümlerde ifade edilmişti. Bu çalışmaların paralelinde ve devamında yaptığım çalışmaları başkalarıyla canlı paylaşmak adına programladığım ve çok reyonlu, çok ürünlü olarak Türkçe ve İngilizce olarak hazırladığım, 1994 yılı itibariyle ulusal ve uluslararası platformlarda gerçekleştirdiğim, izleyiciyle, yaşayanlarla buluşturan “Sokaklarımız” adlı sergim, özel ve anlamı yüksek bir paylaşımı gerçekleştiren bir sergi oldu. Bu süreç içinde, sokaklarımız başlığıyla ilişki içersinde yapılan bağımsız araştırmalar da sergi bütününde yerini aldı.

Gelenekselde yer alan/var olan sokaklarımız; gerek sundukları fiziksel/mimari mekân gerekse sosyal mekân-yaşantısal kimlikleri ile günümüz tasarımlarında girdi oluşturabilecek, kaynak olabilecek, ilkeleri, değerleri, bulunduran mekân oluşumlarını sergilemektedir. Sokaklar; fiziksel/mimari mekân sunumları ile; sınırları, taban, tavan özellikleri, biçimlenmeleri, plan, perspektif, giriş, çıkma, silüet özellikleri, konut-bahçe-sokak/meydan ilişkileri, kapı önü oluşumları, çeşme ögesinin, sağır duvarların kullanımı, yeşil, malzeme-renk-doku sunuşları, devinimsel algılama kaliteleriyle, sosyal çevre sunumlarıyla; ulaştırıcı, karşılaştırıcı, iletişimler ve eylem mekânı olma, anılara komşuluklara kısacası yaşantıya, yaşam çevresine kattıklarıyla önemli referans mekânlardandır.

Sözü edilen bu referans mekânlardan birkaçı çizim, fotoğraf ve sohbetlerden alıntılarla birlikte tanıtıldığında sokakların her yönüyle tanıtılmasının yanında, sokakların maket-cephelede görülmesinin etkili bir sergileme ve sergi ürünü olduğu açıktır.

İşte bu bölümde, sözü edilen bu sergiden bir kesit yer almaktadır. “Sokaklarımız” sergisinden; sergi-içerik ve reyonlar, sergi organizasyonu ve sandık listeleri, sergiler, afişler, günün anısına yazılan şiir, fotoğraflar ve gazete, haber yazıları örneklenmektedir.

Açıklanan bağlamda bu anlamda çalışmaların yapılması, hızlı yok oluş sürecini yaşayan örneklerin belgelenmesi, sürekliliğinin sağlanabilmesi, yararlanma potansiyelinin tartışılabilmesi açısından önemli ve gerekli olan dokümanlar-ürünler olarak önem arz etmektedir. Hazırlanmış olan ve izlenime sunulan, izleyicilerle buluşan söz konusu “Sokaklarımız” sergisi aynı zamanda yapılan veya yapılacak çalışmalara zemin oluşturabilen, paylaşılması, tartışmaya açılması yönünde, farklı yöntem ve teknikler ile gerçekleştirilecek çalışmaların yapılması; tanıma, sahiplenme, bilinç oluşturma-kuvvetlendirme, eyleme yöneltme açısından da özel bir önem taşımaktadır.

Sergi-İçerik ve Reyonlar

Sergi, doçent olduğum dönemde 1993-94 yıllarında tamamlanarak izlenime sunuldu. “SOKAKLARIMIZ” adlı serginin konusunu adı ile tahmin edileceği üzere geleneksel kent dokusundaki örneklerinde ideale yakın dış mekân oluşumları sunan sokaklar oluşturdu. Sergide yer alan çalışmalar, 1982 yılından başlayan ve bugüne kadar devam eden araştırmalar dizisinin ve bağımsız araştırma ürünlerinin bir bölümünden oluştu.

Kentsel dış mekânlardan geleneksel dokudaki sokaklar üzerine 1982 yılından bu yana süregelen çalışmalardan bir kesitin yer aldığı bu sergide;

- Trabzon Sokakları, çizimler, maketler ve fotoğraflarla tanıtılmakta,
- Bu sokakların sakinleriyle yürütülen sohbetlerden alıntılar “Yaşayanların Dilinden” adlı reyonu oluşturmakta,
- Farklı eğitim kurumlarındaki öğrencilerle yürütülen “Bizim Sokak” adlı araştırmanın yazılı ve çizili ürünleri aynı adlı reyonda yer almakta,
- Türkiye’den farklı kentlerin sokakları slaytlarla tanıtılmakta.

Kısacası, sokaklarımız hem mimari çevre kimliği hem de sosyal çevre kimliği açısından çoklu ve yaşamsal boyutuyla ele alınmaktadır.

Sergideki ürünlerin temel aldığı çalışmalar;

- “Sokaklarda Mekân Oluşumuna Trabzon Ölçeğinde Tipolojik Bir Yaklaşım Örneği”, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), KTÜ. Trabzon, 1984.
- “Eski Sokaklardaki İlkelerin Çağdaş Sokaklarda da Kullanılabilirliğinin Araştırılması”, Doktora Semineri, KTÜ Mimarlık Bölümü, Trabzon, 1985.
- “Sokak Mekânında Devinimsel Algılaşmanın Görsel Analiz Teknikleriyle İncelenmesi”, Şehirselsel Tasarım ve Planlama Kuram-Teknikleri, Doktora Semineri, YTÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1986.

- “Bizim Sokak 1-2”, Araştırma, Trabzon, 1989 (Bağımsız araştırma).
- “Fiziksel ve Sosyal Çevreye Sunduğu Olanaklarla Bahçe Mekânı”, Araştırma, Trabzon, 1989.
- “Yaşayanların Dilinden Sokaklar”, Araştırma, Trabzon, 1989 (Bağımsız araştırma).
- “Mekân-Kimlik-Kimliklendirme, Trabzon Sokakları Örneği”, Doktora Tezi (Basılmamış), KTÜ. Trabzon, 1991.

“Sokaklarımız” sergisi, daha önce de belirtildiği gibi birkaç farklı bölümden oluşmakta ve bu sergide sokaklarımız hem mimari çevre kimliği hem de sosyal çevre kimliği açısından çoklu ve yaşamsal boyutuyla ele alınmaktadır.

Trabzon Sokakları; Düz, Eğri ve Merdivenli Sokaklar gruplamasında, sürekli ve süreksiz-çıkılmaz örnekleriyle tanıtılmaktadır.

Çizimler- Rölöveler 23 sokak örneğinden, konum planı, kat planları, kesitler ve görünüşleri kapsamaktadır. Bu bölümde 50x70 boyutlarında 50 adet pafta bulunmaktadır. Duvar veya pano yüzeylerine asılabilecek ikili ve üçlü diziler halinde sergilenebilecek durumdadır.

Maketler; kütle ve cephe maketleri olmak üzere iki türdedir.

Kütle maketleri, bir adedi 1/100,6 adedi 1/200 ölçeklerinde olup farklı sokak gruplarından 7 sokak örneklenmiştir. Maketlerin en büyüğü 50x70 boyutlarındadır. Standlar üzerinde sergilenebilecektir.

Cephe-maketler 13 sokak örneğinde, 1/100 ölçeğinde yapılmıştır. 35x70 boyutlarında ahşap panolar üzerindedir. Bu panolar, duvar veya pano yüzeylerine asılabilecek konumdadır.

Fotoğraflar; farklı zamanlarda çekilmiş fotoğrafları da kapsamaktadır. 30x40 boyutlarında 40 adet, 50x60 boyutlarında 8 adet fotoğraf bulunmaktadır. Kolaj sisteminde sergilenebilmektedir. Fotoğraflar camsız-çerçevesiz olup duvar veya panolara asılabilecek düzene sahiptir.

1991 yılı itibarıyla Soğukçeşme Sokak ve Deniz Sokak bulunmamaktadır.

Yaşayanların Dilinden bölümünde;

Farklı sokak gruplamasından seçilen 4 sokak örneğinde sokak sakinleriyle yapılmış söyleşiler yer almaktadır. Çocuklarla yapılan söyleşiler farklılaşan özellikleriyle “Çocukların Dilinden” adlı alt bölümde yer almaktadır.

Sokak sakinleriyle yapılan söyleşiler, amaçlanan doğrultuda soru-ilgi alanına göre hazırlanmış yönlendirici plana göre yürütülmüştür. Sorular, hem fiziksel çevre ve hem de sokak yaşayanlarına yönelik olarak (Konut-Bahçe-Sokak-Meydan bağlamında) hazırlanmıştır. Soru-ilgi alanları; Tarif-Tanıtma, Sokağın Resmi.

Görüntü, Hoşa Giden Şeyler, Başkalarının Gözünden-Dilinden, Taşınma Durumunda, Oraya Geliş Öyküsü-Hatıralar, Hatırası Olan Şeyler, Zaman İçindeki Değişimler, Aile Fotoğrafları, Günlük Yaşantı, Sokağın İsmi, başlıklardan oluşmaktadır. Panolarda, bu ana-bilgi alanları doğrultusunda elde edilen söyleşi örneklemeleri, çizimler, aile albümlerinden fotoğraflar, vurgulama-dikkat- analiz başlıklarıyla sergilenmektedir.

Bu bölümde 50x70 boyutlarında 37 pafta yer almaktadır. Paftalar duvar veya pano yüzeylerine asılabilecek ikili-üçlü diziler durumundadır.

Bizim Sokak bölümünde;

Trabzon il ve ilçe ilkokul, ortaokul, liselerinde ve KTÜ’de öğrencilerle yürütülen araştırmadan yazılı ve çizili ürünler yer almaktadır.

Bu bölümde 50x70 boyutlarında 10 adet pafta yer almaktadır. Asılma düzenleri diğer paftalar gibidir.

Türkiye’den Sokaklar bölümünde,

25 farklı kentten sokaklar, slaytlarla sergilenmektedir.

Görüleceği üzere sergi, hem konu hem de ürün olarak oldukça geniş bir kapsam sunmaktadır.

Ama isteğe, sergileme düzenine ve sergilenen mekâna göre bölümlerin ürün sayısı, sergileme yüzeyi sınırlanabilmektedir.

Sergi Genel Kurgusu ve Organizasyonu

”SOKAKLARIMIZ-OUR STREETS” adıyla hazırlanan ve sunulan sergi; farklılaşan reyonlar kurgusunda çok ürünlü olarak aşağıdaki gibi organize edilmiş ve sergi ürünleri transferi kapsamında da sandık ve içerikleri detaylandırılmıştır.

A- Trabzon Sokakları / Trabzon's Streets

- Cephe Maketleri / Facade Models
- Kütle Maketleri / Mass Models
- Röleleveler/ Survey
 - Düz Sokaklar / Straight Street
 - Eğri Sokaklar / Crooked Street
 - Merdivenli Sokaklar / Stairway Street
- Fotoğraflar / Photographs

B- Yaşayanların Dilinden / People's Peech

- Dutlu Sokak / Dutlu Street
- Kuzgundere Sokak / Kuzgundere Street
- Hasanbaş Çıkmaızı /Hasanbaş Deadend
- Sarayatik Sokak / Sarayatik Street
- Çocukların Dilinden / Children's Speech

C- Bizim Sokak / Our Street

Gerçekleştirilen Sergiler

Serginin Adı: **SOKAKLARIMIZ / OUR STREETS**

Serginin Konusu ve Sergilenen Ürünler:

Rölöveler, Fotoğraflar, Modeller (Cephe ve Kütle- Doku)

Sokak Yaşayanları ile Yürütülen Sohbetler

Türkiye’deki Farklı Kentlerden Sokakları Ele Alan Slayt Gösterisi

TARİH	YER	ORGANİZASYON
22 Nisan- 9 Mayıs 1994	Ankara - Mimarlık Müzesi (AKM)	Mimarlar Odası Merkez Şube Organizasyonu
1-8 Temmuz 1994	İzmir - Yapı Kredi Sanat Galerisi	Dünya Mimarlar Günü, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Organizasyonu
12-23 Temmuz 1994	Bursa - Büyük Şehir Belediyesi Sanat Galerisi	Mimarlar Odası Bursa Şubesi Organizasyonu
16-26 Eylül 1994	Antalya - Koruma Kurulu Binası	Mimarlar Odası Antalya Şubesi Organizasyonu
5-12 Temmuz 1995	İstanbul - Leyla Demirkaya Galerisi	Dünya Mimarlar Günü, Mimarlar Odası İstanbul – Kartal Şubesi Organizasyonu
29 Eylül- 14 Ekim 1995	Bakırköy, İstanbul - Mimarlar Evi	Mimarlar Odası İstanbul- Bakırköy Şubesi Organizasyonu

9-19 Nisan 1996	Trabzon - Mahmut Golođlu Kùltùr Merkezi	Mimar Sinan Haftası, Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Organizasyonu
4-7 Haziran 1997	İstanbul - İTÜ Sergi Salonu	IAPS Culture and Space in the Home Environment
8-15 Mart 2002	Samsun - 75. Yıl Kùltùr Merkezi	Dünya Kadınlar Günü, Samsun Valiliği Organizasyonu
19-26 Nisan 2002	Ankara - Atatùrk Kùltùr Merkezi	KTÜ Mezunları Derneği Organizasyonu
09 Ocak 2024	Trabzon - Trabzon Mimarlar Odası	Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Organizasyonu

İzlenime sunulan sergilerin birincisi olan ve Ankara Mimarlık Müzesi bünyesinde Mimarlar Odası Merkez Şube organizasyonu ile 22 Nisan 1994 yılında başlayan sergileme süreci, birçok ilde ve genelde Mimarlar Odası Şube organizasyonlarıyla devam etmiş ve son olarak da yine Trabzon Mimarlar Odası Şubesi organizasyonu ile 9 Ocak 2024 yılında izlenime sunulmuştur.

Mimarlar Odası Merkez Şube organizasyonu ile Ankara Mimarlık Müzesi'nde gerçekleşen sergide, sergilerin Türkiye dolaşımında gönüllü katkı veren MAY (Mehmet Ali Yardımoğlu), günün anısına yazdığı şiir ile güzel ve anlamlı bir sürpriz yapmıştı.

SİZ SONAY' I BANA SORUN !

1991' IN " KONUSMAYAN TÜRKİYESİ " NDE
TRABZON' DA TANIDIM SONAY' I. ŞARAP ASİ ' NİN
BİRÖSÜNDA.

AZ BİR SÖRE SONRA MESUN OLDU KÜTÜ' DEN , VE AYNI ÜNİVERSİTEDE
GÖRSÜLİ KALDI.

KALIŞ O KALIŞ...

SAMAN BEÇTİ, GÜNLERDEN BİR GÜN
BİR SOKAKBAŞI'NDA RASTLADIM ONA
ELLEKİ OOLU DOLU İDİ.
DEDİM " NE ANAR SIN BU ARALIKLARDA ? "
TEBESSÜMÜ AYNICA İDİ İŞİ
CEVAP KISACIN : " ÇALIŞIYORUZ ".

" KONUSAN TÜRKİYE " (SÖZDE) GÖNDEMİ GELMİŞ İKEN , BU KISACIE
CEVAP BANA ŞÜPHELİ GELMİŞTİ.

TAMERKATA BAŞLADIM. GÖRDÜĞÜM SONUÇLAR KORKUNÇTU.

BİZE FEN KONUSMAYAN SONAY, O SOKAKLARDA KONUŞUR
Bİ DE SOKAKLIVINDUŞTURUMUŞ MEGER AŞKOLEM

SİZ SONAY' I BANA SORUN !

EYET ! KALKTIN GİTTİN EVLERİNE .
OSMAN ASİ (PAHMETLİ) YE BORDUM ,
" NEDİR BU İŞ " DİYE, DEDİ Kİ.
"BİZİM GİZ GEZER DURUR YA SOKAKLARI,
TEZİ DE SUYMUŞ. ANAN İSTE : "
EVİN İÇİ MAKET - NESİM DOLD.

DONDUM ŞOKRAN ABLA' YA "DİNLENERİLİYOR MU BARI " DEDİM.
UCUNU ÇALARMİŞ ARŞANLARI.

AMODDO DENE

GELDİM,
OLANLARI ŞARAP ASİYE ANLATTIM. DEDİ Kİ , " KONUSMA
DEDİĞİN
HEPTEN CEME İDİLDİR YA ! BİZİM SONAY DEMEK, BÖYLE KONUSUP KONUSTURUYOR"
SAYGI İK AYACA KALKTİK.
SİZ SONAY' I BİZE SORUN ! AİLESİNE , ÇEVRESİNE DOSTÇALIĞINI, SOKAKLARIMIZDA
KAÇ BİN METRE YÜRÜDÜĞÜMÜ KÜTÜ VE BERLİN TR' O AKİ ÇABALARINI... BU ÇABALARIN
TOZLU HAPLARDA KALMAYIŞI

NE ÜZEL ...

ANAN, İŞTE SENGİ!
İKNA EDEBİLİRSENİZ EĞER,
UCU İLE SUNABİLİR DE , KİMBİLİR ?

SİZ SONAY' I BANA SORUN

SOKAKLARIMIZDA , BİZİM MERRANLARIMIZDAN ; BİLİMSEL ARAŞTIRMA İLE SANATSAL
EMEĞİ BULDUŞTURDU.

SAĞOLSUN

BERGİNİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNİ SAĞLAYAN ARKADAŞLARINIZ DA KUTLU BİR İŞ
YAPILAR. NEPSİNE SEVGİYLE EYVALLAR !

MEHMET ALİ YARDIMOĞLU (HAZİRAN 1994)

Sergi Afişler Davetiyeler

Tüm sergileme süreci, gerek sergi sahibi olarak benim tarafımdan gerekse organizasyonları üstlenen kurumlar, kurumsal oluşumlar tarafından oldu. Hazırlanan afişlerde, elle hazırlanan boyutlardan günümüz teknolojik olanakları dahilinde hazırlanan afişlere gelindi. Duyurulması ve haberleştirilmesi de yine bu ilgede gerçekleşti.

CEKİRGE

Yrd. Doc. Dr. Sonay Çevik'in eserleri BGSĐ'de sergileniyor

"Sokaklarımız"

Mimarlar Odası Bursa Şubesi'nin organize ettiği etkinlik kapsamında düzenlenen Bursa'da Yrd. Doc. Dr. Sonay Çevik'in "Sokaklarımız" başlıklı eserleri sergileniyor. Serginin girişinde Bursa'nın sokakları hakkında bilgiler veriliyor.

1. SERGİ BAŞLI "TANRI KULLUĞU" GÖRÜŞME YERLERİNDE YER ALDI

1980 yılında Bursa'da doğan Yrd. Doc. Dr. Sonay Çevik, Bursa'da doğmuş ve Bursa'da yaşamış bir mimar. Bursa'da doğmuş ve Bursa'da yaşamış bir mimar. Bursa'da doğmuş ve Bursa'da yaşamış bir mimar.

2. 2000 YILI BAŞLI "TANRI KULLUĞU" GÖRÜŞME YERLERİNDE YER ALDI

2000 yılında Bursa'da doğan Yrd. Doc. Dr. Sonay Çevik, Bursa'da doğmuş ve Bursa'da yaşamış bir mimar. Bursa'da doğmuş ve Bursa'da yaşamış bir mimar.

Bursa Olay Gazetesi - 15 Temmuz 1994

Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Tutarlı Bir Çözüm

Yrd. Doc. Dr. Sonay Çevik'in "Sokaklarımız" başlıklı eserleri Bursa'da sergileniyor. Serginin girişinde Bursa'nın sokakları hakkında bilgiler veriliyor.

Meslek Odalarından Yapılan Mesleki Davanın Uygulanması Bir Protokol Değil Yasal Zorunluktur

Meslek Odaları'nın mesleki davranışlarının uygulanması bir protokol değil, yasal zorunluktur. Meslek Odaları'nın mesleki davranışlarının uygulanması bir protokol değil, yasal zorunluktur.

1. SERGİ BAŞLI "TANRI KULLUĞU" GÖRÜŞME YERLERİNDE YER ALDI

1980 yılında Bursa'da doğan Yrd. Doc. Dr. Sonay Çevik, Bursa'da doğmuş ve Bursa'da yaşamış bir mimar. Bursa'da doğmuş ve Bursa'da yaşamış bir mimar.

2. 2000 YILI BAŞLI "TANRI KULLUĞU" GÖRÜŞME YERLERİNDE YER ALDI

2000 yılında Bursa'da doğan Yrd. Doc. Dr. Sonay Çevik, Bursa'da doğmuş ve Bursa'da yaşamış bir mimar. Bursa'da doğmuş ve Bursa'da yaşamış bir mimar.

Ege Mimarlık Yılı: 4, Sayı: 13, 1994

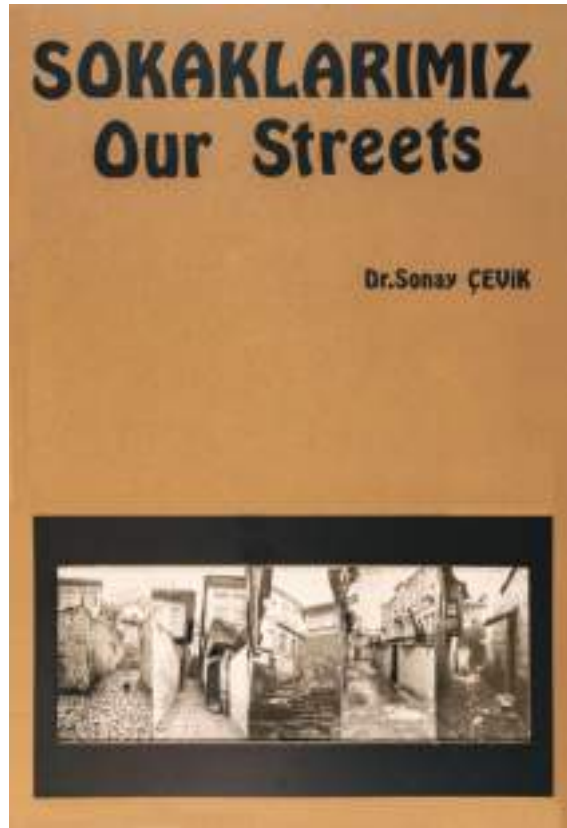
Sergilerden Fotoğraflar

Daha önce de belirtildiği üzere, 1982 yılından başlayan bir süreç içinde saptamaları, analizleri yapılan, sohbet çalışmalarına ve yaşantısına kadar inilerek incelenen kentsel dış mekânlardan geleneksel dokudaki sokaklar, “Sokaklarımız” adıyla sergilenmek amacıyla tekrar ele alınarak çalışıldı.

Bu sergide yer alan “Maket-Cephelerde Sokaklar”; plan, kesit, görünüşler/çizimler, maketler ve fotoğraflarla; “Trabzon Sokakları”, bu sokaklarda yaşayanlarla yapılan görüşmelerden-sohbetlerden bölümler, anlattıkları düşündükleri ile “Yaşayanların Dilinden Sokaklar”, farklı eğitim kurumlarında, farklı yaş gruplarında yürütülen yazılı ve çizili çalışmalardan örneklerle “Bizim Sokak” ve slaytlarla; “Türkiye’den Sokaklar” adlı reyonların yanında yer alıyordu. Sergi aşağıdaki başlıklarda reyonlar olarak organize edildi.

Trabzon Sokakları; fotoğraflarla yerini alırken, farklı zamanlarda yapılan çekimlerden çekilen fotoğraflar ile değişimi anlatacak şekilde tarihlemeyle verildi. Kapsamlı, detaylı rölövelerin yer aldığı reyonda çalışmalar farklı renk tanımlamasıyla paftalar halinde; “Düz Sokaklar, Eğri Sokaklar ve Merdivenli Sokaklar” gruplamasında sergide yerini aldı. “Yaşayanların Dilinden” bölümünde sohbetlerden alıntılar ve aile fotoğraflarını bulunduran paftalar yerini alırken, çocukların kendine has anlatım ve çizgileriyle bu bölüm “Çocukların Dilinden” olarak ayrı bir bölüm oluşturdu. Farklı eğitim kurumlarında, farklı yaş gruplarında yürütülen yazılı ve çizili çalışmalardan örneklerin yer aldığı, bağımsız bir araştırmanın ürünleri olarak “Bizim Sokak” reyonunda yer aldı. Bu araştırma, hem kentsel hem de kırsal sayılabilecek ilçelerdeki okullarda yürütüldü. Sadece “Bizim Sokak” başlığı verilerek onlardan bir kompozisyon yazmaları hem de resimlemeleri istendi. Sonuç ürünler, analizleri ve değerlendirmeleri ile farklı bilimsel yayınlarda da çalışıldı.

- Fotoğraflarla Trabzon Sokakları
- Çizgilerin Dilinden
- Yaşayanların Dilinden
- Çocukların Dilinden
- Bizim Sokak
- Maketler-Modeller: Cephe Maketler ve Kütle Maketleri

Sergiler'den

Ankara - Mimarlık Müzesi (AKM), Mimarlar Odası Merkez Şube Organizasyonu
22 Nisan- 9 Mayıs 1994

Antalya - Koruma Kurulu Binası, Mimarlar Odası Antalya Şubesi Organizasyonu
16-26 Eylül 1994

Bakırköy, İstanbul - Mimarlar Evi, Mimarlar Odası İstanbul- Bakırköy Şubesi Organizasyonu
29 Eylül- 14 Ekim 1995

İstanbul - İTÜ Sergi Salonu, IAPS Culture and Space in the Home Environment.
4-7 Haziran 1997

Trabzon - Trabzon Mimarlar Odası, Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Organizasyonu
09 Ocak 2024

Fotoğraflarla Trabzon Sokakları

Çizgilerin Dilinden

Bu reyonda; rölöveler, farklı renkte farklılaşan sokak gruplaması dahilinde sergide, her sokak türü de kendi alt reyonunda yer aldı.

Yaşayanların Dilinden

Bu reyonda bağımsız araştırma olarak kapsamlı bir şekilde yürütülmüş olan araştırmadan kesitler, sokak yaşayanları ile yapılan görüşmelerden alıntılarla ve aile fotoğraflarıyla analitik bir anlayış ve sunuşla sergide yerlerini aldı.

Dutlu Sokak

Sarayatik Sokak

Kuzgundere Sokak

TARİH - İZLENİM

TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...

GÖRÜMLER

TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...

BOSNALAYAN GİZLENENLER

TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...

TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...

KOMPLEKS - ZARF-AND MENON OLARAK OLARAK

TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...

TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...

KEMER EVLERİNİN İZİNİ BİLİRİM

TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...

TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...
 TRABZON'DA İZLENİMİNİZİN İZLENİMİNE İZİN VERİNİZ...

Çocukların Dilinden

Bu reyon, çocukluk anlatımlarının farklı bir nitelik ve sunuma sahip olması nedeniyle, “Yaşayanların Dilinden” reyonunun alt başlığı konumunda ele alınmıştır.

Bizim Sokak

Bu reyonda Trabzon il ve ilçe ilkokul, ortaokul, lise ve KTÜ Mimarlık Bölümü'nde öğrencileriyle yürütülen aynı adlı bağımsız araştırmadan yazılı ve çizili ürünler yer almaktadır.

“Bizim Sokak” Bildirisinden:

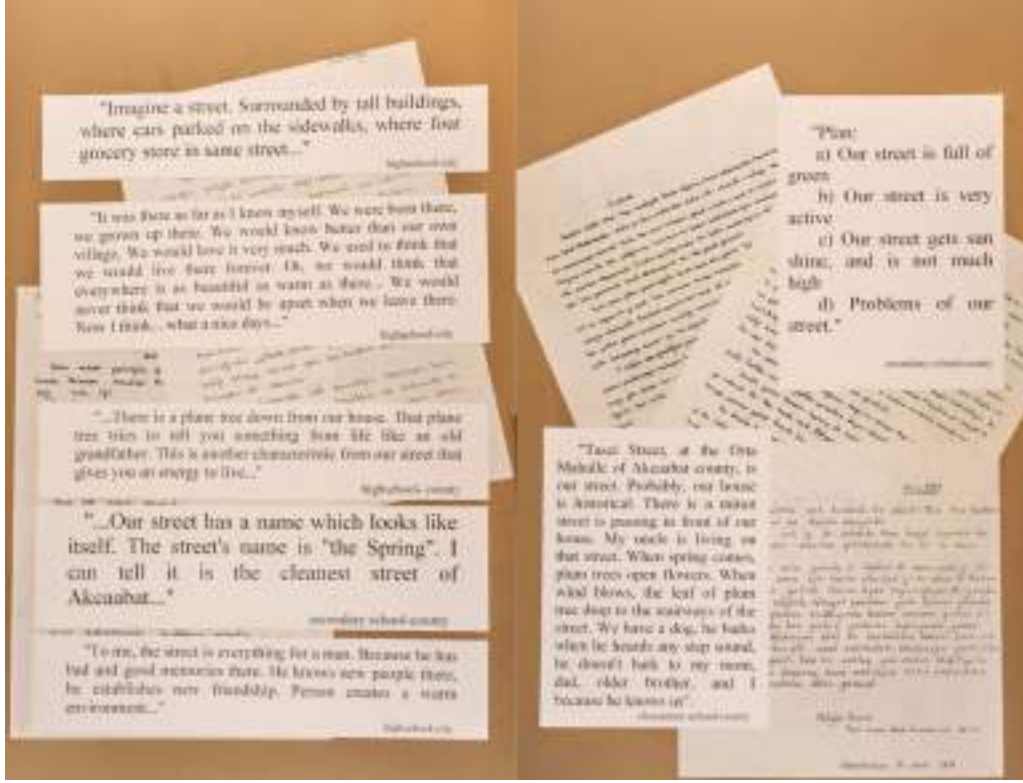
Yaşadığımız çevre, evlerimiz, bahçelerimiz, sokaklarımız, meydanlarımız, kentlerimiz ve insanlarımız, komşularımız, mahallemiz, kentlilerimiz. Bizler yaşadığımız çevreyi nasıl görüyor, nasıl değerlendiriyor, onunla ilgili neler hissediyor, kısacası onu nasıl yaşıyoruz. Yaşadığımız çevre, yaşayan ve yaşayan mekân: Fiziksel/mimari mekân, sosyal mekân, bizlerin insanların hem de aracı durumundalar. Bizler çevreyi düzenliyor, kendimize uyduruyor, kendimiz için onu değiştiriyoruz ve aynı zamanda oluşturduğumuz çevreden olumlu ve olumsuz etkileri alıyoruz.

Amacımız yaşama mekânı oluşturmak, araç; var olan çevre ve sonuç, değiştirdiğimiz çevre ve değiştirdiğimiz çevrenin üzerimizdeki olumlu veya olumsuz etkileri. Bu bir senaryo. Sürekli etkileşim söz konusu. Bu çevre değişiminde, bu tiyatrodaki insanların farklı rolleri var. Kimileri düzenleme, karar uygulama aşamasında devreye giriyor, belki de önemli sorumluluğu üstleniyor, ama bu oluşumda etkilenen rolü oynayan insan çevre oluşumuna aktif katılma, olumluyu destekleme, olumsuza karşı eleştiri, karşı çıkmak konularında bir diğeri kadar önemli rolü üstleniyor. Kişilerin ve rollerinin yanında, önemli etki oluşturan araç, gereçler, teknik ve yöntemler var. Bunların sınanmış olması, olmaması, çevreye gerektiği gibi girmesi, girmemesi...

Evet, pek çok kişi rolü üstleniyor. Kimi başrol, kimi figüran, bazen oyun bir komedi, bazen bir dram olabiliyor. Ama sonuçta hazırlanan, düzenlenen bir yaşama mekânı ve ondan etkilenen yaşayanları var. Yaşayanları, kişiler, gruplar, komşular, mahalleliler, kentliler gibi farklılaşmalar gösterebiliyor.

Konutu, bahçesi, sokağı, mahallesi, kenti yaşama, değerlendirme, bağların oluşması pek çok faktöre bağlı olarak değişiyor; kişileri, grupları, komşuları, mahalleli, kentli, olma değerine getiriyor.

İnsanların mutlu bir şekilde yaşamaları, yaşamlarından hoşnut olmaları, gereksinmelere karşılık veren, olumlu sunulan çevre kimliğiyle-fiziksel çevre, sosyal çevre-paralel olarak çevreye, çevre öğelerine olumlu bağların, duygusal bağların oluşmasıyla, yani insanın kendini çevresinde rahat, huzurlu, mutlu hissetmesiyle olabiliyor. Kimliklendirme, duygusal bağlar, tanıma, tanıtma, benimseme, sahiplenme kapsamında benim, bizim, hepimizin kavramlarının gelişmesi gündeme geliyor.

Ana konu, insan ve yaşama-yaşayan-yaşanan mekân olarak belirginleşiyor ve bu konu kapsamında farklı ölçek ve kapsamlarda araştırmaların yapılması önemli bir gereksinim olarak açıkça gözleniyor.

Bu çatışmada, yapılan bir dizi araştırmaların bir başlığında yapılan çalışmalarından örneklemeler getiriliyor. Bu örnekler, ele alınan konunun; etkileşimli oluşum, kimlik ve kimliklendirmenin etkili bir şekilde açıklanmasında yardımcı oluyor.

Araştırmada konuya “Bizim Sokak” kavramıyla yaklaşılmış ve bizim kavramının neler çağrıştırdığı, sahiplenme ve kimliklendirmeye neler getirdiği, getirebileceği başlıklarının incelenmesi, kısacası bu olguların açıklanması amaçlanmıştır. Araştırma, Trabzon ve ilçesi Akcaabat'ta bulunan birer ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite öğrencileriyle görüşülerek yürütülmüştür.

Çalışma, yazılı-kompozisyon ve çizili resim olarak ilgili dersler kapsamında ele alınmıştır. Öğrencilerden yaşadıkları çevreyle ilgili olarak “Bizim Sokak” başlığını işlemeleri istenmiştir. Sonuçta, ele alınan konu can alıcı noktalarıyla, anlamlı açıklamalarla ortaya konulmuş, yaş, eğitim düzeyi, tecrübe, yaşanan yer, yaşanan süre, yaşam biçimlerine bağlı olarak anlatımlara ilginç farklılıklar yansımıştır.

Yazılı ve çizili anlatımlarda; anlatılanlar ve vurgulanmalarında farklılıklar görülmektedir. Bu, anlatım yollarının kişiye, anlatıma verdiği olanaklarla ilişkilendirilebilir. Yazılı anlatımlarda, anlatım görmeyen veya az gören pek çok ögeye ve özelliklerinin çizimlerde detaylı olarak verilmesine karşılık, çizilen anlatılmayan

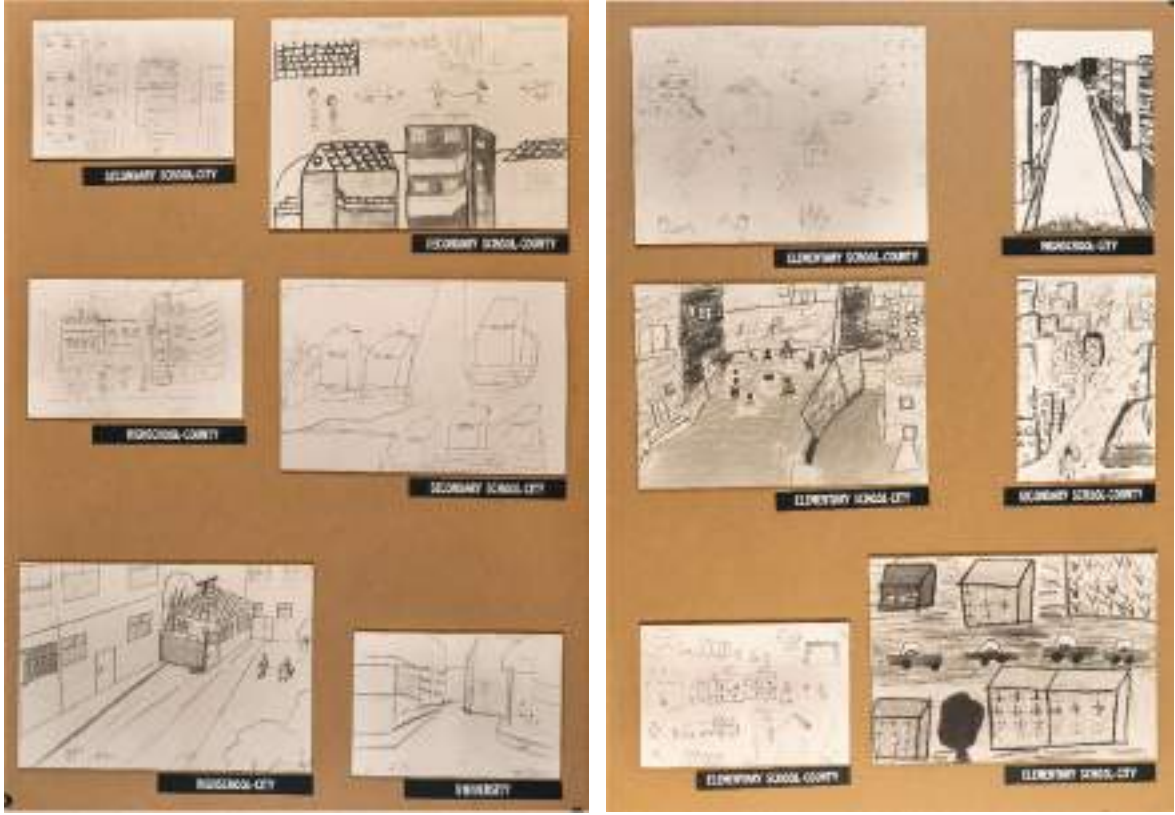
olaylar, isimler, hatıralar, yaşanan çevre ve yaşanan ana bağlı özel detaylar kapsamlı olarak işlenmektedir. Çeşitli anlatımlardaki farklılaşmalar, yoğunluk, çizim kalitesi, anlatım biçimi, vurgulanmak istenen veya akılda kalabilme ve önemlerine ve daha önce değinilen değişkenlere göre belirginleşmektedir.

Kompozisyon ve resimlere yalnızca yalın, fiziksel çevre, yapılaşmış çevre kalıyor. Anlatımlarda uzmanlaşmaya gidildikçe, üniversite çağına doğru ilerledikçe yaşanan öğeler parça parça anlatımlardan duygusallıktan uzaklaşmaya, hissizleşmeye, detaylar azalmaya, kaybolmaya, canlılıklar, cansızlıklara dönüşmeye başlıyor.

Eğitim basamaklarında, dolayısıyla yaşla, yaşamayla, birikimlerle oluşan farklılaşmanın yanında il-ilçe, yani yaşanan yerin mekânın olumlu ve olumsuz özelliklerine bağlı olarak da anlatımlar, anlatılanlar farklılaşıyor, ilçe düzeylerinde bozulmamışlık durumlarına göre zenginleşiyor, canlı anlatımlar devreye giriyor.

İlçe-köy çocukları (ilk ve ortaokul) anlatımlarında çevre; çiçek, yeşil su, kelebeğe, arkadaşlarına, komşularına kadar yaşama mekânının, yaşanan mekânın hem tüm öğelerini anlatımlarına katarken, kent çocuklarının ifadelerinde eskimiş çevre, değişen çevre kayıplarından bahsedilirken, insanlar, amcalar, nineler yine anlatımlarda kalıyorlar.

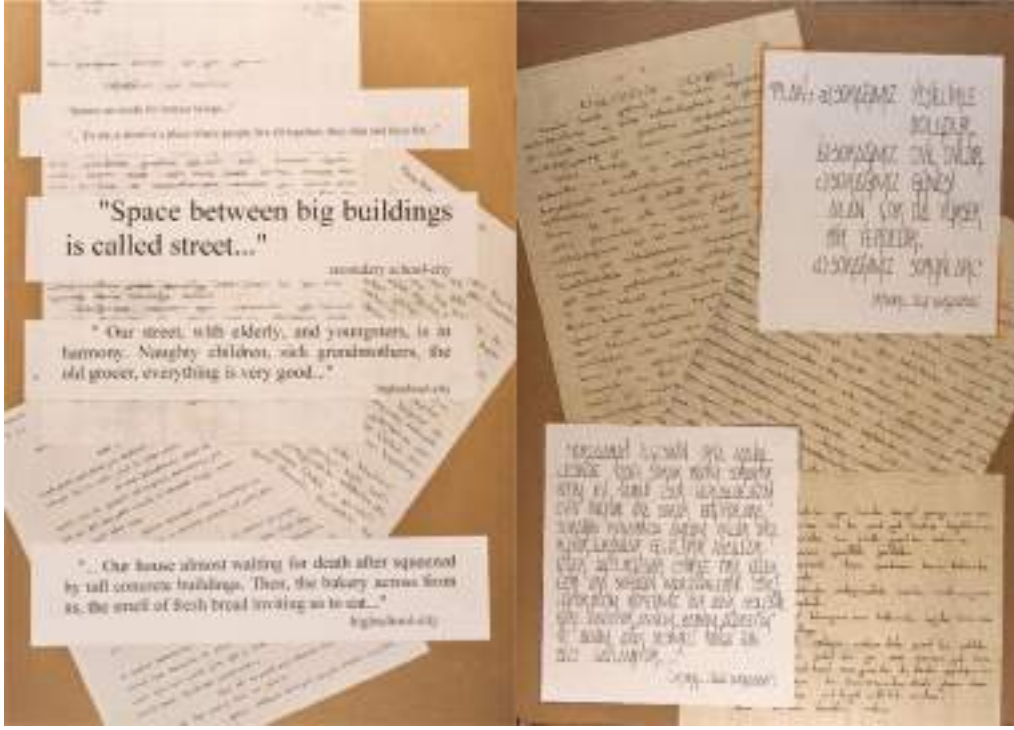
Köy-ilçe çocukları henüz kent çocuklarının yaşadıkları olaydan habersizliğin, diğerleri de olayın izlerini taşıyan, taşımaya başlayan ifadelerini yazılı ve çizili anlatımlarda işliyorlar.

Bütün bunlar gösteriyor ki insanlar sunulan, var olan yaşadıkları çevre paralelinde doğallıklarını, bozulmamışlıklarını koruyorlar, korumaya çalışıyorlar veya pek çok anlatımlarda da dile geldiği gibi karşı koymaya eleştiriye, yakınmaya, istekleri belirtmeye götürüyor insanları.

Yaşadıkları çevreyi en iyi ifade edebilecek grup olarak gözükün üniversite mimarlık öğrencileri, çok yalın, cansız anlatımlarla çevreyi soyutlamış ifadelerle anlatıyorlar. Uzmanlaşmaya gidildikçe veya pek çok şey yaşama birikimi oldukça detaylar elemine ediliyor. İfadelerde değişmeler, gelişmeler, kayıplardan bahsediliyor, değerlendirmeler veriliyor.

Yazılı ve çizili ifadelerde daha neler neler var. Onları okurken veya incelerken insan dalıp gidiyor, başından kalkamıyor, zamanın nasıl geçtiğini hissedemiyor. Çünkü o ifadeler gerçek, onlar yaşantıdan, yaşama mekânından, yaşanan mekândan kesitler, parçalar. Hepimizin gerçeği, işte tüm bu gerçeklerden, hemen hepsinin çok ilginç ve önemli konuları açıklayan çalışmalar içinden, yaşantıdan yaşama mekânından seçilen kesitlerden yalnızca birkaç tanesi. Onları okurken, onlara bakarken, konunun önemini; kimlik, kimliklendirme, çevreye bağlanma, benimsenme, sahiplenme olayının insan yaşantısındaki önemini ve yaşama mekânının bütünselliğini ortaya koyan bu çalışmalarını izlerken, biraz gülerken, biraz buruk, biraz korkarak, biraz da bir şeyler yapmak, harekete geçmek gerektiği duygusuna ve düşüncelerine kapılacaksınız.

Bütün bu yazılı, çizili anlatımlara ve anlattıklarına bakıldığında, gereksinimleri karşılayacak, olanaklı çevre, benim evim, benim sokağım, bizim sokak, sokağımız, mahallemiz, kentimiz, kentlimiz kavramlarını getirebilecek “benim, bizim, bizlerin” ifadelerini; bağları, sahiplenmeyi geliştirebilecek çevre kimliği sunumları; hoş yaşama çevrelerinin yaşayanlarına verilmesinin ne kadar önemli olduğu ve insanların tüm hayatını etkileyen çevrelerinin oluşturulmasında ne kadar hassas davranılması gerektiği, altı çizilecek bir sonuç olarak bir defa daha görülmektedir.

Maketler-Modellerde Sokaklar: Maket Cepheler ve Kütle Maketleri

Özellikle ortam değerlerini sergileyen bina, bina grubu ve yakın çevresi veya doku ölçeğinde, farklı konum ve amaçlarla yapılan saptama ve tasarımlarda veya müzecilik yaklaşımlarında, gerek çalışma süreci içinde gerekse yapılan çalışmaların sonuç ürünlerinin sergilemelerinde, katılıma açılmalarında, paylaşma amaçlı çalışmalarda, sunuşlarda etkili ve önemli bir başlığı oluşturmaktadır. Etkili bir sunuş tekniği olarak üç boyutlu maket modeller etkili tekniklerdir. Maket modeller amacına göre farklı denemelerin yapılabileceği ürünlerdir. Maket model olgusu pek çok yönüyle bilgisayarla üretilen iki boyutlu- üç boyutlu görüntülerin önünde olacak algılama kalitesi yüksek çalışmalardır. Bu bağlamda belirlemeleri (konum planı, plan, kesit, görünüş) yapılmış sokaklar üzerinde “ Cephe -Maket” tekniği geliştirilmiş ve 13 sokakta uygulanmıştır.

Burada/ bu alt bölümde /maket cephelerde sokaklar bölümünde, kentsel dış mekânlardan geleneksel dokudaki sokaklar-Trabzon Sokakları üzerine yapılmış çalışmaların, kaybolan örnekleriyle birlikte, tanıtılması, paylaşılması katılıma açılması amaçlı yapılan bir sergi çalışmasında geliştirilen maket-cephe tekniği, özellikleri ve sunduğu tanıştırdığı sokaklarla ele alınmakta ve sergilenen ürünlerden örneklenmektedir.

Ürünlerin sergiye hazırlanma aşamasında izleyenlerin, hemen herkesin rahatlıkla algılayabileceği, anlayabileceği, üzerinde tartışabileceği etkili sergileme-sunu biçimleri oluşturma konusu önemliliği ile gündeme geldi.

Sokak mekânının fiziksel kimliğinin etkili bir şekilde sunulması çalışmalarına, üçüncü boyuta yönelen kademeli bir derecelenme içinde kabartma tekniği oluşturma amacıyla başlandı. Maket-cephe sunuş tekniği düşüncesine, iki boyutlu çalışılan teknik eskiz çalışmalarının ardından deneme amacıyla üçüncü boyutta model oluşturularak düzenlemeler yapıldı, kararlar netleştirildi. Maket cephelerin hem teknik yönüyle hem de ifade etmesi amaçlanan mekân kimliği doğrultusunda renk, doku, malzeme kullanımlarıyla birlikte detaylarının nasıl yansıtılacağı konusunda kararlar kesinleştirildi. Örnek denemeler sonrasında teknik açıklık kazandı ve uygulama aşamasıyla CEPHE-MAKET'ler tamamlandı.

Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde yer alan ürünlerin sergilemelerinde, katılıma açılmalarında, paylaşma amaçlı çalışmalarda sunuşların da etkili ve önemli bir başlığı oluşturduğu deneyimlenmiştir. Maket Modellerin içinde üç boyutlu maket modeller, etkili bir sunuş tekniği olarak görülmektedir. Maket modeller amacına göre farklı denemelerin yapılabileceği ürünlerdir.

Maket model olgusunun günümüzde de pek çok yönüyle bilgisayarla üretilen iki boyutlu- üç boyutlu görüntülerin önünde olacak, algılama kalitesi yüksek çalışmalardan olduğu söylenebilir.

Malzeme -Renk -Doku ve İlgili Biçimsel Kararlar'a kısaca değinmek gerekirse tüm sergi ürünlerinde mümkün olduğunca doğal görünüm hedeflendi, atık karton malzemelerle çalışıldı. Maketler grafik anlamda sadeleştirildi. Önemli olan, sokakları oluşturan ana öğelerin ve ilkelerin görülebilirliğinin artırılmasıydı.

Sergi ürünlerinin oluşturulmasında, fotoğrafların alt zeminini oluşturan yüzeyler ve rölöve paftaları zamanının koşullarına bağlı olarak bu sergiye özel hazırlandı. Altlığı gri kartonlar, üst yüzeyi paket-ambalaj kağıtlarından satın alındı, kesildi;üniversitenin ilgili fakültesinde tutkallanarak mukavvaya iki yüzünden tutkalla yapıştırıldı ve sıcak preslendi, oradan matbaaya gidilip nihai ölçülerine bağlı olarak kesildiler. El emeği olarak hazırlanan bu paftalar üzerinde çalışıldı.

Rölöveleri veren paftalar için de yine zamanın koşulları içinde Ankara'ya gidildi ve bütün gece fotokopicide kalarak renkli kartonlara aktarımlar yapıldı.

Sergi ürünlerinin saklanması ve sergilenecek adreslere gönderilmesi için özel, koruyucu hedefli geliştirilen detayları ile sandıklar oluşturuldu. Dış ve iç yüzeyde özel detaylar geliştirildi.Sonuç olarak sergi ürünleri sandıklarıyla her sergileme yerine giderken bir iki defa küçük bozulmaların/yıpranmaların dışında amaçlandığı gibi sağlam ulaştılar ve geri dönüş yaptılar.

Düz Sokaklar

Hükümet Caddesi 1 Yalı Sokak - Sürmene

Türkoğlu Caddesi

1 Nolu Deniz Sokak

Nemlioğlu Cemal ıkmağı

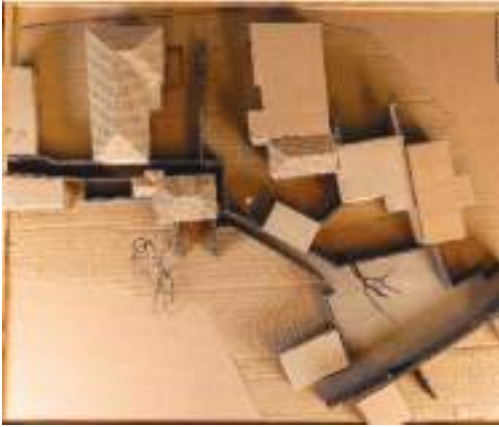
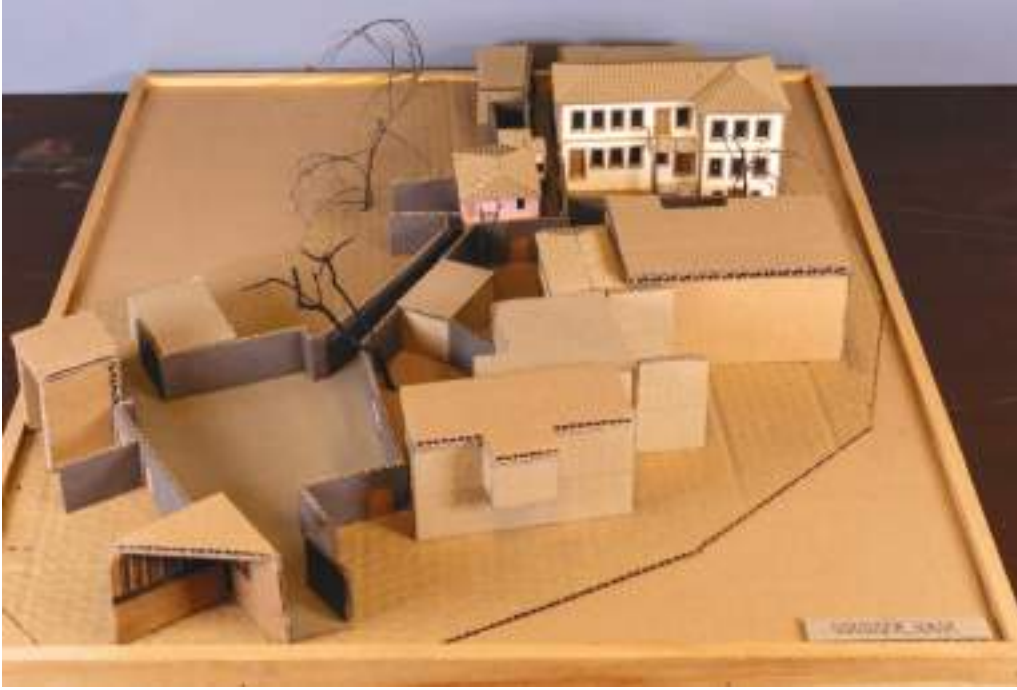
Emin Alemdar

ayır ıkmağı

Sarayatik Sokak

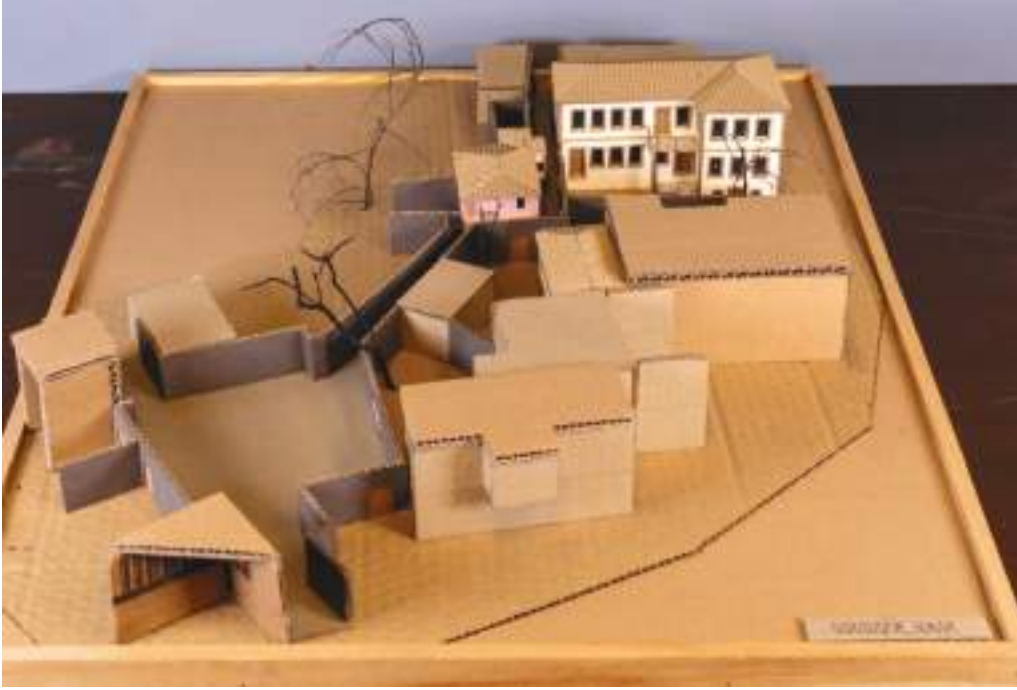

Kenanoğlu Sokak

Merdivenli Sokaklar

Kuzgundere Sokak

Kuzgundere Sokak

Soğukçeşme Çıkması

Soğukçeşme Çıkması

Soğuksu Caddesi -Hasanbaş Çıkması

Soğuksu Caddesi -Hasanbaş Çıkmazı

Eğri Sokaklar

Dutlu Sokak

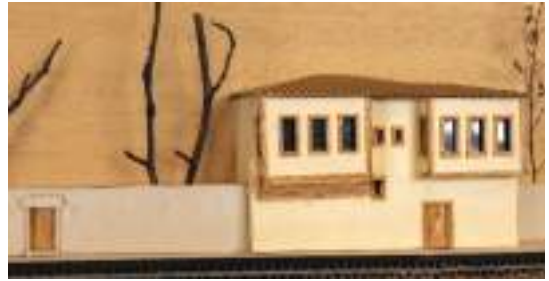
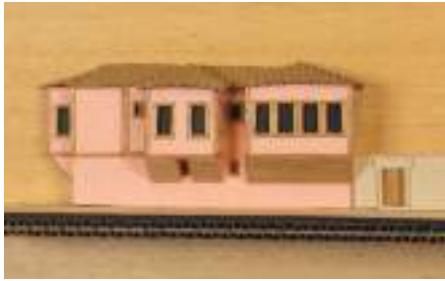
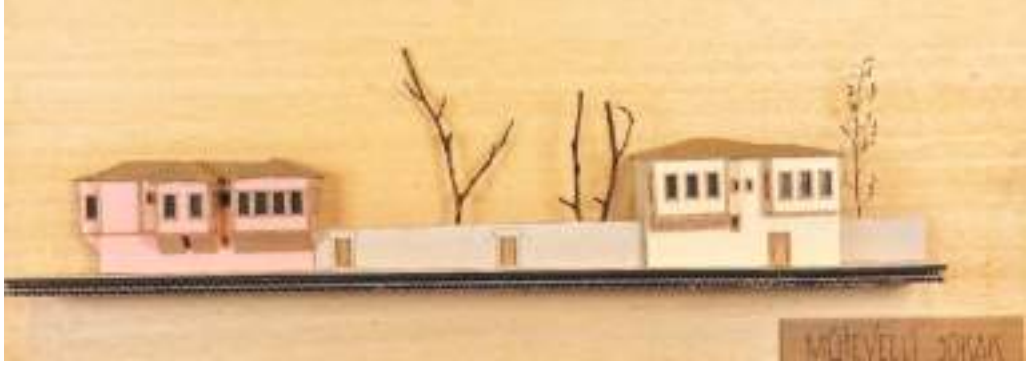
Dutlu Sokak

Limonlu Sokak

Mütevelli Sokak

Deniz Sokak

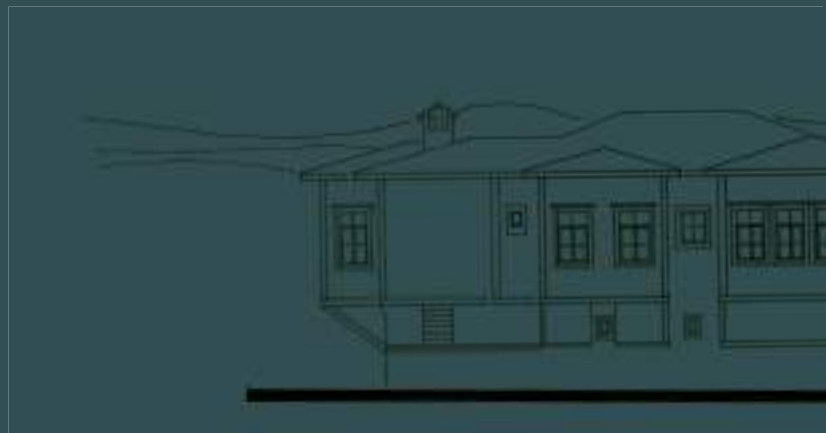

Açıklanan amaç ve kapsam içinde çalışılan sokaklar yer aldıkları tüm reyonlarda, sergileme süresince etkili oldu, ilgi topladı. Burada sadeleştirme ve abartma yoluyla istenilen şeylerin vurgulanmasıyla oluşturulan iki ve üç boyutlu oluşumun etkileri görülmekteydi. Bu yönüyle, geliştirilen, gerçekleştirilen sergi, ürünleriyle yakın-çevre algılama ölçeğinde farklı alanlarda farklı amaçlarla kullanılmaya elverişli bir teknik olarak işlenebilir özellikleri sergiledi. Bununla birlikte ürünlerin sergilemelerinde, katılıma açılmalarında, paylaşma amaçlı çalışmalarda sunuşların da etkili ve önemli bir başlığı oluşturduğu deneyimlenmiştir.

Sokaklarımız Sergisi, bu bölümde açıklandığı üzere çok yönlü, özel sonuçlara, duygulara, paylaşımlara zemin hazırlamıştır. Açıklanan bağlamda bu anlamda çalışmaların yapılması, hızlı yok oluş sürecini yaşayan örneklerin belgelenmesi, sürekliliğinin sağlanabilmesi, yararlanma potansiyelinin tartışılabilmesi açısından önemli ve gerekli olan dokümanlar-ürünler olarak dökümantasyon-arşivleme önem arz etmektedir. Hazırlanmış olan ve izlenime sunulan, izleyicilerle buluşan söz konusu "Sokaklarımız" sergisi aynı zamanda yapılan veya yapılacak çalışmalara zemin oluşturabilen, paylaşılması, tartışmaya açılması yönünde, farklı yöntem ve tekniklerle gerçekleştirilecek çalışmaların yapılması; tanıma, sahiplenme, bilinç oluşturma-kuvvetlendirme, eyleme yöneltme açısından da özel bir önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- Çevik, S. (1984). *Sokaklarda Mekân Oluşumuna Trabzon Ölçeğinde Tipolojik Dair Yaklaşım Örneği*, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), KTÜ, Trabzon.
- Çevik, S. (1989 a). *Yaşayanların Dilinden Sokaklar*, Araştırma, (Basılmamış), Trabzon.
- Çevik, S. (1989 b). "Bizim Sokak", Araştırma (Basılmamış), Trabzon.
- Çevik, S. (1991). *Mekân-Kimlik-Kimliklendirme*, Doktora Tezi, (Basılmamış), KTÜ, Trabzon.
- Çevik, S. (1982). *Anadolu Türk Kentleri'nde Kentsel Mekânlar ve Ögeleri*, kişisel özgün araştırma.

Trabzon Sokakları'nın Dönüşümü

Örnek Sokaklar'ın Değişimi-Dönüşümü ve Kayıplar: 1982-2024/25 Yılları

Örneklenen değişime-dönüşüme, kayıplara zemin oluşturan olası nedenler, kente dair kararlar, projeler, politikalar

Özgün araştırma bölümü devamında, sokakların fiziksel-mimari mekânına dair 1982 tarihli durumları ile değişim-dönüşüm görünümlerini veren, yani 2024-2025 yıllarından fotoğrafları ile Trabzon Sokakları özelinde Trabzon Kenti ve Mekânlarının değişimi-dönüşümü genelinde özet bakış verilmektedir. Bu alt bölümde sokaklara dair değişimler-kayıplar özetlenmekte ve fotoğraflarla desteklenmektedir.

Trabzon Sokakları başlığıyla çok adımlı, çok katmanlı bir araştırmanın detaylı sonuçları ve değerlendirmelerinin yer aldığı 3. Bölümün sonunda, Trabzon Sokakları; Fiziksel-Mimari Çevre, Sosyal Çevre oluşumundan, Yapılaşmış Çevre ve Sosyal Çevre Arasındaki İlişkiler' e kadar geniş bir detaylanma içerisinde incelenen ve paylaşılan tüm adımları özetleyen, kısa bir bakış sağlayan anlatımla verilecektir. Bu bağlamda; "Çizgilerin Dilinden" ve "Yaşayanların Dilinden" bölümleri aynı isimle örneklendirilerek verilecektir. Bunun devamında sokakların 1982'den başlayan saptama çalışmaları, 1982 tarihli durumları günümüzde, yani 2024-2025 yıllarından fotoğrafları ile (gerektiğinde ara dönemler de verilmektedir) Trabzon Sokakları özelinde Trabzon Kenti ve Mekânlarının değişimi-dönüşümü genelinde var-yok/var hiç yok, az var-çok yok, çok var-az yok bakışını da getirebilen açıklamalarla verilecektir. Bununla birlikte örneklenen değişime-dönüşüme, kayıplara zemin oluşturan olası nedenler, kente dair kararlar-projeler de adlandırılarak kısaca verilecektir.

Trabzon Sokakları I - Örnek Sokakların Değişim-Dönüşümü ve Kayıplar: 1982-2024/25 Yılları

Örneklenen değişime-dönüşüme, kayıplara zemin oluşturan
olasılı nedenler -kente dair kararlar- projeler

Tablo 1.Trabzon Sokakları-Örnekler

DÜZ SOKAKLAR	
Sürekli	(1) Hükümet Cad.1 Yalı Mah.-Sürmene
	(2) Türköğlü Cad. Yalı Mah.-Sürmene
	(3) Hükümet Cad.2 Yalı Mah.-Sürmene
	(4) 1 Nolu Deniz Sok. Kemer kaya Mah.-Trabzon
	(5) Soğuksu Cad. Gülbaharhatun Mah.-Trabzon
	(6) Nemlioğlu Cemal Sok.Cumhuriyet Mah.-Trabzon
	(7) Emin Alemdar Sok.-Çarşı Mah.-Trabzon
	(8) Sarayatık Sok. Ortahisar Mah.-Trabzon
	(9) Kenanoğlu Sok. Pazarkapı Mah.-Trabzon
Süreksiz	(10) Çayır Çıkmazı Gazipaşa Mah-Trabzon
	(11) Nemlioğlu Çıkmazı Çarşı Mah.-Trabzon
EĞRİ SOKAKLAR	
Sürekli	(12) Dutlu Sok. Ortamahalle-Akçaabat
	(13) Limonlu Sok.Çömlekçi Mah.-Trabzon
	(14) Mütevelli Sok. Ortahisar Mah-Trabzon
	(15) Deniz Sok. Kemer kaya Mah.-Trabzon
MERDİVENLİ SOKAKLAR	
Sürekli	(16) Merdivenli Sok.1 Yalı Mah.-Sürmene
	(17) Kuzgundere Sok. Hacıkasım Mah.-Trabzon
	(18) Emin Alemdar Sok. Çömlekçi Mah.-Trabzon
	(19) Kuruçeşme Sok. Çömlekçi Mah.-Trabzon
	(20) Zeytinlik Sok. Gazipaşa Mah.-Trabzon
	(21) Mısırioğlu Sok. Kemer kaya Mah.-Trabzon
Süreksiz	(22) Merdivenli Sok.2 Yalı Mah.-Sürmene
	(23) Soğukçeşme Sok. Gülbaharhatun Mah.-Trabzon
	(24) Dervişpaşa Çıkmazı Hacıkasım Mah.-Trabzon
	(25) Hasanbaş Çıkmazı Gülbaharhatun Mah.-Trabzon

Yalı Sokak (Hükümet Caddesi) Sürmene, Trabzon

AZ VAR, ÇOK BOZULMUŞ

Nedeni: Yanlış-eksik koruma ve yeni yapılaşma politikaları

Sokakta var olan ve Sürmene adına, bir bütünü tanımlayan konut dizisinden günümüze sadece üç tanesi kalmış.

Sokak etkisi zayıflamış, hatta kaybolmuş.

Bina ve bahçe girişleri orijinali dışında çalışılmış.

Yenilenen, restorasyonu yapılan bina, renk de dahil olmak üzere orijinaline uygun değil.

Ancak korunmuş olması olumlu ve çok önemli bir tavır.

Diğer binalar çok harap durumda.

Konutlar dizisinin aralarında, arkalarında, karşılarında tamamen olumsuz, yüksek ve yoğun yapılaşma var.

Korunan, korunması gerekli binaların etki alanı kavramı unutulmuş ...

1982 Yılı

1982 Yılı

1989 Yılı

1989 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

Yalı Sokak (Türkoğlu Caddesi) Sürmene, Trabzon

ÇOK AZ VAR, ÇOK BOZULMUŞ

Nedeni: Yanlış-eksik koruma ve yeni yapılaşma politikaları

Sokakta var olan yine bir bütünü tanımlayan konut dizisinden günümüze ikisi ikiz ev olmak üzere sadece üç tanesi kalmış.

Çok özel bir bina olan, sokak oluşumunu tamamlayan, bütünleyen ilk bina yok.

Sokak etkisi zayıflamış, kaybolmuş

Yenilenen, restorasyonu yapılan bina, konut dışında farklı bir bina gibi duruyor. Ancak korunmuş olması olumlu ve çok önemli bir tavır.

Diğer binalar çok harap durumda.

Konutlar dizisinin aralarında, arkalarında, karşılarında tamamen olumsuz, yüksek ve yoğun yapılaşma var.

Korunan ve korunması gerekli binaların etki alanı kavramı unutulmuş...

Kimlik adına en etkin öğelerden olan adlar-isimler ve bununla beraber anlam kaybolmuş.

Sokak Türkoğlu olan adını kaybetmiş. Sokağın ismi Türkocağı olarak değiştirilmiş.

1982 Yılı

1 Nolu Deniz Sokak. Kemer kaya Mahallesi Trabzon

ÇOK AZ VAR

NEDENİ : Yanlış-eksik koruma politikaları

Sokakta köşe konumlu Trabzon Evi özelliklerini bulunduran konut yok.

Bahçeyi sınırlayan sağır duvar üzerindeki kapı kapatılmış.

Bu duvar üzerinde yer alan çeşme artık tanınmıyor.

Bu sokağa çeşmeyi görecek şekilde açılmış sokak değişmiş, renk seçimi olumsuz.

Ölçü-Oran bozulmuş.

Çocuklar yok.

1982 Yılı

1982 Yılı

1982 Yılı

1982 Yılı

2025 Yılı

Soğuksu Cad. Gülbaharhatun Mah. Trabzon

HİÇ YOK, İZ YOK

NEDENİ: Ulaşım projesi: Tanjant ve Erdoğdu Yolu

Hiçbir şey, hiçbir iz kalmamış.

Artık Atapark'tan Erdoğdu'ya dönüşte yer alan, o çok özel binalar, konutlar, konutların tanımladığı bütünsel oluşum ve akasya ağaçları yok.

O binaların arasından yukarı doğru çıkan Hasanbaş Çıkması da yok.

Kimlik değerleriyle Yer'i tanımlayan hiçbir şey kalmamış.

1982 Yılı

1982 Yılı

1989-1990 Yılı

Haziran 2025

Nemlioğlu Cemal Sok. Cumhuriyet Mah. Trabzon:

AZ VAR, İşlev değişimi

NEDENİ: Yanlış-eksik koruma, canlandırma politikaları

Sokakta, Trabzon Taş Yapı Mimarisi ile oluşmuş dizi-sıra evlerden çoğu yıkılıp yerine katlı betonarme yapılar yapılmış.

Yeniden işlevlendirme ile sokağın canlı kalması adına olumlu katkıları var.

Ancak yeniden işlevlendirme/işlev değişimi ile gelen yeni atmosfer bir karmaşa görüntüsü sunmakta .

1982 Yılı

Haziran 2025

Emin Alemdar Sok. arşı Mah. Trabzon

ÇOK AZ VAR

NEDENİ : Yanlış-eksik koruma politikası

Sokakta, Trabzon Taş Yapı Mimarisi ile yapılmış dizi-sıra evlerden bir tanesi günümüze ulaşmış durumda (1982 yılında yapılan belirlemelerde de dizi konutlardan yine aynı bina mevcuttu. Yani bozulma/yıkım 80 öncelerinde gerçekleşmiş).

Varlığını sürdüren bina aynı konumda, aynı terk edilmişlikle bekliyor.

1982 Yılı

Haziran 2025

Sarayatik Sok. Ortahisar Mah. Trabzon

AZ VAR, ÇOK BOZULMUŞ

NEDENİ: Yanlış-eksik koruma-canlandırma politikası

Sokak girişinden meydana ulaşmada, meydana ve devamında etkili yıkım, değişim var.

Sokağın girişindeki binanın yıkılması, sokağa konumu, biçimsel özellikleri ile getirdiği manzara/seri görünüşlerdeki etkinin azalması ve sokağın kapalılığını yitirmesine neden olmuş. Sokak oluşumu, sokak resmi önemli ölçüde kaybolmuş.

Meydana varıştaki yeni bina her yönüyle olumsuzluk sergiliyor.

Meydana yerleştirilen çiçeklik gibi ikincil öğelerle, zemin malzemesi ve dokusu, meydan görüntüsüne, kullanımına, yaşantısına kuvvetli olumsuzluklar getiriyor.

Bahçe duvarlarında yapılan değişiklikler de olumsuz olup artık orada yaşayanların duvar önlerinde, köşelerde oturup sohbet etme şansı kalmamış.

Bu durumla meydan, farklı yaşlardan kullanımlara olanak sunan kalitesini büyük ölçüde kaybetmiş durumda.

Sokak yaşayanlarından çok artık sokak-meydancıkta yabancılar, ziyaretçiler var.

Açıklanan başlıklarda yeniden çalışılması, dengenin korunması Yer'in Ruhu adına çok önemli.

1982 Yılı

1989 Yılı

2018-2019 Yılları

Haziran 2025

1982 Yılı

1982 Yılı

1989 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

2018-2019 Yılları

Kenanoğlu Sok. Pazarkapı Mah. Trabzon

AZ VAR, ÇOK BOZULMUŞ

NEDENİ: Pazarkapı Dönüşüm Projesi ,Yanlış-eksik koruma politikası

Sokağın adı değiştirilmiş, adı başka bir sokağa verilmiştir. Sokağın yeni adı Elveda Sokak olmuş.

Camii orada, ancak sokak bağlamından kopmuő durumda.

Sağır duvarlarıyla sokağı belirleyen kapı ve eőme ve ağaçlarıyla , fiziksel mekânı belirleyen bahçe/vakıf bahçesi ortadan kalkmış.

Bugünkü kullanımı (geçici) otopark. Bu durum sokağın kapalılığını daha doğrusu sokak oluşumunu ortadan kaldırmıő.

Renk ve malzeme konusu dikkatle ele alınmalı.

Sokağın devamındaki sokakta, yeni adıyla Kenanoğlu Sokak'ta gerçekleşmiş bağı yenilemeler olumlu. Bununla birlikte orijinaline uygun olmayan yenilemeler de var.

1982 Yılı

1982 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

Çayır Çıkmazı Gazipaşa Mah. Trabzon

VAR, BOZULMUŞ, İŞLEV DEĞİŞMİŞ -Kısmen

NEDENİ: Yanlış-eksik yapılaşma-koruma politikası

Sokağa karakterini veren sınırı, Trabzon Taş Yapı Mimarisi ile oluşmuş dizi-sıra evlerden oluşmaktadır. Sokağın diğer sınırı bozulmuştur.

İki binada yenileme, yeniden işlevlendirme görülmektedir.

Orijinal malzeme ve renk varlığına uyulmamıştır.

Üçüncü bina olumlu müdahale beklemektedir.

Yeniden işlevlendirme ile sokağın canlı kalması adına olumlu katkıları var.

Ancak yeniden işlevlendirme/işlev değişimi ile gelen yeni atmosfer bir karmaşa görüntüsü sunmakta.

1982 Yılı

2025 Yılı

Nemlioğlu ıkmağı arşı Mah. Trabzon

VAR, İŞLEV DEĞİŞMİŞ

NEĞENİ: Olumlu koruma-canlandırma politikaları

Sokak, Trabzon Taş Yapı Mimarisinde oluşmuş karşılıklı (bahçe karşılıklı) konumlanmış, dizi-sıra evlerden oluşmakta. Sokak sınırını bina yüzeyleri oluŐtururken, diğer sokak sınırı karşı konumlu dizi evlerin bahçeleri ile sınırlanmakta.

Sokağı cepheleriyle belirleyen binalar ve sokak kapsamında yeniden işlevlendirme ve yenileme, canlandırma çalışmaları görülmekte. Bu durum olumlu bir değişim olarak ifade edilebilir. Kent merkezinde bulunan bir sokak olarak canlı bir yaşam ortamı sunmakta.

Bununla birlikte, asli deđiŐimlerde, orijinal malzeme ve renk varlığına uyulmamıŐ.

1982 Yılı

1982 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

EĞRİ SOKAKLAR – Sürekli

Dutlu Sok. Ortamahalle Akçaabat, Trabzon

VAR, AZ VAR, ÇOK YOK, BOZULMUŞ

NEDENİ: Sit alanı, yanlış-eksik koruma-canlandırma ve politikaları

1982 Yılı

1982 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

Dutlu Sok. Ortamahalle Akçaabat, Trabzon

1982 Yılı

2025 Yılı

1982 Yılı

2025 Yılı

1982 Yılı

2025 Yılı

1982 Yılı

2025 Yılı

Sirt Sok. Ortamahalle Akçaabat, Trabzon

ÇOK YOK, BOZULMUŞ

NEDENİ: Ulaşım Projesi

Bir mahalleye, bu özgün oluşumuyla öne çıkan bu kentsel dokuya, ulaşım-yol projesiyle yapılabilecek en kötü müdahale yapılmış. Mahalle bu bölümüyle parçalanmış, kayıplar vermiş. Bunun yanında Ortamahalle'ye Dutlu Sokak'a veya Sirt Sokak'a ulaşmak için gereken yüksek bir istinat duvarını merdivenle aşmak ya da taşıt trafiğinin de olduğu ne olduğu belirsiz bir tünelden geçmek ya da karşı mahallenin yolundan gelmek alternatifler arasında.

Sokağın, sokakların kimliği, Yer'in Ruhu adına önemli kayıplar yaşamış.

Sit alanı olduktan sonraki yenileme davranışlarında sokağın yaşatılması, varlığını sürdürülebilmesi adına olumlu.

Bununla birlikte/yine de olumsuzluklar var. Cami avlusu yıllar içinde farklı şekillerde değişmiş, buna bağlı olarak avlu altında bulunan dükkân kaldırılmış ve bu durum sonuçta sokağın kapalılığına olumsuz etki getirmiş. Aynı zamanda dükkân ile yaratılmış olan iletişim, karşılaşma şansı da ortadan kalkmış.

Bahçe duvarlarındaki orijinaline uymayan değişim olumsuzdur (ölçü ve biçimlenme-duvar üstü kiremit).

Koruma altında olan tüm binaların aynı renkte olması, sokağın atmosferini, hem sokağın hem de konutların kendi kimliklerini, ciddi şekilde olumsuz etkilemiş.

Sokak yaşayanları da değişmiş ki bu durum orada yaşayanların da ifade ettiği bir durumdur.

Sokak yaşamsal anlamda yaşayanlarıyla birlikte sergilediği canlılığı kaybetmiş.

Ona bağlı, ona götüren sokaklardan Telloğlu Sokak, Telli Sokak olmuştur. Yani yine bir kimlik ögesi olan sokak adı değiştirilmiş.

1989 Yılı

2025 Yılı

Limonlu Sok. Çömlekçi Mah. Trabzon

HIÇ YOK, İZ YOK

NEDENİ: Çömlekçi Dönüşüm Projesi, yanlış-eksik koruma-canlandırma ve dönüşüm politikaları

Yıllar içinde özgün konumundan uzaklaşan Limonlu Sokak, büyük değişim-dönüşüm yaşayan Çömlekçi kentsel dokusunda, Çömlekçi Dönüşüm Projesi kapsamında iz bırakmadan ortadan kaybolmuş.

Sadece sokağın girişindeki binanın duvarındaki levhada adı kalmış.

1982 Yılı

1982 Yılı öncesi

2025 Yılı

Mütevelli Sok. Ortahisar Mah. Trabzon

HİÇ YOK, İZ YOK, İSİM YOK/DEĞİŞTİRLMİŞ, ÇOK BOZULMUŞ: KAYIP Mekân

NEDENİ: Yanlış koruma-yenileme-cenlendirme ve yeni yapılaşma politikaları

Sokakta köşe konumlu, özel kaliteleri; çıkmaları, pencereleri ile özel cephe sunumu ile var olan konut yok. Yerine başka yüksek bina yapılmış.

Sokağın devamındaki, sonundaki özgün plan şeması ve buna bağlı biçimlenen dış cephe ve iç mekân karakteri sunan bina da yok, onun da yerinde yeni bina var.

Sokağın adı da yok, değiştirilmiş.

Sit alanında yer alan, yer almış olan bir sokağın bu keskin değişimi, ortadan kalkması düşündürücü.

1982 Yılı öncesi

1982 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

**Mütevelli Sokak'ın devamında yeralan
Musapaşa Camii Sokak,**

VAR, BOZULMUŞ

NEDENİ: Tanjant Yolu projesi yanlış-eksik yapılaşma ve koruma politikaları

Sokak sürekliliği, oluşan yeni cadde ile parçalanmıştır. Süreklilik her anlamda; hem biçimsel-görsel hem de yaşantısal açıdan kesilmiştir/kesintiye uğramış.

Bu sokak üzerinde, konumlandığı kentsel dokunun, sokağın kimliği ile buluşmayan, koruma adına yapılmış değişimler ve yeni oluşumlar/binalar var.

Sokağa adını veren Musapaşa Cami de bağlamı zedelenmiş, bağlamından koparılmış bir Dinî Yapı-Cami olarak orada.

1982 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

Deniz Sok. Kemer kaya Mah. Trabzon

HİÇ YOK, İZ YOK/NEREDE?

NEDENİ : Yanlış-Eksik yapılaşma ve koruma politikaları

İnsan ölçeğini, malzeme-doku kullanımını en güzel şekliyle sunan sokak (uzun zamandan beri) artık yok.

1982 Yılı

Kuzgundere Sok. Hacıkasım Mah. Trabzon

HIÇ YOK, İZ YOK

NEDENİ: Yanlış-eksik yapılaşma politikaları

Konutların konumu, zeminin kıvrımlılığı ve basamaklı oluşuyla süprizler oluşturan, her adımda özel görüntüler sunan bu merdivenli sokak, değişen eğime göre çıkmaları da çeşitlenen ve kademelenen konutlarıyla birlikte artık yok.

Yerini tanıma, bulma adına yapılan görüşmeler de sonuç vermemiş ve ancak parselasyon izleri takip edilerek konumu keşfedilmiştir.

1982 Yılı

2025 Yılı

Emin Reis Sok. Çömlekçi Mah. Trabzon
HİÇ YOK, İZ YOK

Kuruçeşme Sok. Çömlekçi Mah. Trabzon
HİÇ YOK, İZ YOK

NEDENİ: Çömlekçi Dönüşüm Projesi, yanlış- eksik koruma-canlandırma ve dönüşüm politikaları

Büyük değişim-dönüşüm yaşayan Çömlekçi kentsel dokusunda konumlanmış olan bu sokaklar, adları da dahil olmak üzere, bu dokuda bulunan diğer merdivenli sokaklar gibi artık yoklar.

Emin Reis Sokak 1982 Yılı

Kuruçeşme Sokak 1982 Yılı

2025 Yılı

Zeytinlik Sok. Gazipaşa Mah. Trabzon

HIÇ YOK, İZ YOK

NEDENİ: Eksik-yanlış koruma-yenileme ve yeni yapılaşma politikaları

Sokak tamamen yok olmuş.

Yerini tanıma adına muhtar ile görüşülmüş ve parselasyon izleri takip edilerek konumu keşfedilmiş.

Sokağın ismi, bağlandığı/bağladığı sokaklardan birine “Zeytinli” olarak verilmiş .

1982 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

Mısırlioğlu Sok. Kemer kaya Mah. Trabzon

VAR, oraya getiren dokuda BOZULMA

NEDENİ : Şans- Sokakta dinî binanın bulunması, farklı mülkiyetin olması

İçinde bulunduğu mahallede, kentsel dokudaki olumsuz değişimlere rağmen, sınırlarını dinî bina-kilise, ek binaları ve bahçe duvarlarının dominant olarak belirlediği bu sokak büyük ölçüde korunmuştur.

1982 Yılı

2025 Yılı

Merdivenli Sok. 1-2 Yalı Mah. Sürmene Trabzon**Merdivenli Sok. 1: AZ VAR****Merdivenli Sok. 2: AZ VAR, YOK****Hükümet Cad. 1: AZ VAR****NEDENİ: Yanlış ya da eksik koruma ve yeni yapılaşma politikaları**

Sürmene topografyasına uyumlu olarak gerçekleştirilmiş; düz yola, denize, yani manzaraya göre konumlanmış, çok eğimli yamaç üstü konumlanan ve Sürmene yapı geleneğine bağlı oluşmuş konut tipolojisini sergileyen konuta ya da konutlara ulaştıran merdivenli sokaklar Sürmene’de yaygın olarak, kuvvetli bir yerel değer görülmekte.

Bu merdivenli sokakların başlama yerlerinde çeşmeler konumlandırılmış. (Merdivenli sokak 1 ve 2). Merdivenli Sokak, günümüzde yoktur. Başlangıcında konumlanan çeşme ve tanımladığı başlangıç mekânı yoktur.

Sokak, çeşme ve yamaç üstü konumlanmış olan konut birlikteliği ortadan kalkmış.

Yamaç, ana yol kenarına konumlanan yeni binalar ile YOK’a yakın zarar görmüş.

Yamaç oluşumu içinde görülen konut değişmiş olarak hâlâ var. Ancak yüksek istinat duvarı arkasından görülebilmekte.

Merdivenli Sokak 2’de, merdivenli sokak ve başlangıcında konumlanan çeşme yok.

Yamaç üstü konumlanmış konut mevcut.

Merdivenli Sokak 1 ile, çeşme ve çıkmalı, ikiz konutların birlikte tanımladığı görünüm de çok özel bir oluşum sunmakta iken, o bütünsel resim de bozulmuş.

İkiz evlerin iki yanlarından, konutların girişine ve arkada konumlanan bahçe-avlu mekânına ulaştıran kısa merdivenli sokaklar da bozulmasına rağmen varlığını korumakta.

1982 Yılı**1989 Yılı**

2025 Yılı

Soğukçeşme Sok.Gülbaharhatun Mah. Trabzon

HİÇ YOK, İZ YOK (1989 yılı itibarıyla)

NEDENİ: Ulaşım Projesi: Tanjant Yolu Projesi

Farklı dönemlerde yapılan farklı özellikte ve konumlardaki konutların oluşturduğu (çıkamaz sokakların oluşma hikâyesine göre) merdivenli çıkamaz sokak örneği olan ve çekici, sıkmayan, sürprizli, sevimli bir mekân oluşumu sergileyen sokaktan günümüze hiçbir şey kalmamıştır (1989 yılı itibarıyla).

1982 Yılı

1982 Yılı

2025 Yılı

Dervişpaşa Çıkmaı Hacıkasım Mah.Trabzon

AZ VAR, ÇOK BOZULMUŞ

NEDENİ : Yanlış-eksik koruma-canlandırma, yapılaşma politikaları

Birkaç küçük, zayıf izden başka bir şey yok.

Ancak sokağın parselasyon çizgileri ve çıkmaı sokaktan kalan zemin izlerine ve orada ikamet eden kişiyle yapılan görüşmede sokak adı tanımlanmış, merdivenli sokağın biçimsel varlığı ile sokağın yeri keşfedilebilmiştir.

1982 Yılı

1982 Yılı

2025 Yılı

2025 Yılı

Hasanbaş Çıkmazı Gülbaharhatun Mah. Trabzon

HIÇ YOK, İZ YOK

NEDENİ : Ulaşım Projesi: Tanjant ve Erdoğan-Köşk Yolu

Atapark'tan Erdoğan'ya giden yolda, dönüşte konumlanan, konutların arasından giriş alan Hasanbaş Çıkmazı'nın günümüzde izi yok (1989 tarihi itibarıyla).

Farklı dönemlerde yapılan, farklı özellikte ve konumlardaki konutların oluşturduğu (çıkma sokakların oluşma hikâyesine göre) merdivenli çıkma sokak örneği.

Çekici, sıkmayan, sürprizli, insan ölçüne uygun, sevimli bir mekân sunan çıkma sokak oluşumu.

Sokak, merdivenli oluşumu ve zemin malzemesi ve dokusuyla öne çıkmakta.

Yürürken yavaş yavaş yükselme anlayışıyla uygun olarak, eğime alışarak, yorulmadan yukarı çıkmanın bir örneği (çösel yükselme).

1982 Yılı

1982 Yılı

1982 Yılı

1982 Yılı

1989 Yılı

2025 Yılı

Tablo 2. Sokakların Değişim-Dönüşüm; Düz Sokaklar

TRABZON GELENEKSEL SOKAKLARI		VAR – YOK
DÜZ SOKAKLAR		
Sürekli	Hükümet Cad. 1 Yalı Mah. Sürmene-Trabzon	ÇOK AZ VAR NEDENİ: Yanlış-eksik koruma ve yeni yapılaşma politikaları
	Türkoğlu Cad. Yalı Mah. Sürmene-Trabzon	ÇOK AZ VAR NEDENİ: Yanlış-eksik koruma ve yeni yapılaşma politikaları
	Hükümet Cad. 2 Yalı Mah. Sürmene-Trabzon	ÇOK AZ VAR NEDENİ: Yanlış-eksik koruma ve yeni yapılaşma politikaları
	1 Nolu Deniz Sok. Kemer kaya Mah. Trabzon	ÇOK AZ VAR NEDENİ: Yanlış-eksik koruma politikaları
	Soğuksu Cad. Gülbaharhatun Mah. Trabzon	HİÇ YOK, İZ YOK NEDENİ: Ulaşım projesi: Tanjant ve Erdoğan Yolu
	Nemlioğlu Cemal Sok. Cumhuriyet Mah. Trabzon	AZ VAR, İşlev değişimi NEDENİ: Yanlış-eksik koruma, canlandırma politikaları
	Emin Alemdar Sok. Çarşı Mah. Trabzon	ÇOK AZ VAR NEDENİ: Yanlış-eksik koruma politikası
	Sarayatik Sok. Ortahisar Mah. Trabzon	AZ VAR, ÇOK BOZULMUŞ NEDENİ: Yanlış-eksik koruma-canlandırma politikası
	Kenanoğlu Sok. Pazarkapı Mah. Trabzon	AZ VAR, ÇOK BOZULMUŞ NEDENİ: Pazarkapı Dönüşüm Projesi, Yanlış-eksik koruma politikası
Süreksiz	Çayır Çıkmazı Gazipaşa Mah. Trabzon	VAR, BOZULMUŞ, İŞLEV DEĞİŞMİŞ- Kısmen NEDENİ: Yanlış-eksik yapılaşma-koruma politikası
	Nemlioğlu Çıkmazı Çarşı Mah. Trabzon	VAR, İŞLEV DEĞİŞMİŞ NEDENİ: Olumlu koruma-canlandırma politikaları

Tablo 3. Sokakların değişim-Dönüşüm; Eğri Sokaklar

EĞRİ SOKAKLAR		
Sürekli	Dutlu Sok. Ortamahalle Akçaabat	VAR, AZ VAR, ÇOK YOK,BOZULMUŞ NEDENİ: SİT ALANI, Yanlış- Eksik koruma- canlandırma ve politikaları ve ona bağlı, ona götüren sokaklar Sırt Sokak, ara merdivenli sokaklar: ÇOK YOK, BOZULMUŞ NEDENİ: Ulaşım Projesi
	Limonlu Sok. Çömlekçi Mah. Trabzon	HİÇ YOK, İZ YOK NEDENİ: Çömlekçi Dönüşüm Projesi, Yanlış- Eksik koruma-canlandırma ve dönüşüm politikaları
	Mütevelli Sok. Ortahisar Mah. Trabzon Ve devamındaki Musapaşa Camii Sokak	HİÇ YOK, İZ YOK, İSİM YOK/ DEĞİŞTİRİLMİŞ, ÇOK BOZULMUŞ NEDENİ : VAR, BOZULMUŞ NEDENİ : Kayıp Mekân, Tanjant Yolu Projesi, Yanlış-eksik yapılaşma ve koruma politikaları bağlamı zedelenmiş dinî yapı-cami
	Deniz Sok. Kemer kaya Mah. Trabzon	HİÇ YOK, İZ YOK/NEREDE? NEDENİ: Yanlış-eksik yapılaşma ve koruma politikaları

Tablo 4. Sokakların Değişim-Dönüşüm; Merdivenli Sokaklar

MERDİVENLİ SOKAKLAR		
Sürekli	Merdivenli Sok.1 Yalı Mah. Sürmene-Trabzon	HİÇ YOK NEDENİ: Yanlış-eksik koruma ve yeni yapılaşma politikaları
	Kuzgundere Sok.Hacıkasım Mah. Trabzon	HİÇ YOK, İZ YOK NEDENİ: Yanlış-eksik yapılaşma politikaları
	Emin Reis Sok. Çömlekçi Mah. Trabzon	HİÇ YOK, İZ YOK NEDENİ: Çömlekçi Dönüşüm Projesi, yanlış-eksik koruma-canlandırma ve dönüşüm politikaları
	Kuruçeşme Sok. Çömlekçi Mah. Trabzon	HİÇ YOK, İZ YOK NEDENİ: Çömlekçi Dönüşüm Projesi, yanlış-eksik koruma-canlandırma ve dönüşüm politikaları
	Zeytinlik Sok. Gazipaşa Mah. Trabzon	HİÇ YOK, İZ YOK NEDENİ: Yanlış-eksik koruma politikaları
	Mısırlıoğlu Sok.Kemerkaya Mah. Trabzon	VAR, oraya getiren dokuda BOZULMA NEDENİ: Şans; dinî binanın bulunması, farklı mülkiyetin olması
Süreksiz	Merdivenli Sok.2 Yalı Mah. Sürmene-Trabzon	ÇOK AZ VAR NEDENİ: Yanlış-eksik koruma ve yeni yapılaşma politikaları
	Soğukçeşme Sok. Gülbaharhatun Mah. Trabzon	HİÇ YOK, İZ YOK, 1989 yılı itibarıyla NEDENİ: Ulaşım Projesi: Tanjant Yolu Projesi
	Dervişpaşa Çıkmazı. Hacıkasım Mah. Trabzon	AZ VAR, ÇOK BOZULMUŞ NEDENİ: Yanlış-eksik koruma-canlandırma, yapılaşma politikaları
	Hasanbaş Çıkmazı. Gülbaharhatun Mah. Trabzon	HİÇ YOK, İZ YOK NEDENİ: Ulaşım Projesi: Tanjant ve Erdoğan-Köşk Yolu

Trabzon Sokakları-Örnek Sokaklar'ın 1982-2024/25 yılları arasındaki Değişim-Dönüşüm ve Kayıplar'ının verildiği bu bölümde yapılan değerlendirmelere bakıldığında, farklılaşan nedenler sonucu oluşan çok yönlü kayıpların olduğu görülebilecektir.

Örnek sokakların bazıları, sokağın parselasyon çizgileri, sokak zemininden kalanlar gibi birkaç küçük, zayıf izden başka bir şeyi kalmadan ya da hiçbir iz bırakmadan kaybolmuştur. Bu kayıplar, kayboluşlar özelde Trabzon genelinde Türkiye için özgün oluşumlu, özel sunumlu örnek sokakların, binaların kaybını getirmiştir. Bu kayıpların yanında, sokakları tanımlayan zemin-duvar/sınır-tavan bileşenlerinde kayıp ve zedelenmeler, etkili yıkım, değişimler, mekânların kapanma, yani sokak, meydan olabilme koşullu özelliklerinin zayıflamasına ya da kaybetmesine sebep olmuştur. Bu durum, sokak sınırlarını oluşturan binalar-bahçe duvarlarının yeşil gibi etkili öğelerin kaybıyla bir bütünü tanımlayan konut dizilerinden geriye pek bir şey kalmaması sonucunu getirmiştir. Bunun yanında sokakta kalan bu parça oluşum, aralarında, arkalarında, karşılarında ve ilişki kurulabilecek uzak dokuda gerçekleşmiş olan, tamamen olumsuz yüksek ve yoğun yapılaşma ideal koruma politikalarıyla örtüşmeyen bir durum olarak görülmektedir. Koruma ve korunan bina veya çevrelerin etki alanı ilkesi dikkate alınmamıştır. Parça koruma anlayışıyla oluşturulan sokak örneklerinde her şeye rağmen korunmuş olmaları olumlu ve çok önemli bir tavır olarak değerlendirilebilir. Sokakta, sokak oluşumu adına önemli konumlarda bulunan binanın yıkılması; biçimsel özellikleri ile getirdiği manzara/seri görünüşlerdeki etkinin azalması ve sokağın kapalılığını yitirmesine neden olmuştur. Kısacası sokak oluşumu, sokak resmi önemli ölçüde zedelenmiş ya da kaybolmuştur. Sokak sürekliliği, parçalanmış, süreklilik her anlamda; hem biçimsel-görsel hem de yaşantısal açıdan kesilmiştir; kesintiye uğramış, önemli, öne çıkan binaların bağlamından koparılmış sonuçları da gözlenen bir durumdur.

Bütüncül koruma anlayışı yerine, sokak bileşenlerinden sokak öğelerine kadar bir açılım sergilenmesi gereken durumda parçacı koruma anlayışının hâkim olduğu uygulamalar da görülmektedir. Bütüncül koruma adına , binalar, bah-

çe duvarları, çeşmeler, kapılar gibi ögeler ve yaşayanları da olumlu müdahale beklemektedir. Mevcut koruma-restorasyon uygulamalarında binalar, renk de dahil olmak üzere orijinaline uygun olmayan ya da olumsuz renk - malzeme seçimi görülen durumlar arasındadır. Sokağa dair tüm bu kaliteler sokağın atmosferini, hem sokağın hem de konutların kendi kimliklerini, kuvvetli şekilde etkilemekte, belirlemektedir. Yeniden işlevlendirme uygulamaları, sokakların canlı kalması adına olumlu katkılar getirirken, işlev değişimi ile gelen yeni atmosfer bazen bir karmaşa görüntüsü sunabilmektedir.

Trabzon kent coğrafyasının ve topoğrafyasının getirdiği yere has oluşumlarıyla görülen, yaşayanları aşağıya, denize doğru yönlendiren, yön duygusunu kuvvetlendiren merdivenli sokaklar; konutların konumu, yatay ve düşey düzlemdeki zemin hareketleri, sürprizler oluşturan, her adımda farklılaşan özel görüntüler sunan, değişen eğime göre çıkmaları da çeşitlenebilen konutlarıyla birlikte, hemen kente yayılan çoğu örnekleriyle kaybolmuştur. Merdivenli sokaklar yağın olarak, kuvvetli bir yerel değer görülmektedir.

Çıkmaz sokakların oluşma hikâyesine göre şekillenmiş, hayat bulmuş, farklı dönemlerde yapılan farklı özellikte ve konumlardaki konutların oluşturduğu çekici, sıkmayan, sürprizli, sevimli mekân oluşumu sergileyen Trabzon' a has merdivenli çıkmaz sokak örneklerinden günümüze hiçbir şey kalmamıştır. Merdivenli oluşumu, zemin malzemesi ve dokusuyla öne çıkan bu sokakların bazıları, yürürken yavaş yavaş yükselme anlayışıyla uygun olarak, eğime alışarak, yorulmadan yukarı çıkaran, içsel yükselme olarak açıklama bulan biçimlenme ilkesini sergilemektedir.

Sokaklardaki değişim-dönüşüm ve kayıplar, söz konusu başlıklarda özetlenebilirken; adları tamamen ya da kısmen değişen, adları başka sokaklara verilen, artık hiçbir adı olmayan, kalmayan, bazılarının da sokak adı levhasından öteye geçmeyen, önemli kayıplar, kaybolmuşluk yaşayan sokaklar da bulunmaktadır.

Kente, kentsel mekânlara, kent yaşayanlarına dair, farklı başlıklarda temel yararlar, sunumlar getiren önemli tasarım kalitelerinden biri olan "Adlar-İsimler" in kaybı, ilgili belirleyici diğer mekânsal oluşumlar, mekân kalitelerinin kaybında olduğu, olabileceği gibi Kimlik-Kimliklendirme ve bir başka deyişle hafıza-bellek, sürdürülebilirlik adına kuvvetli olumsuzluklar getirmektedir. Sizi tanıtan, onunla tanıdığımız adların yaşaması, varlığını sürdürmesi doğal bir hak olarak ifade edilebilir. Adlar ve anlamlarının ifade ettikleri, hikâyeleri kentlerin, kentsel mekânların belleğinde değiştirilemez konumlarıyla kalmaları önemlidir. Adın ortadan kalkması, değiştirilmesi, başka sokaklara verilmesi olumsuzluk getirebilecek bir durum olarak değerlendirmektedir. O adlarla tanıma, tanıma, tarif etme ve ona, onun hikâyesine bağlı duygusal bağların oluşması sürecinin kesilmesi, kesintiye uğratılması, kent ve kentli belleğinde de önemli kayıplara yol açmasından dolayı bir değişime gidilmesi önemlidir.

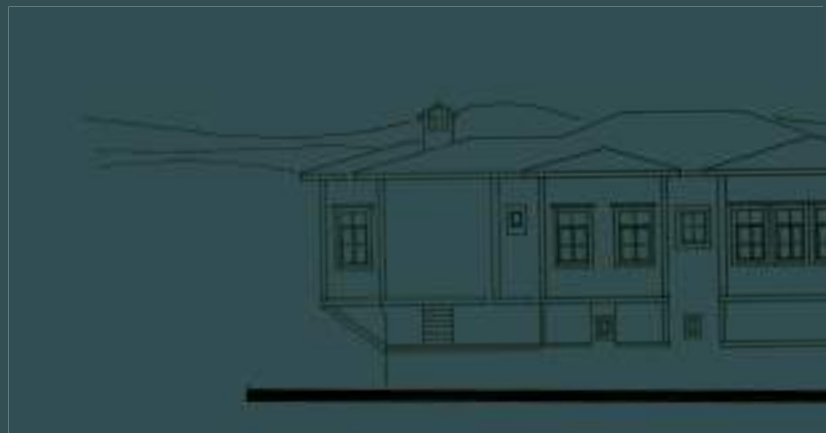
İz bırakmadan kaybolan sokaklar veya kısmi kayıplarıyla farklı derecelerde olumsuz mekâna dönüşen, yaşamaya çalışan, Trabzon Sokakları, kimlik değerleriyle Yer'in tanımlanmasında etkin ögelerinin kayıplarıyla gözlenebilmektedir. Bu durum Yer'e has oluşumların, ögelerin kaybedilmemesi kimlik ve kimliklendirme sunumunun gerçekleşmesinde kent, kent mekânları, kentli ve ziyaretçileri için vazgeçilemez bir gereksinim, bir zorunluluk ya da arzu edilen durum olarak değerlendirilmelidir.

Notlar

1. Bölümde yer alan örnek sokaklarla ilgili bilgiler ve 1982 yılı öncesi eski fotoğraflar (Mütevelli Sokak, Limonlu Sokak) için yazarın Trabzon Sokakları Bölümü-İlgili dipnotlarda, kaynaklara ait verilen bilgiler geçerlidir.
2. Bölümde yer alan yeni tarihli fotoğraflar ve metinler yazarın örnek sokakların 1982-2024/2025 yılları arasında yaşadığı değişim-dönüşüm ve kayıpları konu alan araştırması ve arşivi kaynaklıdır.

Kaynaklar

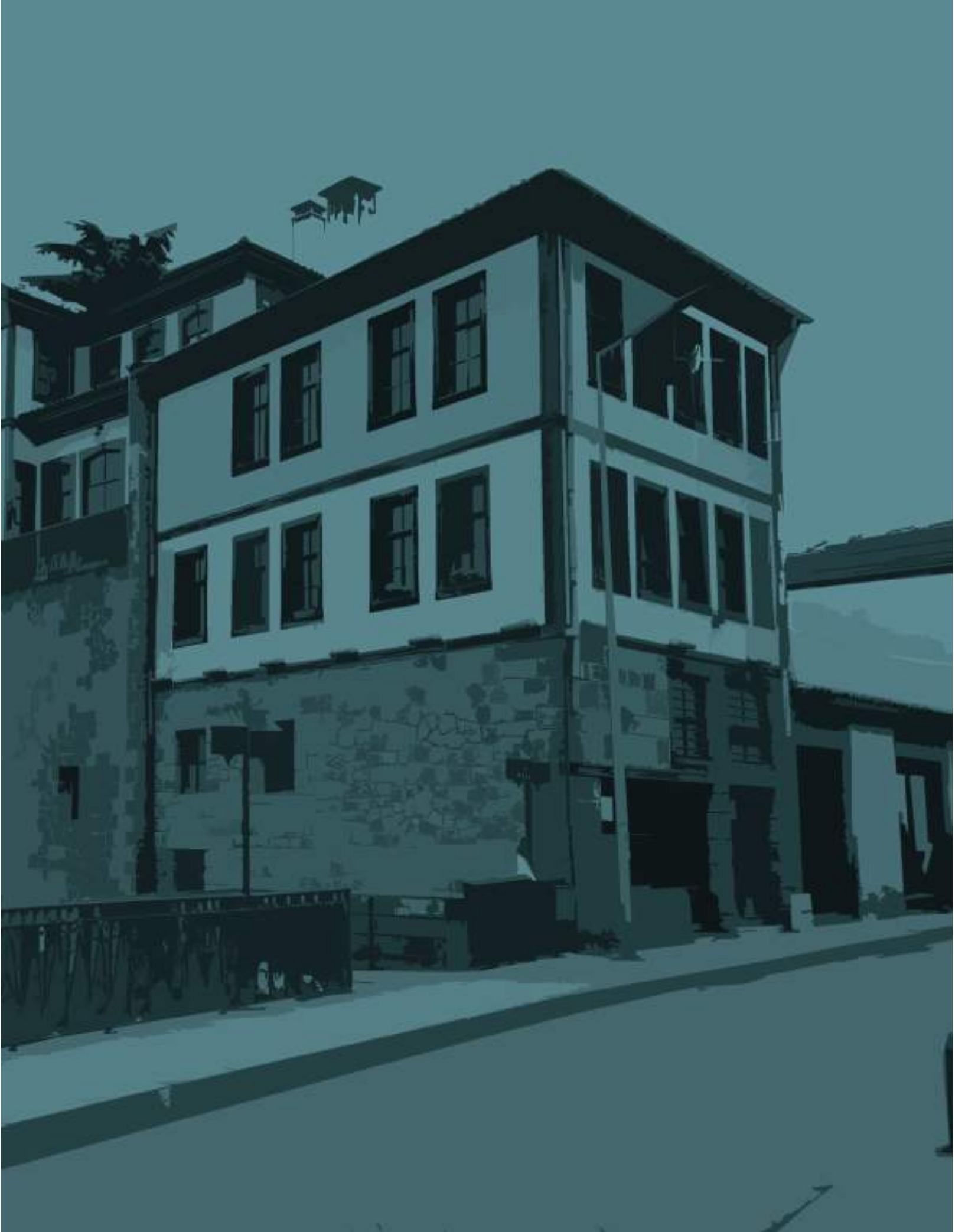
- Çevik, S., Ustasüleymanoğlu, T., Yaprak, Ö., Yıldırım, A. (1998). "Kentsel-Bölgesel Kimlik Kapsamında Dpğu Karadeniz Sahil Kentleri Örneğinde Analitik Bir Çalışma" , 9. *Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, Mayıs, MSÜ, İstanbul
- Çevik, S., Ustasüleymanoğlu, T., Yaprak, Ö., Özgü, Ö. (1999). "Doğu Karadeniz Bölgesi Sahil Yerleşmeleri ve Kentsel-Bölgesel/Dizimsel Kimlik Değerleri", 1. *Ulusal Kentsel Tasarım Kongresi*, 26-28 Mayıs MSÜ, İstanbul, Bildiriler Kitabı, 341-365
- Çevik, S. (2014). "Trabzon' da Kentsel Dönüşüm ve TOKİ", RED, UMOB Ulusal Öğrenci Buluşması 2014, 19-27 Haziran, KTÜ, Trabzon
- Çevik, S., Yetim, E., Kalmuk, D., Sağlam, Ş. (2022). "Dialogue of Urban Spaces and Memories-II: An Example Study From Turkey-Trabzon City" in: *Landscape Research II*, Demirel Öner, Düzgüneş Ertan, Editor, Livre De Lyon, pp.103-164.
- Çevik, S., *Fotoğraf Arşivi*, 1982-2025
- <http://www.trabzon.gov.tr/tarihce-cografya>

Trabzon Kenti ve Zamana Bağlı Değişim Dönüşümler

Kent Kimliği ve Kimliklendirme İlişkinde

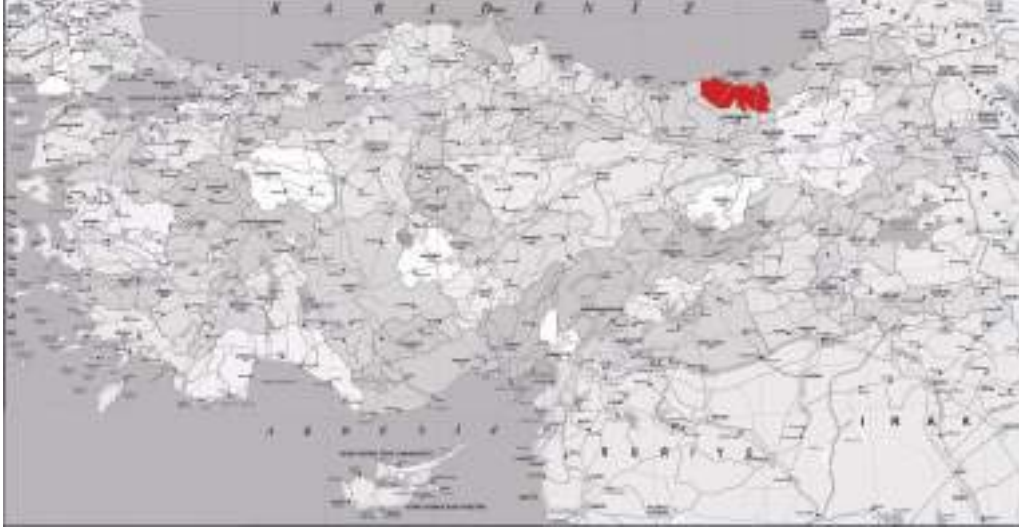

Kent Mekânı ve Yaşayanları Diyaloğunda Trabzon Kenti, çalışmanın örneklemini oluşturan tartışmalı, açıklama, cevap arayan durumların kuvvetli olarak sergilendiği ve sergilenmeye de devam edeceği kentlerden biridir. Kentte var olan eski doku özellikle son yıllarda köhneleşmeye ve kentsel dönüşüm adı altında kentsel bellekte kopmalar/kesintiler diğer bir deyişle çok yönlü kayıplar meydana getiren yeni yapılaşma desenleri/örgüleri görülmeye başlamıştır. Tüm bu gelişmeler kentin değişen kimlik olgusunun süreklilik, sürdürülebilirlik ana konusunda sorgulamasının yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Kent mekânlarının, anılar ve dolayısıyla kent kimliği ile olan bağının zayıflamaya başlaması, kentsel bellekteki izlerin silinmesi Trabzon kenti bağlamında da diğer kentler ve kentsel mekânlarında olduğu gibi bellek problemi ile birlikte kimlik probleminin gerçekliği kendini göstermektedir.

Ev sahipliği yaptığı birçok medeniyetin, kültürün kalıntılarının, izlerinin birikimiyle, katmanlı oluşum içerisinde ortaya çıkan bir kimlik oluşumuna sahip olan Trabzon kenti ve kent mekânları; uğradığı değişim ve dönüşümlerle, etkin bir problem alanına dönüşen kimlik ve kimliklendirme konusu mekân-zaman-değişim bağlamındaki etkileşimli oluşumun yansıtılmasında olumlu ve olumsuz sunum ve kaliteleri incelenmeye ve sonuçlarının farklılaşan platformlarda paylaşılmaya çok yönlü katkılar getirecektir.

Trabzon - Konumu, Kısa Tarihçesi

Tarihiyle Trabzon;
4000 yıllık (10 bin yıllık) tarihi geçmişiyile,
Roma ve Bizans dönemlerini yaşayan,
Fatih Sultan Mehmet'in fethettiği,
Yavuz Sultan Selim'in valilik yaptığı,
Kanuni Sultan Süleyman'ın doğduğu,
Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün üç kez ziyaret ettiği şehir

Türkiye ve Trabzon'un Konumu

Karadeniz kıyısındaki en eski ve en büyük şehirlerden biri olan Trabzon, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin en önemli tarihî ve sosyo-kültürel merkezi konumundadır. Trabzon adı, Trapezos olarak ilk kez (Trapezos) Yunanlı komutan Kesnophon tarafından kaleme alınan, MÖ 4. yüzyılda geçen olayların anlatıldığı "Anabasis" adlı antik kitapta geçmektedir. Kentin adı, farklı kaynaklarda Trabzond, Trapezus gibi farklı karşılıklar bulabilmektedir. Trabzon kentinin sahnesi olduğu uygarlıklar/kültürel yapılara bakıldığında; MÖ 6. yüzyılda Persler tarafından fethedilmiş ve ardından sırasıyla MÖ 280'den itibaren Pontus Krallığı, MÖ 66'dan itibaren Roma İmparatorluğu, MS 395'ten itibaren Doğu Roma İmparatorluğu/Bizans, MS 1204'ten itibaren Komnenos Krallığı ve MS 1461'den itibaren Osmanlı İmparatorluğu tarafından yönetilmiştir. Şehir 20. yüzyılın başına kadar Türkler tarafından yönetilmiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında bir süre Ruslar tarafından işgal edilmiş (1914), ancak Rusların çekilmesiyle tekrar Türkiye Cumhuriyeti'nin bir parçası olmuştur. Bunlarla birlikte Trabzon, Şehzadeler Kenti adlandırmasıyla ünlüdür ve Fatih Sultan Mehmet'in fethettiği, Yavuz Sultan Selim'in valilik yaptığı, Kanuni Sultan Süleyman'ın doğduğu ve Mustafa Kemal Atatürk'ün de üç kez ziyaret ettiği bir kent olarak bilinmektedir.

Trabzon kenti, ifade bulduğu üzere MÖ 7000'li yıllara temellenen tarihi ve yaşattığı, ev sahipliği yaptığı kültürler ve alt kültürler düşünüldüğünde ve yakın zamanlı, günümüz gelişmelerinin de katıldığı, zemin oluşturduğu kentler, kentsel yaşama mekânların sürece dayalı incelemelerinin verilmesi, tartışılması, geniş ve kapsamlı bir durum sergilemektedir. Tarihi İpek Yolu'nun güzergâhında bulunan Trabzon kenti, önemli bir stratejik noktada yer alması ve bir liman kenti olması nedeniyle, birçok kültürün bir arada veya arda arda yaşam bulduğu kültürel anlamda güçlü ve zengin değerleriyle etkili ve önemli bir alt yapıya sahiptir. Bununla birlikte, pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Türkiye'nin en eski yerleşim bölgelerinden biri

olarak bilinmekte olan Trabzon, tarihi boyunca bünyesinde barındırdığı farklı kültüre sahip toplulukların etkisiyle biçimlenmiş, kentte her kültür bir iz bırakmış, bazen bu izler korunarak günümüze kadar ulaştırılmış; bazen yok edilmiş ya da farklı kapsamlarda yeniden inşa edilmiş, canlandırılmış; bazen de yanlış ya da eksik yaklaşımlarla, strateji ve araçlarla söz konusu değerler, geri dönüştürülemeyecek gelişmelerle kaybedilmiştir.

Trabzon'daki Değişime-Dönüşüme Genel Bir Bakış

Tarihin farklı dönemlerinde farklı derecelenmeler gösteren değişim ve dönüşümlere sahne olan Trabzon kenti, tarihsel süreç içerisinde değişen, gerçekleşen/hayat bulan her dönem, hem yaşayan nüfus ve nüfusa bağlı özellikler hem de kentsel kimlik bağlamında pek çok değişim-dönüşüm yaşamıştır. Bu değişim-dönüşümlerde hemen hemen tüm kent ve yerleşmeler için geçerli olan savaşlar, doğal afetler, mübadeleler, teknolojik gelişmeler, yeni tanımlanan ve şekillenen ekonomi, kenti strüktürel anlamda düzenleme ve planlama çalışmaları, genel/temel imar çalışmaları, işlerlikte olan veya olmayan yapılaşma politikaları, kente ve kentten göçler etkili olmuş; değişim-dönüşümde belirgin, öne çıkan noktasal zamanlar-fiziksel-sosyal sunumlar ortaya çıkarmıştır. Bu noktasal, zamansal değişim dönüşümler olumlu ya da olumsuz etkiler ve oluşumlar gündeme getirmiştir. Kentler-kentli/mekânlar-yaşayanlar tüm değişim-dönüşümlerden olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilebilecek etkilerini almışlardır.

Konunun, tarihsel sürece yayılı değişim-dönüşümlerin kronolojik anlatımla ve olay-olgularla verilmesi geniş bir kapsama sahip olduğundan burada verilmemektedir. Günümüz Trabzon kentinde gözlenebilen ve izlenebilen değişimler-dönüşümler daha çok Cumhuriyet Dönemi sonrasına dayanmaktadır ve söz konusu dönemde gerçekleşen değişim-dönüşüm hareketleri olarak açıklanabilir. Bu değişimlerin kentin, kentsel mekânlarını ve öğelerini önemli ölçüde etkilediği ve yerel ruhunu/yere bağlı kimliğini kaybetmeye zemin oluşturduğu söylenebilir.

Bu nedenle, Trabzon için değişim-dönüşümlere zemin oluşturan tarihsel süreçte, zaman içinde gerçekleşen oluşumlara özellikle yakın zamanlı değişime-dönüşüme ve öne çıkan uygulamalara bakıldığında kent, kent mekânları ve kent yaşayanları adına olumlu ya da olumsuz sunumların, kayıpların gerçekliği görülebilecektir.

Trabzon'daki Yakın Zamanlı Değişim-Dönüşümler ve Öne Çıkan Uygulamalar

Zamana bağlı değişimler kapsamında konuyu detaylandırmak gerekirse; Trabzon kenti daha önce de açıklama bulduğu üzere, uzun bir zamana dayalı geçmişi, yaşadıkları ve bu yaşananlar devamında, fiziksel-mekânsal ve sosyal-mekânsal bağlamda somut öğeleri bulundurmaktadır. Söz konusu kentsel-mekânsal öğeler, yaşadıkları kayıplara, etkilerinin azalmasına rağmen hâlâ bölgeyi özel kılmakta, etkili bir kimlik sunumunda rollerini üstlenmektedir. Bu bağlamda konu; kayıplar/kay-

boluşlar, değişimler/değişenler, dönüşenler/dönüşümler olgularında incelenmiş, irdelenmiştir. Geçmişten günümüze fiziksel mekânlara yapılan müdahalelere bağlı olarak kültürel ve sosyal değişimin en etkili biçimde görüldüğü ve hissedildiğı gerçeği gözlenen bir durumdur.

Trabzon'daki yakın zamanlı değişim-dönüşüm olgusuna bakıldığında; değişimi ve dönüşümü süreç içerisinde kent belleğinde bir çok iz bırakan kentsel strüktürel yapının ve etkili kimlik öğelerinin geçirdiğı dönüşüm ve bıraktığı olumlu veya büyük oranda olumsuz etkilerin de yoğun yapılaşmalar-uygulamalar olduğı bir gerçektir.

Trabzon kentinin hafızasında yer edinen, toplumun geçmişten bugüne daha yoğun kullandığı, ticaretin, sosyal hayatın aktif olduğı mekânlar kentin simgesel mekânları olarak toplumsal bellekte yerini almaktadır. Trabzon kenti geçmişten günümüze ulaşan pek çok kamusal hafıza mekânını ve öğeleri bulundurmaktadır. Yere has özellikleriyle öne çıkan öğelerle bezenmiş bu ilişkili mekânlar geçmişten günümüze kente ve kentliye kimlik kazandıran, sosyal yaşantının gerçekleştiğı etkili fiziksel mekânlar ve öğeler olarak görülmektedir. Tarihi-geleneksel atmosfer taşıyan, sergileyen kentsel bölgeler, mekânlar ile değişen, dönüşen, eklemlenen, kaybolan öğelerin aynı zeminde bulunduğı bir ortamı sergileyen Trabzon kenti hâlâ önemli ve etkili kent kimlik öğelerini bulundurmaktadır. Bu özellikli durum, kökleri binlerce yıl öncesine dayanan tarihî, doğal ve kültürel mirasa sahip bir kent olan Trabzon için sosyal ve yaşantısal kaliteler açısından çok değerlidir.

Trabzon'daki değişim ve dönüşümü süreç içerisinde ele alan bu bölümde, kent belleğinde birçok iz bırakan kentsel strüktürel yapının ve etkili kimlik öğelerinin geçirdiğı dönüşümün ve bıraktığı etkilerin de daha yakından görülebileceğı tarihî sürece yayılı ve yakın zamanlı değişimler-dönüşümler listelenmekte ve incelenmekte, detayları verilmektedir. Bu ele alışıta Trabzon'da algılanan, uygulanan ve ortaya çıkan değişim ve dönüşüm üzerinden bir özet bakış verilmektedir.

Trabzon kenti değişim ve dönüşüm sürecinde dönüm noktaları ve kentsel büyük projeleri;

- Sahil Yolu öncesi
- 1.Sahil Yolu/Tünel yapımı öncesi Çömlekçi
- 1.Sahil Yolu
- 2. Sahil Yolu
- Tanjant Yolu/ Yavuz Selim Bulvarı/Tanjant Yolu
- Kanuni Bulvarı; Güzergâh; Beşirli-Toklu – Aydınlıkevler-Erdoğdu - Bahçecik- Yeni Cuma - Boztepe-Çukurçayır-Gölçayır yerleşim birimlerini katederek Trabzon-Maçka yolunda Gözalan mevki
- Boztepe ve çevresi
- Ayasofya Camii (Müzesi/Kilisesi) ve çevresi

- Vadi Projeleri; Zağnos/Atapark, Tabakhane, Karşıyaka Vadileri dönüşüm alanları
- Trabzon Çömlekçi Kentsel Dönüşüm Projesi
- Sahil Dolgu Projeleri: Beşirli, Gülcemal Projesi
- Ortahisar, Faroz-Ganita arası ve Mumhane Önü Kentsel Tasarımı: Moloz, Mumhane Önü
- Ortahisar Kentsel Dönüşüm Projesi-Bahçecik Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi
- Ganita-Faroz ve Çömlekçi Kentsel Dönüşüm Projesi
- Trabzon Güney Çevre Yolu: Akçaabat-Arsin
- Hafif Raylı Ulaşım Projesi

SAHİL YOLU/TÜNEL YAPIMI ÖNCESİ; GRAVÜRLERDE TRABZON 1910-1963

Tablo 1. GRAVÜRLERDE TRABZON

Trabzon Genel Görünüm

Güzelhisar'a Denizden Bakış

Trabzon Ortahisar Genel Bakış

Trabzon Ayasofya Kilisesi

Bir İngiliz gravüründe Trabzon

Trabzon Surları Deyroll'den

1.Sahil Yolu 1963

Tablo 2. SAHİL YOLU ÖNCESİ 1963

ÇÖMLEKÇİ -ARAFİLBOYU- TRABZON LİMANI (1910 -1963)

Çömlekçi-Arafilboyu

Arafilboyu

Çömlekçi Arafilboyu Limanı

Trabzon Limanı

Çömlekçi- Liman ve İskelesi

Trabzon Limanı

Tablo 3. GÜZELHİSAR-KEMERKAYA-BEŞTAŞ (1935-1940)

Güzelhisar

Güzelhisar

St. Gregory Kilisesi ve A. Lisesi

Kemer kaya

Anadolu Lisesi

Kemer kaya

Tablo 4. SOĞANPAZARI MOLOZ (1940'lar)

Soğanpazarı Sahili, Moloz Kıyısı

Moloz, Takalara Fındık Yükleme

Soğanpazarı

Yüzyıl Başında Trabzon Sahili

Soğanpazarı, Şahinbaş Öğrenci Yurdu

Soğanpazarı Sahili

Tablo 5. KAVAK MEYDANI – AYASOFYA (1945-1950)

Güzelhisar

Güzelhisar

St. Gregory Kilisesi ve A. Lisesi

Kemer kaya

Anadolu Lisesi

Kemer kaya

Yukarıda verilen/açıklanan bağlamda, hedeflenen bir kentte yeniyi gerçekleştirirken, eskinin tamamen yıkılıp yok edilmesi ve yeninin eskiden bağımsız yapılması yerine eskiye müdahalede eskinin sürekliliğini sağlayacak şekilde tasarım önerilerinin geliştirilmesi, kent ve kentli adına hayati bir öneme sahip, karar ve uygulama sürecinin gerçekleştirilebilmesi gerekmektedir. Söz konusu özellikleriyle kamusal mekânlar, kendisiyle ilişkili mekânlar bağlamında; pek çok fiziksel, sosyal-toplumsal hikâyelere ve izlerine ev sahipliği yapmıştır ki bu potansiyeli ile çok yönlü, önemli kentsel mekân niteliği taşımaktadır. Fiziksel kimliğinin ve kimliğini oluşturmada etkili olan öğelerinin çalışılması ve bunun yanında, objektif verilmiş-sunulmuş-varolan öğelerinin fiziksel kimliğinin, sosyal çevre kimliğinin, kısacası yaşam ve yaşam kalitesi kimliğinin; oturanlar-yaşayanlar için anlamları, değerlendirmeleri ve tartışılmaları, paylaşımları kent ve kentli adına uygulamaya, gerçekleştirmeye giden süreçteki önemli adımlardan birini oluşturmaktadır.

Bu değerlendirmelerde etkili olan gerek sosyal gerekse fiziksel çevre nedenli faktörlerin; yaşayanlarının algılama, deneme-tecrübe, bağlar ve bilinçler, nesnel ve öznel bazlı boyutlar-büyükükler ve karşılıklı etkileşimler içinde gerçekleştiği yönündeki konu boyutunun incelenmesi, anlaşılması, anlatılması, paylaşılması ve paralelinde ve devamında gerekli olumlu tavrın gösterilmesi önemli ve gereklidir.

Kentlerin oluşumu, değişimi, gelişimi katmanlı özellikler göstermekte, süreklilik gösteren, kaybolan, eksilen, artan/eklemlenen ve benzeri parça/ara sonuç oluşumları/olguları ile açıklanabilir olmaktadır. Konuya kesintiler, kopmalar, kayıplar/kaybolmalar, değişime uğrayarak yaşayanlar ve yeni katılımlar ile bakıldığında ana konu Kentin Kimliği-Kentin Ruhu-Kentin Belleği başlıklarını kapsayan/içeren araştırma, bilgi, bilgilenme, tartışma, değerlendirme, karar verme ve uygulama adımlarında/düzlemlerinde önemli-etkin ve ideale yakın çözüm arayışıyla çalışmalar gerektirmektedir.

Kentsel dönüşüm adı altında kentsel bellekte kopmalar/kesintiler diğer bir deyişle çok yönlü kayıplar meydana getiren yeni yapılaşma dokuları etkin bir şekilde görülmeye başlamıştır. Bu gelişmeler kentin değişen kimlik olgusunun süreklilik, sürdürülebilirlik ana konusunda sorgulamasının yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kent mekânlarının kent kimliğiyle bağının zayıflamaya başlaması kentsel bellekteki izlerin silinmesi Trabzon kenti bağlamında bellek problemiyle birlikte kimlik probleminin gerçekliğinin olduğu açıkça gözlenebilmekte, hissedilebilmektedir.

Kent kimliği, Fiziksel Çevre ve Sosyal Çevre Kimliği başlığında, “Yer Kimliği-Genius Loci” olgusu ele alındığında Yer Kimliği'nin, yalnızca fiziksel görünümle değil, o yerin kendine has karakteriyle, karakter noktalarıyla ilgili olduğu, Yer'in karakterinin görsel ve mekânsal özelliklerin ötesinde boyutlara sahip bulunduğu bilinen bir gerçektir. Kültürel boyut, kent içinde tüm kullanıcılarla/yaşayanlarla (kent yaşayanları ve ziyaretçileri açısından) görünür kılınmaktadır. Kent kültürü ve yerel kültürün göstergesi olarak nitelendirebileceğimiz kamusal mekânların niteliği ve korunması, kentin sosyo-kültürel sürdürülebilirliği ve kent kimliğine yansımaları, belirleyiciliği açısından da son derece önemlidir.

Kent Belleği, Kent Kimliği, Kentin Hikâyesi olguları/sunumları, olası gerçekleşmiş her kayıp ve kesinti, kopma, süreksizlik hem fiziksel-mekânsal hem de sosyal-mekânsal anlamda ilgili mekânları ve yaşayanları unutulmalara, unutulmalara, kayıplara, kaybolmuşluğa, kaybolmuşluklara götürmektedir ki bu durumun çözümü zor, hatta imkânsız şekilde olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Kent yapılarının fiziksel kalitesi ve imgesi, içlerinde yaşananlar ile anlam kazanmaktadır.

Mekân-Zaman-Değişim Bağlamında Kent Mekânları'na yakından bakıldığında; çok faktörlü, katmanlı oluşumun açıklanmasında disiplinler arası bir yaklaşımla; ilgili tanımlar, kavramlar, kuramlar algılama, algılama süreci, boyutları ve bunları etkileyen faktörler; algılama ilişkisinde yaşayan ve yaşanan mekân olgusu, zamana bağlı değişimler kapsamında değerlendirilmeleri yaşamsal önem taşımaktadır.

Bu bölümde verilen Trabzon'daki yakın zamanlı değişime-dönüşüme ve öne çıkan uygulamalara kent, kentli ilişkisinde açıklanmaya çalışılan genel bakış verilmektedir. Bunun devamında, örneklenen kent mekânlarına çok yönlü olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilebilecek etkileri olan, etkin uygulamalar ele alınmaktadır. Kent mekânlarına farklılaşan derecelerde yansıyan sunumla, yapılan müdahaleler; eklemeler, yıkımlar, yeniden yapmalar ile birçok mekânın kaybolmasına, tanınamayacak kadar değişmesine yol açan, hatta yolunu bulamama gibi güvende olmayı, güvenli ortamı zedeleyen oluşumlar ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla kimlik oluşumu ve kimliklendirme olgusunun gerçekleşmesinde de zedelenmeler, kopukluklar, kesintiler hem kent hem de kent yaşayanları adına yaşanabilmektedir.

Kitap ana konusunu oluşturan Trabzon Sokakları; sokaklar-meydanlar/meydan-cıklar-avlular-bahçeler-konutlar ve yaşayan ve yaşanan mekân kaliteleri ölçeğinde farklı nedenler zemininde, farklı derecelerde değişimi-dönüşümü ve kaybolmaları

yaşamıştır, yaşamaktadır. Bu konu 3. Bölümün sonlarında yer alan özet değerlendirme alt bölümünde, Trabzon Sokakları-Örnek Sokaklar'ının değişimi-dönüşümü ve kayıplarıyla kentlinin, kent yaşayanlarının kente, kentsel mekâna, kentsel öğelere, sosyal çevreye aidiyet duyguları, bir başka deyişle yaşama/yaşayan mekânı yanında yaşanan mekânla oluşun bağlarında, yani kimliklendirmede, zedelenmeler, kopmalar 1982-2024/25 yılları kapsamında/tarihlemesinde değişime-dönüşüme, kayıplara zemin oluşturan olası nedenler kente dair kararlar-projeler ilişkisinde detaylandırılmaktadır.

Ancak söz konusu kente dair makro projelerin kent, kentli ve ziyaretçileri adına getirdikleri olumlu yönlerin yanında, verilen çoklu olumsuzluk bildirimlerine, açıklamalarına rağmen Trabzon'un hâlâ kent kimliğinin okunabileceği kamusal mekânları sergilemekte olduğu veya bu bağlamda bir şansı bulunduğu/şansının devam ettiği söylenebilir.

Notlar

1. Bölümde yer alan örnek sokaklarla ilgili bilgiler ve eski fotoğraflar için yazarın Trabzon Sokakları Bölümü-İlgili dipnotlarda, kaynaklara ait verilen bilgiler geçerlidir.
2. Bölümde yer alan yeni tarihli fotoğraflar ve metinler yazarın örnek sokakların 1982-2024/2025 yılları arasında yaşadığı değişim-dönüşüm ve kayıpları konu alan araştırması ve arşivi kaynağıdır.

Kaynaklar

- Çevik, S.**, Ustasüleymanoğlu, T., Yaprak, Ö., Yıldırım, A. (1998).“Kentsel-Bölgesel Kimlik Kapsamında Dpğu Karadeniz Sahil Kentleri Örneğinde Analitik Bir Çalışma”, 9. *Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, Mayıs,MSÜ, İstanbul.
- Çevik, S.**, Ustasüleymanoğlu, T., Yaprak, Ö., Özgü, Ö. (1999).“Doğu Karadeniz Bölgesi Sahil Yerleşmeleri ve Kentsel-Bölgesel/Dizimsel Kimlik Değerleri”, 1. *Ulusal Kentsel Tasarım Kongresi*,26-28 MayısMSÜ, İstanbul, *Bildiriler Kitabı*, 341-365.
- Çevik, S.** (2014). “Trabzon’ da Kentsel Dönüşüm ve TOKİ”, RED, UMOB Ulusal Öğrenci Buluşması 2014, 19-27 Haziran, KTÜ, Trabzon.
- Çevik, S.**, Yetim, E., Kalmuk, D., Sağlam, Ş. (2022). “Dialogue of Urban Spaces and Memories-II: An Example Study From Turkey-Trabzon City, in: *LandscapeResearch II*, Demirel Öner, Düzgüneş Ertan, Editor, Livre De Lyon, pp.103-164.
- Çevik, S.**, *Fotoğraf Arşivi*, 1982-2025.

Url-1, <http://www.trabzon.gov.tr/tarihce-cografya>

Trabzon Kent Mekânları'ndan

Boztepe'den kente bakış, 2007.

Çarşı - Kent Merkezi Alışveriş - Üretim Sokakları

Kunduracılar Caddesi, 2019.

Kunduracılar Caddesi, 2019.

Semerciler Yokuşu, 2019.

Kunduracılar Caddesi, 2019.

Çarşı - Kent Merkezi Alışveriş - Üretim Sokakları

Bakırcılar Çarşısı, 2019.

Çarşı - Kent Merkezi Alışveriş - Üretim Sokakları

Bakırcılar Çarşısı, 2019.

Bakırcılar Çarşısı, 2019.

Semerciler Yokuşu, 2019.

Semerciler Yokuşu, 2019.

Çarşı - Kent Merkezi Alışveriş - Üretim Sokakları

Alacahan, Hanlar Bölgesi, 2019.

Çarşı - Kent Merkezi Alışveriş - Üretim Sokakları

Sabırhan- Hanlar Bölgesi Kemeraltı, 2019

Çarşı - Kent Merkezi Alışveriş -Üretim Sokakları

Kemeraltı, 2019

Vadiler Dönüşüm Uygulamalarından-Tabakhane

2019 Yılı Dönüşüm süreci

Vadiler Dönüşüm Uygulamalarından-Tabakhane

Dönüşüm öncesi, 2012 Yılı

Vadiler Dönüşüm Uygulamalarından-Zağnos

Zağnos Vadisinden güneye bakış
2017 Yılı, Dönüşüm sonrası

Ortahisar - Zağnos bölgesinden bir sokak
2017 Yılı, Dönüşüm sonrası

Vadiler Dönüşüm Uygulamalarından-Zağnos

Zağnos Köprüsü'nden kuzeye bakış, 2019 Yılı-Dönüşüm sonrası

Zağnos Köprüsü ve Ortahisara geçişte silüeti belirleyen binalardan

Vadiler Dönüşüm Uygulamalarından-Zağnos

2017 Yılı, Dönüşüm sonrası

Vadiler Dönüşüm Uygulamalarından-Zağnos

2019 Yılı, Dönüşüm sonrası

2019 Yılı, Dönüşüm sonrası

Çömlekçi Dönüşüm Projesi ve Tanjant Yolu Uygulamalarından

Dömlekçi Dönüşüm Projesi ve Tanjant Yolu uygulamalarının buluşması, 2025 Yılı

Arafilboyu Caddesi'nden

Çömlekçi Dönüşüm Projesi ve Tanjant Yolu Uygulamalarından

2025 Yılı

Kanuni Bulvarı-Boztepe'ye bakış

Çömlekçi Dönüşüm Projesi Uygulamalarından

2025 Yılı - Dönüşüm Bölgesi

Yenicuma - Kanuni Bulvarı 2022-2025

Kanuni Bulvarı güzergâhından

Kanuni Bulvarı güzergâhından

Trabzon Meydan Bölgesi-Tanjant Yolu Güzergâhından

Trabzon Meydan Bölgesi-Tanjant Yolu buluşması, 2025 Yılı

Trabzon Meydanı-Atatürk Alanı-Meydan Parkı, 2025 Yılı

Ganita-Tombul Kaya

Büyük Projeler ve Uygulamalar

1. Sahil Yolu-Tünel, 1960

1960'larda planlanan 1. Karadeniz Sahil Yolu Projesi'nin temeli atıldıktan sonra (Tünel yapımı dahil) 1987 yılında yapımına ara verilmiştir. 1994 yılında tamamlanmıştır.

2. Sahil Yolu, 1996 -

Proje, 1960'lı yıllarda yapılmış olan Karadeniz Sahil Yolu'nun (Samsun-Sarp) arasının duble yola dönüştürülmesi, bu yolu bir ekspres yol standartlarına yaklaştırma çabası olarak görülebilir. Yolun kara ve demiryolu olarak "entegre bir ulaşım sistemi" biçiminde ele alınması gerekliliği konusu eleştirel ifadelerde yerini almıştır ve günümüzde bunu karşılayan projelendirme-uygulama çalışmaları devam etmektedir.

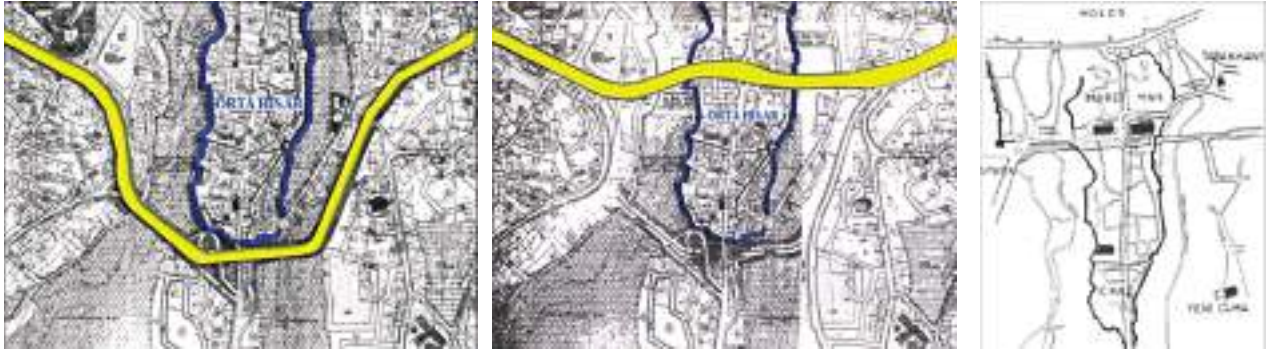
2.Karadeniz Sahil Yolu Projesi için çalışmalar 1996 yılında gerçekleştirilmiş, 1997 yılında ise proje ihale edilerek resmî olarak yapımına başlanmıştır. Bu proje ile kent ulaşım sorunlarına çözüm aranmaya çalışılsa da kent; Uzunkum, Faroz, Sotka, Moloz, Kemerkaya, Ganita gibi değerli kıyıları kaybetmiş, denizle insan, kentli arasındaki bağ kopmuştur. Samsun'dan başlayan Karadeniz Sahil Yolu, Sarp Sınır Kapısı'na ulaşmaktadır. 345 km'lik güzergâhın en az 150 km'lik bölümü deniz ve kumsalların doldurulmasını gerekli kılmıştır.

Şekil 1. Karadeniz Sahil Yolu Uzunkum, Faroz, Sotka, Moloz, Kemer kaya, Ganita Bölgesi

Tanjant Yolu, 1968-2000'ler

1938 yılında Lambert planında önerilen Ortahisar geçiş güzergâhı, 1967-1968 yıllarında yapılan yarışmayla elde edilen imar planı 1970 yılında yürürlüğe girmiş, devamında 1986 ve 1991 yıllarında yapılan imar tadilatları bağlamında kabul edilen durumuyla tanımlanan yol, günümüzde kent içi yoluna dönüşmüş ve Tanjant Yolu adında gerçekleştirilmiştir. Ancak uygulama tarihi 2000'li yıllarda mümkün olmuştur. Bu nedenle Tanjant Yolu olma özelliğini kaybetmiştir.

Şekil 2. Tanjant Yolu

Yavuz Selim Bulvarı/Tanjant Yolu, 2014-2019

Kent merkezine ulaşılabilirliğin artmasını amaçlayan Yavuz Selim Bulvarı, kent dokusuna zarar veren yönleriyle de ortadadır. Günümüzde 6 km uzunluğundaki bu yol, Trabzon'un Beşirli Mahallesi'den başlayıp Değirmendere Mahallesi'ne ulaşmaktadır.

Şekil 3. Trabzon Yavuz Selim Bulvarı (Tanjant Yolu) Ulaşım Hattı

Kanuni Bulvarı, 2011- 2027

Güzergâhı: Karadeniz Sahil Yolu'nun Yıldızlı mevkiinden, Beşirli-Toklu-Aydınlı-kevler-Erdoğdu-Bahçecik-Yeni Cuma-Boztepe-Çukurçayır-Gölçayır yerleşim birimlerini katederek Trabzon-Maçka yolunda Gözalan mevkiine ulaşan, 28 km'lik bir projedir. 2011 yılında temeli atılmıştır. Proje; tüp geçitler, hemzemin ve köprülülük kavşaklar ile birçok kamulaştırma içermektedir. Kanuni Bulvarı ile şehrin imarlaşmasının güneye doğru genişlemesine, sahil şeritlerindeki trafik yoğunluğunun azalmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Trabzon merkezi ve Karadeniz Sahil Yolu'nun Trabzon geçişine alternatif olarak inşası devam eden, bittiğinde anayol üzerinde 22 köprülülük kavşağın bulunacağı 28 kilometrelik Kanuni Bulvarı'nın 14,5 kilometrelik bölümü ulaşımına açılmıştır.

Şekil 4. Trabzon Kanuni Bulvarı Ulaşım Hattı

Boztepe ve Çevresi, 2013-2022

2000'lerin başlarında büyük bir yapılaşma hareketiyle sarsılan Boztepe ve çevresi; 2013 yılında başlayan Kanuni Bulvarı güzergâhının buradan geçmesi ile ikinci büyük değişime, olumsuz oluşumlara maruz kalmıştır. Bu proje ile şehrin güneye doğru genişlemesinin sağlanması amaçlanmıştır. Yenicuma, Boztepe, Gazipaşa Mahalleleri önemli ölçüde değişime uğramış ve kente, kent mekânlarına dair önemli kayıplar verilmiştir.

Şekil 5. Boztepe ve Çevresi

Ayasofya Camii (Müzesi/Kilisesi) ve Çevresi, 2014-2020

2014 yılında Ayasofya Kentsel Dönüşüm Rekreasyon Düzenlemesi yapılmış, 2018 yılında restorasyon çalışmalarına başlanmış ve çalışmalar 2020 yılında tamamlanmıştır. Dönüşüm sürecinde 46 bina kamulaştırılmıştır. Bu proje ile Ayasofya Müzesi'nin tarihî kimliğinin ortaya çıkarılması ve çevresinin niteliksiz yapılaşmalardan temizlenerek yeşil alan ile buluşturulması amaçlanmıştır.

Şekil 6. Ayasofya Müzesi Dönüşüm Öncesi ve Sonrası

Vadi Projeleri, Zağnos/Atapark, Tabakhane, Karşiyaka Vadileri Dönüşüm Alanları

Zagnos Vadisi: Atapark bölgesini kuvvetli olarak etkileyen dönüşüm projesinde Trabzon kentinin ilk imar planı olan Lambert Planı (1938) ve onu izleyen 1969 imar planı ile 1989 imar planında Zağnos Vadisi ağaçlandırılacak alan olarak düzenlenmiştir. Meclis Kararı (2002), Trabzon Belediyesi ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nın aralarında imzaladıkları protokol (2004) sonrasında Zağnos Vadisi'nin Kentsel Dönüşüm Projesi, 2005 yılında başlamıştır. Üç etap şeklinde yürütülen proje üç yıl devam etmiş, 2009 yılında tamamlanan ilk etap kullanıma açılmıştır. Zagnos Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi ile kente sosyo-kültürel ve rekreatif amaçlı kullanımların kazandırılması amaçlanmıştır.

Şekil 7. Zağnos Vadisi Dönüşümden Öncesi ve Sonrası

**Tabakhane Vadisi,
2018-2020- tamamlanmamış**

Atapark Bölgesininin Zağnos Köprüsü ile bağlandığı Ortahisar'ın devamında Tabakhane Köprü'sü ile aşılın vadi dönüşüm projesidir. TOKİ ve Trabzon Büyükşehir Belediyesi iş birliği ile 2016 yılında başlanmıştır. Günümüzde büyük yıkım, temizleme hareketinin devamında ölçek dışı pek çok bina gerçekleştirilmiş durumdadır. Tabakhane Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi ile çarpık yapılaşmanın ortaya koyduğu sağlıksız kentsel çevrenin dönüşümü ve kent sakinleri için açık yeşil alanların kulanıma açılması amaçlanmıştır.

Şekil 8. Tabakhane Vadisi Dönüşüm Öncesi ve Sonrası

**Karşıyaka Vadisi,
2013-devam ediyor**

Karşıyaka Vadisi Projesi, yaklaşık 80 hektarlık bir alanı kapsayan imar planı çalışmalarıyla bölgedeki çarpık yapılaşma riskini bertaraf etmeyi ve vadiyi sürdürülebilir bir kentsel gelişim alanına dönüştürmeyi hedeflemektedir. Kentin önemli hava koridorlarından biri olan Karşıyaka Vadisi, hak sahiplerinin mağduriyetine yol açmadan karşılıklı anlaşmalar yoluyla planlanmıştır; gelecekte rekreasyon ve peyzaj düzenlemeleriyle sosyal donatı alanı olarak değerlendirilmesi öngörülmüştür. Projenin yanı sıra Beştaş, Çamoba, Kireçhane, Bengisu, Uğurlu, Çilekli ve Yeşilova Mahallelerine yönelik imar planı çalışmalarının da sürdüğü ve ilgili kurumlardan alınacak görüşler doğrultusunda ihale sürecine geçileceği belirtilmiştir.

Şekil 9. Karşıyaka Vadisi Dönüşüm Sonrası

Trabzon Çömlekçi Mahallesi - Arafilboyu Kentsel Dönüşüm Projesi, 2011- devam ediyor, 2021-2026

Çömlekçi Mahallesi geçmişten bugüne hem liman bölgesi hem de ticaret merkezi olması açısından Trabzon kenti için oldukça önemli bir yere sahiptir. Kentin bu alanı yoğun gecekondulaşma ve bakımsız bina stoku nedeniyle dönüşüm projeleri kapsamına alınmıştır. Gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projesi 2025 yılı içinde de devam etmekte olup bölgenin, ticaret ve konut işlevleri ile yeniden kentliye kazandırılması amaçlanmıştır.

2010 yılında kentsel dönüşüm projesinden bahsedilmiş, 2011 yılında yıkım çalışmaları başlamış, 2020 itibarıyla planlanan kentsel dönüşüm projesinin temelleri atılmış olup 2023 yılı itibarıyla tamamlanması planlanmıştır. Çömlekçi Kentsel Dönüşüm Projesi ile kent kimliği ve kentsel bellek için oldukça önemli olan tarihî Trabzon Liman bölgesinin yeniden bir cazibe merkezi haline getirilmesi amaçlanmıştır.

Şekil 10. Çömlekçi Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi

Sahil Dolgu Projeleri- Beşirli, Gülcemal Projeleri, 2011-2019

1960'lı yıllara kadar denizle iç içe olan kente hiçbir planda yer almayan ilk sahil yolu 1964 yılında yapılmıştır. 1980'li yıllarda başlayan ikinci sahil yolu hareketi devamında, sahil; 2006 yılında yedi yıl sürecek olan Akyazı Spor Kompleksi dolgu ve alt yapı çalışmaları ile büyük değişim yaşamıştır. 2020 yılında ihalesi alınan Trabzon Şehir Hastanesi, 2021 yılı itibarıyla Akyazı mevkiinde dolgu alanı üzerinde bulunan Şenol Güneş Spor Kompleksi yanında yükselmeye başlamıştır. Beşirli bölgesine ise Trabzon Sahil Dolgu (Gülcemal) Alanı Projesi eklenmiş, 2017 yılında tahkimatı tamamlanmış, 2019 yılında yapım çalışmalarına başlanmıştır. Sahil bölgesinde yapılacak olan dolgu alanları üzerine sağlık, spor ve rekreasyon alanlarının yapılması amaçlanmıştır. Günümüzde, bahsedilen yapı ve çevrelerinin oluşturulması başlamış ve yapılaşma önemli ölçüde gerçekleşmiştir.

Şekil 11. Akyazı Spor Kompleksi ve Şehir Hastanesi, Beşirli Dolgu Alanı

Beşirli Uzunkum Yaşam Alanı Projesi, 2025-devam ediyor

İlk adı Gülcemal olan ve daha sonra Uzunkum olarak revize edilen proje Trabzon'un Beşirli mevkinin sahil şeridinde yer almaktadır. Hem sosyal hem de estetik katkıları sunarak kentin vizyonunu genişletecek bir yatırım olarak öne çıkması planlanmaktadır. Toplamda 750.000 metrekarelik bir alanda planlanan projenin ilk etapta 250.000 metrekarelik kısmı üzerinde çalışmalar yürütülmektedir. Bu proje ile bir kıyı kenti olan Trabzon'un yeniden denizle bağının kurulması ve kent halkının denizle buluşturulması amaçlanmaktadır.

Şekil 12. Beşirli Uzunkum Yaşam Alanı Projesi

Ortahisar - Bahçecik Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi, 2021-2023, 2025-

Trabzon kentinin Ortahisar ilçesine bağlı Bahçecik Mahallesi geçmiş yıllarda kentsel dönüşüm projeleri geçirmiştir. Gecekondulaşmayı ve niteliksiz yapı stokunu yenilemeyi amaçlayan bu dönüşüm projelerine 2025 yılında yeni bir projenin daha eklenmesi beklenmektedir.

Ortahisar-Faroz-Ganita Arası ve Mumhane Önü Kentsel Dönüşüm Projeleri;

Faroz - Ganita Arası Kentsel Dönüşüm Projesi, 2022-2023

Denizin kentle olan bağınyı yeniden kurmak ve kamusal alan kalitesini artırmak bağlamında Trabzon kent kimliğinde, kolektif ve kültürel belleğinde yer edinmiş Ganita sahilinin doğal ve sosyal dokusunun korunarak yeniden halkın hizmetine ve deneyimine sunulması amaçlanmıştır. Kıyı boyunca özel mülkiyet kaynaklı işgal-lerin ve mekânsal eşiklerin neden olduğu kesintili yaya dolaşımı sorunlarına karşı, kıyı ile kenti yatay ve düşey ekseninde bütünleyen sirkülasyon ağları, açık-yeşil alan sistemleri ve rekreatif odaklı kamusal düzenlemeler önerilmiştir. Minimum müdahale ilkesiyle geliştirilen tasarımda; manzara seyir alanları, sosyal etkinlik çayırları, çocuk oyun alanları, bisiklet yolları ve kolektif belleğe hitap eden tematik mekânsal donatılar gibi çeşitli işlevler entegre edilerek kullanıcı deneyimini zenginleştiren bütüncül bir kamusal kıyı kurgusu oluşturulmaya çalışılmıştır.

Şekil 13. Faroz-Ganita Arası Kentsel Dönüşüm Projesi

Mumhane Önü Kentsel Dönüşüm Projesi, 2019- devam ediyor

Trabzon için sembolik bir öneme sahip olan Moloz-Mumhane bölgesinin yeniden canlandırılması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda Hanife Hatun Camii ve kıyı hattını kapsayan alanda; sosyal, kültürel, ticari ve rekreatif işlevleri bir araya getirerek bölgenin bir buluşma, ticaret ve dolaşım merkezi haline getirilmesi amaçlanmıştır. Coğrafi avantajlara sahip bu dinamik kıyı bölgesi, fırsatlar kadar planlama açısından riskler de barındırmaktadır. Bu nedenle, Ganita-Faroz hattında kıyı ile kent arasında bütüncül ve uyumlu bir tasarım dili geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, Devlet Sahil Yolu gibi kentsel eşiklerin bulunduğu ve yaya erişiminin zor olduğu bu bölgede, yoğun kullanılan akslarda bütünleşmiş yaya-bisiklet üst geçitleri ile sürdürülebilir ulaşımın desteklenmesi ve çözüm önerilerinin sunulması planlanmaktadır.

Şekil 14. Mumhane Önü Kentsel Dönüşüm Projesi

Pazarkapı-Moloz, Mumhane Önü Kentsel Dönüşüm Projesi, 2018-2020

Pazarkapı Kentsel Dönüşüm Projesi'nin 2. etabı kapsamında 2018 yılında başlayan ticaret, konut, dere ıslahı ve peyzaj düzenlemelerini içeren uygulama 2020 yılı sonu itibarıyla tamamlanmıştır. Proje, Ortahisar Kaymakamlığı ve Belediye Hizmet Binası ile birlikte iş yeri/ofis, konut alanları, peyzaj düzenlemeleri ve tarihî yapı restorasyonlarını içermektedir.

Şekil 15. Pazarkapı-Moloz, Mumhane Önü Kentsel Dönüşüm Projesi

Trabzon Güney Çevre Yolu, Akçaabat-Arsin, 2023-Devam ediyor

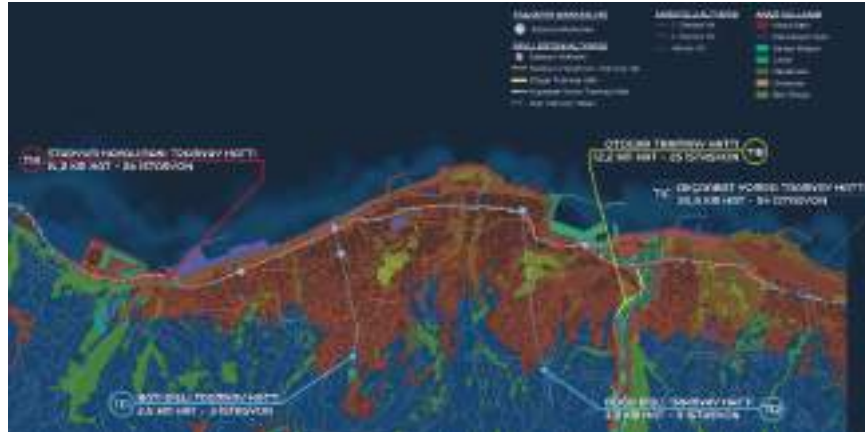
Başlangıç noktası Akçaabat'ın Mersin Mahallesi olan çevre yolu, Akçaabat ile Arsin arasında 43 km uzunluğundaki bir ulaşım hattını kapsamaktadır. Bu ulaşım hattının Avrupa ve Asya arasında önemli bir ticaret koridoru olması amaçlanmaktadır. Ayrıca yapılan tüm yollara rağmen azalmayan kent içi trafik yoğunluğuna çözüm olması; kente sanayi, ticaret ve turizm açısından zenginlik sağlaması da hedeflenmektedir. Güney Çevre Yolu'nun 2027 yılında tamamlanması planlanmaktadır.

Şekil 16. Trabzon Güney Çevre Yolu Ulaşım Hattı

Hafif Raylı Sistem Projesi, Akçaabat-Arsin, 2026-

Akçaabat ve Trabzon arasındaki ulaşım altyapısını güçlendirmeye yönelik olarak planlanan Hafif Raylı Sistem Projesi, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından hayata geçirilecek ve tamamlandıktan sonra Trabzon Büyükşehir Belediyesi'ne devredilecektir. İlk etapta Trabzon Meydan-Akçaabat hattını kapsayan sistemin, bölgesel ulaşımında önemli ölçüde rahatlatma sağlayarak kentsel mobilitayı artırması hedeflenmektedir. Ayrıca projenin, bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Şekil 17. Trabzon Hafif Raylı Sistem Hattı

Notlar

1. Bölümde yer alan metinler, şekiller ve fotoğraflar aşağıda verilen kaynaklardan; Büyük Projeler-Uygulamaları ile S. Çevik arşivinden ve ilgili web adreslerinden yararlanılmıştır.

Kaynaklar

Google Earth, 2025

Çevik, S, *Fotoğraf Arşivi*, 1982-2022

Url-1, <https://www.facebook.com/photo/?fbid=4767585843313585&set=a.1030515480353992>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-2, http://www.mimarlikdergisi.com/dsp_imageNavigasyon.cfm?YaziID=2331&ResimID=66985, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-3, <https://mapio.net/pic/p-11363934/>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-4 <https://www.arkitera.com/soylesi/yol-uzerinden-ters-yuz-olmus-bir-kent-var-karsimizda/>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-5, <https://x.com/61saat/status/1648339487863324672?s=61>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-6, <https://www.takagazete.com.tr/tesekkur-belgesi-takdim-etti>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-7, <https://www.facebook.com/trabzonkarsiyakamahallesi/photos/d41d8cd9/455803036775342/>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-8, <http://www.etkihaber.com/trabzon-ayasofya-muzesi-gecekondulardan-kurtulacak-207829.htm>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-9, <https://www.trabzon.net.tr/turizm/ayasofya/trabzon-ayasofya-muzesi.html>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-10, <http://www.ajans09.net/Guncel-trabzon-ayasofya-camii-tekrar-ziyarete-acildi-15877.html>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-11, <https://sebathaber.com/haber/karsiyaka-vadisinin-imar-plani-tamamlandi-3225.html>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-12, <https://www.takagazete.com.tr/tesekkur-belgesi-takdim-etti>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-13, <https://www.facebook.com/photo/?fbid=455802260108753&set=pb.100070369472914.-2207520000>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-14, <https://www.haber61.net/trabzon/beklenen-haber-geldi-comlekcinin-2-etabi-basliyor-h474503.html>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-15, <https://www.sondakika.com/yerel/haber-trabzon-comlekci-mahallesi-nde-kentsel-donusum-projesi-tamamlaniyor-17373849/>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-16, <https://www.trabzon.bel.tr/Web/YatirimAyrinti/238>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-17, <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1080332414131995&set=pcb.1080332830798620>, Erişim Tarihi:20.06.2025

Url-18, <https://www.arkitera.com/proje/ortahisar-faroz-ganita-arasi-ve-mumhane-onu-peyzaj-tasarimi/>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-19, <https://www.arkiv.com.tr/proje/ortahisar-faroz-ganita-arasi-ve-mumhane-onu-kentsel-tasarimi-moloz-mumhane-önü/12305>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-20, <https://www.trabzonortahisar.bel.tr/projeler/pazarkapi-mahallesi-kentsel-donusum-ve-ticari-alanlar/19>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Url-21, <https://x.com/61saat/status/1648339487863324672?s=61>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

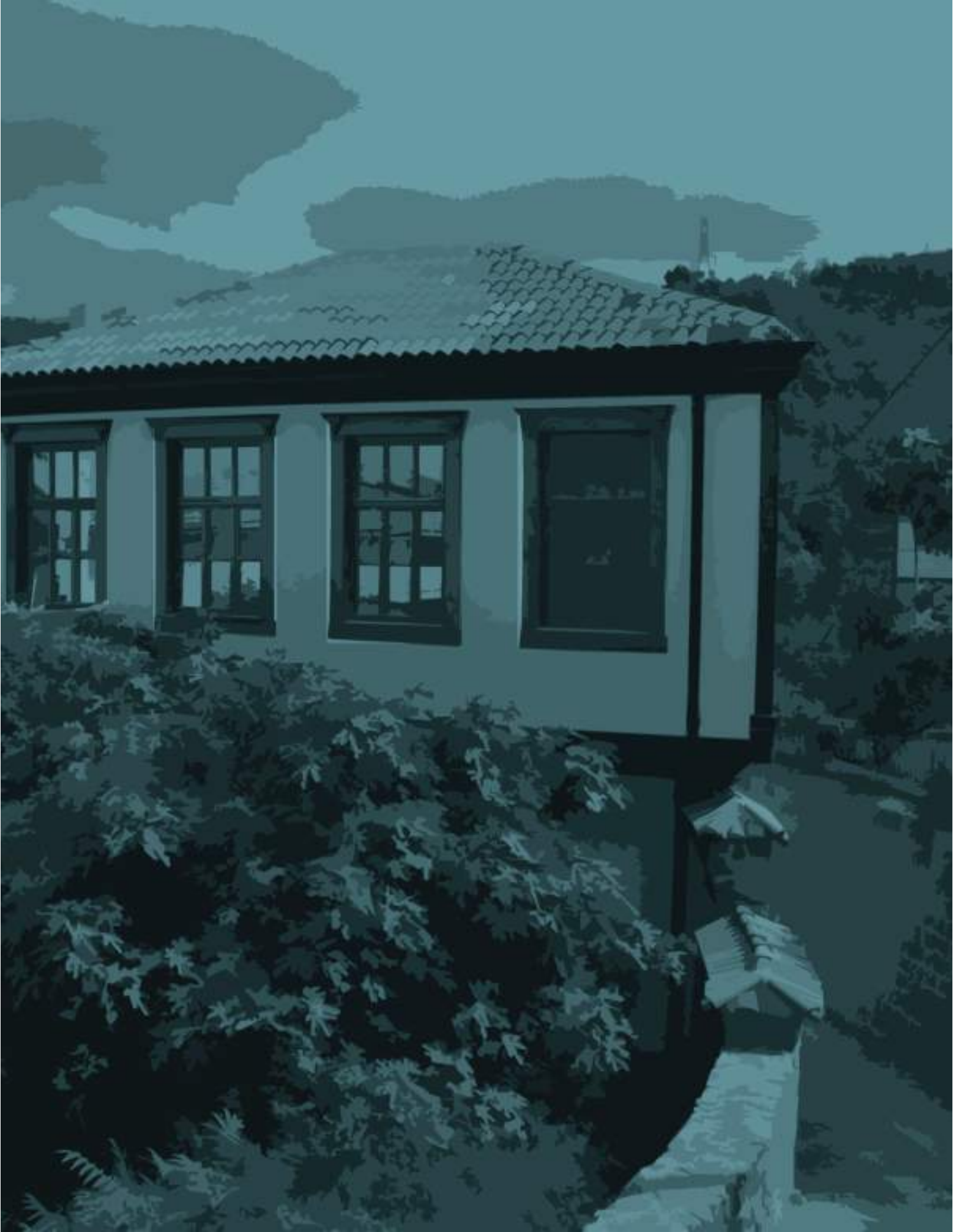
Url-22, <https://trabzon.bel.tr/Web/Icerik/hafif-rayli-sistemde-ilk-adim-atiliyor>, Erişim Tarihi: 20.06.2025

Türkiye'den Sokaklar Kent Mekânları

“Anadolu- Türk şehri, doğal çevre ile insan yapısı arasında kurulabilecek ahenk için güzel bir örnektir. Bölgesel koşulların sınırlılığı içinde, hepsi, sokakların yapısı, organik bir örtü gibi arazi üzerinde yatay yayılmaları, konutla yeşilin karışması ve camilerin hakim olduğu silüetleri ile aynı yerleşme esprisinin ifadesidir.” (Kuban, D. 1983)

1982 yılından itibaren başlayan ve günümüze kadar gelen süreçte pek çok kent ve kent mekânından seçili ilk örnekler, 1994 yılında gerçekleştirilen “Sokaklarımız” sergisinde, 25 kentten sokaklar/kent mekânları slaytlarla sergilenmişti. Söz konusu çalışmaların devamında, “Anadolu-Türk Kentleri”nde Kentsel Mekânlar ve Ögeleri” konulu araştırma sürecinde bu sayı, farklı coğrafyalardan, kültürel altyapılardan örneklemelerle 50 kadar kente, kentsel oluşuma ulaşmıştır. Bu bağlamda, farklılıkları, benzerlikleri veya aynılıkları sergileyen bu örneklerden bazıları da eklenmiş olup bu bölümde yer almaktadır. Bu farklılaşmalar, benzerlikler ve ilkesel aynılıklar; sokakların, meydanların/meydancıkların biçimlenmesinden, sürekli veya süresiz/çıkılmaz sokak oluşumundan çıkmaların/cumbaların türlerine ve biçimlenmelerine, sokak-meydan/meydancık ile konut-bahçe/avlu ilişkilerine/diyaloguna, su ögesinin/çeşmenin kullanımına, malzeme-doku-renk ve yeşil kullanımına kadar uzayan bir açılımda ortaya çıkmaktadır.

Anadolu-Türk kenti/ Geleneksel Türk kenti, konut-ikamet bölgesinde ya da karma geleneksel dokularda bulunan kent mekânları örneklemesini sergileyen fotoğraflar; çok kapsamlı ve çok faktörlü bir oluşum süreci sonucu olarak yüz bulmuş ideale yakın sunumlu mekânları sergilemektedir. Çalışmanın amaçları ve dikkat başlıkları bağlamında farklı ölçekler ve niteliklerdeki/karakter ve kimlik sunumlarıyla kentler/yerleşmeler ele alınırken kentlerin, kentsel mekânların oluşumuna genel bir bakışın sağlanması amaçlanmıştır.

Burada yer alacak örneklerin anlamlandırılmasında ve değerlendirilmesinde, yazarın söz konusu araştırması kaynaklı, Anadolu-Türk Kenti ve Kentsel Mekânları üzerine özet bir bilgilendirmenin yer alması yararlı olacaktır.

Anadolu-Türk Kentinin Genel Özellikleri/Karakteristikleri açılımında bakıldığında, Geleneksel Türk Kenti'nin sabit kurallar olmadan kendiliğinden ortaya çıkan bir biçimlenmenin sonucu olarak organik bir yapıya sahip olduğu ifade bulunmaktadır. Özellikle strüktürel oluşumlar, kent resmi ve silüetiyle, kentsel mekânları ve bunların gelişim süreciyle, doğal-fiziksel çevreye etkin bir uyum gözlenmektedir. Bu, kendini boşluklu yapısıyla gösterir.

Anadolu-Türk kentleri geniş bir tipolojiye sahiptir. Sosyal-kamusal mekânlarda ve yapılarda tipolojik çeşitlilik gözlenmektedir. İşlevsel dağılım, kentsel morfolojide önemli bir rol oynar. Konut alanları, "mahalle" olarak adlandırılan parça yerleşmelere ayrılır/yerleşmelerden oluşur. Mahalleler kentlerin yapı taşı olarak değerlendirilmektedir.

Geleneksel Türk Kenti; Kentsel Yapı/Kentsel Doku ve Kentsel Tipoloji açısından bakıldığında; nehir boyunca, dağ yamacı, kıyı, vadi vb. gibi seçilen alanlara göre şehir için farklı yapılar ortaya çıkar. Yukarıda da belirtildiği üzere, bu konumsal -yapısal farklılıklara rağmen, farklı ölçelerdeki ögelere ve detaylara kadar kent strüktüründe benzerlikler görülür. Başlıca farklılıkların coğrafi ve kültürel alt alanlara göre ortaya çıktığı ifade bulur. Anadolu geleneksel dokusunda yer alan yerleşme-ikamet dokusu, avlu veya bahçe ile ilişkili konumlanmış konutların/evlerin benzer, ama aynı değil, bulunduğu konumsal özelliklere bağlı olarak farklılaşan plan şemalarıyla görülmektedir.

Kent manzarası, doğal özelliklerin, dominant ve öne çıkan binaların bir araya gelmesiyle karakterize edilir. Kentsel form ve kent resminin oluşumu; bu şehir manzarasının iki mimari -kentsel tasarım- düzleminde karakter bulur. Daha önce belirtildiği gibi, çok sayıda benzer bina arka planda yer alırken, farklılaşan binalar ön planda yer alır. Silüete bakıldığında doğal gelişim gözlenebilmektedir.

Anadolu geleneksel dokusunda yer alan yerleşme-ikamet dokusu, avlu veya bahçe ile ilişkili konumlanmış konutların/evlerin benzer, ama aynı değil, bulunduğu konumsal özelliklere bağlı olarak farklılaşan plan şemalarıyla görülmektedir.

Anadolu-Türk kentlerindeki merkezi alan, çalışma ve alışveriş bölgesi olarak önemlidir. Küçük ve orta ölçekli kentler için alışveriş merkezleri ve çarşılar merkezi temsil eder. Kent sokakları merkezde bu noktaya, çarşıya yönlendirilmiştir.

Sokaklar; kentteki yerlerine göre bilgi ve işlev açısından farklılıklar gösterir. Sokaklar kentin ticari alanına yerleştirilirse alışveriş sokakları olarak tanımlanır. Öte yandan konut alanında yer alan sokaklar farklı niteliklere sahiptir. Hem fiziksel hem de yaşantısal/sosyal anlamda sundukları farklı atmosfer ile çıkmaz sokak oluşumları fazlaca görülür.

Kent merkezinin ticari alanındaki sokaklar alışveriş, üretim, zanaat işlevini yerine getirir. Ayrıca açık, yarı açık veya kapalı sokak özelliklerini yansıtır. Bunlara aynı zamanda pazar, çarşı da denilmektedir. Bu sokaklar, el sanatlarının türüne göre adlandırılır. Örneğin Semerciler Sokağı, Bakırcılar Sokağı (Bakırcılar Sokakları), Kuyumcular Sokağı. Bu sokaklar kamusal alanlardır ve zanaat sokakları yarı kamusal mekân bazen de yarı özel mekân özelliği yansıtır.

Kentin açık mekânları olarak meydanlar kent merkezinde veya kentte öne çıkan-özel nitelikli binaların önünde veya ikamet-konut alanının yerel merkezindedir. Genel olarak meydanlar; cami, çeşme veya çarşı/alışveriş birimleri, bazen de idari birimlerle buluşmaktadır. Geleneksel dokuda meydanlar/meydancıklar; Karşılıyıcı Meydan-İdari Meydan, İdari/Dinî Meydan, Sonlandırın Meydan; Merkez Meydan, İskele Meydanı, İdari Meydan, Mahalle/Konut Meydanı-Meydancı başlıklarında da tipleştirilebilmekte ve eylemsel-noktasal meydan, dizili meydan başlıklarında da ilişkili konumları üzerinden açıklama bulabilmektedir. Meydanlar ikamet-konut bölgelerinde yerel bir merkez rol üstlenmekte ve yerleşmenin yaşayan, can alıcı odak noktasını oluşturmaktadır.

Camiler, mahalle muhtarlığı, alışveriş (dükkân, açık pazar gibi), eğitim binaları, kafeler, çeşmeler meydanlarda konumlanır ve meydanları tanımlar. Bu meydanlar, boyut ve diğer nitelikler açısından kent merkezindeki meydanlardan farklıdır. Küçük yerleşmelerde genelde iki tür meydan görülür. Birincisi, ağacı ve çeşmesiyle buluşma yeri, ikincisi ise köy merkezidir. Bu meydanların dışında, konut alanlarında çeşme ve ağaçların bulunduğu küçük meydancıklar da bulunur (Çevik, 1991).

Özellikle küçük ve orta ölçekli yerleşmelerde; karşılıyıcı meydan, merkez meydan oluşumu (Cumalıkızık Köyü-Bursa) özel bir sunumu sergilemektedir. Burada karşılıyıcı meydan, yeşil-çeşme ve konutlarıyla davet edici kalitelere sahiptir. Muhtarlık, cami, dükkân, kahvehane, çeşme ile merkez meydan özelliğini ortaya koymakta ve merkezî bir konumda yer almaktadır. Benzer olarak, konut bölgesi içindeki meydan-meydancıklar, yeşil ve çeşmeyle, sosyal mekân konumuyla hamam ile buluşabilmektedir. Yerleşmenin sonlandığı yeşil yamaç manzarasına açık alanda çınar ve çeşme yine kendini göstermektedir.

Anıtsal binalar ve ikamet- konut bölgesindeki sokak genişlemeleri ve meydancıklar ile buluşan yeşil, kentin ana aksını oluşturan ana sokak/caddede sistematik konumuyla farklılık gösterirken, bu lineer aks; kahvehaneler, dükkânlar, karakol, sinema, seyyar alışveriş gibi işlevler ve çınar ile birbirini takip eden meydanlar sistemine dönüşebilmektedir (Tirilye İstiklal-İskele Caddesi, Boyabat).

Sokaklarda yeşil, bahçeden sokağa akan yeşil (ağaç, sarmaşık, çiçek), sokakta kapı önünde yeşil (ağaç, saksı, çiçek), duvar diplerinde yeşil (yabani otlar, çiçek), sokak tavanında yeşil (asma), sokak duvarında; pencere önü ve cephe yeşili (saksıda yeşil, cephede sarmaşık, asma) olarak kendini göstermektedir. Meydanlarda yeşil; Meydan oluşumunda belirleyici, tanıtıcı sembol olma özelliğiyle yeşil-çınar ağacı yerini alırken genelde su-çeşme ile buluşur.

Anadolu-Türk kentinde/Geleneksel Türk kentinde sokaklar ve meydan sunumları, özel oluşumların bulunduğu yerleşme karakteri bağlamında çeşitlenebilmektedir.

Anadolu-Türk kentlerindeki sokaklar ve meydanlar, kentsel dış mekânlar olarak kentsel yapıda temel bir rol oynar. Bu kentsel mekânlar, mekânsal nitelikleri, işlevleri, biçimlenmesi, ölçeği ve sakinleri ile farklı şekillerde temsil eder.

İkamet-Konut Bölgesi Sokakları, Meydanları/Meydancıkları, Fiziksel-Mimari/Kentsel Mekân Kimliği açısından geniş bir örneklem bağlamında kısaca vermek, değerlendirmek anlamlı olacaktır.

Geleneksel ikamet-konut bölgesi dokularındaki SOKAKLAR genelde aşağıdaki özellikleri sergilerler:

- Sokaklar planlanmamıştır. Evler sokak düzenini belirler. Sokak sistemi düzensiz, spontane biçimlenmiş sokaklardan oluşur. Doğal konumla bütünleşirler,
- Sokakların sınırlarını benzer ev cepheleri ve bahçe duvarları oluşturur (yapı türü ile ilişki içerisinde aynılıklar da görülmektedir),
- Sokak genişlikleri ve uzunlukları değişir,
- Sokaklar dardır ve evler birbirine yakındır. Sokakların genişliği genelde (yapı türü ile ilişki içerisinde) sokak boyunca farklılık gösterebilir,
- Sokakların boyutları ve oranları insan ölçeğine yakındır,
- Genellikle evler iki katlıdır,
- Kısa ve basamaklı oluşum gösterebilen Çıkamaz Sokak oluşumu vardır,
- Evlerin zemin katı genelde sokak çizgisine göre şekillenmiştir, ancak diğer katlar farklı şekil ve plan organizasyonuna sahiptir (yapı tarzı ile ilişki içerisinde),
- Sokak ve evler arasındaki bağlantı genelde bahçe veya avlu üzerinden kurulur. Ancak girişlerin sayısı ve konumsal anlamda farklı sunumları görülür,
- Sokaklar genelde yayalar içindir ve motorlu araçlara kapalıdır,
- Sokaklar düz, kıvrımlı, eğimli ve merdivenli olabilir,
- Sokakların zemini düz, eğimli veya basamaklı olabilir,
- Sokak zemininin malzemesi doğal taştır. Bahçe duvarları ve evlerin zemin katı da taştır,
- Sokaklar açık, yarı açık, yarı kapalı veya kapalı olabilir,
- Yeşil ve çeşmeler sokakların etkin estetik unsurları arasındadır,
- Yeşil, genelde evlerin bahçesindedir ve duvardan dış mekâna, sokağa katılır.
- Sokaklar, elemanları ve özellikleriyle güzel perspektifler sunarlar,
- Sokaklarda işlevsel, sosyal ve estetik kapsamlı alt mekân sunan, farklı konumlarda çeşmeler vardır.

Geleneksel ikamet-konut bölgesi dokularındaki MEYDANLAR genelde aşağıdaki özellikleri sergilerler:

- Meydanlar kentin ve mahallenin merkezidir ve merkezî özelliklerini ve önemlerini yansıtır,
- Meydanlar spontane bir biçimlenmeye sahiptir,

- Meydanların boyutu, bulunduğu yere, mekân elemanlarına göre farklılık gösterir,
- Meydanlar Çınar-Çeşme birlikteliği sıklıkla görülür,
- Meydanların sınırları, meydanın konumuna ve işlevine bağlı olarak camiler ve cami avluları, idari birimler, ev ve bahçe duvarları, dükkân ve kafe duvarları vb. ile tanımlanır,
- Meydanların yeşili temelde anıtsallığı ile sembol değeri taşıyan çınar ağacıyla sağlanırken, bahçe duvarı boyunca sokağa akan yeşil, kafelerin çardağındaki yeşil, caminin avlusundaki ağaçlar da karakteristiktir,
- Meydanların tavanı genellikle açıktır ancak bazen yeşil veya pergola/asma-çardak ile kaplanır,
- Meydanlar genellikle yayalar içindir ve ayrıca motorsuz araç ve taşıma araçlarına açıktır,
- Meydan zeminin eğimi çok azdır veya eğimsizdir,
- Döşeme malzemesi doğal taştır,
- İşlevsel ve estetik olarak çeşmeler, ağaçlar ve pergolalar/ çardaklar meydanlarda birliktelik sunan önemli simgesel unsurlardır.

Bu bölümde verilen 1982 yılından bugüne ulaşan kapsamlı araştırmaya dayalı bilgiler, örneklerle buluşturulduğunda, kitabın ana konusu olan Trabzon Sokakları bölümünde yer alan belirleme ve değerlendirme içerikleriyle bazı durumlarda ilkesel, bazı durumlarda ilkesel ve detaylanma açılarından benzerlikler ve aynılıklar görülebilecektir. Örneklerin, söz konusu bu örtüşmelerle birlikte, buldukları kültürel ve coğrafi bölgelemeye göre kimlik sunumları açıkça okunabilmektedir. Bu da kaybedilmemesi, sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına önemli bir araştırma, projelendirme- uygulama konusu olarak ortada olduğunu göstermektedir.

Notlar

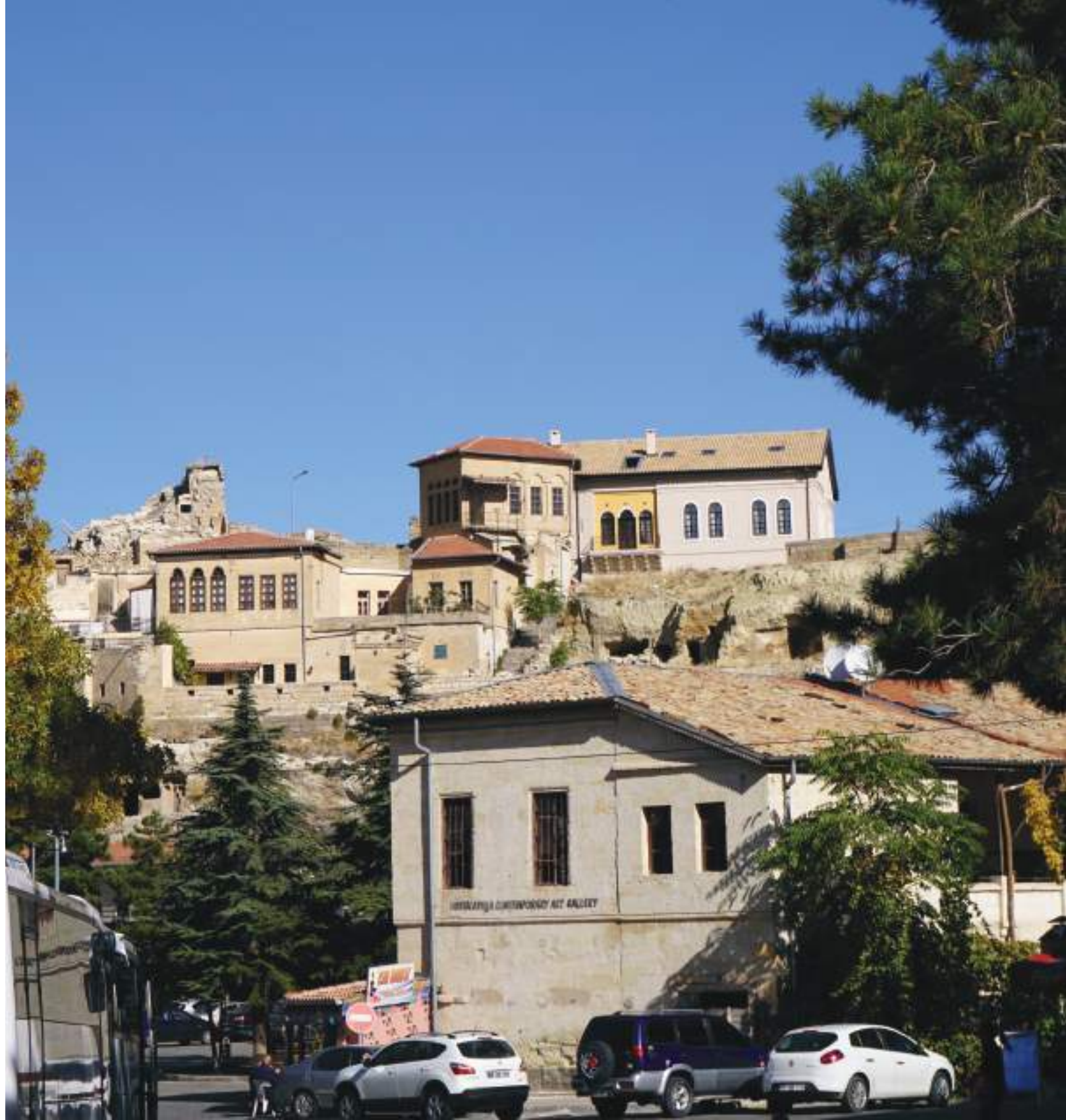
1. Bölüm temelde, yazarın “Anadolu Türk Kentleri’nde Kentsel Mekânlar ve Ögeleri” adlı araştırması kaynaklıdır. Aşağıda yer alan kaynaklar önerilen kaynaklar olarak değerlendirilebilir.
2. Bölümde yer alan tüm fotoğraflar yazarın kendi çekimleridir.

Kaynaklar

- Aru, K. A., (2000). *Türk Kenti*, Yem Yayınları, İstanbul.
- Cansever, T. (1994). *Ev ve Şehir*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Bektaş, C. (1996). *Türk Evi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çevik, S. (1982). “Anadolu Türk Kentleri’nde Kentsel Mekânlar ve Ögeleri”, kişisel özgün araştırma.
- Çevik, S. (1995). “Geçişler-Girişler-Kapılar ve Mekânsal Etkileri”, *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyum*, Bildiriler Kitabı, 5-7 Haziran, İTÜ, İstanbul, s.94-104.

- Çevik, S., Beşgen, A., Tuluk, İ., Vural, S., Cordan, Ö.(1999). The Use of Green in Ottoman Cities-Bursa and its Region as an Example”, “Osmanlı Kentinde Yeşil Kullanımı, Bursa ve Yakın Çevresinde Örnekleme”, 11. Yapı ve Yaşam Kongresi, 6-9 Mayıs, 1999, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye, 85-110.
- Çevik, S. (1997). “Traditional Turkish City-Urban Space Concept and House and Home Environment”, “Geleneksel Türk Kenti-Kentsel Mekân Kavramı ile Ev ve Ev Çevresi”, Small Towns Housing Identity, IFHP Urban Planning Summer School, -Juli 27-August 9, KTÜ, Trabzon, Türkiye, 56-57.
- Çevik, S. (1996). “Strassenräume in der Türkei-vom Sozialverhalten bis zur Farbe- Türkiye’ de Sokak Mekânı-Sosyal Davranış/İlişkilerden Renge Kadar “, Stuttgart Üniversitesi, Mimarlık ve Kent Planlama Fakültesi, Şehircilik Enstitüsü, Kentsel Tasarım Bilim Dalı, Haziran.
- Çevik, S. (2007). “Anatolisch- türkische Städte und Stadträume-Anadolu Türk Kenti ve Kentsel Mekânları”, Seminar: die orientalische Stadt im Wandel der Zeiten, 12 Kasım, 14.00, Raum 10.07 im Kollegiengebäude 1 der Universität Stuttgart, Stadtmitte, Keplerstr. 11, Stuttgart, Almanya.
- Çevik, S. (2010). “Zusammenhänge zwischen sozialer Umwelt und Stadtform in gegenwärtigen türkischen Städten - Günümüz Türk Kenti’ nde sosyal Çevre ve Kent Formu Arasındaki İlişkiler”, Erasmus Programı Kapsamında, Department für Raumentwicklung Infrastruktur- und Umweltplanung: IFOER (Fachbereich Örtliche Raumplanung) ve SKuOR (Arbeitsbereich für Stadtkultur und öffentlicher Raum), 28 Haziran, Saat 18.00, Fakultät für Architektur und Raumplanung der TU Wien, Karlsplatz 13/1, Seminarraum 268/1.
- Çevik, S. (2011 a). “Städtische Komponenten in den traditionellen türkischen Stadtstrukturen -im Zusammenhang zwischen sozialer Umwelt und alltägliches Leben”-“Geleneksel Türk Kent Strüktürleri Kentsel Ögeler-Sosyal Çevre ve Günlük Yaşamı Arasındaki İlişkiler Kapsamında, Vortrag im Rahmen Multiple Stadtlandschaften -10 Orte Hamburg WS, Stadtplanung -Städtebau und Quartierplanung, HCU Hafen City Universität Hamburg.
- Çevik, S. (2011 b). “Gecekondu... Einfach und Informell Wohnen und Leben in der Türkei-Gecekondu Yerleşmeler... Türkiye’de Informel İkamet ve Yaşam”, Vortrag im Rahmen Informelle Verfahren auf Quartier- und Stadtteilebene WS, Stadtplanung -Städtebau und Quartierplanung, HCU Hafen City Universität Hamburg.
- Çevik, S. (2015 a). “Traditionelle Bauweise und Stadtstrukturen in der Türkei- Türkiye’ de Geleneksel Yapılaşma Tarzı ve Kent Strüktürleri”, Stuttgart-Istanbul Ortak Proje Çalışması 2. Ayağı: İstanbul Proje Ortak Çalışması Haydarpaşa İstasyonu ve Çevresi, Kadıköy-İstanbul, 6-11 Mayıs, MSGSÜ Konferans Salonu, 8 Mayıs 2015, KTÜ, MSGSÜ, Stuttgart Üniversitesi, İstanbul.
- Çevik, S. (2015 b). “From Past to Present A Critical Approach About the Urban Development Process in Turkey -Geçmişten Günümüze Türkiye’deki Kent Gelişim Sürecine Eleştirel Bir Bakış”(Çağrılı), International conference on architecture, civil and urban development at the beginning of the third millennium, IACUT- Association of Iranian Architecture, Tehran, 24 Temmuz, İran.
- Çevik, S. (2025). “Kahve-Kahvehaneler ve Kafe’ler Üzerine” İle, Ruhun Gemisi, Şana Taka, *Kültür Sanat Dergisi*, www.sanataka.com- info@sanataka.com, Sayı:10, Nisan-Mayıs-Haziran, ISSN: 2980-016
- Çevik, S., Fotoğraf Arşivi, 1982-2025.
- Kuban, D. (1982). *Türk İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Arkeoloji Sanat Yayınları, İstanbul.
- Kortan, E. (1983). *Le Corbusier gözüyle Türk Mimarlığı ve Şehirciliği*, ODTÜ. Ankara.
- Özdeş, G. (1998). *Türk Çarşıları*, Tepe Yayınları, İstanbul.

Türkiye Kent Mekânlarından

Amasya

Antalya

Antakya, Hatay

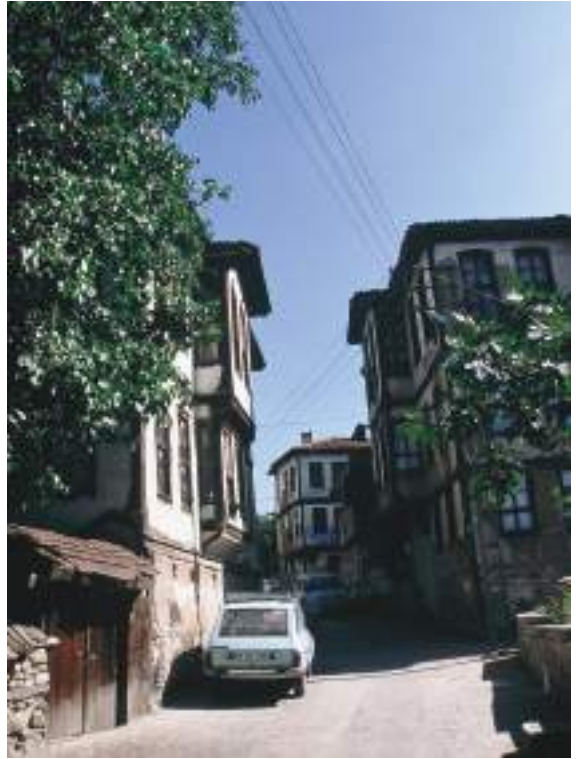
Antakya, Hatay

Bodrum, Muğla

Boyabat, Sinop

Bozcaada, Çanakkale

Cumalıkızık, Bursa

Cunda, Ayvalık-Balıkesir

Egirdir, Isparta

Eskişehir

Gaziantep

Göreme, Nevşehir

İslamköy, Isparta

Kula, Manisa

Kuşadası, Aydın

Kütahya

Malatya

Muğla

Safranbolu, Karabük

Şirince, Selçuk-İzmir

Tarsus, Mersin

Tokat

Tirilye, Mudanya-Bursa

Uçhisar, Nevşehir

Ürgüp, Nevşehir

Vezirköprü, Samsun

Sona Doğru

Buraya kadar değinilen konular ve açıklamalar bağlamında söylenebilir ki Trabzon Geleneksel Dokusu'nda yer alan Kentsel Dış Mekânlar: Sokaklar, Meydanlar-Meydancıklar, Avlular, Anadolu-Türk Kenti ve kentsel mekânları ilişkisinde, kendi mekânsal anlamları ve biçimlenmeleri ve sundukları mimari-kentsel ve sosyal çevre kaliteleri ve ilişkili sunumları bağlamında yerel-lokal farklılaşmaları, özgün kaliteleri ile değerlendirilirken, zamana bağlı değişim-dönüşüm içerisinde irdelenmesi, uygulama eylemlerinin politikalar dahil tüm aşamalarında yaşamsal önem taşıyan gerekliliği bağlamında ele alınması önemli bir gerekliliktir.

Kente ve kentliye kimlik kazandıran söz konusu mekânların; sokakların-meydanların-meydancıkların, avluların ve onları oluşturan ve tanımlayan öğelerinin ortadan kaldırılmasının kent ve kentli hafızasında kayıplar yaratacağı yadsınamayacak bir gerçektir. Tanıma, güvenme, ait hissetme gibi duygular kişinin kente bağlılığını, yani kimliklendirmeyi ifade etmektedir. Bir kentte yeniyi inşa ederken eskinin/varolanın/yaşamış olanının veya yaşayanın tamamen yıkılıp yok edilmesi ve yeninin eskiden bağımsız inşa edilmesi yerine çeşitlenen kaygılara yanıt verebilecek farklı bakış açılarının, tasarım önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Kentlerde yaşanan, içerik ve anlamıyla uyuşmayan /paralellik göstermeyen hızlı değişimler-dönüşümler, kentin mekânsal değişimiyle kent kimliğini etkilerken kentlinin algısını, belleğini ve kültürel yapısını da etkilemektedir. Değişimin kapsamına ve hızına bağlı olarak mekânların işlevleri, kullanım biçimleri ve sürekliliklerindeki farklılaşma sonucu oluşan olumsuz özellikli mekânlar, kentlinin kente yabancılaşmasına, aidiyet ve güven duygusunun azalmasına neden olmaktadır. Bağlamla ilişkisiz, kente dair konulara ilgisiz, yaşayanların gereksinmelerini dikkate almayan, özgünlüklerin kaybedildiği, yıkımların yaşandığı, geçmişin ve geleceğin göz ardı

edildiği politikalar ve uygulamalarıyla gerçekleşen hızlı yapılaşma süreci ile kentlerin ve kentsel mekânların özgün kaliteleri yok olmakta; farklılaşan kişi, grup, kurum, kurumsal oluşumlar, yasal-yönetmelik politikalar görev alanlarında, rollerin de gereken kaygının tam anlamıyla, gerektiği gibi duyulmadığı, söz konusu kaygıların Trabzon ve diğer kentlerimizde göz ardı edildiği yoğunlukla gözlenmektedir. Söz konusu kentsel dönüşüm uygulamaları; kuvvetli ve hızlı değişimlere sebep oluşturmakta ve kentlinin kentle olan ilişkisinde, çevreyi tanıma ve bağ kurma “oralı olma” duygusu açısından olumsuzluklar ortaya koymakta, uyum sağlayamama, kaybolmuşluk, ait hissetmeme ve güven duyamama gibi negatif duyguların oluşmasına zemin oluşturmaktadır. Devamında kent ve kentli kimliğinde olumsuz etkiler; özellikle belleğinin zedelenmesi ve sürdürülebilir özelliğinin kaybolması başlıklarında ortaya çıkmış ve çıkmaya da devam etmektedir. Bu bağlamda kentin tüm düzlemlerinde gerçekleşen olumsuz değişimler kentsel dış mekânlara; sokaklara-meydanlara/meydancılara ve avlululara yansımakta, bu yansımalar da kent yaşayanlarının ve ziyaretçilerinin algılama, değerlendirme ve kimliklendirme oluşumlarında kopmalara, eksikliklere önemli ölçüde/etkilerle zemin hazırlamaktadır.

Ancak dikkat çekmek gerekir ki dönüşüm; sadece biçimsel bir kavram-olgu değil, Yer’in Ruhu’nun (Genius Loci) korunması, saklanması, geliştirilmesi, ortaya çıkarılması veya yeni öz’ler oluşturulması veya eklenmesi ile yüz bulan bir kavram-olgudur.

Trabzon kentsel dış mekânları konusunun Trabzon Kenti Geleneksel Dokusu’nda yer alan sokaklar-meydanlar/meydancıklar-avlular; kentlerin, kentsel mekânların, yaşama; yaşayan -yaşanan mekânları konuya zemin alındığında, tüm bunlar dikkate alındığında çağdaş yaşama mekânı oluşumlarına zemin hazırlayacak kaliteleriyle hâlâ var olmaya, hayatta kalmaya çalışmaktadır.

Kentin tarihinden, yaşadığı katmanlı oluşum sürecinden, aktüel durumundan ve geleceğe ait vizyonel oluşumlardan bağımsız düşünülemez bir olgu olan kentsel yenileme-canlandırma-dönüşüm içerisinde, kentin, kentsel yaşamın, kentlinin ve kent ziyaretçilerinin gereksinim duyduğu, istediği, beklediği kentin yapı taşları konumundaki kentsel dış mekânların kuvvetle ve özenle ele alınması gerekmektedir.

“...Sokaklarımız bizim yüz akımızdır, müşterek malımızdır... Sokaklarımız evimizin salonu gibidir, evimiz kadar temiz olmalıdır,... Sokaklar insanları bağlayıcı, bir araya getirici, ulaştırıcı, nefes alma yerlerimizdir... Evlerin salonları gibidir, onlar kadar güzel olmalıdır...” Telliöglü, 1989, Akçaabat.

Yazarın İlgili Seçili Yayınlarından

1. MAKALELER

1.1. Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayınlanan Makaleler (SCI & SSCI & Arts and Humanities)

1. “Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım Politikaları ve Araçlar, Design Policies and Means Related To Rural Settlements”, Z. Eminağaoğlu ile, Cilt (Vol.): 22, Sayı (No): 1 Mart (March) 2007, Ankara, s.157-163 (Exp-SCI).
2. Çevik, S., Vural, S., Tavşan, F., Aşık, Ö., “An Example to Renovation-Revitalization Works in Historical City Centres: Kunduracılar Street / Trabzon Turkey”, *Building and Environment* 43(2008) 950-962 (SCI-A Sınıfı).
3. Kentsel Odak Mekanlarındaki Görsel Odakların Sokak Sistemleriyle İlişkileri Anadolu Yerleşmeleri Örneği / The Relationship of visual focuses in urban focal areas with street systems: The example of Anatolian Settlements, Havva Kara Özdoğan ile, *Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 2024, 14(2), 550-567.
4. Alışveriş Merkezlerinin Kamusal Mekân Kurgusunda Etkili Öğeler ve İç Mekân Tipolojileri / Effective Elements and Interior Typologies in the Public Space Construction of Shopping Centers, Fatih Şahin ile, *E DEPATCH Journal of Design Planning and Aesthetics Research*, 2024, 3(1), 73-96.

1.2. Ulusal Dergilerdeki Yayınlar

1. “Bir Şehrin Hikayesi”, *Mimarlık Dergisi*, 256 (1994), s.69.
2. “Mimarlık ve Trafik Fonksiyonel-Teknik ve Görsel-Estetik Biçimlenmelerde – Farklı Boyutlarda Buluşma Gerekliliği”, *Trafik Dergisi*, Sayı 4, 2004, s. 20-21.
3. “Bir Şehrin Masalı”, KENT VE İNSAN, *Ruhun Gemisi, Şana Taka, Kültür Sanat Dergisi*, www.sanataka.com -info@sanataka.com , Sayı:1, Ekim-Kasım-Aralık, 2022, s. 6-9. ISSN: 2980-0161
4. “Edzard Reuter: Meine Zweite Heimat Türkei-Benim İkinci Vatanım Türkiye”, *Ruhun Gemisi, Şana Taka, Kültür Sanat Dergisi*, www.sanataka.com- info@sanataka.com, Sayı:5, Ocak- Şubat-Mart, 2024. ISSN: 2980-0161
5. “Grafiti ve Kent Mekanı”, Yavuz. E., *Ruhun Gemisi, Şana Taka, Kültür Sanat Dergisi*, www.sanataka.com- info@sanataka.com, Sayı:5, Nisan-Mayıs-Haziran, 2024. ISSN: 2980-016
6. “Açık hava Sanat Galerileri -SANAT-Köy Ötlingen-Örneği” *Ruhun Gemisi, Şana Taka, Online Zeitschrift für Kultur und Kunst*, www.sanataka.com-info@sanataka.com, Sayı:7, Juli-August-September, 2024. ISSN:2980-0161

7. “Kahve-Kahvehaneler-Kafeler Üzerine”, *Ruhun Gemisi, Şana Taka, Online Kültür-Sanat Dergisi*, www.sanataka.com- info@sanataka.com, Sayı:10, Nisan-Mayıs-Haziran, 2025. ISSN: 2980-0161
8. “Trabzon Kunduracılar Caddesi Yenileme-Canlandırma Projesi”, Çevik, S., Vural, S., Tavşan, F., Aşık, Ö., *Yerel Kimlik Dergisi*, Aralık 2005, cilt.1, ss.15-25.

2. KİTAPLAR VE BÖLÜMLER

2.1. Kitap Bölümleri –Uluslararası

1. “Dialogue of Urban Spaces and Memories- I: Related Definitions, Concepts, Theories”, Çevik, S., Yetim, E., Sağlam, Ş., Kalmuk, D., *Landscape Research II*, Demirel, Ö. ve Düzgüneş, E. (edt.), *Livre de Lyon*, 2022, Lyon, Fransa.
2. “Dialogue of Urban Spaces and Memories- II: An Example Study From Turkey-Trabzon City”, Çevik, S., Yetim, E., Sağlam, Ş., Kalmuk, D., *Landscape Research II*, Demirel, Ö. ve Düzgüneş, E. (edt.), *Livre de Lyon*, 2022, Lyon, Fransa
3. Urban Spaces As The Realization Space of Art, Urban Spaces: Typology, Media, Art And New Perspectives, *Livre de Lyon*, Yavuz, E., Çevik, S., 2023, Lyon, Fransa, s.197-222. ISBN: 978-2-38236-587-8.
4. Urban Spaces: Street – Square –Courtyard Typologies, Urban Spaces: Typology, Media, Art And New Perspectives, *Livre de Lyon*, Çevik, S., Özdoğan, H., 2023, Lyon, Fransa, s.47-82.
5. Urban Places, Daily Life and Identity Construction, Urban Spaces As The Realization Space of Art, Urban Spaces: Policies and Identity, *Livre de Lyon*, Şahin, F., Çevik, S., 2023, Lyon, Fransa, s.209-233
6. Urban Spaces In The Context of Competitions: Their Changing Shapes And Actual Meanings, Urban Spaces: Policies and Identity, *Livre de Lyon*, Çevik, S., Özdoğan, H., 2023, Lyon, Fransa, s.1-46.

2.2. Kitap Bölümleri – Ulusal

1. Büyük-Yeni Kentsel Projelerde Dış Mekân Oluşumu ve Yaya Mekânına Yaklaşımlar, Kent Merkezlerinde Yaya İzleri Atölyesi, Editör: N. Kuloğlu, H. Acar, A. Yavuz, K. Günay, TMMOB Şehir Plancıları Odası, s. 58-70, Aydan Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş., Ekim 2016 Trabzon, ISBN: 978-605-01-0915-3 Editörler: Nilgün Kuloğlu, Habibe Acar, Aysel Yavuz, Kadir Günay.

2.3. Kitap Editörlüğü

1. Kentsel Mekanlar: Tipoloji, Medya, Sanat ve Yeni Perspektifler, Editör Çevik, S., Demirel, Ö., Özdoğan, H. İle, 2023, *Livre de Lyon*, Lyon, Fransa, ISBN: 978-2-38236-587-8
2. Kentsel Mekânlar: Politikalar ve Kimlik, Editör, Çevik, S., Demirel, Ö., Özdoğan, H. , 2023, *Livre de Lyon*, Lyon, Fransa, ISBN: 978-2-38236-587-8

3. KONFERANSLAR VE TEBLİĞLER

3.1. Uluslararası Konferanslarda Sunulan Tebliğler

1. Possibilities and Probable Relations Presented by Physical-Structural, Spatial Environment”, 4 International Building and Life Congress, Booklet, 12-17 May 1992, Chamber of Architects, Bursa Section, Bursa, Türkiye, s.19-29.
“Fiziksel-Yapısal Mekânsal Çevrenin Sunduğu Olanaklar ve Olası İlişkiler”, 4. Uluslararası Yapı-Yaşam Kongresi, Bildiriler Kitabı, 12-17 Mayıs 1992, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, s. 16-28.
2. “Modernisation of Traditional Open-Spaces”, Ertürk Z., Ertürk, S., Usta, Aile, Innovations In Management, Maintenance and Modernisation of Buildings, CIB Conference, 28-30 Ekim 1992 Rotterdam-Hollanda.
3. “Our Street”, 5. International Building and Life Congress Booklet, 4-9 May 1993, Chamber of Architects, Bursa Section, Bursa, Türkiye.
“Bizim Sokak”, 5. Uluslararası Yapı-Yaşam Kongresi, Bildiriler Kitabı 4-9 Mayıs, 1993, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye, s. 255-264.
4. “Where Are The Gardens?”, 6 International Building and Life Congress Ökten, N. ile 3-8 May, 1994, Chamber of Architects, Bursa Section, Bursa, Türkiye.
“Bahçeler Nerede?”, 6. Uluslararası Yapı-Yaşam Yeri Mimarlar Odası Bursa Şubesi, 3-8 Mayıs, 1994, Bursa.
5. “Analysis of The Public and Private Spaces in The Traditional and The Contemporary Living Environment” 7. International Building and Life Congress 27-29 May 1995, Chamber of Architects, Bursa Section, Bursa, Türkiye
“Özel-Kamusal Mekân Olgusunun Geleneksel ve Günümüz Yaşama Çevrelerinde İncelenmesi”, 7. Uluslararası Yapı-Yaşam Kongresi, Bildiriler Kitabı, 27-29 Mayıs 1995, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, s.104-114.
6. “House and Neighbourhood From the Inhabitant’s Viewpoint”, International Symposium on “Culture & Space in Home Environment”, IAPS, İstanbul, 4-7 Juni, 1997, İstanbul, 67-75.
7. “Traditional Turkish City-Urban Space Concept and House and Home Environment”, Small Towns Housing Identity, IFHP Urban Planning Summer School, -Juli 27-August 9, 1997, KTÜ, Trabzon, Türkiye, 56-57.
“Geleneksel Türk Kenti-Kentsel Mekân Kavramı ile Ev ve Ev Çevresi”, Küçük Kasaba Konut Kimliği, IFHP Kent Planlama Yaz Okulu, 27 Temmuz-Ağustos 1997, TU Karadeniz, Trabzon, Türkiye, s. 56-67.
8. “The Use of Green in Ottoman Cities-Bursa and Its Region as an Example” “Osmanlı Kentinde Yeşil Kullanımı, Bursa ve Yakın Çevresinde Örneklenmesi”, Beşgen, A., Tuluk, İ., Vural, S., Cordan, Ö., 11. Yapı ve Yaşam Kongresi, 6-9 Mayıs, 1999, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye, 85-110.
“Osmanlı Şehirlerinde Yeşilin Kullanımı-Bursa ve Bölgesi Örneği-Osmanlı Kentinde Yeşil Kullanımı, Bursa ve Yakın Çevresinde Örneklenmesi”, Beşgen, A.,

- Tuluk, İ., Vural, S., Cordan, Ö., 11. Yapı ve Yaşam Kongresi, 6-9 Mayıs, 1999, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye, 85-110.
9. “Renovation/Revitalization Works in the city centers an example to pedestrian shopping areas: Trabzon Kunduracılar Street”, Tavşan, F., Vural, S., Aşık, Ö., Livable Environments & Architecture, International Congress, Livenarch 2003, KTÜ Mimarlık Bölümü, Trabzon, Türkiye, s. 222-246.
- “Şehir Merkezlerinde Yenileme/Canlandırma Çalışmaları Yaya Alışveriş Alanlarına Bir Örnek: Trabzon Kunduracılar Caddesi”, Tavşan, F., Vural, S., Aşık, Ö., Yaşanabilir Çevreler & Mimarlık, Internationales Kongress, Livenarch 2003, 1-4 Temmuz 2003, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye, 222-246.
10. “From Bazaar to Shopping Centers: Historical Development and Typologies” / “Çarşıdan Alışveriş Merkezlerine: Tarihsel Gelişim ve Tipolojiler”, Şahin, F., Geleceği Tasarlamak, 6. Uluslararası Sinan Sempozyumu, Trakya Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, 29-30 Nisan 2010, Edirne.
11. “From Past to Present A Critical Approach About the Urban Development Process in Turkey -Geçmişten Günümüze Türkiye’deki Kent Gelişim Sürecine Eleştirel Bir Bakış”(Çağrılı), International conference on architecture, civil and urban development at the beginning of the third millennium, IACUT- Association of Iranian Architecture, Tehran, 24 Temmuz 2015, İran.
12. “Architectural-Urban Formation and Safe Environment Presentation in Urban-Public Spaces” 7th International Symposium on Children at Risk and in Need of Protection: Urban Security and Juvenile Delinquency.
- “Kentsel-Kamusal Mekanlarda Mimari-Kentsel Biçimlenme ve Güvenli Ortam Sunumu”, İlkey Canan Okkalı (2. İsim), 7. Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu: Kentsel Güvenlik ve Çocuk Suçluluğu, SAMER (Polis Akademisi Suç Araştırmaları ve Kriminoloji Araştırma Merkezi) 11-13 Aralık 2015, Antalya.

4. BİLDİRİLER-ULUSAL

1. “Düzensiz Kentleşmenin Sokak Mekânında İncelenmesi”, Çevre-1986 Sempozyumu, Haziran, 1986, Malatya, İnönü Üniversitesi 5-8.
2. “Trabzon Sokaklarında Mekân Oluşumu-Fiziksel Mimari Mekan Kimliği”, Geçmişten Geleceğe Trabzon Ulusal Sempozyumu, 23-25 Ekim 1991, KTÜ, Trabzon.
3. “Trabzon Kenti Taş Yapı Konut Mimarisi ve Yapıların Yoğunlaştığı Sokaklar-Dizi Konutlar Üzerine Bir İnceleme”, Velioglu, A., Geçmişten Geleceğe Trabzon Ulusal Sempozyumu, 23-25 Ekim 1991, KTÜ, Trabzon.
4. “Fiziksel-Mimari Mekân Kimliğinin Değerlendirilmesinde Tipolojik Bir Yaklaşım ve Ögeler Analizi”, 2. *Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, Bildiriler Kitabı*, 21-24 Mayıs 1992, MSÜ İstanbul, s.119-126.
5. “Konut Yakın Çevresi Ölçeğinde İlgili Kaliteler-Kimlik ve Kimliklendirme”, 5. *Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, 12-13 Mayıs 1994, İstanbul, *Bildiriler Kitabı*, 298-310.

6. “Korunması Gerekli Kentsel-Kamusal Mekanlar ve Trabzon Kemeraltı: Alışveriş Sokağı Örneği”, Usta, G., Usta, A., 3. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulamalar Kolokiyumu, 13-14 Nisan 1995, MSÜ, İstanbul.
7. “Maket-Cephe’lerde Sokaklar”, 6.Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 16-17 Mayıs, 1995, MSÜ, İstanbul.
8. “Kentsel Mekânlarda-Mikro Ortam Tasarımlarında Yeşilin Etkileri”, Demirel, Ö., Acar, C., Ejdemir, N., Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 16-17 Mayıs 1995, MSÜ, İstanbul.
9. “Kentsel Buluşma Mekanları: Köşeler ve Odak Noktaları”, Kara, H., 6. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 17 Mayıs 1995, MSÜ, İstanbul.
10. “Geçişler-Girişler-Kapılar ve Mekansal Etkileri”, *Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyum, Bildiriler Kitabı*, 5-7 Haziran 1995, İTÜ, İstanbul, s.94-104.
11. “Kentsel Kimlik Ögelerinin İlişkili Konumu ve İlgili Yollar Sistemi”, Demirel, Ö., Kara, H., 7. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 23-24 Mayıs 1996, İstanbul.
12. “Kaybedilen Mekânlar”, Özdoğan, H., 9. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, Mayıs 1998, MSÜ, İstanbul.
13. “Kentsel-Bölgesel Kimlik Kapsamında Doğu Karadeniz Sahil Kentleri Örneğinde Analitik Bir Çalışma”, Ustasüleymanoğlu, T., Yaprak, Ö., Yıldırım, A., 9. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, Mayıs 1998, MSÜ, İstanbul.
14. “Bir Kentsel Koruma-Yenileme-Canlandırma Projesi: Trabzon Kunduracılar Caddesi”, Trabzon, Vural, S., Tavşan, F., Aşık, Ö., 1. Ulusal Mimari Koruma Proje ve Uygulamalar Sempozyumu, TMMOB Mimarlar Odası, 5-6 Şubat 2010, Ankara.
15. “Kent Meydanlarında Yapılı Çevre-Kullanıcı Etkileşimi: Trabzon Belediye Meydanı Örneği”, H. Özdoğan, Çevre-Tasarım Kongresi-Hakemli, Uludağ Üniversitesi Mimarlık Bölümü, 12-13 Aralık 2013, Bursa.
16. “Büyük-Yeni Kentsel Projelerde Dış Mekan Oluşumu ve Yaya Mekânına Bakışlar” (Çağrılı), Kent Merkezlerinde Yaya İzleri- Sempozyum ve Atölye Çalışması 11-14 Mart 2015, 11 Mart 2015 Çarşamba, Organizasyon: TMMOB Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi, KTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, KTÜ Mimarlık Bölümü, KTÜ Peyzaj Mimarlığı Bölümü, KTÜ, Osman Turan Kongre ve Kültür Merkezi, Trabzon.

5. KONFERANSLAR VE SEMİNERLER

5.1. Ulusal Konferanslar Seminerler

1. Eski Sokaklardaki İlkelerin Çağdaş Sokaklarda da Kullanılabilirliğinin Araştırılması, Doktora Semineri, KÜ Mimarlık Bölümü, Trabzon, 1985.
2. Sokak Mekânında Devinimsel Algılamanın Görsel Analiz Teknikleriyle İncelenmesi, Doktora Semineri, Bölüm Semineri Şehirselle Tasarım ve Planlama Kuram-Teknikleri, Yıldız Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1986.

3. Eski Dokudan-Dokuya Göçler, Bölüm Semineri, KTÜ Mimarlık Bölümü, Trabzon, 1991 (Bu seminer yeniden düzenlenerek 1. Kentsel Koruma ve Uygulamalar Kolyumu'na bildiri olarak sunulmuş ve yayınlanmıştır).
4. "Trabzon'da Kentsel Dönüşüm ve TOKİ, RED, UMOB Ulusal Öğrenci Buluşması 2014, 19-27 Haziran, KTÜ, Trabzon.

5.2. Uluslararası Konferanslar Seminerler

1. "Diehistorische Strassenräume der Stadt Trabzon- Trabzon Kentinin Eski-Tarihi Sokakları ", Berlin Teknik Üniversitesi, Kent ve Bölge Planlama Enstitüsü, Haziran, 1988.
2. "Strassenräume in der Türkei-vomSozialverhaltenbiszur Farbe- Türkiye' de Sokak Mekanı-Sosyal Davranış/İlişkilerden Renge Kadar ", Stuttgart Üniversitesi, Mimarlık ve Kent Planlama Fakültesi, Şehircilik Enstitüsü, Kentsel Tasarım Bilim Dalı, Haziran, 1996.
3. "Siedlungen an der Küste der Nord-Ost-Karadeniz Türkeiundstädtisch – regionaleIdentitätsmerkmale- Doğu Karadeniz Bölgesi Sahil Yerleşmeleri ve Kentsel Bölge/Dizimsel Kimlik Değerleri", Stuttgart Üniversitesi, Mimarlık ve Kent Planlama Fakültesi, Şehircilik Enstitüsü, Kentsel Tasarım Bilim Dalı, Ağustos, 1999.
4. "Anatolisch- türkische Städteund Stadträume-Anadolu Türk Kenti ve Kentsel Mekanları", Seminar: dieorientalische Stadt im Wandel der Zeiten, 12.11.2007, 14.00, Raum 10.07 im Kollegengebäude 1 der Universität Stuttgart, Stadtmitte, Keplerstr. 11, Stuttgart, Almanya.
5. "ZusammenhängezwischensozialerUmweltundStadtform in gegenwärtigentürkischenStädten - Günümüz Türk Kenti'nde sosyal Çevre ve Kent Formu Arasındaki İlişkiler", Erasmus Programı Kapsamında, DepartmentfürRaumentwicklungInfrastruktur- und Umweltplanung: IFOER (FachbereichÖrtlicheRaumplanung) ve SKuOR (Arbeitsbereichfür StadtkulturundöffentlicherRaum), 28 Haziran 2010, Saat 18.00, FakultätfürArchitekturundRaumplanung der TU Wien, Karls gasse 13/1, Seminarraum 268/1.
6. "StädtischeKomponenten in den traditionelltürkischen Stadtstrukturen -im ZusammenhangzwischensozialeUmweltund alltäglichesLeben"- "Geleneksel Türk Kent Strüktürlerinde Kentsel Ögeler-Sosyal Çevre ve Günlük Yaşantı Arasındaki İlişkiler Kapsamında, Vortragim Rahmen Multiple Stadtlandschaften -10 Orte Hamburg WS 2010/2011, Stadtplanung–Städtebau und Quartierplanung, HCU Hafen City Universitaet. Hamburg.
7. "Gecekondu... Einfachund Informell Wohnenund Lebenin der Türkei-Gecekondu Yerleşmeler... Türkiye'de InformellIkamet ve Yaşam", Vortrag im RahmenInformelle Verfahrenauf Quartier- und Stadtteilebene WS 2010/2011, Stadtplanung -Städtebau und Quartierplanung, HCU HafenCityUniversität Hamburg.
8. Freiraumtypologien-Andere Freiraume und Erste Ergebnisse, Workshop-Professional: Freiraum+, Midterm-Workshop zum Forschungsprojekt "Freiraumtypologien in Hamburg", Hafen City Universität Hamburg, Professurfür Quartierplanung und Staedtebau, Freitag, 18. Februar 2011, Averhoffstr. 38, Raum 372.

9. “Traditionelle Bauweise und Stadtstrukturen in der Türkei- Türkiye’ de Geleneksel Yapılaşma Tarzı ve Kent Strüktürleri”, Stuttgart-Istanbul Ortak Proje Çalışması 2. Ayağı: İstanbul Proje Ortak Çalışması Haydarpaşa İstasyonu ve Çevresi, Kadıköy-İstanbul, 6-11 Mayıs 2015, MSGSÜ Konferans Salonu, 8 Mayıs 2015, KTÜ, MSGSÜ, Stuttgart Üniversitesi, İstanbul.

6. WORKSHOPLAR

6.1. Workshoplar -Ulusal

1. Kent Belleği Sürdürülebilirliği ile Kentli Olmak / Kentlilik Bilinci Arasındaki İlişki, Kent-Bellek: Trabzon – Kayıp İzler Atölyesi, Prof. Dr. Sonay ÇEVİK, Gizem Seymen, Kübra Sağlam, KTÜ Mimarlık Bölümü, Erdem Aksoy EDL, 25-27 Kasım 2022, Trabzon.

6.2. Uzman Workshoplar -Uluslararası ve Ulusal

1. Marka Şehir Trabzon Strateji Çalıştayı, 23-24 Mayıs 2015, Trabzon Novotel, KTÜ temsiliyeti ve görevlendirmesinde, Organizasyon: TIAB (Trabzon İş Adamları ve Bürokratlar Derneği) ve bnu (Bizim Neslin Uşakları), Marka Şehir Trabzon Strateji Çalıştayı Yönetici Raporu, Marka Şehir Trabzon Strateji Çalıştayı Raporu (iki cilt olarak basıldı).
2. Kentsel Tasarım Rehberlerinin Hazırlanması Projesi- Arama Konferansı İstanbul, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Kentsel Tasarım Uygulama ve Araştırma Merkezi, MSGSÜ, İstanbul, 21 Mayıs 2016.
3. Kentsel Tasarım Rehberlerinin Hazırlanması Projesi- Arama Konferansı Ankara, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Kentsel Tasarım Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara Hilton GardenInn, Ankara, 28 Eylül 2016.

7. BİLİMSEL ARAŞTIRMA ÇALIŞMALARI VE RAPORLARI

7.1. Araştırma Raporları-Uluslararası

1. “Wechselbeziehungen zwischen gebauter Umwelt und sozialem Leben am Beispiel der Strassenräumen der Stadt Trabzon”, DAAD, TU Berlin, Almanya, 1988.
2. Wechselbeziehungen zwischen gebauter Umwelt und sozialem Leben am Beispiel der Strassenräumen der Stadt Trabzon, Forschungsbericht 2 (das an den DAAD abgegebene Bericht), TU Berlin, 1988.
3. “Gestaltungspänomenen und Gestaltungs -empfehlungen für die öffentlichen Räume und mit ihrer Anwendung in der Praxis“, SI-Städtebau-Institut, Architektur und Stadtplanung, Universität Stuttgart, Almanya, 1996.
4. “Die Untersuchung von Beispielen realisierter nachhaltiger Stadterneuerung und Ihre Auswirkung auf die Lebensqualität der Einwohner“, SI-Städtebau-Institut, Architektur und Stadtplanung, Universität Stuttgart, Almanya, 1999.
5. “Neue Städtebauliche Projekte in Konversionsgebieten“, SI-Städtebau-Institut, Architektur und Stadtplanung, Universität Stuttgart, Almanya, 2006.

7.2. Araştırma Raporları–Ulusal

1. “Bizim Sokak 1-2”, 1989: Kişisel Araştırma, Ara Ürünler Bildiri Olarak Yayınlandı.
2. “Fiziksel ve Sosyal Çevreye Sunduğu Olanaklarla Bahçe Mekânı”, 1989: Kişisel Araştırma, Araştırma Destekli Bildiriler hazırlandı.
3. “Yaşayanların Dilinden Sokaklar”, 1989: Kişisel Araştırma, Araştırma Destekli Bildiri ve MakalelerH azırlandı
4. Anatolisch- Türkische Städteund Stadträume: Seit Antikebis Heute, persönlich-durchgeführte Forschung, Suchenach Finenzielle Unterstützung, 1982-
5. Trabzon Kenti Dış Mekânları/Sokak Mekânları: Yaşayanların Değerlendirmesinde Kentsel-Mimari Oluşumlar ve Sosyal Olaylar (Türkiye’deki diğer Kentlerle İlişki İçersinde), Kişisel Araştırma, 1982-, Kitap olarak hazırlanıyor.
6. Zamanımız Türk Kentlerinde Kent Formu ve Sosyal Çevre Arasındaki İlişkiler Üzerine, weiterführt, als Vortraegeveröffentlicht

8. SERGİLER (kitap içinde özetle verildi)

9. RÖPORTAJLAR-TV PROGRAMLARI- TOPLANTILAR/SEMİNERLER-

9.1. Röportajlar (Gazete ve Dergiler)

1. Gazete- Röportaj: *Bursa Haber*, Trabzon Sokaklarına Duygu Yüklü Yolculuk, 15 Temmuz1994,Bursa.
2. Bülten-Röportaj: *KTÜ Bülteni*, Sokaklarımız Konulu Sergi Büyük Beğeni Kazandı, 1996, Sayı 63, s.6.
3. *Milliyet* Gazetesi-Söyleşi/Haber, İsmın Siegel: “Almanları sokağa Türkler çıkarttı!... 30 Temmuz 2008,s. 10, Stuttgart-Almanya.
4. Aaaa, Siz Hiç Türklere Benzemiyorsunuz! Almanya’ de Türk Olmak, İsmın Siegel: “Almanya’ yı Biz Cıvıl Cıvıl Yaptık”, Özyapım oHGH@vuzYayınları, Mesel, Almanya, 2009, s. 207-215.
5. “Tren istasyonları kentleri” Sergi -Uluslararası Ortak Çalışma, Stuttgart Üniversitesi Proje Partner, KTÜ Proje Partner, 22 Mart 2016, SalıTAK Kadıköy TAK Röportaj <http://takortak.org/blog/tren-istasyonlari-kentleri-sergi-roportaji/>
6. KTÜ-Stuttgart Üniversitesi Ortak Proje Çalışması Sürecinin Ardından, Türk-Alman Ortak Proje Çalışması: Stuttgart 21, Rosensteinviertel Stuttgart Almanya, (KTÜ, MSGSÜ) Haydarpaşa Tren İstasyonu – Kadıköy / İstanbul (Stuttgart Üniversitesi), KTÜ WEB Haberler, 01.04.2016.
7. Baupläne für den Stuttgarter Norden, Städtebauauf Türkisch Stuttgarterzeitung, Nachricht: Eva Funke 25.06.2017.
8. Web Yayın- KTÜ Mimarlık Öğrencilerinin Stuttgart Rosensteinviertel Bölgesi İçin Hazırladıkları Fikir Projeleri Sergisi Stuttgart-Almanya’da*, KTÜ-Stuttgart Üniversitesi Ortak Proje Çalışması Bağlamında Mimarlık Bölümü Öğrencileri tarafından Almanya-Stuttgart’ta Rosensteinviertel Bölgesi için geliştirilen fikir

projeleri Sergisi, KTÜ Prof. Dr. Sonay Çevik, Stuttgart Üniversitesi Mimarlık ve Kent Planlama Fakültesi; SI- StaedtebaulicheInstitut ,den: Prof. Dr. -Ing. Helmut-Bott ve LehrstuhlInternationalerStaedtebau danProf. Dr. -Ing. Astrid Ley ve Stuttgart 21 -Infoladenauf der PragStuttgart 20 Haziran 2017, Stuttgart' ta Info-Laden Stuttgart 21“Auf der Prag“ e.V. <http://www.ktu.edu.tr/gsf-duyuru19494>

9. İki Vadi Kimliğinden Koparıldı, KTÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Çevik, kente ayna tuttu, Trabzon haberleri, Günebakış Gazetesi, 24.05 2021.

9.2. TV-Radyo Programları

1. TV- Röportaj; Sokaklarımız Sergisi Üzerine, Kuzey TV, 10 Nisan 1999, Trabzon.
2. TRT- Röportaj: Mimar Sinan Haftası ve Sokaklarımız Sergisi Üzerine, 9 Nisan 1999, Trabzon.
3. TRT 2, Akçaabat Orta Mahalle Üzerine, Mart 2003.
4. Trabzon TV, Kunduracılar Caddesi-Yenileme-Canlandırma Çalışması Üzerine, Temmuz 2003
5. Trabzon TV, Kunduracılar Caddesi-Yenileme-Canlandırma Çalışmaları Üzerine, Ekim 2003
6. Trabzon TV, Kunduracılar Caddesi-Yenileme-Canlandırma Çalışmaları Üzerine, Şubat 2004
7. Zigana TV; Kunduracılar Caddesi-Yenileme-Canlandırma Çalışmaları Üzerine, Şubat 2004
8. TRT Trabzon Radyosu, Yeni Pojeler ve Kent Kimliği Üzerine, 31.03.2009
9. TRT Trabzon Radyosu, Sanatın Hayatımızdaki Yeri, Dünya Sanat Günü, 15 Nisan 2016, Trabzon
10. Sanat Üzerine, TRT Trabzon Radyosu, 07.01.2018

10. TEZLER

10.1. Kendi Tezleri

1. *Sokaklarda Mekân Oluşumuna Trabzon Ölçeğinde Tipolojik Bir Yaklaşım Örneği*, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), KTÜ, Trabzon 1984, s.238.
2. *Mekân-Kimlik Kimliklendirme, Trabzon Sokakları Örneği*, Doktora Tezi (Basılmamış), KTÜ Müh.Mim.Fak. Mimarlık Bölümü, Trabzon 1991 s.297.

10.2. Yönetilen Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

10.2.1. Yüksek Lisans Tezleri

1. *Kentsel Buluşma Mekânları; Köşeler ve Odak Noktaları*, H. Kara, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1995.
2. *Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekân Organizasyonu, Artvin İli Köyleri*, Z. Kantar, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1998.

3. *Kent Merkezinde Yaya-Alışveriş Mekânları-Kunduracılar Caddesi Örneğinde Yenileme-Canlandırma Çalışması*, M. Emiralioğlu Özkazanç, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1998.
4. *Doğa Etkin Yerleşmeler DKB Sahil Şeridinde Balıkçı Köyleri Örneğinde İncelenmesi*, F. Erşen, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Eylül 2003.
5. *Alışveriş Merkezlerinin Biçimlenmesinde Önemli Boyutlardan Kamusal Mekân ve Kamusal Olgusu*, F. Şahin, KTÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Ağustos, 2005.
6. Kent Merkezinde Yaya Bölgeleri Planlaması ve Yaya Mekanları Tasarımı, İlgili Politikalar, Ö.Aşık, KTÜ, Trabzon (devam etmedi).
7. *Mimarlıkta İhtişam*, D. Yılmaz, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Ağustos 2006.
8. *Farklı Boyutlarıyla Kentsel Avlular*, E. Yoldaş, KTÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Nisan 2010.
9. *Kentsel Tasarım-Mimarlık ve Medya*, Y. Hoca, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Haziran 2011.
10. *Kentsel Mekânda Sanat ve Kalıcılık Üzerine*, Esmenur Yavuz, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 2023.
11. Döngüsel Kentler, Moğolistan Örneği/Zyklische Städte, Nyambat Buyantogtokh, TU Karadeniz, Trabzon, 2022, devam ediyor, Zyklische Städte, Nyambat Buyantogtokh, TU Karadeniz, Trabzon, 2022 -weiterführt

10.2.2. Doktora Tezleri

1. *Türkiye’de Meydanlar*, H. Özdoğan, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Ekim 2002.
2. *Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekân Organizasyonu, İlgili Politikalar ve Değerlendirmeler*, Z. Kantar Eminağaoğlu, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Eylül 2004.
3. *Mimarlıkta Teknoloji ve Bilimin Etkilerinin “Mimar- Mimarlık Mesleği-Mimari Ürün” Başlıklarında İncelenmesi*, S. Vural, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Kasım 2005.
4. *Baraj İşleyiş Süreçlerinde Sosyal ve Fiziksel Çevre Etkileri-Doğu Karadeniz Bölgesi Barajları*, Ç. Çolak, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Eylül 2008.
5. *Kentsel-Kamusal Mekân Olgusunun Günümüz Alışveriş Merkezlerinde Fiziksel-Sosyal Bağlamda İncelenmesi*, F. Şahin, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Mayıs 2011.
6. *Mimarlıkta Farklılaşan Ölçeklerde/Düzlemlerde İhtişam Olgusunun İncelenmesi*, D. Yılmaz, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, Mayıs 2011.
7. Kentsel Mekândan Mimari Mekâna Su Ögesi, Ş. H. Sağlam, süreç kesintide
8. Kentsel Ara-Geciş Mekânlarında /Yüzeylerinde Sanatsal Olusumlar ve Rollerini, Esmenur Yavuz, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 2023, devam ediyor.

